

LUONNONSUOJELIJAKSI KASVAMINEN

Identiteetin kehitys ja merkittävät elämäntapahtumat Suomen
luonnonsuojeluliiton aktiivien elämäntarinoissa

Katja Samsten

64912

Pro gradu -tutkielma

Kasvatustiede

Kasvatustieteiden laitos

Turun yliopisto

Kesäkuu 2019

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Kasvatustieteiden tiedekunta

SAMSTEN, KATJA: Luonnonsuojelijaksi kasvaminen. Identiteetin kehitys ja merkittävät elämäntapahtumat Suomen luonnonsuojeluliiton aktiivien elämäntarinoissa

Pro gradu -tutkielma, 187s., 2 liites.

Kasvatustiede

Kesäkuu 2019

Tutkimuksen lähtökohtana on julkisesti todettujen ja tieteellisesti todennettujen ympäristöongelmien laaja tuntemus ja ristiriita yleisen ympäristötietoisuuden tason sekä luontoa ja ympäristöä turvaavan elämäntavan yleisyyden välillä. Ympäristömyönteisen toiminnan taustalla on nähty ympäristötiedon määrän kasvu, erityisesti lapsuuden luontokokemusten myötä saavutettu kiinteä luontosuhde ja ympäristöarvoiltaan altruistinen, ekosysteemien ja tulevien sukupolvien tarpeita turvaava, ajattelumalli. Luonnon- ja ympäristönsuojelujärjestöissä on vuosikymmeniä toiminut ympäristönsuojelullisiin tavoitteisiin paneutuvia ihmisiä, joita tässä tutkimuksessa nimitetään yhteisnimityksellä luonnonsuojelijat. Heidän elämäntarinoitaan tarkastelemalla on mahdollista saada selvyyttä siihen, mitkä tekijät ja kokemukset sitouttavat aktiiviseen luonnonsuojelutoimintaan; miksi tieto muuttuu toiminnaksi ja miten kehittyi luonnonsuojelijan identiteetti.

Tutkimuksen tavoitteena oli ymmärtää luonnonsuojeluaktiivien elämänkulun merkityksellisiä kokemuksia ja vaikuttaneita tekijöitä luonnonsuojeluun sitoutuvan elämäntavan valinnassa ja luonnonsuojelijan identiteetin kehittymisessä. Tavoitteena oli myös kuvata niitä merkityksiä, joita luonnonsuojelijat antavat luontosuhteelleen ja toiminnalleen luonnonsuojelijana. Vaikuttavia tekijöitä on tarkasteltu erikseen lapsuuden ja nuoruuden ikäkausiin sekä aikuisuuteen kuuluvina. Elämänkaaren aikana merkittävimmät kokemukset ja vaikuttavat tekijät olivat luokiteltavissa 18 pääteeman alle. Tulosten mukaan luonnonsuojelijan identiteetin kehittymistä edeltää useita merkityksellisiä elämäntapahtumia ja kokemuksia, jotka voivat sijoittua mihin tahansa ikäkauteen. Aineistosta jäsenyi myös neljä luonnonsuojelijan elämänkulullista tyyppiä: Akateemiset vaikuttajat, Luontoalan ammattilaiset, Elämäntapavaikuttajat ja Luontoharrastajat. Eri tyypit muodostivat luonnonsuojelijan identiteettinsä joko yhteydessä nuorena tai aikuisena valittuun ammatti-identiteettiin, ekologiseen elämäntapaan tai sitoutuneeseen luontoharrastukseen.

Aineiston keruun lähtökohtana on ollut elämäkertatutkimus. Aineisto koottiin Suomen luonnonsuojeluliiton aktiivien keskuudesta keräämällä heidän kirjoittamiaan teema-elämäkertoja omasta luonnonsuojelijan historiastaan. Tutkimusaineisto muodostui 32 elämäkerrallisesta tarinasta. Vastaajista 19 oli miehiä ja 13 naisia. Aineiston analyysissä käytettiin laadullista sisällönanalyysiä sekä teemoista kumpuavaa tyypittelyä fenomenologis-hermeneuttisella ja narratiivisella otteella tarkasteltuna.

Asiasanat: luonnonsuojelu, ympäristönsuojelu, luonnonsuojelijat, luonnonsuojelujärjestöt, ympäristöliikkeet, identiteetti, ympäristötietoisuus, elämäkertatutkimus, narratiivinen tutkimus, elämäнкаari

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LUONNONSUOJELU YHTEISKUNNALLISENA TOIMINTANA	5
	2.1 Luonnonsuojelun ja ympäristöaatteen historiaa	7
	2.1.1 Varhainen luonnonsuojelu	7
	2.1.2 Globaali ympäristöherääminen	10
	2.2 Luonto- ja ympäristöjärjestöjen rooli yhteiskunnassa	15
	2.2.1 Kansalaistoiminta ja vapaaehtoistyö	18
	2.2.2 Suomen luonnonsuojeluliitto ympäristötoimijana	19
3	ASENTEET, ARVOT JA YMPÄRISTÖTIETOISUUS TOIMINNAN OHJAAJINA	23
	3.1 Ympäristöasenteet ja ympäristötietoisuus	24
	3.2 Ympäristöarvot	26
4	IHMINEN ELÄMÄNPOLKUA VALITSEMASSA JA IDENTITEETTIÄ RAKENTAMASSA	29
	4.1 Osana yhteisöä	29
	4.1.1 Historiallinen aika ja kohorttivaikutukset	32
	4.1.2 Yhteisesti koettua historiaa	34
	4.2 Minän, persoonallisuuden ja identiteetin kehitys	39
	4.2.1 Minä ja minäkäsitykset	40
	4.2.2 Persoonallisuus ja identiteetti	43
	4.3 Elämäntapahtumista elämäntarinaksi	45
	4.3.1 Merkittävät elämäkokemukset	46
	4.3.2 Yksilöllinen elämänkulku ja narratiivinen identiteetti	49
5	TUTKIMUKSEN KULKU	53
	5.1 Tutkimusmenetelmän valinta ja tutkimuskysymykset	53
	5.2 Aineistonkeruu	56
	5.3 Kirjoitelma-aineistosta tutkimusaineistoksi	58
	5.4 Analyysin vaiheet	59

6	LAPSUUDEN JA NUORUUDEN LUONTOSUHDE	64
6.1	Leikkien, liikkuen, oppien luonnossa	65
6.1.1	Leikit luontoympäristössä	65
6.1.2	Retkeily ja ulkoilu lähiluonnossa	68
6.1.3	Luonnonantimien hyödyntäminen	72
6.1.4	Aloittelevat luonnontutkijat	74
6.1.5	Kirjat ja media	76
6.2	Luonnonharrastukset	77
6.3	Yhteinen luonto	81
6.3.1	Harrastustoiminta kerhoissa ja järjestöissä	81
6.3.2	Merkitykselliset ihmiset	84
6.4	Elämykselliset muistot	93
6.5	Ympäristöahdistus	97
6.6	Yhteenveto	99
7	LUONNONSUOJELUHARRASTUKSEN JA ELÄMÄNTAVAN OMAKSUMINEN	101
7.1	Aikuisuuden luontosuhde	101
7.1.1	Retkeily ja ulkoilu	101
7.1.2	Luonnonantimien hyödyntäminen	104
7.1.3	Luonnonharrastukset	106
7.1.4	Elämykselliset muistot	107
7.2	Elämäntapa muotoutuu	109
7.2.1	Kirjat ja media	109
7.2.2	Merkitykselliset ihmiset	111
7.2.3	Luontotiedon jakaminen	114
7.2.4	Ekologinen elämäntapa	115
7.3	Aktivoituminen toimintaan	117
7.3.1	Ympäristöahdistus	117
7.3.2	Liittyminen luonnonsuojeluyhdistykseen	120
7.3.3	Järjestötyön anti	123
7.3.4	Palaute	126
7.4	Luontosuhteen ja luonnonsuojelun merkitys itselle	130
7.4.1	Luontosuhde arvostuksena ja ihailuna	130
7.4.2	Luonnonsuojelun merkitys	132
7.4.3	Yhteenveto	133
8	LUONNONSUOJELIJOIDEN TYYPILLISET ELÄMÄNKULUT	135
8.1	Akateemiset vaikuttajat	136
8.2	Luontoalan ammattilaiset	141
8.3	Elämäntapavaikuttajat	145
8.4	Luontoharrastajat	149
9	POHDINTA	152
9.1	Tulosten yhteenveto	152
9.2	Tutkimusprosessin arviointi ja jatkotutkimusaiheet	157

LÄHTEET

162

LIITTEET

188

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Persoonallisuuden tasot McAdamsia (1995) mukaillen
TAULUKKO 2	Kirjoittajien syntymävuosien jakauma elämäkerrallisissa kirjoituksissa
TAULUKKO 3	Merkitykselliset elämäntapahtumat pääteemoittain
TAULUKKO 4	Luonnonsuojelijatyypit ja elämäntyyppien tyypilliset laadulliset piirteet

1 JOHDANTO

Maapallon ekosysteemien elinkelpoisuus on viimeisten reilun sadan vuoden aikana joutunut vaarallisen uhatuksi. Ihmisten luonnonvaroja tuhlaava, kaikkialle levittäytyvä, kulutukseen identiteetin ilmentäjänä perustuva elintapa on sotkenut luonnon kiertokulkuja, jotka olivat ennen meidän lajimme aikaa saaneet rauhassa kehittyä miljardien vuosien ajan. Järjestelmä toisensa perään on alkanut näyttää hälyttäviä merkkejä siitä, että vuorovaikutusten ketjut, joita emme vielä edes kunnolla tunne, horjuvat, heikkenevät, kaatuvatkin, eikä sen seurauksia omankaan lajimme tulevaisuudelle osata täysin ennustaa. Se tiedetään jo, että ilmastonmuutos tulee hyvin suurella todennäköisyydellä hankaloittamaan jo nyt elävien sukupolvien elämää merkittävästi, tulevista puhumattakaan. Vaikutukset muihin lajeihin etenevät jo jokseenkin hallitsemattomasti.

Vielä 1970-luvulla ympäristökeskustelu keskittyi luonnonvarojen riittävyyteen, mutta 2000-luvulle tultaessa se on muuttunut kysymykseksi ekosysteemipalvelujen¹ määrästä ja laadusta. Ekosysteemit ovat globaalille maailmantaloudelle perusinfrastruktuuri, jota ilman talouden muut osa-alueet eivät voi toimia. (Hukkinen 2011, 28.) Tuoreiden tutkimustulosten mukaan tämä perusinfrastruktuuri on meidän omien toimiemme vuoksi murtumassa. Hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli (IPCC²) julkaisi lokakuussa 2018 erikoisraportin lyhennelmän päätöksentekijöille (IPCC 2018), joka herätti jo hetkeksi hiipuneen ilmastonmuutoskeskustelun uudestaan. Kansantajuksen raportin sanoma oli selvä: ilmaston lämpeneminen olisi saatava pysähtymään 1,5 asteen nousuun, muuten ilmastonmuutoksen vaikutukset johtaisivat kiihtyviin noidankehiin ja pysäyttämättömiin, peruuttamattomiin muutoksiin.

Suomessa Sitra julkaisi toukokuussa 2019 raporttinsa ilmastotavoitteista (Lettenmeier, Akenji, Toivio, Koide & Amellina 2019), jossa korostettiin, että Pariisin ilmastopöytäkirjassa ilmaston lämpenemisen ylärajaksi asetettu 1,5 asteen tavoite vaatii huomattavia elämäntapamuutoksia. Ilmastopäästöjä on vähennettävä jopa yli 90 prosenttia vuoteen 2050 mennessä. Suomen metsäpolitiikka on tällä hetkellä näiden tavoitteiden kanssa ristiriidassa, sillä suunnitelluilla hakkuumäärien nostamisella

¹ Luonnon tuottamia ekosysteemipalveluja ovat esimerkiksi veden ja ilman puhdistaminen, ravinnekierrot ja hyötykasvien pölytys (Niemelä 2000, 220).

² Intergovernmental Panel on Climate Change.

menetettäisiin arvokkaita hiilinielujä. Keskustelu mediassa ja kansan keskuudessa käy kiivaana. Metsien monikäyttöarvot kiinnostavat monia ja metsäluonnon merkitys lajistomme monimuotoisuudelle tunnetaan jo hyvin. Sitä uhkaa ennen kaikkea metsien talouskäytöstä johtuva metsäelinympäristöjen muuttuminen, kuten todettiin ympäristöministeriön maaliskuussa 2019 julkistamassa tutkimuksessa *Suomen lajien uhanalaisuus* (Hyvärinen, Juslén, Kempainen, Uddström & Liukko 2019). Maamme lajeista jo 11,9 prosenttia on uhanalaisia ja 9 prosenttia silmälläpidettäviä. Uhanalaisten lajien määrä oli edelleen kasvanut edellisestä, kymmenen vuoden takaisesta selvityksestä. Kansainvälisen luontopaneelin (IPBES³) toukokuussa 2019 julkaisema raportti maailman luonnon tilasta (IPBES 2019) synkensi kuvaa entisestään: luonnon monimuotoisuus maapallolla katoaa jo satoja kertoja nopeammin kuin viimeisen kymmenen miljoonan vuoden aikana. Pelkästään pölyttäjien kato voi aiheuttaa maailman viljelysadoille 600 miljardin vuosittaiset menetykset.

Laajan tutkimustiedon tuesta, vuosikymmeniä jatkuneen ympäristökasvatustoiminnan menestyksestä, ympäristöpolitiikan kehittymisestä, ympäristöeettisen ajattelun lisääntymisestä, kansainvälisistä sopimuksista ja yleisestä tahtotilasta huolimatta ympäristön tila on jatkuvasti heikentynyt. Yhteiskunnalliset päättäjät ovat huomanneet tarpeen muuttaa totuttuja käytäntöjä ympäristöystävälliseen suuntaan, mielellään mahdollisimman kustannustehokkaasti ja kansallisen kilpailukyvyyn vaarantumatta. Kansalaiset ovat huolissaan ja kärsivät pahenevasta ympäristöahdistuksesta mutta ovat siitä huolimatta melko haluttomia muuttamaan elintapojaan ellei naapuri tee niin ensin. Nuoriso on vihainen vanhemmille sukupolville, jotka ovat ongelmat aiheuttaneet ja jotka ovat nyt haluttomia turvaamaan tulevien sukupolvien ja parhaillaan nuoruusvuosiaan elävien elämänlaatua. Osoituksena tästä on esimerkiksi ruotsalaisen 16-vuotiaan ympäristöaktivistin Greta Thunbergin käynnistämä maailmanlaajuisten ilmastolakkojen sarja, jossa lapset ja nuoret osoittavat mieltään ympäristökatastrofin uhan lamauttamille päättäjille.

Luonnon tilan heikkeneminen ja ympäristöongelmat ovat olleet tiedossa jo pitkään. Niiden olemassaolosta ovat muistuttaneet täällä Suomessakin vähintään vuosikymmeniä valtavirrasta poikkeavat yksityishenkilöt ja luontoa sekä ympäristöä puolustavat kollektiivit, ympäristöjärjestöt. Näistä vanhin on Suomen luonnonsuojeluliitto, joka vuosi sitten täytti 80 vuotta. Se on toiminut luonnonpuolustustehtävissä jo ennen kuin

³ The Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services.

kansainvälinen ympäristöaatteen aalto saapui Suomeen. Paikallistoiminnan levittäytyminen ympäri Suomen on tarjonnut luontoa rakastaville ja ympäristön monimutkaisia vaikutusketjuja ja -verkostoja ymmärtäville kanavan, jossa toteuttaa luontoon liittyvää harrastustoimintaa, ympäristöä säästävää elämäntapaa ja sosiaalista vuorovaikutusta toisten sellaisten kanssa, joiden identiteetti nivoutuu yhteyteen luontoympäristöjen kanssa ja joille kiintymyssuhde luontoon on yksi elämän peruspilareista.

Sitoutuneet aktiivitoimijat, luonnonsuojelijat, toimivat yhdistysmuotoisessa vapaaehtoistyössään useimmiten julkisesti omalla nimellään, paikallisesti hyvin näkyvästikin ja pitävät toimintaa itselleen henkilökohtaisesti tärkeänä tapana vaikuttaa ympäristön tilaan. Järjestöön kuulumalla ja luottamustoimia hoitamalla he identifioivat itsensä luonnonsuojelijoiksi, ympäristöaktiiveiksi, aktivisteiksi, kuka mitenkin. Valtamedia tapaa vieläkin toisinaan leimata aktivistit epäuskottaviksi ”risuparroiksi ja rastapäiksi”, toteaa Luhtakallio (2006, 17). Ajan hengen muuttuminen näkyy silti jo siinä, että kun aiemmin ympäristöaktivisti oli ”porukan marginaalinen häirikkö”, on hän nyt enemmänkin luontoasiantuntija jonka näkemyksiä kuullaan monissa asiayhteyksissä (Stranius 2011, 134). Muutos liittyy osaltaan myös käsitteen ’aktivisti’ määrittelyyn, sillä yleisessä kielenkäytössä sillä on hyvin väritynyt leima ja se liitetään kielteiseen, jopa rikolliseen toimintaan. 1990-luvun eläinoikeusaktivismi ja turkistarhaiskut jättivät vääristyneitä ja ikävän sitkeitä leimoja⁴ ympäristövaikuttamiseen. (Cantell 2006, 44.) Siksi tässä tutkimuksessa puhutaankin aktiiveista, joilla viitataan aktiivisiin yhdistystoimijoihin Suomen luonnonsuojeluliiton paikallis- ja maakuntayhdistyksissä.

Mikä luonnonsuojelijat, luonto- ja ympäristöaktiivit, siis erottaa muista ihmisistä? Miksi juuri he ovat valinneet ekologisen elämäntavan ja julkisen sitoutumisen luonnonsuojelutoimintaan? Miten he päätyivät valitsemaan elämäntavan, jossa ympäristöön liittyvä tieto yhdistyy käytännön toimintaan usein useilla elämänalueilla, eikä se ole heille raskas valinta, vaan tärkeä osa identiteetin esiin tuomista? Millaisten elämänvaiheiden ja kokemusten kautta ihmiselle kehittyy luonnonsuojelijan identiteetti ja millainen merkitys sillä on hänen elämänsä kokonaisuudessa? Tässä tutkimuksessa halusin kuulla nimenomaan luonnonsuojeluun vahvasti sitoutuneiden eri-ikäisten ihmisten ajatuksia oman elämän merkityksellisistä tapahtumista. Pisimpään Suomessa

⁴ Esimerkiksi käsite ’kettutyttö’ on puhekielessä edelleen usein yleisnimitys ympäristövaikuttajille ja alan toimijoille – siitä huolimatta, että varsinaiset ympäristöjärjestöt sanoutuivat irti turkistarhaiskuja toteuttavista eläinoikeusjärjestöistä (ks. Cantell 2006, 52; Konttinen & Peltokoski 2004).

toimineen luonnonsuojelujärjestön aktiiveja kuulemalla halusin saada osatarinoita eri vuosikymmeniltä, jotta tulisi huomioiduksi myös ympäristöliikkeen muuttuva kenttä, sekä se, miten ympäröivä yhteiskunta on tarjonnut arvoilmapiirin muutosten sekä ympäristötietoisuuden kohoamisen kautta mataloituvan kynnyksen tarttua konkreettisiin elämänvalintoihin. Yhteiskunnan rakenteet, kuten ympäristöhallinto, on myös taustalla oleva vaikuttava tekijä siinä, millä tavoin aktiivit voivat omaksua uusia toimintatapoja ja miten hyväksytyä on puuttua hallinnon suunnitelmiin ja päätöksiin. Mahdollisuudet saada luontoon ja ympäristöön liittyvää muodollista koulutusta ovat nekin muokkautuneet vuosikymmenten aikana paljon ja vaikuttaneet siihen, miten luonnosta kiinnostuneet ihmiset ovat voineet hankkia tietoa tai omistautua luontoon liittyville ammatillisille urille vapaaehtoisen luontoaktiiviuran rinnalla.

Nykyisessä ympäristökriisien kuormittamassa ajassa ympäristömyönteisiä elämäntapavalintoja tekevien ihmisten tutkiminen voi tuoda näkemyksiä siitä, millaiset kokemukset saavat ihmiset valitsemaan konkreettisia toimintatapoja oman ympäristökuormansa vähentämiseksi. Sitoutuneiden luonnonsuojelijoiden elämäkulut paljastavat tällaisia merkityksellisiä tapahtumia, joiden ansiosta luonnonsuojelusta on tullut henkilölle itsestään selvästi elämään kuuluva toimintamallien kirjo, jossa yhdistyvät sekä ekologiset valinnat omassa arjessa, että laajempi yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja pyrkimys saada muita toimimaan luontoa säästävillä tavoilla. Ilmastonmuutos ja eliölajien laaja sukupuuttoaalto on saatava hallintaan parissa vuosikymmenessä. Siksi näitä motiiveja luonnon turvaamiseen on kartoitettava viimeistään nyt ja pyrittävä niiden pohjalta luomaan esimerkiksi ympäristökasvatuksen toimintamalleja ja aktivoimaan kansalaisyhteisöjä sitouttavaan ja vaikuttavaan ympäristönsuojeluun. Olen tutkimuksellani pyrkinyt etsimään sellaisia tekijöitä, joilla voisi olla juuri nyt käyttöä tällaisessa suunnittelutyössä

2 LUONNONSUOJELU YHTEISKUNNALLISENA TOIMINTANA

Ihmisen suhde luontoon on ollut arvioinnin ja määrittelyjen kohteena vähintään 1800-luvun puolivälin länsimaisen luonnontieteen suurten mullistusten, erityisesti darwinismin ja ekologian, tehtyä kiusallisen selväksi sen, että luonto ei olekaan meitä varten luotu. Lajien synnyn näennäinen sattumanvaraisuus johti ymmärtämään myös niiden häviämisen sattumanvaraisuuden ja riippuvuutemme muista eliöistä. Sivilisaatiokritiikki ehti nousta hautautuakseen modernisaatioajattelun ja maailmansotien alle. (Massa 2009b, 9–10.) Käsitteitä luonto ja ympäristö on pyritty määrittelemään osana eettisiä ja ekologisia pohdintoja useissa ansiokkaissa teoksissa⁵. Luonto on ihmisen elinympäristön ekologinen perusta; ekosysteemit, eliöt ja niiden elinympäristöjen muodostama toiminnallinen kokonaisuus (Pietarinen 2000, 39; Tekniikan sanastokeskus 1998, 15). Se on kaikki se, mikä ”ekojärjestelmissä” tapahtuu autonomisesti, niiden omien lakien mukaisesti, ihmisen muokkaamatta (Pietarinen 2000, 39).

Ympäristö voidaan määritellä ihmistä ympäröiviksi fyysisiksi, sosiaalisiksi ja kulttuuritekijöiksi, jotka kuuluvat luontoon, rakennettuun ympäristöön ja muihin ihmisiin ja joiden kanssa ihminen on vuorovaikutuksessa (Tekniikan sanastokeskus 1998, 15). Ympäristösosiologian konstruktionistisen käsityksen mukaan luonto ja ympäristö ovat suhteellisia, historiallisia ja yhteiskunnallisesti tuotettuja ja kulttuurisesti määrittäytyneitä käsitteitä (Massa 2009b, 11; Valkonen & Saaristo 2010, 10). Ympäristönsuojelun osana Biologinen sanakirja määrittelee ympäristön alkuperäiseksi, ihmisen toiminnasta riippumattomaksi luonnoksi, terveelliseksi ja viihtyisäksi elinympäristöksi, johon kuuluvat sekä maapallon elolliset että elottomat luonnonvarat (Tirri, Lehtonen, Lemmetyinen, Pihakaski & Portin 2001, 786). Kulttuurisesti määritetty ympäristö voidaan kokea jopa minuuden jatkeena, jolloin muutokset ympäristössä kadottavat jotakin myös itsestä (Aura, Horelli & Korpela 1997, 121–127).

Luonnonsuojelu on näkemyksestä riippuen ympäristönsuojelun osa tai sille lähes synonyyminen käsite, jolla tarkoitetaan luonnon monimuotoisuuden ja kaikkien ekosysteemien säilyttämiseen tähtäävää toimintaa. Pyrkimyksenä on suojata luontoa ihmisen aiheuttamilta ympäristöhaitoilta. (Lyytimäki & Hakala 2008, 28; Tekniikan

⁵ Katso lisää luonnon käsitteen määrittelystä esimerkiksi: 1) Nurmi, S. (toim.) Hurja luonto. Abrahamista Einsteiniin. Helsinki: Yliopistopaino ja 2) Williams 2003, 40–66. Teoksessa Haila, Y. & Lähde, V. (toim.) Luonnon politiikka. Tampere: Vastapaino.

sanastokeskus 1998, 20; Willamo 2004, 36–37.) Ympäristönsuojelu nähdään laajempänä käsitteenä, jossa toiminnan tavoitteena on ympäristöongelmien ehkäiseminen ennalta sekä syntyneiden ongelmien haittavaikutusten lieventäminen, ihmisen hyvinvoinnin turvaaminen sekä luonnon elinvoiman säilyttäminen sen oman itseisarvon vuoksi (Lyytimäki & Hakala 2008, 17, 28; Ruuhijärvi & Häyrynen 1983, 5). Ympäristöongelman käsite muodostuu sosiaalisesti ihmisten koettua ympäristössä tapahtuvat muutokset ongelmallisiksi nimenomaan ihmisten näkökohdista katsoen (Berninger, Tapio & Willamo 1996, 6; Valkonen & Saaristo 2010, 11–12). Luonnonsuojelija ja ympäristönsuojelija tarkoittavat tässä tutkimuksessa samaa: ihmistä, joka toiminnallaan haluaa edistää luonnon elinkyvyn ja monimuotoisuuden säilymistä, torjua ympäristöongelmia ja vähentää niiden negatiivisia vaikutuksia pitkällä aikavälillä. Luonnonsuojelijat pyrkivät ekologisen tason lisäksi vaikuttamaan ympäristön tilaan myös yhteiskunnallisen tason kautta esimerkiksi ympäristöpolitiikan keinoin sekä kulttuuriseen tasoon luontokäsitysten, arvojen ja asenteiden kautta. (Valkonen 2010, 29–30.) Luonnonsuojelijoiksi nimitän tässä tutkimuksessa myös tutkimusjoukkoni jäseniä, luonnonsuojeluyhdistysten aktiivitoimijoita.

Ympäristökriisin politisoiduttua yhteiskunnan luontosuhteen korjaamiseen on pyritty tarttumaan luomalla teorioita⁶, jotka enemmänkin kuvaavat vaihtoehtojen valikoimia, kuin ratkaisumalleja. Modernisaation katkosta ennakoivat teoriat vaativat laajoja yhteiskunnallisia rakennemuutoksia luontosuhteen korjaamiseksi, ekomodernisaation teoriat taas näkevät, että valtaviin muutoksiin ei ole tarvetta, kunhan ympäristökysymykset otetaan paremmin huomioon taloudessa, teknologiassa, politiikassa ja kulttuurissa. (Massa 2009b, 10–11.) Ratkaisujen riittävydessä ekologinen antropologia on yksi hyvä muistuttaja siitä, että ihmisyyhteisöjen erilaiset reagoitavat ympäristökriiseihin voivat olla vakavuudeltaan jopa koko kulttuurin tuhoutumiseen johtavia. (Massa 1998, 233.) Ympäristön kantokyvyn ylittänyttä resurssien käyttöä on todennettu tutkimuksissa tapahtuneen jo varhaisissa sivilisaatioissa (Lowe & Paavola 2005, 5). Luonnonsuojelujärjestöissä toimivat ovat ottaneet kantaa näihin asioihin jo ennen ympäristöpolitiikan syntyä ja olleet osana luomassa diskurssia ratkaisujen keksimiseksi ja toteuttamiseksi kulttuurista ja yhteiskunnasta riippuen erimittaisia ajanjaksoja. Keskityn tutkimuksessani suomalaisen yhteiskunnan ja luonnonsuojeluliikkeen historiaan.

⁶ Katso lisää ympäristöyhteiskuntateorioista: Massa 2009a.

2.1 Luonnonsuojelun ja ympäristöaatteen historiaa

Luonnonsuojelun aatteellisen heräämisen ja tehostuvan toiminnan taustana nähdään usein luonnon hävittämisen aiheuttama reaktio sekä luonnonfilosofien ja tutkijoiden ajatukset ja huolet elävän luonnon säilymisestä (Borg 1984, 7). Kehittyvä ympäristöeettinen ajattelu on arvottanut luontoa eri aikakausina eri tavoin; luonnon arvot ovat kulttuurisia ja sosiaalisia, luonnon ja kulttuurin hybridejä, ja ne ilmentävät käsityksiämme hyvästä elämästä yhteistyössä luonnon kanssa molempien hyvinvoinnista huolehtien. Arvoasetelmissa humaanit, taloudelliset ja esteettiset syyt asettuvat usein kaikkein tiukimpien ekologisten vaatimusten edelle. Ihanteellisimmassakaan symbioosissa ei luontoa voi kokonaan jättää täysin koskemattomaksi. Ympäristökriisien voittamisessa ympäristöeettinen ajattelu on kuitenkin nähty poliittisesti voimattomana. Normit, jotka toimivat yhteisön erityisen arvokkaiksi kokemia arvoja suojaavina käyttäytymissääntöinä, eivät ole toimineet riittävän tehokkaasti. Ympäristöarvot olivat pitkään liian uusia, jotta niillä olisi ollut normatiivista suojaa. Normit kuitenkin uudistuvat vähitellen joidenkin moraalisten edelläkävijöiden henkilökohtaisten moraalikäsitusten levittäytyessä yhteisöihin. Ne saattavat uudistaa koko yhteiskunnan normeja ja lakeja. Juuri näin kävi ympäristökysymyksissä. (Väyrynen 2009, 66–71.)

Ympäristönsuojelun kannattamisesta tuli viimeistään 1990-luvulla sosiaalinen normi, jota kukaan ei ainakaan avoimesti tunnusta vastustavansa (Järvinen 1995, 9). Luontoa suojellaan sen itsensä vuoksi, sekä talouden kehityksen ja ihmisten hyvinvoinnin vuoksi, mutta se katsotaan tärkeäksi myös sosiaalisen koheesion, kulttuurin traditioiden ja hengellisen elämän vuoksi (Lowe & Paavola 2005, 3–4). Moraalisina edelläkävijöinä ympäristöaatteen ja ympäristövastuullisen elämäntavan yleistymisessä ovat toimineet etenkin luonnon- ja ympäristönsuojelun arvostettuihin järjestöihin kuuluneet johtohahmot sekä myös valistuneet yksityishenkilöt viroissaan ja virkojensa ulkopuolella⁷.

2.1.1 Varhainen luonnonsuojelu

Luonnon säästämisen ja varjelun tärkeys puhutti jo sukupolvia, jotka edelsivät tutkimukseni kohderyhmää. Vastaajieni vanhemmat ja isovanhemmat eivät ole olleet täysin epä tietoisia luonnon tilasta ja omakohtainen kokemus lähiympäristön laadusta on

⁷ Katso lisää Suomen luonnonsuojelun voimahahmoista: Borg 2008.

ollut tuolloinkin tärkeä ponne ongelmiin havahtumisessa. Laajempiin ongelmiin puuttuminen taas ei ollut ihan kaikkien kansanosien mahdollisuus. 1700-luvulla luonnon ajateltiin olevan ihmistä varten. Romantiikan aika 1800-luvulla nosti luonnon hyvinvoinnin ja estetiikan tarjoajaksi, kansallisuusaatteen koristamaksi ihailtavaksi maisemaksi. (Simola 2008b, 22.) Sanomalehdissä raportoitiin lintujen kevätmuuton edistymisestä ja lukijoiden havainnoista jo 1840-luvulla (Telkänranta 2008b, 222). Luonnonsuojelusta käytiin julkista keskustelua 1800-luvun lopulla silti eniten tieteellisten seurojen piireissä ja samoista taustoista sai alkunsa varsinainen luonnonsuojeluliikekin (Järvikoski 1994, 28; Leikola 2008, 34–41; Simola 2008a, 21).

Tutkimusmatkailija Nordenskiöld esitti ensimmäisenä ehdotuksen valtionpuistojen perustamiseksi Pohjoismaihin jo vuonna 1880 ja kansallispuistojen syntyä Pohjois-Amerikkaan 1800-luvun lopulla seurattiin täälläkin (Leikola 2008, 34–35). Yosemite-laakso rauhoitettiin jo vuonna 1864, Yellowstone 1872 ja näiden tapahtumien sekä Nordenskiöldin kirjoituksen innoittamana ajatus kansallispuistoista nousi luonnontutkijoiden tavoitelistalle (Leikola 2008, 35; Zeff 1994, 26). Maantieteellinen yhdistys teki asiasta esityksen senaatillekin, mutta asia ei edennyt sen pidemmälle pitkään aikaan (Leikola 2008, 35). Konkreettiset ympäristökysymykset, kuten metsien puuvarojen liikakäyttö ja kaupunkien lähivesien pilaantuminen huolettivat tuon ajan ihmisiä (Lyytimäki 2006, 172). Kansallispuistokeskustelun lisäksi eläinsuojeluaate sai kannattajia, ja etenkin lintujen suojelusta tuli nopeasti laajalle levittäytyvä harrastus. Sen toi maahamme Topelius, jonka perustama Kevätyhdistys levisi nopeasti eri paikkakuntien kouluihin herättämään lapsissa myötätuntoa lintusia ja muita avuttomia kohtaan. (Leikola 2008, 35–36; Vuorisalo, Lehikoinen & Lemmetyinen 1999, 105, 117.)

Kansallisromantiikka liitti erämaihin ja metsiin monitasoisia symboliarvoja, jotka kiinnostivat erityisesti sivistyneistöä (Roiko-Jokela 1999, 73). Taiteilijoiden tallentamat jylhät tai herkän kauniit maisemakuvat ovat tuttuja esimerkiksi Gallen-Kallelan, Holmbergin, von Wrightin veljesten, Munsterhjelmin ja Churbergin teoksista (Simola 2008c, 24). Tapa tallettaa siipisulkien soljuva muoto ja väritys, järventakainen mäntymetsä tai jääriitteinen vedenpinta kosketti ja koskettaa edelleen, tallettaa muiston lisäksi tunteita tai luo niitä. Valokuvaus nousi luonnonkauneuden ja rumuudenkin taltioinnissa maalaustaiteen rinnalle 1890-luvun mittaan erityisesti I. K. Inhan otosten ja suurteoksen *Suomi kuvissa*⁸ julkaisun jälkeen (Simola 2008c, 26–27). Varhaisesta

⁸ Inha, I. K. 1896. *Suomi kuvissa*. Helsinki: Hagelstam.

kirjallisuudesta Topeliuksen *Maamme*-kirja sekä Runebergin ja Kiven tuotannot ovat vahvistaneet suomalaisten luontoidentiteettiä (Simola 2008b, 22).

1900-luvun alkupuolella puhuttiin Kolin ja Imatran kosken rauhoittamisesta ja saatiin ensimmäinen virallinen luonnonsuojelualue Mallatunturille vuonna 1916 (Joutsamo 2008, 80; Leikola 2008, 38–39). Suojelun merkitys tunnustettiin silti laajemminkin, mistä kertoo esimerkiksi ensimmäisen luonnonsuojelulain yksimielinen hyväksyminen eduskunnassa. Laki astui voimaan vuonna 1923. (Järvikoski 1994, 28; Leikola 2008, 39.) Vielä siihen aikaan luonnonsuojelun katsottiin silti kuuluvan enemmän nuorisoseurojen ja kotiseutuyhdistysten vastuulle. Sitä ei pidetty talouden tai yhteiskunnan kehityksen kannalta merkityksellisenä. (Järvikoski 1991, 165.) Konkreettiset hankkeet kohtasivat vastustusta ja epäluuloa, minkä vuoksi ensimmäiset luonnon- ja kansallispuistomme perustettiin vasta vuonna 1938. Samana vuonna, vuosi ennen toisen maailmansodan syttymistä, aloitti toimintansa Suomen luonnonsuojeluyhdistys, nykyinen Suomen luonnonsuojeluliitto. (Järvikoski 1994, 28; Leikola 2008, 39 – 41.) Saksassa, Britanniassa ja Yhdysvalloissa oli perustettu jo 1800-luvun loppupuoliskolla lukuisia yhdistyksiä lintujen ja luonnonmaiseman suojelemiseksi. Siihen nähden ensimmäinen luonnonsuojelujärjestömme perustettiin varsin myöhään. Muissa pohjoismaissa vastaavia järjestöjä oli toiminut tuolloin jo kolmisen kymmentä vuotta. (Suhonen 1994, 67–68.)

Jopa sotien aikaan oli kysyntää yhdistyksen järjestämille yleisötilaisuuksille ja -retkille; ne nähtiin vastapainona pula-ajan arjelle. Alkuun niitä järjestettiin pääkaupunkiseudulla, myöhemmin muillakin isoilla paikkakunnilla. (Borg 1984, 17; Poutanen 2008a, 42.) Sodan massiivisen tuhovoiman linkittyminen luontoon ja ihmisen luontosuhteeseen kirkastui sienipilven muodossa; atomipommi konkretisoi ihmiskunnan tuhovoiman ja sen uhan koko ihmislajin olemassaololle (Sillanpää 2006, 8). Suomen kansa välttyi nälkäkuolemalta hyödyntämällä luonnonantimia, viljelemällä omia palstojaan ja hoitamalla kotieläimiä (Poutanen 2008a, 42). Väki selvisi sen yhteyden avulla, joka pohjoisen ihmisellä maahansa on. Kovaa hintaa maksettiin silti muutenkin kuin sotakorvausten muodossa. Sotien seurauksena Suomen hirvikanta oli metsästetty liki olemattomiin, alueluovutuksissa oli menetetty pääosa vasta perustetuista kansallis- ja luonnonpuistoista, sotatoimet olivat tuhonneet paljon arvokasta luontoa ja luonnonvaroja oli käytetty kiivaasti sotaa käyvässä maassa (Vuorisalo 2011, 327).

Maan jälleenrakennuksen rinnalla maisemansuojelu yleistyi 1940-luvulla ja sosiaalinen luonnonsuojelu ulkoilu- ja virkistysnäkökohtien huomioimisena 1950-luvulla (Nienstedt

1997, 16–17). Suomen luonnonsuojeluyhdistys lisäsi järjestettyjen retkien määrää ja luonnontuntemuskurssit kasvattivat suosiotaan (Poutanen 2008a, 45). Koskien valjastaminen voimatalouden käyttöön ja lohikalojen häviäminen sen myötä alkoi herättää suojeluvaatimuksia (Dahlström 2008, 98; Rannikko 1994, 11). Myös vesien saastuminen kasvoi huolestuttaviin mittasuhteisiin, minkä seurauksena aloitettiin vesilainsäädännön valmistelu, joka johti 1960-luvun alussa vesilain- ja -asetuksen voimaantuloon. Vesiensuojelua perusteltiin pitkälti terveysnäkökohdilla, mutta taloudellinen ajattelu oli vahvasti vesivoiman rakentamisen helpottamisen ja uiton edistämisen taustalla. (Nienstedt 1997, 19, 31.)

Vielä 1950-luvulla ympäristöonnettomuudet, kuten Lontoossa kuolemaa kylvänyt savusumu, herättivät kovin vähän kohua. Tekniikkaa ja teollisuutta ei vielä tuolloin sopinut solvata, sillä sodan raunioista nouseva maailma tukeutui niihin uutta parempaa ja tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa luodessaan. (Massa 1998, 41–42.) Taloudellinen luonnonsuojelu, eli huolehtiminen luonnonvarojen kestävästä käytöstä sai Suomessa laajempaa kannatusta vasta 1960-luvulla. Klassista luonnonsuojelua, joka piti sisällään harvinaisten eläin- ja kasvilajien suojelua, luonnonsuojelualueiden perustamista ja luonnonmuistomerkkien rauhoittamista, perusteltiin esteettisillä ja kulttuurisilla arvoilla sekä tieteellisen tutkimuksen tarpeella. Laajenevan luonnonsuojelun kaudella vuosina 1960–1967 toiminta oli vielä luonteeltaan perin konservatiivista ja epäpoliittista; vain harvoin pyrittiin vaikuttamaan yhteiskunnan hankkeisiin. Ajan hengen mukaisesti ongelmien ratkaisussa luotettiin valtioon, joten keskeisenä tavoitteena pidettiin hallinnon ja lainsäädännön kehittämistä. (Nienstedt 1997, 16–17; Rannikko 1994, 11–12; Sillanpää 2006, 9.) Aktiivitoiminnassa oli mukana vain joitain tuhansia ihmisiä; heistä suurin osa Suomen luonnonsuojeluyhdistyksen jäsenenä (Nienstedt 1997, 17).

2.1.2 Globaali ympäristöherääminen

Keskeinen 1960-luvun lopun ja 1970-luvun alun luonnonsuojelun muutosta kuvaava piirre oli se, että termi luonnonsuojelu korvautui ympäristönsuojelulla, joka tarkasteli luonnon tilaa lähinnä ihmisen hyvinvoinnin kautta ympäristömyrkköjen, terveysriskien ja luonnonvarojen ehtymisestä seuraavan ihmisten elinolojen kaventumisen noustua kansan tietoon. (Metsämäki & Nisula 2006, 257; Nienstedt 1997, 16–17; Rannikko 1994, 12; Telkänranta 2008a, 50.) Alettiin tukeutua yhä enemmän ympäristötieteisiin, mutta

samalla aiemmin tiedemiesten piireihin keskittyneestä harrastuksesta tuli yhteiskunnallista toimintaa (Metsämäki & Nisula 2006, 257; Poutanen 2008b, 48).

1960-luvun globaalille ympäristöherätykselle on nähty monia syitä. Teollisuuden aiheuttamat näkyvät saastumisongelmat ja tutkijoiden esiin nostamat uhat, joita maallikot eivät kyenneet havaitsemaan, levisivät tehostuvien tiedotusvälineiden kautta laajan yleisön tietoon. (Lyytimäki 2006, 171; Lyytimäki & Hakala 2008, 28–29.) Yleinen yhteiskunnallinen ilmapiiri myös suosi yhteiskunnallisia liikkeitä, joten ympäristöliike voidaan nähdä osana laajempaa kuohuntaa (Lyytimäki & Hakala 2008, 29–30). Opiskelijanuoriso radikalisoitui ja nousi vanhempiensa arvoja ja aatteita vastaan (Poutanen 2008b, 46). Tietyillä avainhenkilöillä nähdään olleen merkittävä vaikutus ympäristötietoisuuden leviämässä (Jokinen 2011, 402). Rachel Carsonin torjunta-aineiden vaaroista kertova kirja *Äänetön kevät*⁹, joka julkaistiin vuonna 1962 ja suomeksi jo seuraavana vuonna, herätti laajaa huomiota läntisissä teollisuusmaissa (Lyytimäki & Hakala 2008, 29). Se oli välitön myyntimenestys ja levisi lukuisina painoksina ja käännöksinä ympäri maailman (Massa 1991, 66–67). Kirjan ansiosta laaja yleisö ymmärsi konkreettisesti kemiallisten torjunta-aineiden haittavaikutukset (Massa 1998, 42).

Luonnonsuojelu- ja eduskuntavaalivuoden 1970 lähestyessä poliittiset puolueetkin alkoivat kiinnostua luonnonsuojelusta: ympäristöteemat pääsivät puolueiden ohjelmiin ja vaalipropagandaan, joskin puutteellisen asiantuntemuksen värjääminä (Poutanen 2008, 49). Euroopan Luonnonsuojeluvuosi nosti viimeistään ympäristökysymykset valtion piiriin (Järvikoski 1994, 40–41; Sillanpää 2006, 104, 111). Juhlavuoden kunniaksi järjestettiin oppilaitosten, järjestöjen ja ammattiryhmien teemapäiviä ja -viikkoja, joissa pohdittiin ympäristönsuojelun merkitystä omassa elinpiirissä (Nienstedt 1997, 80). YK:n ympäristökongressi Tukholmassa vuonna 1972 korosti ympäristöongelmien kansainvälisyyttä (Nienstedt 1997, 156). Suuret huomiota herättävät tapahtumat valmisteluineen vaikuttivat osaltaan myönteisesti myös hallinnon kehittämiseen ja luonnonsuojelujärjestöjen kansainväliseen yhteistyöhön (Borg 1984, 15; Poutanen, Joutsamo & Ruuhijärvi 2008, 244).

Rooman klubin, vaikutusvaltaisen tiedemiespaneelin, tilaama tutkimus *Kasvun rajat*¹⁰ vuonna 1972 nosti esiin keskustelun luonnonvarojen riittävydestä (Lyytimäki & Hakala

⁹ Carson, R. 1963. *Äänetön kevät*. Suom. P. Jotuni. Helsinki: Tammi.

¹⁰ Alkuperäinen teos: Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J. & Behrens, W. 1972. *The limits to growth: a report for the Club of Rome's project on the predicament of mankind*. New York: Universe Books.

2008, 29). Se ennusti maailmantalouden romahtamisen uusiutumattomien luonnonvarojen ylikulutuksen, ravinnontuotannon ongelmien ja saasteiden määrän eskaloitumisen seurauksena (Tahvonen 2000, 108). Vuosien 1973–1974 öljykriisi tehosti ”Rooman raportin” sanomaa (Lyytimäki & Hakala 2008, 29). Massa (1998, 32) puhuu ”kaksoisshokista”.

Suomessa 1970-luvun alkupuolella valokeilaan nousivat suurten energiayhtiöiden hankkeet, kuten Vuotoksen allas ja ydinvoimalat (Metsämäki ja Nisula 2006, 247). Ydinvoimalahankkeiden kohdepaikkakunnille syntyi vastustavia kansalaisliikkeitä, jotka saivat tukea etenkin paikallisilta luonnonsuojeluyhdistyksiltä, mutta myös ulkomailta. Harrisburgin ydinvoimalaonnettomuus vuonna 1979 kiihdytti vastustajien mieliä Suomessakin. (Reinikainen 2008, 201, 203.) Otsonikerroksen kohtalosta alettiin niin ikään kantaa huolta 1970-luvun alussa, jolloin huomio kiinnittyi lähinnä lentoliikenteen vaikutuksiin (Wahlström, Hallanaro & Manninen 1996, 127). Vuonna 1975 aloitti radiossa legendaarinen Luontoilta, joka saavutti edelleen jatkuvan suuren suosion ja tarjosi luonto- ja ympäristökasvatusta luonnonilmiöistä kiinnostuneille suomalaisille (Nieminen 2008, 215).

Tultaessa 1970-luvun loppuun taloudellinen taantuma sekä poliittiset kiistat jättivät päätöksenteossa ympäristökysymykset valitettavasti muiden asioiden varjoon. Ympäristönsuojeluun liittyneet laki- ja hallintouudistukset eivät juurikaan edenneet, vaan juutuivat komiteoihin ja lausuntokierroksille. (Nienstedt 1997, 160; Rannikko 1994, 12.) Aluesuojeluvaatimuksia ajettiin silti väsymättä. Valtioneuvosto hyväksyi vuosina 1978–1996 seitsemän luonnonsuojeluohjelmaa: kansallis- ja luonnonpuisto-ohjelman sekä vanhojen metsien, soiden, lintuvesien, harjujen, lehtojen ja rantojen suojeluohjelmat. (Heinonen 2011, 230.)

Ympäristöliikehdinnän kukoistuskaudeksi voidaan nimittää ajanjaksoa vuosien 1979 ja 1981 välillä. Suora toiminta sai tuolloin paljon julkisuutta. Kauden symboliksi ja ympäristöliikehdinnän läpimurroksi muodostui tapaus Kojjärvi. Nuoret ympäristöaktivistit ryhtyivät suoraan toimintaan Forssan Kojjärvellä estääkseen lintujärven kuivatuksen. (Rannikko 1994, 12.) Kojjärvi-liikkeen tavoitteena oli sekä lintujärven suojelu, että ympäristönsuojelun nostaminen yleiseen keskusteluun. Vaikka toiminnassa jouduttiin ristiriitaan paikallisten maanviljelijöiden ja vesipiirin kanssa, oli suuri osa paikallisesta väestöstä ja konfliktia tiedotusvälineiden kautta seuranneesta

kansasta suojelijoiden puolella. Kojjärvellä muodostunut aktiivien verkosto myös loi pohjan Vihreän puolueen synnylle. (Järvikoski 1991, 173, 175.)

Vuosikymmenten 1970 ja 1980 vaihteeseen sijoittuvien useiden paikallisten ympäristökamppailujen aiheena olivat monesti vesiasiat (Järvikoski 1994, 46). Ajanjaksolle ominaista oli myös kulutusyhteiskunnan kritiikki ja elämäntavan muuttamisen välttämättömyys, joka liittyi vahvasti uusiin opiskelija- ja nuorisokulttuurin virtauksiin (Rannikko 1994, 13). Suomessakin näkyi kansainvälinen ilmiö: vakiintuneet ympäristöjärjestöt vahvistivat asemiaan muun ympäristöliikeshinnän vähentyessä (Järvikoski 1991, 176). Ympäristökysymykset nousivat lopullisesti politiikkaan ja kärjekkäät ristiriidat vähenivät, kun Vihreät pääsivät eduskuntaan vuonna 1983 ja ympäristöministeriö aloitti toimintansa. Samalla alkoi nopeasti vakiintua myös muu ympäristöhallinto ja vihdoinkin saatiin kauan kaivattuja resursseja luonnonsuojeluun ja ympäristöongelmien ratkaisemiseen. (Järvikoski 1991, 176; Rannikko 1994, 13–14; Telkänranta 2008a, 55.)

Luonnon monimuotoisuuden lisäksi 1980-luvulla puhuttiin vesistöjen ja metsien happamoitumisesta, yläilmakehän otsonikadosta, kasvihuoneilmästä, metsäkuolemista ja Tshernobylin ydinonnettomuudesta. Uhkakuvat aiheuttivat suurta voimattomuutta, mutta toisaalta niiden on nähty padonnoen toimintatarvetta, joka purkautui seuraavan vuosikymmenen ympäristökamppailuissa. (Lyytimäki & Berg 2011, 339; Rannikko 1994, 20.) YK:n alaisen ympäristön ja kehityksen maailmankomission, Brundtlandin komission, *Yhteinen tulevaisuutemme* -raportti¹¹ vuonna 1988 toi maailmanlaajuiseen tietoisuuteen kestävä kehityksen käsitteen, jolla tarkoitetaan nyt elävän väestön tarpeiden tyydyttämistä vaarantamatta tulevien sukupolvien oikeutta samaan (Allardt 1991, 11; Sillanpää 2006, 229). Ulrich Beck aloitti uransa riskiyhteiskuntateoreetikona 1980-luvun lopulla. Vaikka riskisosiologinen suuntaus ei ollut hänen alkuun panemansa, hänen teoksensa¹² olivat kuitenkin ensimmäisiä laajalle levinneitä kokonaishahmotelmia ympäristöriskien yhteiskunnasta ja sen mahdollisesta tulevaisuudesta. Hänen varhaisimmat näkemyksensä koskivat etenkin moderniinkin tekniikkaan liittyviä suurriskejä ja -onnettomuuksia. (Massa 1998, 30–31.)

¹¹ Yhteinen tulevaisuutemme. Ympäristön ja kehityksen maailmankomission raportti. 1988. Helsinki: Valtion painatuskeskus: Ympäristöministeriö. Alkuperäinen teos: Our common future. World Commission on Environment and Development. 1987. Oxford; New York, N.Y.: Oxford University Press.

¹² Katso etenkin: Beck, U. 1990. Riskiyhteiskunnan vastamyrryt. Organisoitu vastuuttomuus. Tampere: Vastapaino. Lisäksi: Beck, U. 1992. Risk society: towards a new modernity. London: Sage.

1990-luvulla Suomessa syntyi poikkeuksellinen, julkisuutta paljon saaneiden ympäristökamppailujen aalto, jonka sivujuonteena esiintyi paikallista huomiota saaneita pienempiä kiistoja. Ilmiö on varsin suomalainen, sillä samanlaista aaltoa ei juuri muissa länsimaissa koettu. Konfliktit liittyivät etenkin vesien hyötykäyttöön, tienrakennushankkeisiin ja rakennusten suojeluun. Tuona aikana luonnon itseisarvo ohitti suojelun perusteissa perinteisemmät esteettiset ja maisema-arvot. Teollisuuden saastepäästöihin ei enää reagoitu yhtä laajasti kuin aiemmin. (Rannikko 1994, 11, 15–16). Ekoradikalismien aalto ja kapitalistisen kulutusyhteiskunnan vastustaminen houkutti silti toimintaan mukaan uusia osallistujia, erityisesti nuorisoa. (Konttinen & Peltokoski 2010, 2.) Myös maailmanlaajuiset ympäristöongelmat, kuten kasvihuoneilmiö, merten jätteet ja trooppisten sademetsien kiihtyvä tuho toivat yhteen ympäristöjärjestöjä ja niissä toimivia ympäri maailman (Zeff 1994, 23).

Rio de Janeirossa järjestettiin vuonna 1992 YK:n Ympäristö- ja kehityskonferenssi (UNCED¹³), jossa allekirjoitettiin kansainvälinen sopimus biodiversiteetin suojelusta, sekä ensimmäinen ilmastonmuutosta koskeva puitesopimus. Lisäksi siellä hyväksyttiin Agenda 21 -toimintaohjelma, joka on ohjannut kansainvälistä ympäristö- ja kehityspolitiikkaa. (Hakala & Välimäki 2003, 33; Wahlström ym. 1996, 46). Biodiversiteettisopimus asetti ekosysteemien suojelun kaikkien maailman maiden velvollisuudeksi (Halkka 2011, 40). Vuonna 1994 Suomessa tuli voimaan YVA-laki¹⁴, joka vaikutti merkittävästi kansalaisten ja järjestöjen mahdollisuuksiin vaikuttaa elinympäristöään koskevaan suunnitteluun (Wahlström ym. 1996, 257).

Liittyminen Euroopan Unioniin vuonna 1995 vaikutti myös valtiomme luonnonsuojelupolitiikkaan ja sen toteuttamiseen. Ehdotus Natura 2000-luonnonsuojelualueverkostoon liitettävistä alueista valmistui myrskyisien vaiheiden ja ikävän julkisuuden ja eripurien saattamana vuonna 1998. (Heinonen 2011, 232.) Vastustuksen nähtiin syntyneen erityisesti siitä, että se loukkasi syvästi maanomistajien päätäntävaltaa (Primmer 2011, 389). Vähäistä huomiota sai se, että Natura koottiin 97-prosenttisesti vanhoista kotimaisista suojeluohjelmista (Veistola 2008, 241). Huono valmistelu ja tiedotus aiheuttivat syvää epäluottamusta ja suoranaista vihaa luonnonsuojelijoita kohtaan, mikä näkyy aktiivien arjessa ja toiminnassa tänäkin päivänä.

¹³ United Nations Conference on Environment and Development.

¹⁴ Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä.

EU-jäsenyydestä saatiin kuitenkin lähtösäys luonnonsuojelulain uudistukselle, koska sitä piti päivittää vastaamaan direktiivien vaatimuksia (Wahlström ym. 2006, 248).

EU:n ilmastokampanja oli päässyt hyvään vauhtiin vuonna 2006, minkä seurauksena ilmastouutisointi lisääntyi Suomessa nopeasti vuosina 2006–2007 ja ilmastomuutoskeskustelu kävi vilkkaana kaikkialla maailmassa (Lyytimäki & Berg 2011, 340; Puohiniemi 2011, 41). 2000-luvulla paljon julkisuutta ovat saaneet myös suuret, dramaattiset ympäristökatastrofit, kuten Meksikonlahden öljyturma vuonna 2010 ja Japanin Fukushima ydinvoimalaonnettomuus vuonna 2011. (Lyytimäki & Berg 2011, 339.) Suomessa laajaa huolestumista ja ympäristötuhon aiheuttamaa epäuskoa koettiin Talvivaaran surullisen kuuluisan kaivoksen toiminnan vuoksi ihan hiljattain. Positiivisena puolena voidaan nähdä kaivoslain uudistamisen tarpeen nousu julkiseen keskusteluun. Talvivaaran painajaisen purki kirjaksi kriisin keskiössä ollut ympäristöministeriön kansliapäällikkö Hannele Pokka (2019).

Ympäristöasiat ovat lähes kaikkien poliittisten puolueidemme ohjelmissa, samoin kuin etujärjestöjen, hallituksen ja eduskunnan kirjallisissa ohjelmissa (Stranius 2011, 134; Wahlström ym. 1996, 12). Yrity maailma seuraa perässä, usein teollisuudenala kerrallaan (Wahlström ym. 1996, 12). Aiemmin valtavirran marginaalissa toiminut ympäristöliike saa ammattimaisesti toimivien ympäristöjärjestöjen kautta jo hyvin äänensä kuuluviin hallinnon työryhmissä ja poliittisessa päätöksenteossa (Stranius 2011, 137). Yhteistyöllä on melko pitkä historia – vain osa toimijoista vaihtuu aika ajoin. Poliittisen päätöksenteon piirissä on myös ympäristöjärjestöjen nykyisiä tai entisiä aktiiveja, niiden toimintaa tukevia tai vähintään niihin myönteisesti suhtautuvia. Ympäristöasenteiden ollessa muuttumassa yleisesti ympäristönsuojelulle myönteisempään suuntaan, on myös yhä tavallisempaa huomioida päätösten luonto- ja ympäristövaikutuksia kaikilla yhteiskunnallisen päätöksenteon asteilla.

2.2 Luonto- ja ympäristöjärjestöjen rooli yhteiskunnassa

Ympäristöongelmat eivät nouse julkisen keskustelun aiheiksi vain siksi, että ne ovat objektiivisesti olemassa. Erilaiset yhteiskunnalliset toimijat määrittelevät niitä yhteiskunnallisina ongelmina ja niihin yritetään löytää ratkaisuja esimerkiksi luomalla sellainen sosiaalinen tila, julkisuus, jossa ihmisen luontosuhteeseen, sekä ihmisten välisiin suhteisiin liittyviä kysymyksiä voidaan muotoilla uudella tavalla. Tähän pystyvät

toimittajien ja medioiden ohella erityisesti tutkijat ja kansalaisliikkeet. (Väliverronen 1994, 18, 59.) Ympäristöliike muodostuu hyvin löyhästi määriteltynä laajoista ihmisten verkostoista, jotka toimivat ympäristön etuja edistäen (Rootes 1999b, 2). Pää tavoitteena on ympäristön tilan parantaminen tai vähintäänkin säilyttäminen ennallaan (Myllyntaus 1994, 25). Joillakin järjestöillä on tavoitteena voittaa länsimainen antroposentrismi¹⁵, joka nähdään ympäristöongelmien perimmäiseksi aiheuttajaksi (Taylor 1995b, 1).

Aatteellisina linjanvetoina on nostettu esiin globaalinen ekosysteemiajattelu, pitkän keston moraalifilosofia, yhteiskunnallinen tasa-arvo ja vastuu sekä nykyisistä että tulevista sukupolvista, solidaarisuus kehitysmaita kohtaan, teollistumisen ja teknologian kritiikki, väkivallattomuus ja sodanvastaisuus (Myllyntaus 1994, 21). Tunnusomaisena piirteenä on pidetty myös protestihenkisyyttä olemassa olevia yhteiskunnan olosuhteita tai hallinnon järjestelmää kohtaan (Helander 1998, 47; Konttinen & Peltokoski 2010, 3). Kansalaisaktivismi on kehittynyt vuorovaikutuksessa kriittisen tutkimuksen kanssa, mutta itsenäinen ympäristöliike oli edellytys tutkijoiden uudelleenlaiselle organisoitumiselle ja yhteiskunnallisen aktiivisuuden muodoille, jotka saattoivat merkitä myös asettautumista oman ammatillisen yhteisön ulkopuolelle (Väliverronen 1994, 18).

Viime vuosikymmenen loppuun mennessä kansalaisjärjestöistä oli tullut ylistetyin ja monissa tapauksissa luotetuin laajan skaalan ympäristömuutosten tulkki (Yearley 2005, 7–9). Uusista, 1960-luvun lopun jälkeen syntyneistä sosiaalisista liikkeistä ympäristöliikkeellä on ollut suurin vaikutus politiikkaan. Se on myös käynyt läpi laaja-alaisimman institutionaalistumisen: aktivismi on ammattimaistunut vaikutuskeinojen ja vaikuttamisen tehostumisen lisääntyneenä. Ympäristöjärjestöjen lobbaustyötä myös säännellään intensiivisimmin. Institutionaalistumisen hyötynä on etenkin se, että sen myötä useimpiin länsimaihin on saatu toimiva ympäristöhallinto. (Rootes 1999b, 1.)

Poliittista ja taloudellista päätöksentekoa sekä kansalaisyhteiskunnasta nousevia aktivismin muotoja luonnehtivat nykyään tietoisuus globalisaation haasteista ja informaatioteknologisesta vallankumouksesta (Ervamaa 2005, 15). Tieto, käytännöt, kulttuurierojen näkyminen ja osittainen kaventuminen, ovat julkisesti nähtävillä. Samoin ympäristön tilaa koskevaa tietoa on yhä enemmän saatavilla ja sitä kansantajuistetaan paljon paremmin kuin vielä parikymmentä vuotta sitten. Myöhäismodernin ajan pirstaleisuus ja arvojen moninaisuus synnyttävät pohdintaa omasta identiteetistä. Sitä

¹⁵ Antroposentrinen maailmankuva tai ympäristöetiikka asettaa ihmiset maailmankaikkeuden keskipisteeksi ja elollisten olentojen hierarkiassa ylimmälle portaalle. Vain ihmisillä on itseisarvo, ja luonto on arvokas vain käyttöhyötynsä perusteella. (Keller 2010, 59.)

haetaan kokeilemalla, liitytään erilaisiin yhteisöihin tai tutustutaan aatteisiin, protestoidaan auktoriteetteja vastaan. (Hautamäki 2001, 14.) Halu vaikuttaa omaan lähiympäristöön on kasvava trendi – samoin huoli maapallon tilasta koskettaa yhä useampia, etenkin nuoria.

Yhteiskunnallisiin liikkeisiin ja kansalaistoimintaan osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Myös luonto- ja ympäristöjärjestöt kuuluvat vapaaehtoistoiminnan piiriin; ne tuottavat palkattomuuteen perustuvaa, vapaasta tahdosta kumpuavaa, voittoa tavoittelematonta, organisoitunutta toimintaa (Nylund & Yeung 2005, 15; Oikeusministeriö 2006, 13). Vapaaehtoisuuden ja kollektiivisuuden ohella kansalaisjärjestötoimintaa kuvaavat aatteellisuus ja arvosidonnaisuus, jotka rakentuvat jonkin spesifin toiminta-ajatuksen tai idean ympärille ja luovat sosiaalista pääomaa koko yhteiskuntaan (Oikeusministeriö 2006, 13–14; Rasimus 2006, 61). Ulvilan ja Pasasen (2010, 213) mukaan voidaan puhua ”arvoyhteisöistä”, joissa opitaan elämälle tärkeitä arvoja ja merkityksiä. Aiemmin tällaisia olivat etenkin suku, uskontokunta, puolue tai erilaiset seurakunnat, nykyään yhä useammin ystävä- ja harrastuspiirit. Ne ovat monesti kehys sellaiselle elämäntavalle, jota olisi yksin kenties vaikea tai mahdoton toteuttaa (Rasimus 2006, 66).

Etenkin Pohjoismaissa vapaaehtoistoiminnalle on tyypillistä vahva järjestöihin pohjautuva organisaatorakenne, jolle tunnusomaisia piirteitä ovat suuri pysyvyys ja toimintakyky. Järjestökenttä on vertikaalisesti organisoitunut kahdelle tai kolmelle, joissakin tapauksissa vielä useammallekin toisiaan tukevalle tasolle paikallisyhdistyksistä usein maakuntatasoon ja valtakunnan tason toimintaa sitoviin kattojärjestöihin. (Helander 1998, 12; Siisiäinen & Kankainen 2009, 94.) Tällainen kolmiportainen rakenne on myös Suomen luonnonsuojeluliitolla. Valtakunnallisten järjestöjen on mahdollista päästä vaikuttamaan lainsäädäntötyöhön ja ohjelmiin (Oikeusministeriö 2006, 8). Organisoituminen on valtion puolelta yksi yhteistyön hyväksymisen julkilausumaton, mutta peittelemätön vaade. Toiminnan odotetaan edistävän, edustavan, kiinteyttävän ja tasa-arvoistavan sekä tuottavan luottamusta (Pohjola 1999, 71). Hyvin organisoituneet järjestöt, kuten SLL, sopivat ennustettavuutensa ja hallinnollisen rationaalisuutensa vuoksi kumppanuusosapuoleksi (Konttinen 2010, 68).

2.2.1 Kansalaistoiminta ja vapaaehtoistyö

Suomalaiset pitävät vapaaehtoistoimintaa paitsi tarpeellisena, niin nimenomaan koko ajan tarpeellisempänä (Yeung 2002, 68). Suomi on vapaaehtoistoiminnan aktiivisuudessa hyvää eurooppalaista tasoa (Nylund & Yeung 2005, 14; vrt. Borg 2005, 40). Jopa yli kolmannes osallistuu vapaaehtoistoimintaan. Sukupuolten välillä ei ole aktiivisuudessa juuri eroa. Hieman keskimääräistä aktiivisempia ovat työttömät ja lomautetut, yrittäjät ja johtavassa asemassa olevat¹⁶. Mukana on jonkin verran muita enemmän koulutettuja, joilla on opisto- tai ammattikorkeakoulutausta. Eniten osallistutaan Länsi-Suomessa ja maaseudulla, vähiten Etelä-Suomessa ja suurissa kaupungeissa. Kaikkein vähiten osallistuvat 25–34-vuotiaat, perheelliset sekä ansiotyössä käyvät. (Yeung 2002, 24.) Ajankäytön haasteet erityisesti kiireisinä vuosina perheen perustamisen ja samanaikaisen ansiotyössäkäynnin aikana vaikuttavat vapaaehtoistyöhön osallistumisen mahdollisuuksiin. Tämä nousi yhtenä teemana esiin omassakin tutkimuksessani; järjestötyöstä otetaan ”vapaata” hektisimpinä elämänkausina, mutta sinne myös mielellään palataan kiireiden hellitettyä.

Kansainvälisessä vertailussa huomattiin, että suomalaiset nuoret¹⁷ ottavat vain vähän osaa järjestötoimintaan. Ympäristöjärjestöjen toimintaan osallistuu vain 6 % nuorista. (Suutarinen ym. 2001, 12–13.) Nuorisobarometrit antavat hieman lohdullisempaa kuvaa, kun tarkastellaan 15–29-vuotiaiden osallistumista kansalaistoimintaan: 20 % sanoo osallistuvansa jonkin yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tähtäävän järjestön tai kansalaisliikkeen toimintaan. Aktiivisen osallistumisen osuus oli myös kasvanut kolmen vuoden tarkkailujaksolla. (Pekkarinen & Myllyniemi 2018, 94.) Yhteiskunnallisesti aktiivisimpia ovat hyvin koulussa menestyvät, korkeasti koulutetut nuoret, jotka tulevat heikon toimeentulon perheistä (Myllyniemi 2014, 30–31). Maahanmuuttajataustaisten nuorten osallistuminen ei poikkea valtaväestöstä, vaikka nuorisojärjestöt tiedottavatkin toiminnastaan monikulttuurisille nuorille hyvin heikosti (Myllyniemi 2015, 80; Pyykkönen 2007, 26–27). Toisessa aikaisemmassa tutkimushankkeessa oli tosin päädytty vastakkaiseen tulokseen: monikulttuuriset nuoret osallistuvat suomalaistaustaisia enemmän ja ovat erityisen kiinnostuneita luonnon ja ihmisoikeuksien suojeluun liittyvästä toiminnasta (Harinen 2005, 5).

¹⁶ Verrtaa: Siisiäinen & Kankainen 2009, 110–111.

¹⁷ Tutkimusjoukko koostui 14-vuotiaista nuorista.

Kaikkein eniten osallistutaan urheilu-, liikunta-, terveys- ja sosiaalialan vapaaehtoistoimintoihin. Vähiten osallistutaan ihmisoikeus-, ympäristö- sekä eläinten ja luonnonsuojeluteemojen alle kuuluviin toimintoihin. (Yeung 2002, 27–28.) Maailmankatsomukselliseen organisaatioon liittymisen kynnyks on Siisiäisen ja Kankaisen (2009, 125) mukaan korkeampi kuin esimerkiksi harrastusjärjestöön liittymisessä. Ympäristöjärjestöjen toimintaan osallistumisessa ollaan Pohjoismaiden hännillä (Borg 2005, 41). Näiden yhdistysten ja ryhmien toimintaan osallistuvat ovat silti kaikkein aktiivisimpia olemaan mukana järjestetyssä toiminnassa (Siisiäinen & Kankainen 2009, 110). Erityisteemojen vähäinen näkyminen ei välttämättä johdu niinkään kiinnostuksen puutteesta, kuin siitä, että ne ovat suosituimpia toiminta-aloja paljon suppeampia tarjonnaltaan; niitä on määrällisesti vähemmän. Asennetutkimuksissa ne myös mainitaan suomalaisten suosikeiksi kansalaisliikkeiden ja toimintaryhmien joukossa. (Yeung 2002, 27–28.)

Siisiäinen (2004, 113) arvelee 1960- ja 1970-luvuilla nuoruutensa eläneiden olevan viimeinen organisaatiokulttuuriin kasvanut sukupolvi, jolle yhdistystoimintaan osallistuminen ja sitoutuminen on luonteva osa elämää. Vapaaehtoistoiminnan viimeaikaisiin muutoksiin kuuluu episodisen, lyhytaikaisen, kevytosallistumisen lisääntyminen. (Nylund & Yeung 2005, 27–28; Siisiäinen 2004, 113.) Sitoutuminen on heikompaa, ehkä vain yhden projektin mittaista, kun ennen saatettiin sitoutua eliniäksi yhteen tiettyyn järjestöön. Jäsenistö myös odottaa toiminnalta enemmän. Suomessa ympäristöjärjestöt ovat joka tapauksessa vielä voimissaan ja niillä on ollut luonnonsuojelun etenemisessä kiistaton merkitys. Tärkeimpiä järjestöjä ovat Suomen luonnonsuojeluliiton ohella 1970-luvulla toimintansa aloittaneet Natur och Miljö, WWF Suomi, eli Maailman luonnonsäätiön Suomen rahasto, sekä uudemmista tulokkaista Greenpeace, Dodo ja Maan Ystävät ry. (Heinonen 2011, 236; Jokinen 2011, 404–405; Konttinen 2010, 70–73.) Lisäksi kentällä toimii luontoharrastusjärjestöjä, paikallisiin asioihin suuntautuvia suojeluyhdistyksiä, protestiryhmiä ja -liikkeitä sekä erilaisia toimintasoluja (Jokinen 2011, 404–405).

2.2.2 Suomen luonnonsuojeluliitto ympäristötoimijana

Kansaa ja yleisemmin yläluokkia puhututtanut luonnonsuojelu ja varhainen ympäristönsuojelu saivat odottaa pitkän tovin ensimmäisen järjestäytyneen kollektiivin syntyä. Suomenmielinen suojeluaate oli valtaapitävien venäläisten mielestä vähintäänkin

epäilyttävä (Leikola 2008, 38). Koko maan kattavan luonnonsuojeluyhdistyksen perustaminen lykkääntyi silti enemmänkin luonnon- ja kansallispuistojen perustamiseen liittyvien esteiden vuoksi. Perustava kokous pidettiin 27.5.1938 Säätälällä (Borg 2008, 129–130). Suomen Luonnonsuojeluyhdistys (SLY) syntyi tieteelliseltä pohjalta ja sen aatteellisina kulmakivinä olivat vahvasti eettisyys ja esteettisyys (Borg 2008, 132). Tieteellisen eliitin keskeinen rooli luonnonsuojelun varhaisena herättäjänä oli yleinen piirre 1900-luvun alussa monissa maissa, sillä eliittiaseman tuoma rohkeus esiintyä julkisuudessa ja mahdollisuus tulla valtion tasollakin kuulluksi olivat tärkeitä elementtejä yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Luontokohteiden säilyttämistä perusteltiin paitsi luontoarvojen, myös kulttuuriarvojen vuoksi; osallistuttiin kansakunnan ja sen identiteetin rakentamiseen. (Konttinen 2010, 63–65).

Ajan hengen muuttuessa enemmän ympäristönsuojelua painottavaksi tarvittiin Luonnonsuojeluyhdistyksessä uudistuksia. Vuonna 1967 otettiin ensi askelet valitsemalla nuorekas hallitus ja aloitettiin organisaatiouudistus. Suomen luonnonsuojeluliitto (SLL) muodostettiin vuonna 1969 ja sen jäsenenä oli siitä lähin vain järjestöjä; luonnonsuojelupiirit ja paikallisyhdistykset. (Borg 2008, 135–136.) Sen jälkeen palkatun henkilökunnan määrä on tasaisesti kasvanut ja toiminta laajentunut (Borg 1984, 17). Sillanpää (2006, 100) puhuu tuon ajan toiminnan radikalisoitumisesta ja järjestön muuttumisesta enenevässä määrin yhteiskunnalliseksi painostusjärjestöksi. Konttinen (2010, 68) mainitsee yhdistyksen vallanneiden nuorten olleen näkyvästi johtamassa 1960-luvun suojeluradikalismien nousua. Yhdistyksen nuorennusleikkauksen jälkeen jäsenistön määrä alkoi nopeasti kasvaa ja mukaan tuli paljon ihmisen elinmahdollisuuksista huolestuneita ympäristönsuojelijoita (Borg 2008, 136–137).

1980-luvulla Luonnonsuojeluliitto joutui ottamaan valtiolta edelleen puuttuvan ympäristöviraston tehtäviä. Siitä kehkeytyi puolivirallinen asiantuntija, joka halusi pysytellä väleissä valtakoneiston kanssa, ajaa asioita sovussa, antaa lausuntoja ja osallistua alan komiteoihin. (Borg 2008, 140.) Valtion näkökulmasta järjestön ja sen toimijoiden ammattimaisuus on vakiintuneen organisoituneisuuden ohella yhteistyötä tukeva tekijä ja selittää osaltaan SLL:n saamaa asemaa järjestökentässä. Ammattimaisuus merkitsee sekä sisällöllistä että tieteellistä asiantuntemusta, perehtyneisyyttä luontoharrastuksiin kuin myös pysyväisluonteisia verkostoja, jotka tuovat toimintaan ennustettavuutta ja luottamusta. (Konttinen 2010, 74.)

Pysyttelemine läheisessä valtiosuhteessa on hyödyllisyyden näkökulmasta hyvin strateginen linjanveto, josta on syntynyt toimiva yhteistyö- ja vaikutussuhde. Se toteutuu pääasiassa työskentelynä erilaisissa toimikunnissa, työryhmissä, ohjausryhmissä, neuvottelukunnissa ja jaostoissa. Näissä SLL edustaa yleisesti luonnon- ja ympäristönsuojelun vapaaehtoisten yhdistysten kenttää. Liiton piirit ovat saaneet samanlaisen neuvotteluosapuolen ja lausunnonantajan aseman maakunnissa 1990-luvulla ja kuntataso on seuraamassa perässä. Valtion tasolla aikaisemman lähes täydellisen edustusmonopolin rinnalle ovat pikkuhiljaa, mutta vielä vaatimattomasti, pääsemässä muutkin ympäristöjärjestöt. (Konttinen 2010, 70–73.) Luonnonsuojeluliiton asema on mahdollistanut myös valtion virkamiesten osallistumisen maltilliseen, mutta vaatimuksia esittävään järjestötoimintaan (Konttinen 2010, 70). Täysin mutkatonta tai paheksumatonta tällainen osallistuminen ei suinkaan aina ole ollut, kuten käy ilmi tutkimusaineistostanikin.

Borg (2008, 153) ja Järvikoski (1991, 169) toteavat Luonnonsuojeluliitolla olleen keskeinen rooli suomalaisessa luonnonsuojelussa. Etenkin ruohonjuuritason toiminta luonnonsuojelupiireissä ja yhdistyksissä on huomionarvoisen laajaa, missä se eroaa keskustuimistovetoisista muista järjestöistä. Suomen luonnonsuojeluliiton 160 paikallisyhdistystä kuuluvat 15 piiriin (Suomen luonnonsuojeluliitto 2019). Vapaaehtoisuuteen ja palkattomuuteen perustuva paikallistoiminta säilyy aina mahdollisena, vaikka keskustason toiminnan resursseja käytettäisiinkin hallinnon kautta vaikuttamiseen. Käytössä on siis aina nämä kaksi areenaa, jotka täydentävät ja tukevat toisiaan. Vahvasti organisoituneena se myös tuottaa ja merkitsee kansallista jatkuvuutta (Konttinen 2010, 71). Yksi ja sama järjestö on yli vuosikymmenten pitänyt yllä keskustelua luontoa uhkaavista tekijöistä ja kerännyt jäsenistöönensä osaamista luonnon puolustamiseen. Liiton kurssi-, koulutus- ja luonnonharrastustoiminta tavoittavat laajoja kansalaispiirejä (Borg 2008, 139).

Liitossa on noin 26 000 henkilöjäsentä (K. Kujala, henkilökohtainen tiedonanto 8.1.2019¹⁸). Liiton julkaisu- toiminnalla on ollut suuri merkitys luonnonsuojelutyön tunnetuksi tekemisellä. Erityinen asema kansan hyvin tuntemana aikakauslehtenä on *Suomen Luonnolla*, joka on vuodesta 1941 alkaen jakanut valistusta ja tietoa luonnosta,

¹⁸ Luvussa eivät ole mukana nuorisojärjestö Luonto-Liiton jäsenet, mutta se sisältää opiskelijajäsenyydellä kummassakin järjestössä yhtäaikaan kirjoilla olevat. Lukuun ei ole myöskään liitetty Luonnonsuojeluliiton kuukausilahjoittajia, jotka tukevat toimintaa kuukausittaisella tukisummalla, mutta eivät ole jäseniä.

ympäristöstä ja niiden suojelusta. (Borg 2008, 153.) Sen rinnalle järjestölehdeksi tuli vuonna 1975 *Luonnonsuojeluväki*-lehti, joka on nykyiseltä nimeltään *Luonnonsuojelija* (Borg 2008, 154).

Yhteiskunnallisen vaikuttamisen rinnalla Luonnonsuojeluliitto, kuten sen edeltäjä Luonnonsuojeluyhdistyskin, on hyvin suuressa määrin luontoharrastusjärjestö, joka kokoaa eri alojen ihmisiä tutkimaan, havainnoimaan, liikkumaan ja ryhmäytymään luonnonympäristöissä – sekä toki suunnittelemaan ja toteuttamaan luonnonsuojeluhankkeita ja vaihtamaan ajatuksia ja kokemuksia ympäristövastuullisesta elämäntavasta. Yhdistysaktiivisuuden painottuessa yhä enemmän harrastusjärjestöihin poliittisten ja aatteellisten yhdistysten sijaan, on liitolla valmis konsepti hyödyntää tätä kiinnostusta (Luhtakallio 2006, 16).

Paikallistason toiminta vetää mukaan uusia aktiiveja, eikä vähiten siitä syystä, että toiminnan lähtökohtina ovat radikalismien välttäminen ja tinkimätön laillisuus. Paikallisissa ja alueellisissa suojelukiistoissa liitto on ollut ennen muuta taustatukija, julkinen keskustelija ja neuvottelija. Painoarvonsa se saa tieteellisestä asiantuntemuksesta, jota sillä on runsaasti omasta takaa. Lisäksi se saa suhteellisen helposti apua luonnonsuojeluun myönteisesti suhtautuvilta tutkijoilta. (Konttinen 2010, 69.) Yksittäiselle toimijalle SLL tarjoaa korkean imagopohjan toiminta-alustan, jolla oppimisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet ovat hyvin laajat, kun muistaa toimintakoodiston asettamat rajat.

3 ASENTEET, ARVOT JA YMPÄRISTÖTIETOISUUS TOIMINNAN OHJAAJINA

Ympäristöasioista oppiminen tapahtuu hyvin pitkälti instituutioiden ulkopuolella. Elämänsä aikana ihminen yhdistelee tietoaan ja kokemuksiaan sekä koulussa, että työssä opitusta vapaaehtoisen oppimisen hetkinä kerättyihin tietoihin. Faktojen ja käsitteiden omaksumisen lisäksi oppiminen sisältää muun muassa kiinnostuksenkohteiden, tietoisuuden, taitojen, käyttäytymisen, mielipiteiden, uskomusten ja tunteiden muuttumista. (Dierking, Falk & Storksdieck 2013, 359.) Ympäristömyönteisen käyttäytymisen ja elämäntavan perustana nähdään ympäristöeettisen ajattelun kehittyminen, jota kuvataan usein ympäristötietoisuutena, ympäristöasenteina ja ympäristöarvoina.

Asenteet määritellään suhtautumistavaksi johonkin kohteeseen, kuten toiseen ihmiseen, ilmiöön tai tilanteeseen, tai tässä tutkimuksessa – ympäristöön. Ne ovat opittuja toimintavalmiuksia, joita syntyy ihmisen kohdatessa uusia tilanteita ja ne ovat melko hitaasti muuttuvia. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 22; Puohiniemi 2011, 31–32; vrt. Järvinen 1995, 9.) Asenteet voivat olla myönteisiä, neutraaleja tai kielteisiä (Puohiniemi 2002, 5). Arvot taas nähdään tärkeiksi, tavoittelemisen arvoiksi asioiksi, jotka ovat kulttuurisesti hyväksytyjä, opittuja, elämää ohjaavia päämääriä ja motiiveja. Erotuksena asenteista arvot ovat yleisiä, yksittäiset tilanteet ylittäviä periaatteita, jotka muuttuvat hitaammin kuin asenteet. (Nurmiranta ym. 2009, 22; Puohiniemi 2002, 5; Puohiniemi 2011, 32.)

Arvojen synnyn ja muuttumisen kannalta ihmisen sosiaalinen ympäristö on keskeisessä asemassa. Tärkeimmät arvot opitaan läheisiltä kotona, koulussa, työssä ja harrastuksissa. (Puohiniemi 2011, 32.) Arvojen kehityksessä 15–24 vuoden ikä on voimakkainta muutoksen aikaa (Puohiniemi 2002, 107). Oppiminen lähipiirissä tapahtuu kaksisuuntaisena vuorovaikutuksena: vanhemmat sukupolvet välittävät tietoaan ja käsityksiään nuoremmille, jotka saattavat torjua tai haastaa tarjotut mallit (Häkkinen, Salasuo, Ojajarvi & Puuronen 2013, 10). Ympäristöasioissa tämä asetelma kääntyy monesti ylösalaisin, sillä nuoremmat sukupolvet ovat vanhempia sukupolvia ympäristötietoisempia.

3.1 Ympäristöasenteet ja ympäristötietoisuus

Ympäristötietoisuuden syntyminen on edellytys ympäristölle myönteisen toiminnan kehittymiselle. Se on sisäinen prosessi, todellisuuskäsityksen laajenemista, jonka seurauksena ihminen tiedostaa paremmin ympäristössään olevia ongelmia (Harju-Autti 2011, 8; Järvinen 1995, 9). Se pitää sisällään luonnonympäristöön liittyviä arvoja ja asenteita ja siinä yhdistyvät motivaatio, tieto ja taito toimia ympäristön kannalta myönteisesti (Harju-Autti 2011, 8, 15; Heiskanen 2011, 50). Ympäristötietoisuuteen katsotaan kuuluvaksi myös affektiivinen puoli (Järvikoski 2001, 7).

Ympäristösuhteen muotoutuessa kiinnostus herää ja havainnointitaidon kehittymisen kautta aletaan hahmottaa myös ympäristökysymysten yhteiskunnallista luonnetta ja pohtia niihin ratkaisuja (Jeronen & Kaikkonen 2001, 35). Ihminen arvioi, mikä on hänen intressiensä, arvojensa ja maailmankuvansa suhde tarjolla olevaan tietoon. Ympäristötietoisena ihmisenä pidetään henkilöä, joka on sekä tietoinen ympäristön tilasta ja oman toimintansa vaikutuksista siihen, että vastuunsa tunnistava. Hän pyrkii toimimaan ympäristöä mahdollisimman vähän vahingoittavalla tavalla (Järvinen 1995, 12). Tässä tutkimuksessa tutkimuksen kohteena olevat luonnonsuojelijat, luontoaktiivit, on tulkittu ympäristötietoisiksi, mitä tehdyt analyysit vahvistavat.

Ympäristöliikkeen toiminta ja vaikutusvallan lisääntyminen alkoivat 1970-luvulla kiinnostaa sosiologeja ja psykologeja. Ympäristöasenteet nähtiin kiinnostavina tutkimuskohteina ja tällainen tutkimus sai myös rahoitusta. (Järvikoski 2001, 9.) Yksi vanhimmista suomalaisten ympäristöasenteita koskevista tutkimuksista on Elinkeinoelämän Valtuuskunnan (EVA) teettämä tutkimussarja vuodesta 1982¹⁹ (Järvinen 1995, 16). Asennetutkimuksissa oltiin 1970–1980-luvuilla kiinnostuneita myös vaihtoehtoisista elämäntavoista, kuluttajien tuotevalinnoista ja energiansäästä (Uusitalo 1986, 12–13). Ympäristöasenteiden mittauksissa Suomi kuuluu globaalisti ympäristöystävällisimpien maiden joukkoon. Huomattava osa kansalaisista kertoo olevansa ympäristöystävällisiä, ympäristöstään huolestuneita ja valmiita toimimaan ympäristön hyväksi tai luopumaan jostain itselle tärkeästä. (Puohiniemi 2011, 31.)

Ympäristöasenteita on pyritty mittaamaan erilaisilla asenneasteikoilla, joista tunnetuimman kehittivät Dunlap ja Van Liere (1978) huomattuaan laajan ympäristökeskustelun nostattaman paradigmanmuutoksen yleisessä asenneilmapiirissä.

¹⁹ Katso lisää suomalaisista ympäristöasennetutkimuksista: Järvinen 1995, 16–18.

Kyseistä asteikkoa on jatkuvasti käytetty erityisesti Yhdysvalloissa ja siitä kehitettiin myöhemmin uusi korjattu versio²⁰ (Järvikoski 2001, 9). Tunteiden osuutta luontoon ja ympäristövastuulliseen käyttäytymiseen sitoutumisessa pyrkivät mittaamaan Mayer & Frantz (2004) sekä heidän työtään tarkentaneet Perrin ja Benassi (2009). Myös Nisbet, Zelenski ja Murphy (2009) yhdistivät tunteet luontoon ja ympäristövastuullisuuteen sitoutumisessa, mutta huomioivat yhtenä tekijänä myös persoonallisuudenpiirteitä. Uudet tutkimukset ja asennemittarit nostivat esiin luontoyhteyden merkitystä ihmisten hyvinvoinnille ja tyytyväisyydelle ja toimivat paremmin myös käytännön tason toiminnan ennustajina.

Suomalaisten ympäristöasenteet ovat pysyneet suhteellisen vakaina 1990-luvun alusta asti, mutta omakohtainen ympäristönsuojeluvalmius oli vähäisempää vuosituhannen vaihteessa, kuin 1990-luvun alussa tai tullessa 2010-luvulle (Puohiniemi 2011, 33–36). Ympäristöhuolen näkyvä hälveneminen erottui vuoden 2011 Kansallisessa arvo- ja asennetutkimuksessa siinä, että valmius tinkiä omasta elintasosta saaste- ja ympäristöongelmien vähentämiseksi oli vähentynyt ja oli alhaisempi kuin koko seurantajakson aikana vuosina 1984–2011. Seitsemän kymmenestä piti silti edelleen ilmastonmuutosta aikamme merkittävimpänä ympäristöuhkana, jonka torjumiseksi olisi nopeasti ryhdyttävä toimiin kaikissa maissa. (Haavisto & Kiljunen 2011, 82–84.) Ympäristöstä piittaamattomien joukko pysyttelee reilun kymmenen prosentin tuntumassa. Naiset ovat ympäristöystävällisempiä kuin miehet ja valmiimpia toimimaan itse. Nuorten 15–25-vuotiaiden keskuudessa valmiudet ympäristön ja luonnonvarojen suojeluun ovat samalla tasolla muiden kanssa, mutta piittaamattomuus ympäristöongelmien vaikutuksista lisääntyy muuta väestöä nopeammin. Asennemittaukset eivät silti kerro todellisesta käyttäytymisestä paljoakaan. (Puohiniemi 2011, 31–36.)

Ympäristötietoisimmiksi ihmisiksi on tutkimuksissa usein kuvattu nuoria, koulutettuja, kaupungeissa asuvia ihmisiä, mutta erot valtaväestöön eivät ole tilastollisesti kovin merkittäviä. Naisten ja miesten ympäristövastuullisuuden tasossa on niin ikään havaittu eroja erilaisten ympäristöriskien kohdalla, mutta ei niinkään yleisessä ympäristötietoisuudessa. Aktiivisimmin luonnon ja ympäristön hyväksi toimivat ovat ympäristöongelmien kanssa läheisesti tekemisissä olevia, politiikasta kiinnostuneita, muiden aktiivien kanssa toimivia henkilöitä, joilla on sekä tietoa ympäristöongelmista,

²⁰ Dunlap, R.E., Van Liere, K.D., Mertig, A.G. & Jones, R.E. 2000. Measuring endorsement of the New Ecological Paradigm: a revised NEP scale. *Journal of Social Issues* 56 (3), 425–442.

että tietoa omista vaikutusmahdollisuuksista. (Harper 2001, 375.) Suomessa ympäristöasenteiltaan suojelumyönteisimpiä ovat naiset, nuoret, ylioppilastutkinnon suorittaneet ja suurituloiset (Jokinen & Järvikoski 1997, 82). Korkeammin koulutetut ovat useammin valmiita toimintaan yksin tai kollektiivisesti ympäristön hyväksi. Erityisesti korkean tieteellisen ja teknologian alan koulutuksen saaneet pystyvät sekä ymmärtämään käsillä olevia ongelmia, että ylläpitämään niitä demokraattisia organisaatioita, joilla ne ratkaistaan (Rootes 1999a, 292, 308).

Erot ympäristötietoisuudessa johtuvat ympäristötiedon määrästä sekä luontokokemusten eriyttämistä taidoista, asenteista ja toiminnasta. Sen muotoutumiseen vaikuttavat myös yksilön asema yhteiskunnassa, hänen konkreettinen yhteytensä luontoon sekä ympäröivän yhteiskunnan vallitsevat tavat käyttää luontoa eri tarkoituksiin. Ympäristötietoisuus ei kuitenkaan toimi ympäristötietoisien käyttäytymismallin selittäjänä, sillä esimerkiksi faktorianalysissä ympäristöasenteet jakautuvat yleensä monille eri faktoreille. Ympäristöystävällinen käyttäytyminen on erilaista eri ryhmissä ja myös yksilötasolla. (Järvikoski 2001, 9–10, 18–19.) Ympäristötietoisuus ja ympäristöongelmien ymmärtäminen vähentää niiden aiheuttamaa epämääräistä ahdistusta ja antaa valmiuksia ja halua tehdä asioille jotain omakohtaisesti (Rootes 1999a, 292). Se voi näkyä eri tavoin eri elämänalueilla, esimerkiksi yksityiselämässä, työssä tai äänestyskäyttäytymisessä (Harju-Autti 2011, 16).

3.2 Ympäristöarvot

Suomalaisten asenteissa näkyy hyvin hyvántahtoinen ja universalistinen, altruistinen arvomaailma; auttaminen ja muiden huomioiminen, joka ympäristönsuojelun ja luonnon hyvinvointitarpeiden ymmärtämisen kautta kohdentuu myös tuleviin sukupolviin (Puohiniemi 2002, 36, 160; Puohiniemi 2011, 37; Yeung 2002, 65). Altruismi on yhdistetty ympäristömyönteiseen käyttäytymiseen useissa tutkimuksissa eri maissa (Dietz, Fitzgerald & Schwom 2005, 358). Länsi-Eurooppa on maailman universalistisin alue, ja Suomi kuuluu Ranskan ja Sveitsin ohella Euroopan universalistisimpiin maihin (Puohiniemi 2011, 41). Muihin eläimiin verrattuna ihminen on jopa poikkeuksellisen altruistinen; edes muut korkeasti sosiaaliset lajit, kuten mehiläiset tai termitit, eivät vedä meille vertaa. Autamme jopa ihmisiä, joiden kanssa meillä ei ole geneettisesti mitään yhteistä, mikä on evoluution näkökulmasta vähintäänkin hämmäntävää. (Iredale & van Vugt 2012, 173.)

Altruismin suhde evoluutiopsykologiaan onkin hieman kiistanalainen, koska luonnonvalinta suosii enemmän itsekkyyttä kuin altruismia. Ihmisajalla tämä ei kuitenkaan ole aivan niin yksinkertaista, koska geenien ohella käyttäytymistämme muovaa kulttuuri. Auttamishalumme ylittää jopa lajirajat; se voi suuntautua muihin eliölajeihin ja ekosysteemeihin (Dietz ym. 2005, 344–345.) Ympäristönsuojelu voidaan myös nähdä altruismin muotona, jolla tavoitellaan positiivista sosiaalista mainetta, erityisesti jos se tehdään julkisesti ja sillä tavoitellaan ”vihreää” minäkuvaa (Iredale & van Vugt 2012, 173–174, 180).

Arvojen muutoksen arvellaan yleisesti johtavan käyttäytymisen muutoksiin. Arvot ohjaavat valintojamme, kun teemme päätöksiä ympäristövastuullisten ja vähemmän ympäristöä huomioivien toiminnan vaihtoehtojen välillä. (Dietz ym. 2005, 335, 356.) Ne ihmiset, joille ympäristönsuojelu on kehittynyt tärkeäksi arvoksi, myös suorittavat säännöllisesti ympäristölle myönteisiä tekoja. Se on voimakkaasti käyttäytymistä suuntaava arvo. Ongelmana on se, että koko väestön tasolla se ei kuulu lähimainkaan tärkeimpien arvojen joukkoon arvohierarkiassa; tärkeä toimintaa ohjaava arvo se on vain pienelle vähemmistölle. (Puohiniemi 2002, 217–219.)

Vapaaamatkustajuus on yleinen ilmiö: ollaan periaatteessa ympäristönsuojelun kannalla ja toivotaan muiden käyttäytyvän ympäristöystävällisesti, mutta samalla itse halutaan tehdä mahdollisimman vähän. Vapaaamatkustamisesta ollaan valmiita kyllä luopumaan, jos on takeita siitä, että muutkin toimivat vastuullisesti. (Cantell & Koskinen 2004, 67.) Ympäristövastuulliseen käyttäytymiseen ja sen vaikeuteen vaikuttavat demografiset tekijät, ulkoiset tekijät, kuten talous, kulttuuri ja instituutiot, sekä sisäiset tekijät, kuten motivaatio, tieto, arvot, asenteet, tunteet ja kontrollin tunne²¹ (Kollmuss & Agyeman 2002, 239). Jos omat vaikuttamismahdollisuudet katsotaan riittäviksi, toiminta katsotaan tarpeelliseksi ja sisäiset tekijät tukevat tätä, voidaan koettua ympäristön muuttumisen uhkaa pyrkiä pienentämään esimerkiksi poliittisella aktivismilla, ei-aktiivisella poliittisella toiminnalla, kuten äänestämällä, henkilökohtaisilla valinnoilla, esimerkiksi tekemällä ekologisia kulutusratkaisuja tai toimimalla organisaatioissa, jotka edistävät ympäristönsuojelua (Dietz ym. 2005, 356). Arvojen yhdistyminen toimintaan voidaan nähdä myös mahdollisuutena arvojen vahvistamiseen. Vapaaehtoistoiminnan on katsottu vahvistavan altruismia ja moraalisia arvoja. (Grönlund & Pessi 2008, 129.)

²¹ Katso lisää ympäristötiedon ja toiminnan ristiriidasta: Harju-Autti 2011, 13–14; Kollmuss & Agyeman 2002; Myllyniemi 2014, 23–24.

Ympäristövastuulliset arvot eivät siis vielä välttämättä takaa ympäristövastuullista käyttäytymistä (Cantell & Koskinen 2004, 67). Tutkimuksissa mitattu ympäristömyönteisyys on ennemminkin abstrakteja asenteita, kuin syvällisiä, jokapäiväisessä toiminnassa esille tulevia arvoja (Järvinen 1995, 9). Arvon toiminta-aspekti jää puuttumaan. Aiheesta on tehty satoja tutkimuksia. Aidosti ympäristövastuullisessa tai ympäristöystävällisessä käyttäytymisessä pyritään minimoimaan omat negatiiviset vaikutukset luontoon ja rakennettuun ympäristöön. (Kollmuss & Agyeman 2002, 239–240.) Tutkimus on vasta pikkuhiljaa laajenemassa suuntaan, jossa arvot, minuuks, identiteetti ja tunteet pyritään yhdistämään; miten arvot liittyvät ihmisen kokemiin tunteisiin luontosuhteeseensa ja identiteettiinsä kuuluvina (Dietz ym. 2005, 362). Hännisen (1999, 65) mukaan arvot muodostavat kehyksen, jossa tavoitteet jäsentyvät ja mistä ammennetaan motivaatiota. Niiden avulla punnitaan mitä ja kenen etuja kulloinkin lähdetään ajamaan. Ympäristöarvoilla voidaan siis perustella esimerkiksi tässä hetkessä elävien yksittäisten yksilöiden etujen ohittamista tulevien sukupolvien ja ekosysteemien toimivuuden turvaamiseksi.

Kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu, että maissa, joissa ympäristön laatu on parempi, yksilöt osallistuvat enemmän ympäristömyönteiseen toimintaan, kuten lahjoittavat rahaa ympäristön hyväksi tai ovat ympäristöjärjestöjen jäseniä. Tätä on kuitenkin tutkittu eniten länsimaisissa kulttuureissa. Monissa ympäristöltään huonolaatuisissa maissa ei ole varaa parannustoimiin tai kansalaiset eivät ole ympäristön tilasta huolissaan. Toisaalta on olemassa myös tutkimustuloksia, joissa havaittu ympäristöhuoli köyhässä maassa on suurta, mutta taloudellisia edellytyksiä ongelmien ratkaisuun ei silti ole yksilö- eikä valtiotasollakaan. Varakkaammassa maassa ympäristölle myönteinen käyttäytyminen on helpompaa, sen voi valita. On järjestöjä joihin liittyä, vetoamuksia allekirjoitettavaksi ja rahaa lahjoitettavaksi ympäristönsuojeluun. (Frey Meyer & Johnson 2010, 184–186, 193.) Ympäristönsuojelusta on tullut elämänlaatuun liittyvien arvojen vaalimiseen liittyvää toimintaa (Inglehart 1995, 61). Jos ihminen kuitenkin kokee ympäristöasioista huolehtimisen myöhäiseksi tai tarpeettomaksi, se ei suuntaa hänen aikomuksiaan tai toimintaansa (Hukkinen 2011, 21).

4 IHMINEN ELÄMÄNPOLKUA VALITSEMASSA JA IDENTITEETTIÄ RAKENTAMASSA

Nykyihmisillä, kuten kaikilla edeltävien sukupolvien jäsenilläkin, on täytettävänä tiettyjä elämäntehtäviä ja tavoitteita, joista osa on ympäröivän kulttuurin ja lähiyhteisön sanelemia tai vähintään vahvasti ohjaita. Näitä tavoitteita noudatetaan vaihtelevalla innostuksella ja menestyksellä joko itsestään selvinä ”elämän käsikirjoituksina”, vastustellen ja sopeutuen tai vahvastikin poikkeavia valintoja tehden. Kuten edellä jo todettiin, vaihtoehtojen runsaus ja elämäntapojen valinnan vapaus ovat nykyään poikkeuksellisen korkealla tasolla. Lisäksi näiden ulkomaailman sanelemien tehtävien rinnalla kulkee valikoima omia henkilökohtaisia missioita, jotka täydentävät mielekkyydellään tulevaisuuden rakentamista ja nykyhetkessä jaksamista. Osa tavoitteista on ikäsidonniaisia, osa aktivoituu tai muuttaa intensiteettiään elämänvaiheiden vaihtuessa. Kokemuksellinen suhde maailmaan on intentionaalinen; kaikki kokemamme merkitsee meille jotakin (Laine 2015, 31).

Ihminen oppii, muokkautuu, mukautuu ja muovaa maailmaansa koko elämänsä ajan. Elämänpolun muotoutumisessa vaikuttavat yhtä aikaa monet voimat ja tekijät, sattumaa unohtamatta. Vaikka yksilön kokemukset olisivatkin keskiössä, muodostavat sosiaaliset, kulttuuriset, taloudelliset ja poliittiset voimat sen kontekstin, jossa kokemukset tapahtuvat ja saavat merkityksensä. (Antikainen, Rinne & Koski 2000, 264–265.) Ympäröivä yhteiskunta ja ihmisen lähipiiri, historiallisen ajan merkkitapahtumat ja sukupolvikokemukset sekä yleisen ympäristötietoisuuden lisääntyminen luovat sen valintojen avaruuden, josta luonnonsuojeluun suuntautuvat ihmisetkin ovat elämäntapansa ja minuutensa muotit etsineet.

4.1 Osana yhteisöä

Ihmisen kehitys tapahtuu elämänkaaren kontekstissa psykologisten mekanismien, kuten motivaation, toimintatapojen sekä erilaisten tulkintojen ja identiteettitarinoiden ohjatessa elämänkulkua. Yksilö itse toimii tässä prosessissa kehityksensä aktiivisena ohjaajana. (Nurmi & Salmela-Aro 2000, 92.) Elämänkaarinäkökulmaan kuuluu ajatus ihmisen kehityksen jatkumisesta läpi koko elämän. Kumuloituvat tapahtumat ja tekijät luovat pohjaa tulevalle ja biologiset, geneettiset, psykologiset, sosiaaliset, kulttuuriset ja

historialliset tekijät ovat siinä jatkuvasti läsnä. (Nurmi & Salmela-Aro 2000, 86–87.) Tämä konstruktivistinen näkemys pitää sisällään perusajatuksen siitä, että ihminen muodostaa tietonsa ja rakentaa identiteettinsä aikaisempien tietojensa ja kokemustensa varassa. Käsitys omasta itsestä rakentuu ja muuttuu muotoaan koko ajan. (Heikkinen 2015, 157.)

Ihmisen mahdollisuuksia ohjata omaa kehitystään ja valita kehitysympäristöjään rajaa niiden iänmukaisten mahdollisuuksien ja haasteiden kenttä, joita hän omassa kulttuurissaan, yhteiskunnassaan ja historiallisena aikakautenaan kohtaa (Nurmi & Salmela-Aro 2000, 97). Vaikka jokainen yksilö kokeekin maailmansa itsenäisenä minänä, ovat saman yhteisön jäsenet samassa kulttuurissa hyvinkin samanlaisia suhteissaan maailmaan; heillä on yhteisiä piirteitä ja tapoja kokea maailma, samanlainen mahdollisten minuuksien kategoria, josta valita (Laine 2015, 32; Markus & Nurius 1986, 954). Fenomenologisen merkitysteorian mukaan ihminen on pohjimmiltaan yhteisöllinen. Todellisuutta meille avaavat merkitykset eivät ole meissä synnynnäisiä, vaan niiden syntysija on se yhteisö, jossa yksilö kasvaa ja jossa häntä kasvatetaan. (Laine 2015, 31; Tuomi & Sarajärvi 2009, 34.) Sosiokulttuurisen kontekstin ja maantieteellisen alueen ohella meitä muokkaa historiallinen aika, joka kytkee yksilöt yhteiskunnan prosesseihin (Antikainen & Komonen 2003, 88).

Elämäntavoiksi institutionalisoituu kulttuurisesti ja sosiaalisesti esikuviksi, ideaalisiksi elämäntavoiksi (Häkkinen, Salasuo, Ojajärvi & Puuronen 2013, 13). Sosiaalistumisen, kasvamisen sekä arvojen, käsitysten ja käytäntöjen oppimisen ja sisäistämisen kannalta keskeisiä instituutioita ovat ensisijaisesti perhe ja ikäryhmä (Häkkinen 2013, 22; Nurmi ym. 2014, 18). Isovanhemmilla on merkityksellinen rooli kasvatustyössä etenkin, jos he asuvat lähellä ja yhteydenpito on vilkasta. Nykylasten elämässä saattaa hyvinkin vaikuttaa kahden sukupolven isovanhempia, sillä elossa saattaa samanaikaisesti olla omien isovanhempien lisäksi vanhempienkin isovanhempia. (Roos & Rotkirch 1997, 10.)

Konkreettisiin elämänratkaisuihin vaikuttavat monet tekijät, kuten persoonallisuuden piirteet ja temperamenttityypit, niiden pohjalta kumpuava motivaatio sekä aikaisempi elämänhistoria ja kokemus, mutta myös aikaisemmat valinnat (Nurmi & Salmela-Aro 2000, 97). Sisäisen tarinan ohjaamana ihminen tulkitsee tilannettaan ja tekee päätöksiä siitä, mihin toimintamahdollisuuksiin hän tarttuu ja sitoutuu (Hänninen 1999, 59). Tässä käytetään apuna mahdollisia minuuksia nykyisen minän arvioinnin ja tulkinnan työkaluna. Median ja välittömän sosiaalisen ympäristön vaikutus mahdollisten

minuuksien kategorian muodostumisessa näyttäytyy suurena. (Markus & Nurius 1986, 954, 962.)

Yksilö luo elämäkertansa tekemällä tulkintoja sosiokulttuurisesta kontekstista apunaan myös muun muassa myyttejä, symboleja ja uskomuksia (Roberts 2002, 119). Vahvimpia myyttejä ovat ne, jotka vaikuttavat siihen, mitä ihmiset tekevät ja miten he ajattelevat. Niitä välitetään tiedostetusti ja tiedostamatta lapsille ja läheisille, naapureille ja työtovereille. Tämä yksilöllisten kokemusten vaihtokauppa vaikuttaa oleellisesti siihen, mitä kukin meistä valikoi ja ottaa omakseen julkisesti tarjolla olevista myyteistä²². (Samuel & Thompson 1990, 14 – 15.) Linde sivuaa myyttiajattelua ”erityisillä uskomussysteemeillä”, jotka ovat yleistyneitä versioita tieteellis- tai asiantuntijapohjaisista teorioista ja käytännöistä²³. Näiden ja maalaisjärkeen perustuvien tavallisten uskomussysteemien varassa tavoitellaan elämäkertomuksen yhtenäisyyttä. (Linde 1993, 18 – 19.)

Kujala (2008, 22) ja Hänninen (1999, 21) puhuvat kulttuurisesta tarinavarannosta, joka toimii resurssina kertomillemme elämäntarinoiden osasille ja niistä muotoutuvalle henkilökohtaiselle tarinavarannolle. Se on kulttuuristen kertomusten joukko, joka yksilölle tarjoutuu, ja sisältää kaikki ne tarinat, joita ihmiset kohtaavat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tai kirjojen ja tiedotusvälineiden kautta. Se on jatkuvasti muokkautuva ja voi myös rajoittaa valintoja. Osa valittavana olevista tarinoista on omassa yhteisössä kiellettyjä tai vältettäviä, osaa säädellään muuten normeihin tai säännöihin. Sisällön lisäksi tarinavarantoon liitetään oletuksia elämäntapahtumien sijoittumisesta elämäntapahtumiin tai tiettyyn ikään (Marin 2001, 34 – 35). Näen kulttuurisen tarinavarannon yhtenä osana tavat osallistua luonnonsuojelutoimintaan. Se määrittelee jossain määrin ihmisen halukkuutta osallistua näkyvään yhdistystoimintaan ja sitä, minkä tyyppisiin järjestöihin ja millaisiin toimintoihin hän haluaa osallistua. Ekologisen kuluttamisen tarinamalli on koko ajan yleistynyt ja ympäristövastuullisen kuluttajan mahdollinen minuus näyttäisi olevan yhä helpompi omaksua. Luonnonsuojeluun sitoutuminen ei ole enää niin epätavallista.

Marinin (2001, 36) mukaan elämäntapahtumilla on erilainen tapahtumatodennäköisyys: ne voivat olla yleisiä, kaikkia koskevia tai vain harvoille tapahtuvia. Tavallisia,

²² Esimerkkeinä kulttuuriimme kuuluvista tunnetuista myyteistä ovat esimerkiksi varakas liikemies, joka on luonut omaisuutensa tyhjältä, tai köyhä lapsuus, josta on noustu merkittävän kokemuksen herättämä (Peneff 1990, 36 – 37; vrt. Smith & Watson 2001, 34).

²³ Linde esittää esimerkeiksi mm. freudilaisen psykologian, astrologian, katolisen rippikäytännön ja feminismin (Linde 1993, 18).

odotettuja, monia koskevia ja yhteiskunnallisesti hyväksytyjä elämäntapahtumia ovat esimerkiksi kouluun meno, avioliiton solmiminen, lapsen syntymä, isovanhemmuus ja eläkkeelle jääminen. Elämäkulun tavallisiin muotoihin on historiallisesti katsoen hiljattain ilmaantunut uusia muotoja, kuten avioliitto ja pienentynyt lasten lukumäärä (Martelin, Pitkänen & Koskinen 2000, 38–39).

Epätavalliset tapahtumat ja sattumukset ovat kuitenkin usein niitä mieleenpainuvimpia. Satunnaiset, yksittäiset luonnon tai yhteiskunnan tapahtumat voivat olla niin merkittäviä, että ne muuttavat yksilön psyykkistä kokemusmaailmaa (Marin 2001, 34). Sisäisen tarinan syntymisessä merkittävimpiä ovatkin voimakkaasti mieleen jääneet ydinkokemukset (Hänninen 1999, 53). Ne voivat olla toistuvia, kasautuvia kokemusten sarjoja tai pysäyttäviä, elämän suuntaa muuttavia tai tehtyjä valintoja vahvistavia selkeyden hetkiä ja oivalluksia. Vahvan merkityksen saaneet elämäntapahtumat ovat tietynlaisia siirtymätilanteita, merkittäviä oppimiskokemuksia, jotka antavat muodon ja suunnan elämäkululle, ovat siirtymiä roolista toiseen tai antavat merkityksen avainkokemusten muutoksen ja kasvun ajalle. Joistakin merkityksellisistä elämäntapahtumista tulee elämän käännekohtia, jotka suuntaavat elämää uusille poluille tai vahvistavat identiteettiä. (Antikainen 1996, 254; Antikainen & Komonen 2003, 87, 105–107; Marin 2001, 34.) Näissä tilanteissa voi siis aktivoitua uusi mahdollinen minuus. Sen aktivoituminen ei kuitenkaan aina vaadi suurellisia valaistumisen hetkiä, vaan se voi tapahtua myös askel kerrallaan voimistuvana identiteetin muovautumisena.

4.1.1 Historiallinen aika ja kohorttivaikutukset

Elämäkulkuamme ja valintojamme määrittää väistämättä se aikakausi, johon satumme syntyä. Maailman tapahtumat vaikutuksineen ulottuvat koko ajan enenevässä määrin syrjäisimpiinkin paikkoihin viestintävälineiden ja liikkuvan väestön kuljettamina. Kokemuksia vertaillaan sosiaalisessa mediassa, tietoa on käden ulottuvilla hallitsematon määrä, ja koko ihmiskunnan menneisyys on painettuna rapiseville historian sivuille arviointiamme varten. Yleissivistykseen kuuluu tuntee ainakin pääkohdat esivanhempien elämästä, omaksua sovelias arvomaailma, johon päätöksissään tukeutua, oppia oman kulttuurin käsitys maailman synnystä ja mahdollisen jumaluuden tai jumaluuksien osuudesta siihen, sekä yhä tärkeämpänä sisäistää tietoa siitä, mikä sitoo meitä ympäröiviin ekosysteemeihin ja mikä on oman sukupolven vastuu niistä huolehtimisessa.

Sukupolvi²⁴ voidaan yhteiskunnallisessa, sosiaalisessa sukupolvinäkemyksessä määritellä ikäkohortiksi, samaan aikaan syntyneiden joukoksi, johon kuuluvilla yksilöillä on tärkeitä yhteisiä elämäkokemuksia, niihin perustuvia jaettuina muistoja sekä siitä syntyvää kollektiivisen samastumisen tunnetta (Karisto 2005, 25; Purhonen 2008, 12). Se on myös kohortti, jolla on kollektiivina yhteiskunnallista merkitystä ja kulttuurinen identiteetti (Edmunds & Turner 2002, 7). Ikävertaisten mukana kasvetaan ja heihin kiinnitytään elämän eri aikoina erilaisin sitein sosiaalisesti, henkisesti ja toiminnallisesti (Häkkinen 2013, 22).

Ihmiset kuuluvat samalla myös biologiseen sukupolveen, esivanhempiensa jälkipolvien jatkumoon ja omaan sukuinstituutioon, jossa sukupolvet ja heidän erilaiset kokemusmaailmansa kohtaavat (Häkkinen 2013, 22; Häkkinen ym. 2013, 7). Laskennallisesti sukupolven pituus määritellään kolmeksisikymmeneksi vuodeksi (Häkkinen 2013, 22). Sukupolven kesto riippuu kuitenkin kulttuurin ja yhteiskunnallisen muutoksen nopeudesta. Se voi olla niinkin lyhyt kuin viisi vuotta. (Roos 1988, 25.)

Ikäryhmä on tyypillisesti se sosiaalinen instituutio, jonka kautta ja kanssa yhteiskunta koetaan ja pyritään siihen vaikuttamaan (Häkkinen 2013, 22). Historiallisen ajan mahdollisuudet ja rajat näkyvät eri vuosina syntyneiden ikäluokkien erilaisina elinoloina (Nurmi ym. 2014, 186). Tietyt isot, huomionarvoiset tapahtumat, joiden ajoitus ja sisältö ovat yleisesti tunnettuja, toimivat apuna suhteutettaessa muita tapahtumia ajankulkuun, aikaan ennen ja jälkeen tuon tapahtuman. Ne toimivat myös kiintopisteinä, joiden avulla sukupolvia voidaan määrittää. (Korkiakangas 1996, 24; Linde 1993, 23; Roos 1987, 9.)

Näiden historiallisten tapahtumien ja yhteiskunnallisten muutosten ja murrosten kanssa samassa ajan virrassa eletään myös ihan tavallista arkea ja käydään läpi niitä tavallisina pysyviä elementtejä, jotka rakentavat yhteiskunnan pysyvyyttä: muodostetaan parisuhteita ja perheitä, osallistutaan työelämään, jäädään eläkkeelle ja niin edelleen (Martelin ym. 2000, 38). Elämäntapahtumilla on samanikäisiinkin erilaisia vaikutuksia eri ajankohtina. Tapahtumien yleisyys ja tavanomaisuus voivat ajan kuluessa muuttua. (Marin 2001, 36.)

²⁴ Katso lisää sukupolven määrittelytavoista ja tutkimuksesta: esim. Alanen 2001 ja Purhonen ,S., Hoikkala, T. & Roos, J.P. (toim.) 2008. Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

4.1.2 Yhteisesti koettua historiaa

Lapsuuden ajan suuri merkitys näkyy elämäkerroissa usein yksittäisten tapahtumien tai avainkokemusten kautta. Niillä kuvitetaan omaa tarinaa ja perustellaan odottamattomia elämänkulun käännteitä. (Korkiakangas 1996, 323.) Tutkimusjoukkooni kuuluvat ovat syntyneet vuosien 1937 ja 1985 välissä. Suurin osa, 20 henkilöä, on syntynyt vuosien 1941 ja 1960 välillä ja elänyt siten varhaisinta lapsuuttaan joko sodan aikana tai heti sen jälkeen. Toisen maailmansodan päättyessä vuonna 1945 alettiin rakentaa Suomea uuteen nousuun. Suurin osa väestöstä asui tuolloin maaseudulla, viljeli maata ja kasvatti karjaa, kävi tukkisavotalla tai tehtaissa töissä, suri menetettyjä läheisiä ja kotiseutuja.

Elettiin pulan, niukkuuden ja kovan työnteon aikaa, jolloin lasten osallistuminen elannon hankkimiseen oli selviö. Maatilan töiden ohella lapset opetettiin hankkimaan ravintoa luonnosta kalastamalla, marjastamalla, sienestämällä ja metsästämällä, mutta myös vapaaseen leikkiin luonnossa oli joskus aikaa. (Häkkinen, Linnanmäki & Leino-Kaukiainen 2005, 61, 64; Salasuo & Ojajärvi 2013, 173.) Kodin ulkopuolella työskentelevien vanhempien lapset osallistuivat myös työnteeseen ja auttoivat sisarusten kaitsemisessa ja hoitamisessa (Poikolainen, Rinne & Taruvuori 2005, 41). Perheissä oli paljon lapsia, mikä edesauttoi leikkikulttuuria ja yhteisten muistojen syntyä (Korkiakangas 1996, 70).

Osan lasten päivän kulusta vei koulunkäynti. Pitkätkin koulumatkat kuljettiin itsenäisesti, koska muuta mahdollisuutta ei ollut (Poikolainen ym. 2005, 52). Kouluissa luontoon ja oppilaiden lähiympäristöön liittyvä opetus oli varsinkin alkuluokilla luonteva lähtökohta. Kansakoulun varhaisvaiheissa ympäristö- ja kotiseutuopetus kytkivät ympäristöön liittyvät teemat kouluopetukseen. 1950-luvun opetussuunnitelmassa lähiympäristöön liittyvää opetusta ryhdyttiin kutsumaan kokonaisuudessaan ympäristöopetuksiksi. (Suomela & Tani 2004, 54.) Kaveriporukoiden hajoaminen yhdentoista ikäisinä on ollut tätä sukupolvea koskettava vedenjakaja: maksulliseen oppikouluun pääsykokeella päässeet muodostivat uusia ryhmiään ja samalla määräytyi monen mahdollisuus jatkokoulutukseen (Karisto 2005, 28; Kauppila 2002, 81). Retkiporukat muuttivat muotoaan ja osa luonnosta kiinnostuneista joutui ehkä jäämään kansakoulun oppien varaan, vaikka kiinnostusta korkeampaan koulutukseen ja tieteeseen olisikin ollut.

Viime vuosisadan puolivälissä tulevaisuususkon, uudenaikaistuminen ja yhteiskunnallinen eteenpäin meno ulottuivat maaseudullekin. Ravintopula oli hellittänyt. Varhainen hyvinvointi-Suomi synnytti koko ajan lisää maatiloja, kansakouluja ja kyläkauppoja.

Metsätalous pönkitti myös maataloutta, joka tehostuessaan ei tarvinnut enää niin paljon lapsityövoimaa. Ensimmäiset jääkaapit, pesukoneet ja pölynimurit tulivat koteihin 1950-luvun lopulla. Televisio ja autot yleistyivät huimaa vauhtia, maaseutu sähköistettiin, rakennettiin vesi- ja viemärijohtoverkostoja. Lypsykoneet ja traktoritkin olivat jo käytössä, mutta vielä kynnettiin hevosellakin ja pantiin viljaa seipäille. Elettiin vielä ruumiillisen työn yhteiskunnassa. (Karisto 2005, 36–37; Korkiakangas 1996, 70.) Kulutustaso oli jo nousussa, mutta elanto saatiin pitkälti suoraan luonnosta ja siihen kytkeytyvästä maa- ja metsätaloudesta.

Suuri muutos oli kuitenkin jo tulossa. Monet pientilallisten tyttäret ja pojat siirtyivät teollisuuden palvelukseen ja palveluammatteihin. Alkoi lähiörakentaminen, jossa tavoiteltiin väljää, rauhaisaa ja luonnonläheistä ympäristöä. Lähiöiden kiivain rakennustahti osui vuosiin 1958–1968. Vuonna 1969 kaupungit olivat kahmineet puolet väestöstä ja pellot jouduttiin laittamaan pakettiin maatalouden ylituotannon vuoksi. Maanviljelijöiden asema muuttui sotien jälkeisestä pulan ja köyhyyden karkottajista valtion avun varassa eläväksi väestönosaksi. (Heinonen 2005, 151; Häkkinen ym. 2005, 64–65; Karisto 2005, 36; Sillanpää 2006, 114.) Oppikouluun pyrkiminen lisääntyi, koska vanhemmat halusivat investoida lastensa koulutukseen. Koulutuksen avulla lasten elämästä toivottiin omaa kevyempää ja haluttiin antaa mahdollisuus jättää ruumiillinen raadanta taakse. Ammattikoulutuspaikkoja lisättiin myös reippaasti. (Antikainen ym. 2000, 94, 98; Poikolainen ym. 2005, 69.) Moni suurten ikäluokkien miehistä lähti silti heti kansalaiskoulun käytyään töihin (Hoikkala & Paju 2008).

Rock-musiikki ja ensimmäinen nuorisosukupolvi saivat sijaa taloudellisesti sodan menetyksistä toipuneessa Suomessa samoihin aikoihin, kun yhteiskunnallinen radikalisoituminen ja ympäristöongelmien vakavuus alkoivat näkyä yhä enemmän uutisissa (Karisto 2005, 34–35). Nousevalla ympäristöliikkeellä oli oleellinen vaikutus siihen, että ympäristöongelmat alettiin hahmottaa yhteiskunnalliseksi ongelmaksi ja omaksi ympäristöpolitiikan lohkokseen (Sillanpää 2006, 111). 1960-luvulla politiikan rooli oli muutenkin merkittävä ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen tapahtui ensisijaisesti poliittisten puolueiden kautta. Tasa-arvon, solidaarisuuden ja vapauden teemoista pidettiin palopuheita ja laulettiin protestilauluja. Kansalaisoikeudet, rauhanliike, väkivallan vastustaminen ja kehitysmaaproblematiikka nousivat yleiseen keskusteluun. Nuoriso pukeutui yhtenevästi ja aikuisista erottuen, liikehti ja kapinoi auktoriteetteja vastaan. Kansainvälistyminen, kulutusmahdollisuuksien tasa-arvoistuminen, tuotannon tehostuminen, kaupungistuminen, mainonnan roolin kasvu sekä vapaa-ajan

lisääntyminen olivat osittain tervetulleita ilmiöitä, mutta herättivät myös vastareaktioita. Muun muassa kasvuoptimismin symbolia ja elintason nousun ikonia, henkilöautoa, alettiin tarkastella kriittisemmin sen ympäristövaikutusten vuoksi. (Heinonen 2005, 145–147, 150, 156–157; Karisto 2005, 34.)

Ympäristökasvatuksen synty sijoitetaan 1960-luvun loppuun, jolloin monet kansainväliset ympäristökonferenssit nostivat esiin ympäristökysymysten globaalia merkitystä (Wolff 2004, 18). Yliopistolaitos reagoi ympäristökeskustelun vilkastumiseen aloittamalla ympäristökoulutuksen. Helsingin yliopiston maatalous-metsätieteellisessä tiedekunnassa alkoi vuonna 1968 luonnonhoidon ja -suojelun opetus, Jyväskylän yliopistossa ekologian ja luonnonhoidon opetus vuonna 1970 ja Kuopion yliopistossa aloitettiin ympäristöhygienian koulutusohjelma vuonna 1973. (Leinonen & Ruuhijärvi 1983, 325.)

1960-luvun maaltapako muutti pysyvästi yhteiskuntarakennetta. Vapaa-ajan määrän lisääntyminen viisipäiväisen työviikon myötä mahdollisti uudenlaisen harrastustoiminnan. Maaseudun väki piti silti edelleen luonnossa liikkumista luontevampana kuin kuntoliikuntaa rakennetuissa tiloissa. Taajamissa asuvat lapset toteuttivat vanhemmilleen tuttua omatoimista liikkumista ja leikkimistä ulkona. Suhde luontoon ja sen tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen nähtiin tärkeinä pääomina. (Salasuo & Ojajärvi 2013, 128, 135–140, 143–145.) Lasten ympäristöä olivat hiekkalaatikot, nuorisoviikot urheilukentillä, luistinradoilla, metsissä ja kallioilla siinä missä rappukäytävissä ja ostoskeskuksissakin. Luonto ja metsä olivat kaupungissakin päivittäin lähellä ja läsnä. (Karisto 2005, 37; Saarikangas 2003, 402–409; vrt. Roiko-Jokela 1999, 67.) Jopa 4–5-vuotiaat leikkivät tuolloin pihalla keskenään. Kesäisin lapset lähetettiin isovanhempien tai sukulaisten luo lomailemaan tai sukulaisten puuttuessa täyshoitoloihin, lomakeskuksiin tai leireille. Perheen kesken saatettiin tehdä autolla telttaretkiä Lappiin tai Pohjoismaihin. (Poikolainen ym. 2005, 48.)

Varhaiseen hyvinvointi-Suomeen 1950-luvun lopulla ja 1960-luvulla syntyneet on Roos (1988, 26) nimennyt lähiöiden ja koulutuksen sukupolveksi. Tämä sukupolvi on myös ensimmäinen globaalien ympäristöherätyksen ajan vaikutusten alla kasvanut ikäryhmä. Ympäristötietoisuuden ja oman ajattelun tukena tällä sukupolvella oli jo laajahko koulutus: noin puolet ikäluokasta suoritti ylioppilastutkinnon ja monilla oli ammatillisia opintoja (Roos 1988, 29). Koulutus ja uran luonti ovat olleet tälle 1970–1980-luvuilla työelämäänsä astuneille keskeinen yhdistävä tekijä. Silti työ itsessään ei ollut elämän laatua

määrittävä tekijä, vaan keskeiseksi nousivat ihmissuhteet, positiivisessa ja negatiivisessa mielessä. Lähiöiden lapsilaumoissa kasvaneista tuli taitavia kulissien rakentajia, jotka eivät enää tieneet miten piti elää, mutta tiesivät miltä elämän piti näyttää ulospäin. Elämän sisällön, merkityksen ja järjestyksen etsintä tuli tärkeäksi tavoitteeksi. (Roos 1988, 64, 67.)

Perinteisten arvojen korvaantuminen tiede- ja teknologiauskolla vieraannutti ihmiset ympäristöstä, mutta samalla alkoi esiintyä kaipuuta takaisin luontoon ja pehmeisiin arvoihin. Elintason nousu oli kuitenkin paikoin muuttanut ympäristöä niin radikaalisti, että lapsuusajan metsäiset salot ja honkien humina olivat enää nostalgisia muistoja. (Roiko-Jokela 1999, 67.) Osalle ihmisistä muutos oli vaimeaa surua aiheuttava, osalle taas niin mullistava, että noustiin kapinaan, tavalla tai toisella. Lähiympäristön merkitys lasten liikkumisessa ja leikeissä pysyi suurena vielä 1970- ja 1980-luvuilla. Yhä useammalla pellot ja metsät olivat vaihtuneet taloyhtiöiden pihoiksi ja parkkipaikoiksi. (Salasuo & Ojajärvi 2013, 50, 164–165.) Lapset jatkoivat leikkejään niissä paikoissa, jotka heitä miellyttivät ja joihin oli lupa mennä, tai ainakin pystyi vaaratta ja ilman kiinnijäämisen pelkoa menemään; oli se sitten runneltua joutomaata, jokivarren viettävä salamaailma, takapiha tai sorakuopan maisemoitu temppupyörärata bonsaikuusineen.

1970-luvulla peruskoulu-uudistus syrjäytti eriarvoistavan rinnakkaiskoulujärjestelmän ja eteni vaiheittain koko Suomen kattavaksi yhtenäiskoulujärjestelmäksi (Kauppila 2002, 91–92). Ammattikoulutuspaikkoja oli lisätty ripeään tahtiin, lukion käynti oli yleistynyt reippaasti ja oppilasvirrat siirtyivät yliopistojen porteille, vaikka korkeakoululaitostakin oli jo alettu laajentaa (Antikainen ym. 2000, 96–98; Poikolainen ym. 2005, 98). Alkoi syntyä luonto-oppaiden ammattikunta (Nieminen 2008, 217). Ympäristökasvatuksesta alettiin puhua painokkaammin ja se juurtui käsitteenä niin valtakunnallisiin opetussuunnitelmiin, kuin strategioihin ja yleiseen keskusteluunkin (Cantell 2004, 12; Wolff 2004, 22). 1970-luvun ympäristöoppi tarjosi tietoja ja taitoja omasta elinympäristöstä ja säilytti asemansa itsenäisenä oppiaineena 1–6-luokilla vielä peruskoulun opetussuunnitelmien uudistamisessa 1980-luvulla (Suomela & Tani 2004, 54).

Yliopistoihin, lähinnä opettajankoulutuslaitoksille, ympäristökasvatus rantautui 1980-luvun lopulla (Rikkinen 2004, 9). Valtakunnallisiin opetussuunnitelmiin ympäristökasvatus tuli vuonna 1985, joskin sen nimi sittemmin korvautui kestäväällä kehityksellä (Wolff 2004, 23). Luonnonsuojeluyhdistys Natur och Miljö perusti vuonna

1986 ensimmäisen luontokoulun Siuntioon (Wolff 2004, 22–23). Luontokoulut täydentävät päivähoiton ja koulujen omaa luonto- ja ympäristöopetusta. Niitä toimii Suomessa parikymmentä. (Cantell 2011, 335; Nordström 2004, 125.) 1980-luvun lopulta eteenpäin lasten liikkumisen vapaus alkoi vähentyä. Pihalle sai mennä vain vanhempien valvonnassa. Metsä muuttui turvattomaksi ja sosiaalisen normiston muuttuminen alkoi ulottaa lonkeroitaan myös maaseudulle. (Salasuo & Ojajärvi 2013, 50, 164–165.)

Ammattikorkeakoulukokeilu käynnistettiin vuonna 1991 (Antikainen ym. 2000, 102). Vuoden 1994 peruskoulujen opetussuunnitelmauudistuksessa koulut saivat oikeuden tehdä omia opetussuunnitelmiaan valtakunnallisten suuntaviivojen perusteella. Ympäristöopin tilalle uutena oppiaineena tuli ympäristö- ja luonnontieto, jota opetettiin ensimmäisestä luokasta kuudenteen asti. (Suomela & Tani 2004, 54–55.) Koulujen oli mahdollista painottaa opetuksessaan enemmän ympäristöasioita ja siirtää opetusta enemmän ulos lähimetsiin ja luonnon konkreettiseen tutkimukseen. Tätä tuoreemmat opetussuunnitelmauudistukset eivät enää ole ehtineet vaikuttaa tutkimusjoukkoni ihmisiin, joten niiden kuvauksen jätän tarkoituksella väliin.

Tämän vuosituhannen alussa ihmisestä on tullut urbaani laji. Kaupunkiväestöä on jo yli puolet maapallon väestöstä. Kaupungistuminen jatkuu edelleen ja ennusteiden mukaan kaupunkilaisia arvellaan olevan 61 prosenttia väestöstä vuonna 2030. (Ranta 2011, 263.) Urbaanien sukupolvien aikuisten elämää hallitsee kokonaisvaltaisesti työ: sen tuomat mahdollisuudet, arvostus ja varallisuus. Asenteet ja arvostukset ovat luettuja, opittuja ja itse pohdittuja, eivät enää perittyjä tai siirtyneitä. Tämä sukupolvi on voinut itse rakentaa oman maailmankuvansa, ei mukailleen jotakuta tai asettuen muita vastaan. (Häkkinen 2013, 53.) On tullut yhä tavallisemmaksi hankkia elämänsisältöä ja merkityksellisiä oppimiskokemuksia vapaa-ajan toiminnoista (Käyhkö & Tuupanen 1996, 111–112).

Elinikäisen oppimisen mahdollisuus on aiheuttanut sen, että kouluttautua voi missä elämänvaiheessa tahansa (Poikolainen ym. 2005, 18). Perinteisen koulutusjärjestelmän rinnalle ovat tulleet jatko- ja täydennyskoulutus, aikuiskasvatus ja uudelleen koulutus. Uusiin ammatteihin on mahdollista kouluttautua jopa useita kertoja ammattiuran aikana. (Poikolainen ym. 2005, 126; Rauste-von Wright & Von Wright 2002, 51.) Väestöstä yli kolme miljoonaa on harjoittanut aikuisopintoja tavalla tai toisella elämänsä aikana. Korkeintaan koulutus ei silti enää välttämättä takaa työpaikkaa ja omimman polun valitseminen voi olla riskisijoitus. (Antikainen ym. 2000, 105, 304.)

Harrastusmahdollisuuksien kirjo on loputon etenkin kaupunkiseutujen työssäkäyntialueilla. Vapaa-ajankäyttöä mietitään tarkkaan ja luonnonsuojelu harrastuksena voi kilpailla monen muun miellyttäväksi ja itseä kehittäväksi katsotun toiminnan kanssa. Sosiaalinen media haukkaa vapaa-ajasta ison osan, mutta se antaa myös mahdollisuuden kevytaktivismiin, tarjoaa tietoa kansalaisten osallistumismahdollisuuksista ja helpottaa monin tavoin järjestöpuurtajien yhteydenpitoa, toiminnan suunnittelua ja siitä tiedottamista.

Koulupäivän aikana tapahtuva luonnossa liikkuminen on yhä tärkeämmässä asemassa luontosuhteen luomisessa ja ylläpidossa, sillä vapaa-ajankäyttö alkaa painottua muunlaiseen toimintaan. Nykypäivän valistuneet ja huolehtivaiset vanhemmat evät enää päästä lapsia yksin luontoon, etenkään kun he eivät enää liiku toisistaan huolehtivina joukkoina. Toisaalta maalaismaisessa ympäristössä leikkipaikat ovat edelleen samanlaisia kuin vuosikymmeniä aiemmin; luonnonläheisiä, väljiä ja luovuutta sallivia. (Korkiakangas 1996, 260, 286, 325.) Sukupuolierot näyttävät pitävän pintansa: poikien leikeille näyttää edelleenkin olevan ominaista ympäristön laaja-alainen haltuunotto, tytöille ovat tyypillisempiä kodin lähistölle rajoittuvat leikit (Korkiakangas 1996, 327).

4.2 Minän, persoonallisuuden ja identiteetin kehitys

Ihmisen kehitys on elämänpituisen prosessi. Biologisesti ohjautuvan kasvun ja kypsymisen lisäksi vuorovaikutus ympäristön kanssa muokkaa meitä osiksi elämismaailmaamme. Ponnistamme lajityypillisine aisteinemme tutkimaan tätä maailmaa ja sen olioita heti syntymän jälkeen, osin olemme kykeneviä vastaanottamaan informaatiota jo sikiöaikana. Miten mielenkiintoinen matka kaiken kaikkiaan.

Ihmisen psykologiseen kehitykseen elämänvarren kuluessa kuuluu sekä pysyvyyttä, että muutosta. Pysyvyyttä edustavat esimerkiksi geneettisesti määräytyneet psykologiset ominaisuudet, kuten piirteet²⁵ ja temperamentti²⁶, aiemmin opitun merkitys uuden tiedon käsittelyssä, tapahtumien ajallinen peräkkäisyys ja kasautuminen, muiden ihmisten suhtautumistapojen pysyvyys sekä muutoksen vastustaminen. Muutosta tuottavia tekijöitä ovat esimerkiksi biologinen kypsyminen, yksilön omat valinnat, ikäsidonnaiset

²⁵ Persoonallisuuden piirteet ovat sellaisia ihmisen pysyviä ominaisuuksia, jotka yhdessä esiintyessään tekevät yksilöstä ainutlaatuisen (Nurmi ym. 2014, 197).

²⁶ Temperamentti on yksilön synnynnäinen taipumus käyttäytyä ja reagoida ympäristöärsykkeisiin tietyllä tavalla. Sillä on biologinen ja geneettinen perusta. (Schaffer 2004, 306–308.) Katso lisää: esim. Laine 2005, 16–18.

haasteet ja siirtymät, sattuma, historialliset tapahtumat sekä läheisten ihmisten elämän limittyminen omaan. (Laine 2005, 10; Nurmi ym. 2014, 186; Nurmi & Salmela-Aro 2000, 97.)

Tapa suhtautua maailmaan, muihin ihmisiin ja ympäristöön vaihtelee huomattavasti sen mukaan, mitä ihminen näkee, tuntee, kokee ja oppii elämänsä aikana. Tulkinnat todellisuudesta ovat tunnepitoisia ja arvosidonnaisia. Maailmankuva muokkautuu samansuuntaiseksi ympäröivän yhteisön kanssa, mutta henkilökohtaisilla kokemuksilla on suuri merkitys. (Laine 2005, 10.) Erotumme ja erottaudumme toisista keräämiemme tietojen ja oppimiemme taitojen sekä kokemiemme tunteiden perusteella. Meille muodostuu käsitys minästä, minuudesta tässä maailmassa muiden kaltaistemme joukossa, itsenäisinä persoonina. Minä, minuus, minäkäsitys, persoonallisuus ja identiteetti ovat käsitteitä, joilla kuvataan tätä kehityksellistä ja muokkautuvaa psykologista erottautumistamme muista.

4.2.1 Minä ja minäkäsitykset

Ihmisen persoonallisuus on yksilöstä saatu kokonaiskuva; se, mikä on yksilölle tunnusomaista ja suhteellisen pysyvää ja jonka ydin on hänen minänsä. Persoonallisuus on se, miten ihmiset tietyn yksilön kokevat ja näkevät – minä on se, mitä yksilö itse näkee ja kokee; miten hän tulee tietoiseksi itsestään subjektina ja objektina (Aho 2005, 21; Antikainen ym. 2000, 266.) Minäkäsitys²⁷ tai minäkuva on ihmisen itsensä tiedostama, refleksiivisesti tuotettu kokonaisnäkemys itsestä, joka pitää sisällään menneisyyden ja nykyisyyden kokemukset, sekä arvion tulevaisuudesta. Siinä yhdistyvät myös arvot, asenteet, ihanteet ja tunteet. (Aho 2005, 22–23; Antikainen ym. 2000, 266.) Minäkäsitystä voidaan myös kutsua identiteetiksi. Mahdollisuudet tavoitella tiettyjä identiteettejä eivät ole kaikille samanlaiset. (Antikainen ym. 2000, 266–267.)

Minää voidaan eritellä ja kuvailla erilaisin aspektein tai dimensioin. Minä subjektina, kokijana ja tekijänä, on alati läsnä, käyttäytymisessä havainnoitavissa. Minä objektina, koettuna ja tekemisen kohteena, näyttäytyy esimerkiksi muisteltaessa menneitä tapahtumia. Minä sisältää myös tiedostamattomia ja torjuttuja alueita. (Aho, 2005, 21–22.) Harré (2001, 60–62) erottelee mielenkiintoisella tavalla havaintoja tekevän, itsereflektoivan ja sosiaalisissa tilanteissa kontekstin mukaan vaihteleva minän. Näistä

²⁷ Katso lisää minäkäsityksestä: esim. Aho 2005, 21–24.

havaintoja tekevä, ruumiillinen minä, kerää ja tallettaa kokemuksia paikassa ja ajassa, yhtenä yhtenäisenä persoonana. Se muistuttaa siis subjektiminää. Mielikuvan tarkentamiseksi voimme ajatella, miten luontoihminen vaeltaa ja ihastelee hänelle tärkeitä maisemia, suree löytämänsä kuollutta käkeä, työntää paljaat varpaat suon ruskeaan veteen muistaakseen sen kylmän ja hiukan vapisuttavan kosketuksen myöhemmin lämpimässä kylvyssä.

Sosiaalinen minä on se vuorovaikutuksessa näytettävä tai näyttäytyvä minuus, joka vaihtelee tilanteesta toiseen (Harré 2001, 62). Aiempaa mielikuvaa jatkettaessa luonnonsuojelija kuvaa kotona puolisolleen kuolleen käen herättämää murhetta ja päättää keskustelun aikana noutaa käen haudattavaksi. Työpaikallaan hän kertoilee kahvipöydässä käyneensä viikonloppuna retkeilemässä kaikkien tuntemassa virkistysmetsässä mutta jättää mainitsematta käen kuoleman ja hautajaiset, koska arvelee, että sitä saatettaisiin pitää liian tunteellisenä.

Jos ruumiillinen ja sosiaalinen minä ovat ympäristön havainnointiin ja sen kanssa vuorovaikutuksessa olemista varten, on itsereflektioiva minä yksilön ”sisäisen maailman” luomista ja arviointia varten. Se sisältää minäkäsitykset, joita siis voi olla useita, elämäkerralliset muistot, niihin liittyvät tunteet, kyvyt, taipumukset ja vahvuudet. Se on uniikki ja muuttuva ominaisuuksien kokonaisuus, jota luodaan elämäkerrallisilla keinoilla. (Harré 2001, 60–62, 65.)

Käsitys omasta luonnonsuojelija-minästä syntyy itsereflektion kautta, kun ihminen käy läpi luontoon ja luonnonsuojeluun liittyviä tietojaan ja kokemuksiaan ja tunnustelee tunnemaailmaansa niihin liittyen. Merkitykselliset kokemukset, oma pärjääminen luonnossa tai ajatus elämästä ilman luontoa, sen tuomat voimavarat, näkemykset omista vaikuttamiskeinoista ja motivaatiosta alkavat kerääntyä yhteen yhä selkeämmäksi kuvaksi itsestä suhteessa luontoon ja ympäristöön. Kaikki edellä mainitut minän aspektit ovat yhteistyössä ihmisen luontosuhteen synnyssä ja vahvistumisessa ja luonnonsuojelijaidentiteetin synnyssä. Muodostuu tarina itsestä, kertomus minästä luonnonsuojelijana.

Minäkäsitykset pitävät sisällään myös arviointia niiden realistisuudesta. Reaaliminäkäsitys on todellinen, tiedostettu käsitys siitä, millainen on ihmisenä. Ihanneminäkäsitys on toive siitä, millainen haluaisi olla ja se heijastaa niitä sosiaalisen ympäristön odotuksia ja vaatimuksia, jotka yksilö on sisäistänyt. Normatiivinen

minäkäsitys on kuva siitä, millaisena muut ihmiset minut näkevät tai millainen minun odotetaan olevan. (Aho 2005, 23.)

Luonnonsuojelijalla reaalinäkäsitys voisi vaikka pitää sisällään ajatukset: ”Olen sitoutunut elämään ekologisesti ja siksi vältän matkustamista lentämällä. Olen myös tunnettu rauhallisuudestani ja harkitsevaisuudestani, joten pyrin valistamaan ihmisiä ympäristövastuullisesta elämästä lähinnä ympäristökasvatuksen keinoin, en saarnaa enkä syyllistä”. Ihanneminäkäsitys saattaisi puolestaan pitää sisällään pyrkimyksen kiristää omaa vaatimattoman elämän tavoitettaan. Normatiivinen minäkäsitys taas voi monellakin luonnonsuojelijalla aiheuttaa sisäisiä ristiriitoja, sillä yhteisön odotukset ovat monesti edelleen omaa arvomaailmaa vastaan ja taipumattomuus tai ”barrikadeille nousu” ovat liki välttämättömiä osia elämää. Toisaalta omassa vertaisyhteisössä, kuten paikallisyhdistyksessä, saattaa olla sosiaalista painetta olla vielä uhrautuvammin mukana aktiivitoiminnassa, kuin olisi itse halukas olemaan.

Elämänkaaren varrella joudumme toistuvasti tekemään päätöksiä sen suhteen, millaista elämää haluamme elää, millainen minäkäsitys meitä osuvimmin ja onnistuneesti ohjaa eteenpäin. Menneet minät vaikuttavat nykyiseen identiteettiin ja tulevaisuuden mahdolliset minät ovat muokkaamassa kuluvan hetken kuvaa ja ohjaamassa valintoja. Mahdolliset minät²⁸ ovat hypoteettisia mielikuvia omasta tulevaisuuden minästä, siitä mitä ja millainen haluan olla. (Strahan & Wilson 2006, 2 – 4.) Ne ovat valikoima mahdollisia minän edustumia, jopa vastakohtaisia ja ristiriitaisia, jotka muodostavat itsetuntemuksemme ja suuntaavat toimintaamme. Ne toimivat kannustimina ja roolimalleina, tavoitteina ja toisaalta ne voivat olla uhka ja muistutus siitä millaisiksi emme halua tulla. (Markus & Nurius 1986, 954 – 955.)

Luonnonsuojeluaktiiviksi sitoutuminen saattaa kilpailla lukuisten muiden mahdollisten minuuksien kanssa tai olla itsestään selvästi se tärkein. Se voi realisoitua yhdeksi minuudeksi muiden vertaisten minuuksien kanssa, olla yhtenä hetkenä se merkityksellisin olemassa oleva tai tavoite-minä, tai pitää sisällään lukuisia pitkän linjan tavoitteita tai keinoja oman luonnonsuojeluaatteen toteuttamisen suhteen sekä arviot niiden toteuttamisen realistisuudesta. Luonnonsuojelijan identiteetti ja persoonallisuus muokkautuvat läpi elämän, saavat merkityksensä tarinana itsestä, siitä mitä valintoja on tehnyt tai tekemässä ja miten onnistuneilta valinnat tuntuvat. On tärkeää voida valita

²⁸ Katso lisää mahdollisista minuuksista: Dunkel & Kerpelman 2006 ja Markus & Nurius 1986.

elämäntapansa, jättää pois niitä minän tulevaisuudenkuvia, jotka eivät tunnu omaan persoonaan sopivilta, vaikka lähiyhteisö joskus olisi näitä suunnanvalintoja vastaan.

4.2.2 Persoonallisuus ja identiteetti

Luonnonsuojelijaksi kasvaminen on osa persoonallisuuden ja identiteetin muotoutumista. McAdams (1995) kuvaa persoonallisuuden osia kolmen eri tason avulla (TAULUKKO 1), jotka esittelen tässä lyhyesti.

TAULUKKO 1. Persoonallisuuden tasot McAdamsia (1995) mukaillen.

<p>Taso I: Taipumukselliset piirteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • suhteellisen tilanneriippumattomia, johdonmukaisia, vertailtavia ja kontekstista riippumattomia persoonallisuuden osia tai ulottuvuuksia • esim. neuroottisuus, ulospäinsuuntautuneisuus
<p>Taso II: Henkilökohtaiset tavoitteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • elämäntehtävät, kohdespesifit arvot ja taidot, defenssimekanismit, selviytymisstrategiat, motiivit, kompetenssit • esim. mitä haluaa tehdä ja saavuttaa missäkin elämänvaiheessa
<p>Taso III: Tarinamuotoinen identiteetti</p> <ul style="list-style-type: none"> • muokkautuva sisäinen kertomus itsestä menneessä, nyt ja tulevaisuudessa • oman minuuden osat järjestettynä mielekkääksi elämäntarinaksi

Persoonallisuuden kolme tasoa eivät muodosta hierarkiaa, vaan niitä tulee tarkastella erikseen. Ne ovat kuitenkin toisiinsa yhteydessä, eikä persoonallisuutta voi tyhjentävästi kuvata keskittymällä vain yhteen tai kahteen tasoon. (McAdams 1995, 386–387.) Taso I muodostuu taipumuksellisista piirteistä, jotka ovat tilanteesta toiseen mukana kulkevia käyttäytymistä suuntaavia persoonallisuuden ilmenemismuotoja. Useiden tutkimusten perusteella on päädytty viiteen merkittävimpään piirteeseen: avoimuus uusille tilanteille, ulospäinsuuntautuneisuus, sovinnollisuus, tunnollisuus ja tunne-elämän tasapainoisuus. (McAdams 1995, 371–373.)

Piirteiden lisäksi ihmisen persoonallisuudessa vaikuttaa toisenlaisia ”voimia”, jotka suuntaavat käyttäytymistä. Näitä II tason henkilökohtaisia tavoitteita ovat McAdamsin (1995, 365, 376–378) mukaan muun muassa kohdespesifit arvot ja taidot, asenteet, elämäntehtävät, selviytymisstrategiat ja defenssimekanismit. Ne ovat ajassa muuttuvia ja paikkaan sidottuja, toisin kuin piirteet. Ne kuvastavat sitä, mitä ihminen haluaa olla ja tehdä missäkin elämänvaiheessa eri elämänalueilla, ja millä keinoin hän haluaa

tavoitteensa saavuttaa. Ne määrittellään nimenomaan lopputuleman kautta. Ne voivat olla myös roolispesifejä; erilaisissa sosiaalisissa rooleissaan ihmisellä on erilaisia tavoitteita ja tietyt roolit nousevat toisia tärkeämmiksi. Tälle tasolle sijoittuvat ympäristöön liittyvät asenteet, arvot ja ympäristötietoisuus.

Rakennetta kuvaavana teoriana McAdamsin malli ei pyri selittämään persoonallisuuden kehittymistä, mutta McAdams (1995, 387) muistuttaa, että piirteitä on jo totuttu pitämään enemmän geneettiseen perimään liittyvinä. Mallin tasoista II ja III ei tiedetä juurikaan, mutta todennäköisesti niissä korostuvat enemmän ympäristötekijät. Näen tason II elämäntehtävien, arvojen ja asenteiden liittyvän vahvasti luontosuhteen syntymiseen ja ympäristövastuullisen käyttäytymisen omaksumiseen elämänsuhteen varrella oppimisen seurauksena. Tiedot ja taidot, sekä motivaatio suojella ympäristöään siihen liittyvän vahvan tunnelatauksen siivittämänä kehittyvät vuorovaikutuksessa elämäntarinan kanssa. Luonnonsuojelu ja luontoaktivismi valikoituu joillakin ihmisillä tärkeäksi elämäntehtäväksi tietynlaisten kasautuvien elämäkokemusten ja niiden seurauksena syntyvän vahvan arvo- ja tunnepitoisen luontosuhteen, mutta joillakin osin myös sattuman, kautta.

Tutkimukseni varsinainen kohdennus osuu McAdamsin persoonallisuusmallin tasolle III: tarinamuotoinen identiteetti. Piirteet ja elämäntehtävät eivät riitä kuvaamaan persoonallisuutta tyhjentävästi, sillä ne eivät vielä kerro ihmiselle kuka hän on. Länsimaisen nyky-yhteiskunnan jäsenet melko väistämättä pohtivat minuuttaan ja identiteettiään jossain vaiheessa, yleensä jo ennen myöhäisnuoruutta ja aikuisuutta. Eriytyneen ja yhtenäisen identiteetin luomiseen kuuluu pohdiskella oma elämäntarinansa läpi; etsiä ne merkitykset, joiden kautta menneestä minästä tuli tämän päivän minä. (McAdams 1995, 381–382.) Myös Hännisen (1999, 44) mukaan itsensä löytämisestä ja itsensä toteuttamisesta moraalisen oikeutena ja velvollisuutena on muodostunut keskeinen länsimaista elämäntapaa ohjaava periaate. Prosessissa muodostuu koko aikuisiän muokkautuva tarinamuotoinen kertomus minästä ja siitä millainen sen tulisi olla tulevaisuudessa (McAdams 1995, 381–382).

Huotelin (1996, 24–25) käyttää samasta asiasta termiä narratiivinen identiteetti. Kertomuksena omaelämäkerrallisesta tietoisuudesta kehittyvä identiteetti on valikoiva kuva itsestä, jäsenyys yksilöllisen elämänhistorian ja tietyn sosiohistoriallisen kontekstin kokonaisuudesta. Se on dynaaminen ja kontekstisidonnainen, uusien tapahtumien myötä

muotoutuva, joka muodostuu niistä elämäkerran merkittävistä osista, jotka nousevat ylitse muiden ja kristallisoivat identiteetin tunteen.

Tarinamuotoisuuden vuoksi McAdams korostaa narratiivisuuden²⁹ keinoja persoonallisuuden tutkimisessa. Se, miten yksilö valikoi menneisyytensä merkitykselliset asiat ja luo niistä tarinan, on silti arvoitus. Kaikkien kolmen tason samanaikainen tutkiminenkaan ei välttämättä riitä, eikä ole varmuutta siitä, ovatko selittävät tekijät tasokohtaisia vai eivät ja onko vaikuttajissa kenties mukana psykoanalyttisistä koulukunnasta tuttua tiedostamatonta. (McAdams 1995, 385–388.) Huotelin (1996, 28–29) tunnustaa hänkin tiedostamattoman mahdollisuuden. Hän muistuttaa, etteivät kaikki merkitykset ja merkityksellistyneet toiminnot ole sanoin ilmaistavissa. Henkilökohtaisesti tärkeiden tapahtumien ja merkitystulkintojen ohella kertomuksissa ilmenee aina myös yhteisössä vallitsevia historiallisia ja jopa universaaleja elementtejä: normeja, moraalisia vivahteita, kulttuurisia ideaaleja, yhteisöllisiä myyttejä ja sääntöjärjestelmiä. Kertomusta tulkitsevan tutkijan olisi osattava ottaa huomioon myös näiden vaikutuksia arvioidessaan identiteetin kehittymistä tarinassa.

4.3 Elämäntapahtumista elämäntarinaksi

Hermeneuttisesta näkökulmasta katsoen elämän tarkoitus tehdään tarinoissa täsmälliseksi narratiivisen tulkinnan prosessin kautta. Kokemusten merkityksellisyys näyttäytyy meille vasta kun kerromme niistä tarinoita ja sommittelemme ne muiden tarinoiden lomaan. Narratiivinen identiteetti muodostuu näiden yhtenäiseksi elämäntarinaksi artikuloitujen osatarinoiden ja muistojen kokonaisuuden kautta. Se tekee elämästä ymmärrettävämpää. (Widdershoven 1993, 2–9.) Muistot ovat ihmisen persoonallisuuteen ja identiteettiin oleellisesti kuuluvia muistin tuotteita tai sisältöjä, mieleen palautuksia aiemmista tapahtumista ja tilanteista, joskus hyvinkin kaukaa menneisyydestä (Korkiakangas 1996, 17).

Muistin tutkijat neurotieteen, kognitiivisen psykologian ja filosofian aloilta ovat samaa mieltä siitä, että muistaminen pitää sisällään menneisyyden uudelleentulkintaa nykyhetkessä. Prosessi ei ole vain passiivista palautusta muistin varastoista, vaan muistelijä luo aktiivisesti menneisyydelle merkityksiä muistelun hetkellä. (Miettunen

²⁹ Narratiivi on kertomus, joka kertoo kertojalle tai hänen yleisölleen merkityksellisestä tapahtumasarjasta (Moen 2009, 296). Narratiivisuus, eli kerronnallisuus, voi pitää sisällään sekä kertomisen prosessina, että itse kertomuksen tutkimuksen (Heikkinen 2015, 151).

2014, 170; Smith & Watson 2001, 16.) Asioille annetut merkitykset saattavat muisteluhetkellä poiketa tapahtuma-aikana annetuista merkityksistä, sillä niitä peilataan nykyhetken tilanteessa uudelleen kaikkeen siihen mennessä tapahtuneeseen (Miettunen 2104, 170). Muistojen luotettavuuden suhteen on psykologinen muistitutkimus päättynyt siihen, että muistelua on tarkasteltava menneisyyden tulkintana ja pidettävä merkityksellisenä sitä, mitä ihmiset pitävät muistamisen arvoisena ja miten he näitä asioita muistelevat ja tulkitsevat (Ukkonen 2000, 93). Muistitietotutkimus korostaa myös tätä ihmisen oikeutta kertoa ja muistaa niin kuin itse haluaa (Teräs & Koivunen 2017, 194).

Elämänsuorituksen kehityskaareissa on usein erilaisia kokemuksia lapsuudesta aikuisuuteen, jolloin ne toimivat toisiaan täydentävinä ja vastavuoroisesti toisiaan vahvistavina. Jopa käänteentekeviä tapahtumia on yleensä edeltänyt muita, valmistelevia, tapahtumia. Tärkeiksi mielletyt tapahtumat eivät useinkaan ole kovin eksoottisia tai sijoitu erikoisiin paikkoihin, vaan ne ovat pikemminkin toistuvia, arkisia ja lähiseudulle sijoittuvia. (James, Bixler & Vadala 2010, 253.) Ne rakennetaan osaksi narratiivista identiteettiä osakertomusten joukkoina, joille on annettu merkityksiä ja tärkeydestä kertovia tunnemuistoja. Muutos jossakin sisäisen tarinan osassa saattaa joskus käynnistää kokonaisvaltaisen muutoksen koko merkitysjärjestelmässäkin, jolloin koko omaa elämää koskeva tarinallinen jäsenys saa uuden muodon (Hänninen 1999, 71). Kehitys luonnonsuojelijaksi voi tapahtua pala palalta rakentuen tai pysäyttävän havahtumisen risteyksen kautta. Tapahtumia koskevat muistot alkavat kerääntyä omaelämäkerralliseksi, autobiografiseksi, muistiksi jo kolmesta ikävuodesta lähtien (Korkiakangas 1996, 33). Vanhemmat tukevat lapsen autobiografista muistia ja samalla minän jatkuvuutta muistelemalla yhdessä elettyjä tapahtumia. Mitä rikkaampia narratiiveja vanhemmat lapsensa kanssa tuottavat, sitä paremmin hän oppii tuottamaan niitä itse. (Harter & Bukowski 2016, 38–40.)

4.3.1 Merkittävät elämäkokemukset

Ympäristötietoisuutta, ympäristöarvojen ja asenteiden muutoksia, ympäristökasvatusprojektien tuloksellisuutta ja lyhytaikaisia ympäristökasvatuksen tuottamia käyttäytymismuutoksia tutkivat pitkään nimenomaan luonnontieteilijät, kunnes kasvatustieteilijät tarttuivat aiheeseen perusteellisemmin 1980-luvun puolivälissä (Wals & Dillon 2013, 256). Lyhytaikaisten käyttäytymismuutosten sijaan oli tarpeellista tutkia

pitkäaikaista, jopa elämänmittaista sitoutumista ympäristöä kunnioittavaan elämäntapaan. Kehityspsykologian ehdotuksen mukaan sopivaksi pitkän ajanjakson määritelmäksi katsottiin aikajakso, jonka aikana yksilö on ehtinyt päästä ikään, jossa ympäristökasvatuksen opit on ehditty panna täytäntöön ja yhteiskunnassa on samalla aikavälillä ehtinyt tapahtua sellaisia muutoksia, jotka ovat mahdollistaneet ympäristövastuullisen toiminnan valitsemisen, esimerkiksi kierrätyksen ja kehittyneen joukkoliikenteen käyttämisen. Haluttiin saada vastauksia siihen, miten ja miksi ihminen sitoutuu ympäristöystävällisiin asenteisiin, elämäntapaan ja ympäristöaktiiviseen toimintaan. (Liddicoat & Krasny 2013, 289.) Syntyi merkityksellisten elämäkokemusten tutkimus, SLE-tutkimus (significant life experiences) (Chawla 1998a; Chawla 1998b; Liddicoat & Krasny 2013, 289).

SLE-tutkimuksen aloittajaksi nimetään poikkeuksetta Tanner (1980), joka tutki ympäristöaktivisteja Yhdysvalloissa. Samanlaisia tutkimuksia toteutettiin sittemmin useissa maissa ympäristökasvattajien ja ympäristöaktiivien keskuudessa sekä kvalitatiivisin että kvantitatiivisin menetelmin (Chawla 1998a; Liddicoat & Krasny 2013). Merkittävimpiä tietä näyttäneitä tutkimuksia tekivät esimerkiksi Chawla (1999), Corcoran (1999), Palmer ja Suggate (1996), Palmer ym. (1998), Palmer, Suggate, Bajd ja Tsaliki (1998), Palmer, Suggate, Robottom ja Hart (1999) sekä Sward (1999). Työtä ovat 2000-luvulla jatkaneet esimerkiksi Torkar (2014) sekä Howell ja Allen (2016) monien muiden lisäksi. Tulosten toistuvuus erilaisissa tutkimusasetelmissä, eri populaatioissa ja eri kulttuureissa on ollut huomattavaa. Vaihtelevin painotuksin ja järjestyksin merkittävimmiten vaikuttajiksi on tutkimuksissa mainittu lapsuusajan luontokokemukset, luontoa kunnioittavat vanhemmat ja muut merkitykselliset ihmiset, kuten opettajat, kirjat ja muu media, työ, saastumisen tai muun luonnon tuhon havaitseminen, ympäristöjärjestöjen vaikutus ja kasvatus. Lapsuusajan tapahtumilla on nähty olevan korostetun suuri merkitys. (Chawla 1998a, 367; Horwitz 1996; Liddicoat & Krasny 2013, 290.) Uudempien tutkimusten mukaan ei ole olemassa jotakin yhtä merkityksellisintä tekijää, josta seuraisi ympäristövastuullinen toiminta tai aktivoituminen luonnonsuojeluun, vaan on olemassa monia, jotka vaikuttavat yhdessä (Chawla 1998b, 19).

Ikään liittyviä kehitysmalleja ovat muotoilleet niin Chawla (1999) kuin myös James, Bixler ja Vadalakin (2010). Nuorempaa sukupolvea ovat tutkineet Arnold, Cohen ja Warner (2009), jotka huomasivat nuorten ympäristöaktiivien kehittymiselle olleen tärkeitä luonnossa vietetyn ajan lisäksi erityisesti roolimallit, ystävät, vertaiset ja erilaiset

konferenssit ja kokoontumiset. Kontrolliryhmän puuttumiseen pyrkivät vastaamaan esimerkiksi Furihata, Ishizaka, Hatakeyama, Hitsumoto ja Ito (2007), jotka eivät tutkimuksessaan löytäneet suuria eroja ympäristökasvattajien ja kontrolliryhmässä olleiden monitoimitalon käyttäjien, niin sanottujen keskivertokansalaisten, välillä.

Hsu (2009) puolestaan vertasi ympäristöasioissa aktiivisia kansalaisia passiivisiin ja löysi peräti 17 kategorialla merkittäviksi tekijöiksi, joista osallistuminen ympäristöjärjestöjen toimintaan tai ystävän toimiminen tällaisessa järjestössä saattaisivat olla enemmän merkityksellisiä tekijöitä aktiivisuuden selittäjinä, kuin esimerkiksi luontokokemukset, joita myös passiiviset pitivät merkittävimpinä elämäkokemuksinaan. SLE-tutkimus on paljastanut, että luonnossa vietetty aika, oli se formaalin ympäristökasvatuksen piirissä tai ei, vaikuttaa myöhempään valintoihin harrastuksissa, järjestöaktiivisuudessa ja alanvalinnassa (Liddicoat & Krasny 2013, 295).

Tutkimukset ovat kohdanneet paljon kritiikkiä epä johdonmukaisuuksista muun muassa kohdejoukon valinnassa, aineiston keruussa ja kulttuuristen erojen huomiotta jättämisessä (Liddicoat & Krasny 2013, 290). Merkittäviä elämäntapahtumia on kartoitettu ympäristöjärjestöjen johtajien, asiantuntijoiden ja jäsenien, ympäristöalan opiskelijoiden ja kasvattajien keskuudessa kartoittamatta sitä, mitä toimintaa he itse asiassa harjoittavat luontoa suojellakseen. Hyvin erityyppisten kohderyhmien vertailu herättää kysymyksiä. Tutkimusten heikkouksina on nähty myös kysymysten ja mittauskriteerien epä johdonmukaisuus, analyysikategorioiden eroavaisuudet, muistin tulkitsevan toiminnan vähäinen huomioiminen, pitkittäistutkimuksen puuttuminen ja merkittävien kokemusten määrän raportointi tutkittavaa henkilöä kohden. Tutkimuksissa on myös jäänyt epäselväksi, onko keskitytty siihen, milloin ympäristövastuullinen toiminta on alkanut vai milloin luontosuhde, ympäristöeettinen ajattelu tai myönteinen ympäristöasenne ovat syntyneet. On myös huomattu, että ihmisillä on taipumus keskittyä muistamaan omaa identiteettiä vahvistavia muistoja, joten kysyttäessä luontosuhteesta vastaukset painottuvat positiivisiin muistoihin, joissa ihminen on suojellut luontoa. (Chawla 1998a, 361, 365–368.)

SLE-tutkimuksen vahvuutena on tunteiden ja tulkinnan huomioimisen ohella sen elämäntapahtumien näkökulma: tapahtumat 20 ja 30 vuoden takaa vaikuttavat ihmisten tunteisiin ja käyttäytymiseen. Rajoitteita syntyy autobiografisen muistin luotettavuudesta; ihmisten taipumuksesta muistaa hyvin yksittäisiä erikoisia tapahtumia tai jatkuvia, usein toistuvia tapahtumia, jotka sekoittuvat tapahtumasarjojen kokonaisuudeksi. Vastaamisen hetkellä

on myös merkitystä, sillä rauhassa, ilman aikarajoituksia vastaten muistot ovat tarkempia ja tällöin muistetaan myös enemmän lapsuuden ja varhaisen aikuisuuden asioita, kuin tapahtumia lähimenneisyydestä. (Chawla 1998a, 361–363; Chawla 1999, 16.)

4.3.2 Yksilöllinen elämänkulku ja narratiivinen identiteetti

Elämänkulku on kerrostunut jatkuvuuden ja epäjatkuvuuden yhteen sulautumiin. Myöhäismoderni elämä on mahdollistanut uudenlaisia elämänkulkuja irrallaan ikäkausirajoista. Sosiaalisten odotusten ja itsensä toteuttamisen välillä on mahdollista tehdä valintoja, irtautua normaalielämäkulun instituutioista. Perhe, suku ja syntyperä eivät mittavasti rajaa elämänkulkua, elämänkaaren eri vaiheissa yleiset elämänvaiheet ja niiden sisällöt eivät enää ole yhtä ennalta määrättyjä. Yksilöt muodostavat itse lähisuhteensa ja valitsevat itselle tärkeitä yhteisönsä omien kiinnostustensa ja tavoitteidensa mukaan. (Roos 1998, 161; Vilkkonen 2000, 74–76, 83.)

Yksilöllistyvässä maailmassa sosiaalisten identiteettien tuottaminen ja uusintaminen tapahtuu yksilöllisellä, subjektiivisella, tasolla (Antikainen & Komonen 2003, 91). Unelmat yksityistyvät ja utopiat henkilökohtaistuvat – niistä tulee henkilökohtaisia projekteja (Hoikkala 2000, 386). On yhä enemmän valittavissa mitä haluaa olla ja tehdä, mihin sijoittaa aikaansa ja ponnisteluja. Etenkin nuorilla, koulutetuilla, urbaaneilla ihmisillä on pyrkimystä pois perinteisistä elämänkuluista, kohti hyvää elämää tuottavia vaihtuvia projekteja (Brockmeier 2009, 361–362). Prosessi ei aina ole täysin kivutonkaan, sillä yksilöllisyyden vaatimukset pakottavat yksilöt rakentamaan alusta lähes kaiken, joka aiemmin on tullut valmiiksi annettuna (Mason 2009, 115–133). Nopeat sosiaaliset muutokset ovat merkinneet sitä, että olemassa olevat identiteetit osoittautuvat riittämättömiksi ja ne pitää rakentaa uudestaan. Nuorille tämä on erityisen hankalaa, sillä aiempien sukupolvien keräämällä kokemuksella ei ole merkityksellisen mallin sijaa nykypäivässä. (Bagnoli 2009, 376.)

Taylorin (1995a, 11) mukaan kulttuuristen ja henkilökohtaisten narratiivien yhdistäminen voi olla vaikeaa, sillä on niin monia tarinoita ja mahdollisuuksia valittavana. Myös Rustin (2009, 153) on havainnut perinteisten sosiaalisten skriptien romahtamisen. Tarjolla on nyt lukemattomia identiteettipalikoita, joista koota autenttinen minä. Vielä voimassa olevan romanttisen stereotypian mukaan itsensä löytämiseksi on vetäydyttävä maailmasta (Bruner 2001, 36). Luonto toimiikin monelle pako- ja mietiskelypaikkana, jossa etsitään

minuuden olennaisimpia osia, käydään läpi niitä merkityksiä, joita tapahtumilla on, ja punnitaan vaihtoehtoja ja suuntia.

Identiteetissä on kyse ihmisen ainutlaatuisuudesta ja hänen paikkansa määrittelystä; mihin hän kuuluu. Siinä korostuvat minää enemmän sosiaaliset tekijät, kuten perhe ja ammatti. Se on viitekehys, jonka varassa etsitään ja jäsennetään omaa olemassaoloa. Jos minä ja identiteetti halutaan erottaa toisistaan, ovat minässä tärkeitä yksilölliset, sisäiset, henkilökohtaiset tekijät. Identiteetissä puolestaan korostuvat myös persoonan ulkopuoliset tekijät. (Aho 2005, 22.) Minäkäsitysten tapaan identiteettejäkin voi olla monia ja usein näitä termejä käytetään synonyymeinä. Identiteetit ovat myös muuttuvia: se, mikä on merkityksellinen yhdellä hetkellä, ei välttämättä sitä olekaan enää toisessa kontekstissa tai toisena hetkenä. (Smith & Watson 2010, 38.)

Yksi tärkeimmistä sosiaalisista resursseista, joilla luodaan ja ylläpidetään identiteettiä meidän kulttuurissamme³⁰, on narratiivi (Linde 1993, 98). De Fina (2015, 351) puolestaan määrittää narratiivin identiteetin esiintuomisen päävälineeksi. Identiteetit ovat sekä sisällöllisesti että muodollisesti henkilökohtaisia tarinoita, joihin poimitaan itselle merkitykselliset asiat osaksi elämäntarinaa. Joitakin asioita otetaan mukaan, toiset jätetään pois. (Heikkinen 1999, 276–277; Salo 2008, 82.) Yksimielisyys identiteetin rakentumisesta narratiivin kautta on jo vahva, mutta näkemykset siitä kuinka se oikeastaan tapahtuu ja miten sitä voitaisiin käsitteellistää, eroavat vielä tutkijoiden keskuudessa (Watson 2012, 460). Käytän jatkossa narratiivia ja elämäntarinaa synonyymisinä termeinä, kuten moni muukin tutkija. Samoin narratiivinen identiteetti ja tarinamuotoinen identiteetti tarkoittavat tässä työssä käsitteinä samaa asiaa.

Sopiakseen sosiaaliseen maailmaan, yksilöllä on oltava yhtenäinen, hyväksyttävä ja jatkuvasti päivittyvä elämäntarina. Elämäntarina kuvastaa minuutta: mitä olen ja miten minusta tuli tällainen. (Järvinen 2009, 330; Linde 1993, 3, 16; Taylor 1995a, 12.) Elämäntarinoita käytetään myös ryhmien jäsenyyksien saavuttamiseen ja sen todistamiseen, että olemme noiden ryhmien kelpoisia jäseniä ja osaamme asianmukaisesti noudattaa niiden moraalistandardeja (Linde 1993, 3). Narratiiviin sisällytetään ne ideat, symbolit ja ryhmät, jotka ilmentävät kertojan eniten arvostamia, positiivisia ja ylpeyttä tuottavia ominaisuuksia (Errante 2009, 275–276). Se sisältää siis psykologisen,

³⁰ Esimerkkejä muiden kulttuurien ihmisten elämän sitoutumisesta narratiiviseen elämäkertaan, katso: Linde 1993: 47–50.

sosiaalisen ja esteettisen ulottuvuuden lisäksi myös eettisen; käsityksen hyvästä elämästä (Freeman & Brockmeier 2001, 75; Taylor 1995a, 12).

Itsereflektion ja dialogin kautta syntyvä narratiivinen identiteetti yhdistää ne tarinat, joita me kerromme itse itsestämme ja ne joita muut meistä kertovat (Bagnoli 2009, 379; Järvinen 2009, 326). Tärkeässä asemassa identiteetin luomisessa ovat siis myös läheiset, esimerkiksi perheenjäsenet, jotka tarinoillaan muistuttavat menneistä tapahtumista (Plummer 2009, 25). Vanhemmat ihmiset pystyvät paremmin hahmottamaan elämänsä kokonaisuuden ja ottamaan etäisyyttä omiin kokemuksiinsa. He tunnistavat erilaiset merkitykset paremmin kuin nuoret ja kertovat elämästään varsin eri tavalla. Usein tapahtumien merkitykset ovat havaittavissa vasta jälkikäteen muistellen, kun ne on mahdollista suhteuttaa muihin kokemuksiin. Lähimenneisyydessä nykyisyys on vielä niin lähellä, että kokonaiskuvan määrittäminen on vaikeaa. (Kauppila 1996, 100.)

Se, onko juuri identiteetti ihmisen sisäistä maailmaa parhaiten kuvaava konstruktio, voidaan kyseenalaistaa. Saammeko juuri tällä lähestymistavalla todellisimman kuvan luonnonsuojelijan ratkaisusta ja merkityksellistyneistä tapahtumista ideologisen identiteetin taustalla? Postmodernissa maailmassa identiteetti on käsitteenä epäluotettava. Se nähdään epäjatkuvana ja muuttavana, joten siitä on vaikea saada otetta. Siihen viitataan jopa ironian ja parodian keinoin ja sitä voidaan pitää kuvitteellisena tai keksittynä. (Brockmeier 2009, 361.) Minuuden yhtenäisyyttä rakentavat kertomukset voivat sisältää murtumia, epäjohdonmukaisuuksia ja epäjatkuvuuksia, jotka voivat olla uhka psyykkiselle hyvinvoinnille ja elämän mielekkyyden kokemukselle (Ihanus 1999, 241–242). Kertomuksellisuus on ihmiselle lajityypillinen tapa hahmottaa todellisuutta ja itseään, sekä koota ja muodostaa tietoa ympäröivästä todellisuudesta ja sen tapahtumista (Heikkinen 2015, 156). Ymmärtääksemme itseämme me valitsemme ne näkökulmat ja vaiheet kokemuksistamme, jotka mielestämme johtivat nykyisyyteen ja tekevät elämästämme koherenttia, yhtenäistä (Josselson 1995, 35). Narratiivinen identiteetti säilyy, muokkautuu ja uudistuu jatkuvan tarinankerronnan myötä; sama tarina pysyy näin yllä (Giddens 1991, 54; Ihanus 1999, 241).

Vaade koherenssiin ei tule vain sisältäpäin. Postmodernin maailman elämänvalintojen yksilöllistyminen ja moraalisten auktoriteettien hiipuminen vaativat ihmistä tekemään elämäntapavalintoja ja luomaan itselleen oman elämäntarinan, jonka mielekkyyteen voi itse uskoa (Giddens 1991, 5, 81; Hänninen (1999, 45). Menneisyyden kokemuksiin ja elämänhistoriaan tukeutuen muodostetaan merkityksiä ja konstruktioita, edetään oman

maailman ja identiteetin muodostusprosesseihin (Huotelin 1996, 15–16). Tämä sisäinen tarina määrittelee ihmiselle hänen identiteettinsä, itselle tärkeät ja vähemmän tärkeät asiat, toiminnan rajat ja standardit, jäsentää elämänprojekteja ja muovaa tapahtumien emotionaalista merkitystä (Hänninen 1999, 58). Arvojen jäsenyyksen kautta sisäinen tarina on myös keskeinen emotionaalisen itsesäätelyn väline (Hänninen 1999, 70). Suhde oppimisen prosesseihin nousee Huotelinin (1996, 15) mukaan siitä, että kaikki oppiminen edellyttää tietynlaista elämäkerrallista reflektiota. Erityisen merkittävät oppimiskokemukset elämänkulun siirtymissä ohjaavat elämänkulkua ja vahvistavat identiteettiä. Ne eroavat intensiteetiltään, joten tapahtumien määrä ei ole merkittävin elämänkulkua ohjaava tekijä. (Antikainen & Komonen 2003, 105–108.)

5 TUTKIMUKSEN KULKU

5.1. Tutkimusmenetelmän valinta ja tutkimuskysymykset

Tutkimukset ympäristökasvatuksen tuloksista ja ympäristövastuullisen käyttäytymisen taustatekijöistä ovat olleet enimmäkseen kvantitatiivisia, toteaa Chawla (2006, 359), joka on perehtynyt ympäristösensitiivisyyden ja ympäristövastuullisuuden tutkimukseen. On tutkittu sitä, mitä tietoja ja taitoja ihmisille kertyy ympäristökasvatuksen tuloksena, mutta ei ole panostettu sen tutkimiseen, mitkä tunteet ja minäymmärryksen osat saavat ihmisen toimimaan ympäristön hyväksi. Vain kvalitatiivinen tutkimus voi paljastaa tämän motivationaalisen puolen: erityisesti tutkimus merkittävistä elämäkokemuksista alkaa päästä kiinni myös näihin toiminnan syihin, siihen miksi ympäristövastuullisuus siirtyy tiedosta toiminnaksi asti. (Chawla 2006, 360.) Ympäristövastuullinen toiminta voi saada yhdeksi muodoksi osallistumisen ympäristöjärjestön toimintaan. Oma tutkimukseni liittyy osaksi tätä laadullisten tutkimusten ketjua, jossa pyritään merkityksellisiä elämäntapahtumia kartoittamalla saamaan kiinni oikeista tunteista ja tulkinnoista ja selvittämään, miten ihmiset saavuttavat sen ”oikean yhdistelmän myötätuntoa ja tietoa, joka ohjaa tehokasta ympäristönsuojelua”, kuten Chawla (2006, 360) kuvaa.

Luonnonsuojelijoita, ihmisyksilöitä, heidän merkitysrakenteitaan ja elämänhistoriaansa ei voisi pätevästi tutkia kysymättä heiltä itseltään miten he ovat menneisyytensä kokeneet ja millaisia merkityksiä luonnonsuojelu ja sen ympärille rakentuva identiteetti ovat saaneet. Tarkkailemalla, laskemalla, kuvailemalla toimintaa ja tietorakenteita tai mittaamalla asenteita ei saavutettaisi enää mitään uutta tai päästäisi muutenkaan selville siitä, mikä oikeastaan on se merkityksellisten taustatekijöiden yhdistelmä, jonka seurauksena ihminen valitsee luonnon aktiivisen suojelun osaksi elämäntavoitteitaan. Pitää hylätä positivismiin yksittäisiksi eristettävät muuttujat, tilastanalyysit ja yleistettävyydet. ”Kokonaisia ihmisiä ei voi objektiivisesti kuvailla kuin he olisivat molekyyliä”, toteaa Josselson (1995, 29).

Tähän kokonaisnäkemykseen päästäkseni olen muotoillut tutkimuskysymykset seuraavaan muotoon ja pyrin vastaamaan niihin seuraavissa tuloslukuissa:

1. Millaiset tapahtumat, tekijät ja elämäkokemukset vaikuttavat varhaisen luontosuhteen synnyssä ja miten sitä pidetään yllä aikuisuudessa?

2. Millaisten merkittävien elämäkokemusten kautta ihminen sitoutuu ympäristöä kunnioittavaan elämäntapaan ja aktiiviseen luonnonsuojelutoimintaan?
3. Millaisen merkityksen luontosuhde ja luonnonsuojelijan identiteetti saavat ihmisen elämässä?
4. Millainen on tyypillinen luonnonsuojelijan elämäkulkku?

Fenomenologis-hermeneuttisesti painottuva elämäkertatutkimus yksilöllisten kokemusten merkityksien kartoittajana tuo tähän tutkimukseen sen tarvitsemat otteet. Näistä lähtökohdista nousevat esiin inhimillinen kokemus, merkitykset kokijalle ja niiden muotoutuminen tilanteissa, ajassa ja kulttuurisessa kontekstissaan ihmisen itsensä tulkitsemana ja muokkaamana, konstruoimana. (Hakala 2015, 22; Huotelin 1996, 14, 22–23; Hänninen 1999, 25; Tuomi & Sarajärvi 2009, 35.) Konstruktivistinen viitekehys ja tutkimus on ontologialtaan³¹ relativistista (Huotelin 1996, 22–23). Kielen ja todellisuuden suhde tai kuvaukset kokemuksista ja tuntemuksista eivät ole täysin yhtäpitäviä. On olemassa useita totuuksia mielensisäisinä rakenteina ihmisten tietoisuudessa (Huotelin 1996, 23–24). Syrjälää (2015, 266) mukaillen työssäni tarinallisuus hahmotetaan yleiseksi metodiseksi viitekehyykseksi, jossa huomio kohdistuu tarinoihin todellisuuden rakentajina ja välittäjinä. Tutkittavien omien tulkintojen esille nostaminen ja tunnustaminen kuuluvat erityisesti laadulliseen tutkimukseen; miten ihmiset konstruoivat tietonsa ja identiteettinsä elämäkertomusten kautta (Hakala 2015, 22; Paananen 2008, 19).

Elämäkertatutkimus sopii tämän kaltaiseen tutkimukseen, koska siinä käytetään aineistona kirjoituksia ihmisten menneestä ja nykyisestä elämästä tavoitellen syvällistä näkemystä sen luonteesta ja merkityksestä, sekä niistä reiteistä, joiden kautta luonnonsuojelun aktiiveiksi on päädytty (Syrjälä 2015, 267). Elämäkertatutkija Anni Vilkkö (1995, 159) näkee omaelämäkertojen taustalla kirjoittajan pyrkimyksen sekä vakuuttaa että liikuttaa lukijaa. Se on myös itseanalyysin paikka, menneisyyden merkitysten rakennus- ja kokoamishetki, jossa arvioidaan myös nykyhetkeä ja tulevaisuutta, usein enemmän itseä kuin muita mahdollisia lukijoita varten. Myös Syrjälä (2015, 258) näkee oman elämäntarinan kirjoittamisen tulevaisuuteenkin suuntautuvana jäsenyyksenä. Sillä rakennetaan omaa elämää ja identiteettiä, minuutta, tarinoina, joita

³¹ Ontologia pohtii todellisuuden luonnetta (Huotelin 1996, 22–23).

voi myös muotoilla uudelleen. Kirjoittajalla voi myös olla halu kertoa omasta mielestään poikkeuksellinen kokemus, joka ei ehkä vastaa mahdollisen lukijakunnan tai tutkijan odotuksia (Laurén 2006, 67).

Elämäkertatutkimuksessa tutkija katsoo ja tulkitsee toisten historiaa oman elämäkokemuksensa kautta ja kertojan sekä samalla oman henkilökohtaisen tarinansa tunteisiin upoten. Empaattinen lukeminen on tärkeää, jotta annetaan mahdollisuus samankaltaisuuksille ja eritoten erilaisuudelle. (Vilkko 1995, 159–163.) Elämäkertaan tallennetaan tärkeät muistot ja niitä arvioidaan ja tulkitaan osana kertojan elämäkokonaisuutta menneessä, nykyisyydessä ja tulevaisuudessa (Roberts 2002, 1; Vilkko 1995, 160). Tutkittavien ääni ja tunteet tulee nostaa esiin aivan erityisesti elämän käännekohdissa, jotka ovat voineet muuttaa radikaalisti niitä merkityksiä, joita ihminen on itselleen ja kokemuksilleen antanut (Syrjälä 2015, 259). Elämäkerrat paljastavat myös niitä yhteiskunnan rakenteellisten tekijöiden asettamia rajoja, joihin ihmisten on kyettävä sopeutumaan tai joita vastaan heidän tulee nousta (Honkonen 1995, 169).

Valitsin kirjoitetut elämäkerrat haastatteluiden sijaan, koska en halunnut ohjata vastaajia kertomaan vain tietyistä aiheista tai ohjata muistelua mihinkään suuntaan. Oma tausta luontoaktiivina sekä aiempi tietämykseni aiheesta eivät näin päässeet vaikuttamaan liikaa siihen, millaisista lähtökohdista kirjoittajat alkoivat purkaa tarinaansa näkyville. Kirjoittamalla vastaaminen antoi myös etäisyyttä tutkijaan, mikä oli tässä tärkeää, koska saatoin olla henkilönä tai ainakin nimenä tutuillekin vastaamaan halukkaille. Vaikka nykyään ei pidetäkään ongelmana sitä, että haastattelija tuntee haastateltavan, pidin tärkeänä sitä, että vastaaja ei kokisi oloaan kiusaantuneeksi tai jännittyneeksi (Estola, Uitto & Syrjälä 2017, 158). Tällainen tilanne olisi saattanut tulla haastattelussa kasvokkain kohdattaessa. Haastattelututkimuksen etuna olisi ollut laaja mahdollisuus esittää tarkentavia ja tulkitsemista edesauttavia kysymyksiä ja ohjata keskustelua tarvittavaan suuntaan (Hyvärinen 2017, 24–30; Roos 1987, 34). Kirjallisen kertomuksen tulkinnassa jäävät myös puuttumaan haastatteluhetken eleet ja intonaatiot, jotka helpottaisivat tutkijan analyysityötä (Lipponen 1999, 55). Kirjoitetuista tarinoista tulee kuitenkin usein huolellisemmin mietittyjä, koska ne laaditaan ajan kanssa ja yleensä yksin, jolloin niitä on mahdollista muokata (Hänninen 1999, 33).

5.2 Aineistonkeruu

Keräsin tutkimusaineiston Suomen luonnonsuojeluliiton aktiivitoimijoiden keskuudesta lähettämällä ystävänpäivänä vuonna 2018 sähköpostilla kutsun osallistua tutkimukseen. Viesti lähetettiin liiton järjestö- ja jäsenhankintavastaavan avustuksella yhdistys- ja piirilistoille, jotka ovat sähköpostilistoja, joille kuuluu liiton toiminnassa mukana olevia yhdistysaktiiveja, piiriaktiiveja sekä luonnonsuojelupiirien työntekijöitä. Tällainen tarkoituksenmukainen kohdejoukon valinta on kvalitatiivisessa tutkimuksessa mahdollista, kun tutkitaan melko pieniä määriä tapauksia ja pyritään analysoimaan ne mahdollisimman tarkasti sijoittamalla tutkimuskohde myös yhteiskunnallisiin yhteyksiinsä (Eskola & Suoranta 1998, 18). Tutkittavat ovat tällöin henkilöitä, jotka tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai edustavat jotakin ryhmää, joka on tutkimuksen kannalta relevantti (Puusa & Juuti 2011, 55).

Kutsussa kehotin lähettämään viestiä eteenpäin myös muille yhdistys- ja piiriaktiiveille, jotka eivät kuulu kyseisille sähköpostilistoille. Mainitsin viestissä olevani myös itse tauolla oleva yhdistys- ja piiriaktiivi sekä entinen liittovaltuutettu. Pyysin vastaajia kertomaan omasta polustaan luonnonsuojelijaksi, jotta saisin juuri aiheeseeni keskittyviä teemaelämäkertoja. Viestin mukana lähetin saatekirjeenä ohjeet vastaamiseen (LIITE 1), jossa määritin tutkimusjoukoksi ne aktiivit, joilla oli ollut luottamustoimi paikallisyhdistyksen tai luonnonsuojelupiirin hallituksessa vuonna 2017 tai 2018. Pyrin tällä rajaamaan vastausten määrää kohtuulliseksi. Rajaus varmisti myös osaltaan sitä, että vastaajilla oli juuri hyvin aktiivinen suhde käytännön järjestötoimintaan ja heillä olisi siitä syystä kenties myös vahva näkemys sen ja luonnonsuojelun merkityksestä omalle identiteetille.

Saatekirjeessä annoin vastausaikaa puolitoista kuukautta, maaliskuun 2018 loppuun, jotta tutkimusprosessissani jäisi riittävästi aikaa analyysin teolle. Lyhyehkö vastausaika on saattanut rajata vastausten määrää jonkin verran; onhan elämäkerran kirjoittaminen melko työlästä ja vaatii ainakin jonkin verran muistelua ja pohdiskelua. Saatekirjeessä annoin joitain ehdotuksia mahdollisiksi teemoiksi, joita vastaaja voisi tekstissään käsitellä. Vastausten pituutta tai tyyliä ei määritelty, vaan sallittiin vapaamuotoinen lähestymistapa. Pyysin liittämään kirjoituksen loppuun taustatiedot vastaajan syntymävuodesta ja sukupuolesta, sekä siitä, missä yhdistyksessä tai piirihallituksessa hän toimii.

Vastauksia sain 32 kappaletta. Vastaajista 13 oli naisia, 19 miehiä. Vanhin vastaajista oli syntynyt vuonna 1937, nuorin vuonna 1985. Kahdelta ikänsä vuosina ilmoittaneelta varmistin tarkan syntymävuoden sähköpostiviestillä. Syntymävuodet jakautuivat Taulukon 2 mukaisesti.

TAULUKKO 2. Kirjoittajien syntymävuosien jakauma elämäkerrallisissa kirjoituksissa.

Syntymävuodet	Naiset	Miehet	Yhteensä
1931–1940	-	1	1
1941–1950	2	7	9
1951–1960	5	6	11
1961–1970	2	2	4
1971–1980	3	3	6
1981–1990	1	-	1
Kirjoittajia yhteensä	13	19	32

Vastausten alueellinen kattavuus oli melko hyvä: vain kahden luonnonsuojelupiirin alueelta ei saapunut yhtään vastausta (LIITE 2). Yksi kirjoittaja täydensi myöhemmin vastaustaan tiedoilla hänelle merkityksellisistä kirjoista. Yksi kirjoittaja oli liittänyt elämäntarinaansa osia muualla julkaistuista omista teksteistään; näitä en käyttänyt anonymiteetin säilyttämisen vuoksi lainkaan tekstilainauksissa, mutta sisällytin ne analyysiin. Yksi kirjoittaja ei ollut muutamaan vuoteen enää toiminut Suomen luonnonsuojeluliiton yhdistysaktiivina, mutta hän oli aktiivinen toimija toisessa järjestössä ja halusi osallistua tutkimukseen. Pidin elämänkulun kannalta tärkeämpänä kokemusta aktiivitoimintaan osallistumisesta jossain elämänvaiheessa, kuin juuri nyt, joten kyseinen henkilö on ollut tasaveroisesti mukana tutkimusjoukossani. Käytän jatkossa tutkimukseen vastaajista nimityksiä kirjoittajat ja vastaajat ja viittaa heidän elämäntarinoihinsa käsitteillä tarina ja kertomus.

5.3 Kirjoitelma-aineistosta tutkimusaineistoksi

Saatekirjeen ohjeet olivat suurpiirteisyydestä huolimatta varmasti vaikuttaneet kirjoittajien ajatuksiin ja siihen, miten he olivat alkaneet aihetta mielessään työstää ja millaisia asioita he olivat päättäneet tuoda esiin. Osa oli ehkä pohtinut luonnonsuojelijan historiaansa ensimmäistä kertaa, osa toi ilmi sen pohdituttaneen aiemminkin. Suurimmassa osassa kirjoituksia ei kerrottu mikä innosti kirjoittajaa vastaamaan, mutta joissain mainittiin tutkimuksen olevan mielenkiintoinen ja toivottiin sen ratkaisevan itseäkin vaivannutta kysymystä siitä, miksi kaikki ihmiset eivät halua suojella luontoa. Vapaamuotoisuuden korostaminen oli antanut kirjoittajille mahdollisuuden lähestyä aihetta haluamallaan tavalla ja kirjoitustyyllillä. Kirjoitelmien pituus oli myös vapaasti valittavissa; ne olivat pituudeltaan vajaasta sivusta neljään sivuun, tyyppillisesti noin kahden sivun mittaisia.

Kirjoittamisen tavat vaihtelivat tiiviistä muistiinpanon tapaisista lähes kaunokirjallisiin tuotoksiin, joissa sanamuotoja oli selvästi mietitty tarkoin. Kaikki kirjoitelmat olivat kuitenkin selvästi sisällöltään ydinkohtia ytimekkäästi kokoavia; kirjoittajat olivat siis ymmärtäneet tehtävänannon ja tutkimuksen tavoitteen hyvin ja kertoivat avoimesti omista kokemuksistaan. Osa kirjoittajista oli vastannut tunnollisesti kaikkiin saatekirjeessä tarjottuihin teemoihin, mutta suurin osa oli hyödyntänyt sitä vain osin ajatusvirran pohjana, kuten oli sallittua tehdäkin. Osa kirjoitelmista seurasi kronologisen ajan mukaista kehitystä kenties hetkittäin johonkin menneeseen palaten. Osa kirjoitelmista taas alkoi nykyhetkestä ja kaarsi kohti menneisyydestä ja muistoista mieleen kirjoitushetkellä nousseita muistumia. Linearisesti etenevän ajan ja kehityksen sijaan elämäntarina saatetaankin muodostaa assosiaatioiden tai muistopalasten pohjalta toimivaksi juoneksi (Smith & Watson 2001, 72).

Orientaatio aineiston analyysiin alkoi lukemalla tekstit kahteen kertaan läpi ja siirtämällä ne sen jälkeen Word-taulukkona jokainen omaksi tiedostokseen. Taulukon avulla tekstit oli mahdollista jakaa osiin ja alustavasti aloittaa luokittelu asiasisällöiltään loogisiksi tekstikappaleiksi, joiden viereen merkitsin omiin sarakkeisiinsa jo esiyymmärryksen perusteella olettamiani aiheeseen liittyviä teemaotsikoita ja lyhyitä ydinsanoihin perustuvia muistiinpanoja ja tiivistyksiä. Tätä seuraavan varsinaisen analyysivaiheen sykliset ja itseään korjaavat vaiheet on mahdotonta kuvata täydellisesti niiden ajallisen päällekkäisyyden ja toisiinsa limittymisen vuoksi, mutta pyrin kuvaamaan prosessia

mahdollisimman selkeästi, jotta lukija voi seurata ajatusketjujeni kulkua ja tekemiäni valintoja ja päätelmiä.

Analyysissä olisi ollut mahdollista käyttää diskurssianalyysin tai retoriikka-analyysin keinoja, joilla olisi ollut mahdollista paneutua itse kertomisen tapaan ja ilmaisumuotoihin (Ukkonen 2006, 191). Tutkimuskysymykseni koskivat kuitenkin nimenomaan tapahtumia ja niiden saamia merkityksiä, joten päädyin laadulliseen sisällönanalyysiin, jolla pyrin tavoittamaan ne monet merkityksellisten elämäntapahtumien variaatiot ja yhdistymiset, joita tutkittavani tarinoissaan kuvasivat. Menetelmällä tavoitetaan kuitenkin vain järjestystä ja luokittelua; varsinainen johtopäätösten teko, merkitysten ymmärtäminen sekä muille käsitteellistäminen jää tutkijan kykyjen varaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103, 113).

5.4 Analyysin vaiheet

Elämäntarinoihin pohjautuvan kvalitatiivisen aineiston analyysiä varten ei ole olemassa yhtä annettua tekniikkaa, joten jokaisen tutkijan on luotava oma tapansa työskennellä (Kauppila 2002, 50). Alkuun päästäkseni tutustuin muutamiin tutkimuksiin³², joista olen ottanut vaikutteita ja ideoita analyysityöhön. Laadullisen sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe piti sisällään aineiston tiivistämistä ja teemoittelua elämänkulun, identiteetin ja merkittävien luontoon ja luonnonsuojeluun liittyvien elämäntapahtumien näkökulmasta (Eskola & Suoranta 1998, 175–182; Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93). Tavoitteena oli aineiston käsitteellinen tiivistäminen, pelkistäminen ja sisäisten suhteiden selkiyttäminen (Maunula 2014, 60; Moilanen & Räihä 2010, 55–57; Puusa 2011, 117–118). Tämä oli tarpeen varsinaista myöhemmin tehtävää tulkintaa varten (Eskola & Suoranta 1998, 151; Puusa 2011, 118).

Luin kirjoitelmatekstit systemaattisesti ja aineistolähtöisesti läpi etsien aiheeseen liittyviä teemoja ja niitä koskevia tekstikohtia. Teemojen avulla pyritään tavoittamaan tekstin olennaisin ydin, sen sanoman sisältö (Moilanen & Räihä 2010, 55). Merkityskokonaisuudet löytyvät samankaltaisuuden ja sisäisen yhteenkuuluvuuden perusteella (Laine 2015, 43; Puusa 2011, 121; Tuomi & Sarajärvi 2009, 92). Tarina tarinalta edeten poimin Word-taulukoihin tekstikappaleissa toistuvat teemat samoilla kuvaavilla käsitteillä, kuin kertomuksissa oli käytetty. Tukena tässä oli myös

³² Kauppila 2002, Korkiakangas 1996, Laurén 2006, Maunula 2014 ja Rinne 2003.

esiymmärryksen aiheesta ja alustavan kirjallisuuskatsauksen perusteella muodostunut kuva mahdollisista etsittäväistä teemoista, minkä koen olleen apuna oleellisuuksien erottamisessa epäoleellisuuksista. Ryhmittelyn aikana pidin mielessä sen, että ensimmäinen jäsennys ei yleensä ole analyysissä se viimeinen (Eskola & Suoranta 1998, 152). Tutkimusaineiston pilkkomista hankaloitti kirjoitusaineistolle tyypillinen piirre, jossa saman tekstikappaleen sisällä käsitellään monia eri teemoja (Laurén 2006, 73). Asian selkiyttämiseksi kirjasin jokaisen tekstikappaleen kohdalle siinä mainitut teemat myöhempää käyttöä varten.

Luokitteluvaiheessa ideoita luokiteltaviksi teemoiksi nousi runsaasti esiin sekä aineistosta, että aiemmasta tutkimuskirjallisuudesta, mikä vaati myöhemmin tarkkaa jaottelua, yhdistämistä ja muodostuneiden luokittelujen muuttamista. Etenin abduktiivisen päättelyn kautta analysointiyksiköiden uudelleenmäärittelyyn ja nimeämiseen. Kokonaisuuden ja osien ymmärrys eteni samalla vuorovaikutteisesti hermeneuttisen ajatusmallin mukaisesti. (Maunula 2014, 60.) Pääteemojen ja alateemojen muodostamisen vaiheessa käytin jonkin verran apuna aiempia tutkimuksia ja kirjallisuutta, mutta aineiston perusteella päädyin luomaan oman teemakehikon, johon sijoitin tässä tutkimuksessa esiin nousseet teemat sellaisin painopistein, kuin aineiston sisältö edellytti. Samalla tarkentuivat tutkimusongelmat.

Jaottelun jälkeen syvennyin kuhunkin pääteemaan ja keräsin sitä koskevat maininnat alateemoittain omiksi tiedostoikseen; keräsin siis määrällistäkin informaatiota saadakseni kuvan mainittujen teemojen yleisyydestä (Eskola & Suoranta 1998, 165). Aloitin kuvailutekstien laadinnan teemojen sisältöihin keskittyen ja valiten jo alustavasti sopivia sitaatteja raportin tulososion teemalukuja varten. Kuvailutekstit toimivat syvemmän analyysin ja tuloslukujen pohjana. Samalla etsin kirjallisuudesta lisää tietoa esiin nousseista teemoista syventääkseni käsitystä teemojenvälisistä suhteista ja niiden mahdollisesta merkityksestä elämäntulussa yksilölliset erot ja merkityksenannot huomioiden. Pidin analyysissä koko ajan mukana ajatuksen ajallisuudesta, ikäkausien huomioimisesta ja taustalla olevien yhteiskunnallisten muutosten vaikutuksesta yksilöiden elämäntulkuun ja elämänvalintoihin.

Teemat jakautuivat pääteemojen sisällä eri aikaulottuvuuksiin, jonka mukaan jäsensin myös tulosluvut alkamaan lapsuudesta ja päättymään aikuiseen, saavutettuun luonnonsuojelijan identiteettiin. Teemoista keskeisiksi osoittautuivat lapsuuden ja nuoruuden aikana leikki, retkeily ja ulkoilu, luonnonantimet, varhainen kiinnostus

luonnontieteisiin, kirjat ja media, luonnonharrastukset, kerhot ja järjestöt, tärkeät ihmiset lähipiirissä, tärkeät muut ihmiset, elämykselliset muistot ja ympäristöahdistus. Aikuisuudessa merkittäviä teemoja olivat retkeily ja ulkoilu, luonnonantimet, luonnonharrastukset, elämykselliset muistot, kirjat ja media, tärkeät ihmiset lähipiirissä, tärkeät muut ihmiset, luontotiedon jakaminen, ekologinen elämäntapa, ympäristöahdistus, liittyminen luonnonsuojeluyhdistykseen, järjestötyön anti, positiivinen palaute, koettu luontosuhteen merkitys itselle ja koettu luonnonsuojelun merkitys itselle.

Ikäkausijaottelussa olen käyttänyt tarvittaessa lapsuuden ja nuoruuden erottamiseen noin 11-vuoden ikää, jolloin aineistossa merkitykselliseksi noussut siirtyminen oppikouluun on tapahtunut. Toisen elinvuosikymmenen alkaessa nuoren ajattelutaidot myös kehittyvät merkittävästi mahdollistaen abstraktimman ajattelun ja tulevaisuuteen suuntautuvan pohdinnan, jotka toimivat perustana minäkuvan, maailmankuvan ja ympäristötietoisuuden kehittymiselle (Nurmi ym. 2015, 146). Nuoruuden ja aikuisuuden rajapyykkinä olen pitänyt noin 18-vuoden ikää, jos se on tekstistä käynyt ilmi. Tarvittaessa olen jaotellut kokemukset sen mukaan, onko mainittu tapahtuma sattunut ennen lapsuudenkodista pois muuttamista vai sen jälkeen.

Olen koonnut pääteemojen saamat mainintojen määrät oheiseksi taulukoksi (TAULUKKO 3). Taulukon luvut kertovat miten monessa tarinassa pääteema on mainittu jaoteltuna erikseen lapsuus ja nuoruusvuosia koskeviin sekä aikuisikää koskeviin mainintoihin. Monissa tarinoissa sama pääteema mainittiin sekä lapsuutta ja nuoruutta koskevana, että aikuisuutta koskevana; se on siis ollut merkittävä kumpanakin ikä kautena. Tästä syystä yhteenlaskettu mainintojen määrä saattaa olla suurempi kuin tutkimukseen osallistuneiden vastaajien määrä. Saatu yhteislukema kertoo kuitenkin kyseisen teeman määrällisen esiintyvyyden merkittävydestä aineistossa ja antaa sille siksi painoarvoa. Olen tarkoituksellisesti jättänyt taulukosta pois henkilöiden toiminnastaan saaman neutraalin ja negatiivisen palautteen, joka oli pääteeman 'palaute' alateema; taulukossa on siis vain luontosuhdetta ja luonnonsuojelijaksi kehittymistä tukevia ja vahvistavia tekijöitä. Tuloslukuissa avaan kuitenkin myös näiden negatiivissävytteisten ja neutraalien palautteiden merkitystä vastaajien elämänselityksessä.

TAULUKKO 3. Merkitykselliset elämäntapahtumat pääteemoittain.

Teema	Lapsuus/nuoruus	Aikuisuus	Yhteensä
Leikki	12	-	12
Retkeily ja ulkoilu	16	24	40
Luonnonantimet	17	8	25
Varhainen kiinnostus luonnontieteisiin	10	-	10
Kirjat ja media	12	9	21
Luonnonharrastukset	19	11	30
Kerhot ja järjestöt	16	-	16
Tärkeät ihmiset, lähipiiri	24	15	39
Tärkeät ihmiset, muut	17	14	31
Elämykselliset muistot	13	7	20
Ympäristöahdistus	9	16	25
Luontotiedon jakaminen	-	13	13
Ekologinen elämäntapa	-	11	11
Liittyminen ls-yhdistykseen	-	23	23
Järjestötyön anti	-	21	21
Positiivinen palaute	-	18	18
Luontosuhteen merkitys itselle	-	20	20
Luonnonsuojelun merkitys itselle	-	20	20

Hermeneuttisesti orientoituneessa tutkimuksessa kiinnostavaa on ainutkertaisuus ja ainutlaatuisuus, ihmisen sen hetkisen merkitysmaailman ymmärtäminen, kuvailee Laine (2015, 32). Tärkeää oli siksi teemojen yleisyyden lisäksi myös niille annettu painoarvo yksilöllisessä elämäkulussa. Pienemmät, vähän mainitut teemat ja sattuman osuus saivat merkityksensä niiden yksilöllisiin elämäntapoihin suuria jälkiä jättäneen luonteensa kautta. Ne toivat myös näkyviin sitä merkittävien elämäntapojen variaatiota, jota tutkimuksellani halusin nostaa esiin. Pyrin analyysissäni kyseenalaistamaan itsestäänselvyyksiä ja näkemään myös yli runsaiden mainintojen määrän, jos vähemmän käsitellyt teemat näyttivät olevan voimakkaammin koettuja ja merkityksellisempiä. Analyysin ja tulkinnan vaiheesta muodostui pitkä ja aineistolähteisyys sai jo varhain piirteitä myös teoriasidonnaisesta analyysitavasta. Tarkoitukseni oli tuottaa jotakin uutta ja antaa mahdollisuus aiempien päätelmieni kumoutumiselle. Aiemmat tutkimukset toimivat kriittisen itsereflektion apuna; olinko tavoittanut sen oleellimmän, jota tästä aiheesta jo tiedettiin, oliko tutkimukseni luotettava ja uskottava? (Eskola 2010, 197; Moilanen & Rähä 2010, 61–63.)

Kuvaan löydökseni luvuissa 6 ja 7, joihin olen koonnut tutkimuksen kuluessa keräämäni ymmärryksen luonnonsuojelijoille merkityksellisimpien elämäntapahtumien monilaatuisuudesta ja yhteen nivoutuvista kokonaisuuksista. Aineiston tekstikohtia

lainatessani olen merkinnyt viittauksen perään merkinnän, jonka kirjain ilmaisee kirjoittajan sukupuolen ja numero syntymävuoden. Kokonaiset suoran lainauksen lauseet olen sijoittanut muusta tekstistä erilleen, lyhyempiä tekstiin upotettuja kirjoittajien käyttämiä ilmauksia olen kieliopillisista syistä joutunut hieman muotoilemaan. Käytän sitaatteja erityisesti kuvaamaan aineiston teemojen sisältöä ja vastaajien tapoja kertoa niistä. Toivon niiden osaltaan lisäävän analyysini ja tulkintojeni luotettavuutta sekä tuovan näkyviin sitä, miten ihmiset antavat merkityksiä kokemuksilleen.

6 LAPSUUDEN JA NUORUUDEN LUONTOSUHDE

Luontosuhde sisältää luonnon merkityksen ihmiselle sekä sen, miten luonto ihmisen elämässä ilmenee ja millaisen arvon hän sille antaa. Luontosuhde vaikuttaa siihen, miten ihminen luontoa kohtelee ja miten hän suhtautuu luonnonympäristön käyttöön; onko taloudellinen tai muu käyttöarvo tärkeämpi kuin luonnon itseisarvo. Luontosuhde syntyy hankkimalla myönteisiä kokemuksia ulkona leikkien ja luonnossa liikkumalla. Luontoharrastukset ovat myös tärkeitä. (Cantell 2011, 332–334.) Luonnossa oleilu vahvistaa kognitiivisia ja sosiaalisia taitoja sekä psyykkistä terveyttä ja tarjoaa myös mahdollisuuden yksinoloon. Se antaa tilaa luovuudelle, vapaudelle ja mielikuvitukselle ja mahdollistaa oman lähiympäristön havainnoinnin ja kauneuden kokemisen. Tutkimusten mukaan luontoympäristöjen hyödyntämisestä voisi olla myös apua tarkkaavaisuushäiriöissä ja se voi lieventää ADHD-oireita. (Louv 2008, 3, 7, 35, 51, 100, 124.) Luontoon kiintymisessä viitataan usein Tuanin (1990) jo 1970-luvulla esittämiin ajatuksiin kotimaan maisemiin kiintymisestä ja rakkauden syntymisestä paikkoihin, jota Tuan kutsui topofiliaksi.

Tärkeä rooli luontosuhteen synnyssä on lapsen primääriryhmällä, joka edelleen on useimmiten perhe, johon hän syntyy ja jossa hän kasvaa. Primääriryhmään kiinnitytään voimakkain tunnesitein ja siinä opitaan tavat olla muiden kanssa, itseilmaisua, yhteenkuuluvuuden osoittamista ja konfliktien käsittelyä. Sekundääriryhmät muodostuvat säännöllisten tapaamisten pohjalta, mutta tunnesiteistä ei välttämättä muodostu syvän henkilökohtaisia. Sekundääriryhmässä jaetaan samanlaiset arvot, toiminnan päämäärät ja niihin pyrkimisen keinot. (Antikainen ym. 2000, 18.) Primääriryhmää tässä tutkimuksessa edustavat lähipiiriin kuuluvina äiti ja isä, sisarukset, isovanhemmat ja lähisuku. Heiltä omaksutaan useimmiten mielipiteet, arvot ja standardit (Harter & Bukowski 2016, 12). Sekundääriryhmä muodostuu ystävistä ja kaveriporukoista sekä merkityksellisistä aikuisista, kuten opettajista ja luontoharrastajista. Luontosuhteen synnyssä oleellista on myös henkilökohtainen kiinnostus, joka syntyy kokemusten ja elämysten myötä, sekä uusien asioiden oppimisen ja niiden jatkuvan koettelun kautta (Pantzar 1998, 143).

6.1 Leikkien, liikkuen, oppien luonnossa

Luontosuhteen muodostumisessa kokemukset luonnossa liikkumisesta ovat tärkeitä. Leikin kautta ympäröiviin alueisiin tutustutaan ensin yksin ja yhdessä. Iän karttuessa, noin ikävuosien 6–12 välillä, aletaan liikkua itsenäisesti retkeillen kauemmas kotipiiristä ja kouluun sekä harrastuksiin saatetaan kulkea jalan tai pyörällä. Luonnon tutuksi tuleminen ja turvallisuus lisäävät kiintymistä siihen, jolloin syntyy myös tunne sinne kuulumisesta (Laurén 2006, 97; Nurmi ym. 2015, 77–83). Luonnonantimien, kuten marjojen ja sienien, keruu on suomalaisille hyvin tyypillinen tapa luoda yhteyttä ympäröiviin maisemiin kuin myös tapa viettää yhteistä aikaa läheisimpien ihmisten kanssa. Lapsuuden ja nuoruuden vuosina syttyy usein kiinnostus luonnontieteisiin laajemminkin ja mieltä askarruttaviin luonnon arvoituksiin ja eliölaajien nimiin sekä ekologiaan perehdytään kirjallisuuden avulla.

6.1.1 Leikit luontoympäristöissä

Kotipihan ja lähiseudun luonto on lapselle tutkimuksen kohde samalla kun siellä kehitellään mitä mielikuvituksellisempia tarinallisia luomuksia, roolileikkejä, rakennetaan majoja, tarkastellaan ja hyödynnetään luonnosta saatavia materiaaleja, kaivetaan, loiskitaan, likastutaan ja samalla rikastutaan kokemuksilla, joita muistella vielä kiikkustuolissakin. Pikkueläimiä tutkitaan, jos niitä saadaan kiinni, ja isompia koitetaan päästä näkemään edes vilaukselta. Aikuisten silmiltä piilossa kokeillaan omia voimia ja uskallusta, jaetaan salaisuuksia keskenään tai turvallisen oloisten puiden kanssa. Oman elämänpiirin rajat tulevat samalla tutuiksi. Lähiympäristön tunteminen vaatii paljon tietoa: mitkä ovat tärkeimmät maamerkit, missä ovat kiinnostavimmat paikat, miten niihin pääsee, mitä niissä voi tehdä ja toisaalta mitä paikkoja kannattaa välttää (Rissotto & Giuliani 2006, 75). Lapset tutkivat ympäristöään laajentaakseen kuvaansa maailmasta ja testataakseen omia rajojaan. Vanhemmat rajoittavat tutkimisen vapautta esimerkiksi määrittelemällä sallitun liikkumisen rajat. (Derr 2006, 110.)

Kyttä (2003, 2004) on tutkinut lapsiystävällisiä ympäristöjä ja vapaan liikkumisen mahdollisuuksia eriasteisesti urbaaneissa ympäristöissä Suomessa ja Valko-Venäjällä. Maaseutumaisissa, esikaupunki- ja kaupunkiympäristöissä lapsiystävällisyys näyttäytyy eri tavoin. Kyttä tarkastelee vapaan liikkumisen ihannetta niin sanotun Melukylä-mallin

kautta, jossa merkittäviä tekijöitä ovat vapaus, osallistuvuus ja vastuullisuus. Hän toteaa lasten liikkumisen vapauden vähentyneen viime vuosikymmeninä monissa maissa ja rajoitusten koskevan erityisesti nuorimpia ja tyttöjä (Kyttä 2006, 143). Leikki-ikäisten itsenäisen liikkumisen alue ulottuu noin viidenkymmenen metrin päähän kotiovelta, mutta alue laajenee iän mukana ja kodin pihapiiri alkaa menettää merkitystään noin 10–12 vuoden iässä (Aura ym. 1997, 71, 83).

Kymmenen vastaajaa, siis joka kolmas, oli liittännyt osaksi tarinaansa muistoja lapsuuden leikeistä luonnossa sisarusten tai ystävien kanssa. On selvää, että niillä nähtiin olevan suuri vaikutus omassa elämänsähistoriassa; siinä, että juuri minusta tuli luonnon turvaaja ja puolustaja. Luonto oli alkanut jo omasta pihasta ja sen rajojen takaa, oli se sitten omakotitalo, kerrostalo tai kesämökki, ja siellä liikkuminen oli aivan olennainen osa elämää ja luonnon tutkimisen iloa, ”yhtä luontevaa kuin hengittäminen” (N1985). Metsissä juostiin ”kirkuvana ja nauravana nauhana” (N1985), kaiveltiin aarteita juurakoiden kätköstä, rakennettiin majoja, kiipeiltiin puissa ja etsittiin linnunpesiä, leikittiin käpylehmillä, seikkailtiin poluilla ja tutkittiin kasvistoa. Pelon tunteista ei ollut mainintaa; olihan mukana ollut yleensä vähintään yksi sisarus tai ystävä ja lähiseutu oli tunnettu hyvin.

Ympäristöä hyödynnettiin monipuolisesti ja leikkipaikkoina mainittiin metsän ohella pellot ja peltojen ojat, maatilojen ja omakotitalojen ulkorakennukset sekä jokivarret. Kielletyksi paikaksi mainittiin ainoastaan joen ranta, ja sekin vain siksi, että kirjoittaja oli tuolloin uimataidoton. Leikkipaikat luonnosta löytyivät kaupunkiympäristössäänkin vaivatta. Urheilukenttiä ja kirkonkylän puistoja oli osattu hyödyntää, kun sinne oli päästy. Kaupungin reunassa kasvanutkin oli hakeutunut lähimetsään ja kaupungin keskellä asunut oli kaveriporukan kanssa hyödyntänyt joutomaan monipuolista ympäristöä.

”Kotikatamme toisella puolella oli suuri, arviolta 200m x 1000m kokoinen rakentamaton alue johon sisältyi metsää, pusikkoa, kalliota, sekä lammikko jossa oli sammakoita ja vesiliskoja. ’Joutomaa’ oli pienten ja suurempienkin lasten epävirallinen ’puuhamaa’, jossa minäkin vähän myöhemmin koin ’luontoherätyksen’.” (M1943)

Mökkimaisemat ja isovanhempien maatilat lähiympäristöineen olivat tulleet monelle yhtä tutuiksi kuin kotitalon ympäristökin. Kolme kirjoittajista sijoitti luontosuhteen syntypaikan erityisesti perheen kesämökille ja yksi maaseudulla asuvien isovanhempien luo, joiden luona oli pitänyt keksiä leikit itse. Myös muilla oli kokemuksia maatilien elämästä ja osallistumisesta myös työntekoon. Mökeillä ollessa perheen yhdessäoloon oli

liittynyt usein luonnonantimista nauttimista marjastuksen, sienestyksen tai kalastuksen merkeissä. Toisinaan mökeillä oli vietetty aikaa myös talvikaudella, esimerkiksi hiihtäen. Mökkireissuilta oli jäänyt yhdelle kirjoittajalle mieleen myös metsojen ja hirvien näkeminen.

Ulkona oli viihdytty kirjoittajien lapsuudessa iso osa päivästä, jos se oli mahdollista koulunkäynnin ja kotiaskareiden ohessa. Kotiin oli saatettu mennä vain ruoka-aikoina. Pienviljelijäperheessä kasvanut kuvasi laajalti perheen taitoa hyödyntää luonnon antimia ja lapset olivat myös osallistuneet talon töihin. Leikkiin jäi aikaa vain vähän.

”Me osallistuimme jo lapsena töihin ja heinäharava laitettiin käteen viisivuotiaana. Harvoina vapaahetkinämme kirmasimme metsään leikkimään. Luontosuhdetta ei tarvinnut erityisesti kasvattaa, se tuli jokapäiväisen elämän mukana itsestään selvästi kuin muinaissuomalaisille geeneissä.” (N1946)

Leikit olivat muistelmissa monipuolisia eikä tekemisestä ollut pulaa. Eräs kirjoittaja muisteli ylpeydellä lähteen lähelle kivistä rakennettua kolmihuoneista majaa sammalkattoineen – miten se oli *”kivikautisen leikin alku”* (N1960). Majat mainittiin muissakin tarinoissa, milloin puuhun monikerroksiseksi rakennettuna, milloin risuista koottuina. Niihin oli selvästi panostettu ja niiden rakentamiseksi oli nähty vaivaa, kenties monen päivänkin verran. Roolileikeistä mainittiin metsästäjäleikki ja missileikki. Monessa tarinassa korostettiin mielikuvituksen käyttöä ja sitä, että tekeminen piti keksiä itse. Etenkään maaseudulla ei useimpien kirjoittajien lapsuudessa ollut ohjattua harrastustoimintaa tai liikuntapaikkoja. Tekemiselle ei myöskään ollut juuri vaihtoehtoja, sillä tekniikan kehitysaskeleet ja digitalisaatio tunkeutuivat vapaa-aikaan oikeastaan vasta 1980-luvulla. Toki radio ja televisio olivat viihdyttämässä useimpia tämänkin tutkimuksen vastaajista, mutta niiden antia ei tarinoissa mainittu juuri lainkaan. Nykyajan ihmettely ja vapaa-ajan sisällön muuttuminen nousi esiin etenkin vanhemman ikäpolven tarinoissa.

”Tekemisestä luonnon keskellä ei ollutkaan pulaa, sitä piti vain itse keksiä. Ei tuijoteltu nettiin tai älypuhelimiin kun sellaisista ei vielä tiedetty yhtään mitään. Tästäkin varmaan jäi se muisto että luonnosta aina löytyy kaikkea kun vain osaa etsiä ja havainnoida. Nykynuoret ovat tämän suhteen pitkälti kadottaneet. Ja samoilla sijoilla siellä ollaan edelleen.” (M1958)

Luonnossa olemisen ja leikin ohessa olivat uteliaisuus ja ymmärtämättömyys joskus aiheuttaneet myöhemmin kaduttaviakin tapahtumia, kuten tässä tarinassa:

”Luonnosta emme tienneet paljoakaan ja näin jälkeensä ajatellen todennäköisesti tahattomasti tuhosimme linnunpesiä rantautumalla pikkuluodoille uimaan moniksi tunneiksi jolloin lokit kirkuivat ympärillä ja niiden munat jäähtyivät.” (N1958)

Toinen kirjoittaja myönsi pyydystäneensä hiiriä, myyriä ja jopa rottia elävänä, sekä kiipeilleensä räkättirastaiden munia hävittämään. Tällainen tuhoeläimiksi miellettyjen, satoa hävittävien lajien tappaminen lienee ollut kirjoittajan lapsuudessa, 1950- ja 1960-luvuilla aivan tavallista ja aikuisten kannustamaakin toimintaa, eikä kirjoittajakaan vaikuttanut olevan asiasta pahoillaan. Vastakohtaisesti toinen kirjoittaja oli leikeissään rakennellut eläimille pesiä ja ruokkinut myös lintuja, joten luonnoneläinten auttaminen voi olla hyvin varhainen tarve varsinkin pienilläkin.

6.1.2 Retkeily ja ulkoilu lähiluonnossa

Lapsuuden lähiluonto oli ollut tärkeässä osassa tutkimukseen osallistuneiden elämässä myös leikkien rinnalla. Lähiseutujen alueisiin oli tutustuttu retkeillen ja patikoiden, luontoa ihailien ja liikunnasta nauttien usein läheisten perheenjäsenten tai ystävien kanssa. Ohjattujen luontokerhojen vaikutus yhdessä retkeilyyn ja elämänpiiriin laajuuteen oli ollut vahva etenkin niillä, jotka olivat koululaisia ennen peruskoulun syntyä. Luonnontuotteiden keruu oli ollut tärkeä osa yhdessä liikkumista. Erilaisten luontoon liittyvien harrastusten, etenkin lintuharrastuksen, myötä retkeilyyn oli tullut monenlaisia tavoitteita ja suunnitelmallisuutta, painavampia motiiveja lähteä ulos havainnoimaan yksin ja yhdessä. Käsittelen luontoharrastukset ja luonnontuotteiden keruun erikseen myöhemmin. Tässä luvussa käsittelen maininnat, joissa käytettiin käsitteitä retkeily, patikointi, samoilu, telttailu, liikkuminen luonnossa, vaeltaminen tai kuljeskelu ilman mainintaa tavoitteellisesta päämäärästä.

Omaehtoinen luonnossa liikkuminen, metsiin ja rannoille lähteminen, on varmasti useimmille vastaajille itsestään selvä osa luontosuhdetta – niin selvä, ettei sitä ole välttämättä elämäntarinassa erikseen mainittu. Luonnossa liikkuminen on osa arkipäiviä, vapaiden hetkien iloa, elämäntapaan ja harrastuksiin liittyvä oleellinen tapa olla ja kerätä voimia elämänsä muiden vaatimusten täyttämiseen. Kodin lähiympäristö tai perheen kesämökin maastot olivat jo lapsuudessa monille tärkeitä; ei ollut välttämätöntä lähteä

kauas kansallispuistoihin tai pitkille vaelluksille – oma lähimetsä riitti. Iän karttuessa toki karttuivat usein retkeilykilometritkin, kun reissuun voi lähteä ensin polkupyörällä ja bussilla, myöhemmin mopolla ja viimein autollakin. Oleellista oli kuitenkin ensin ottaa askeleet niillä tutuimmilla poluilla tai ojien pohjilla, tutustua erilaisiin maastoihin ja mieltä niistä joihinkin tai vaikka kaikkiin, tulla kulkuriksi ja nykyajan intiaaniksi, pysähdellä katselemaan ja haistelemaan, saada luonnon kansalaisen kulkulupa. Luonnon tuttuus ja siellä liikkumisen varmuus hankitaan usein jo lapsena, ennen kouluikää tai ensimmäisten kouluvuosien aikana.

Tutkimukseeni vastanneista kolme kirjasi ylös näitä varhaisia muistoja yhdessä liikkumisesta ja retkeilystä ilman sen suurempaa päämäärää ja kolme muisteli ottaneensa lähiluonnon haltuun yksinkin. Yhdessä liikkussa pienen mukana oli ollut perheenjäseniä: äiti, isä tai sisaruksia sekalainen joukko – tai vaihtoehtoisesti omia kavereita. Porukalla kulkiessa oli myös keräilty suuhunpantavaa tai vain samoiltu ja harjoiteltu leiritaitoja pystyttämällä teltoa ”*kaikkiin mahdollisiin paikkoihin*” (N1958). Lähellä olevat metsät ja meri olivat houkutelleet lapsia seikkailuihin niin kodin lähellä kuin kesämökeilläkin. Samalla olivat tulleet ”*linnut ja kasvit tutummaksi*” (N1962) ja hyviä kalapaikkoja oli myös löytynyt. Yksi vastaajista oli liikkunut isommalla kaveriporukalla, joskin mainitsi naapurissa asuneen saman ikäisen ystävän olleen useimmiten retkiseuralaisena ja pitävänsä tähän välimatkasta huolimatta yhteyttä edelleen. Yksinään retkeily oli saatettu aloittaa hyvinkin aikaisin; yksi vastaajista mainitsi kymmenen vuoden iän itsenäisessä retkeilyssä. Ikä rohkaisi muitakin laajentamaan retkeilymaastoa kauemmas totutusta:

”*Kun ikää tuli lisää kasvatin reviiriäni ’ison tien yli’ peltojen taa, joen rantaan...*” (N1960)

Nuoruuden koittaessa kaveriporukat tulevat tyypillisesti yhä tärkeämmiksi ja perheen kanssa vietetty aika vähenee, eikä esimerkiksi marja- ja sienireissuille lähdetä enää innokkaasti mukaan. Kasvava ympäristötietoisuus ja huoli maailman tilasta alkavat nuoruusvuosina täydentää syntynyttä, mutta vielä kehittyvää, luontosuhdetta. Luonnon tilaa havainnoidaan sekä itse, että vastaanottamalla ja hankkimalla aktiivisesti tietoa. Omat luontoon liittyvät harrastukset oli tutkimuksen vastaajien keskuudessa usein jo löydetty tai ne löydettiin nuoruuden kuluessa ja niitä toteutettiin porukassa, samanhenkisten seurassa. Lähiympäristö oli jo otettu haltuun ja sitä lähestyttiin tietyt kiinnostuksenkohteet tarkentuneina. Osalla luontoharrastukseen lienee tullut teini-iässä

taukoa tai toiminta oli jo niin vakiintunut osaksi elämää, ettei sitä erikseen mainittu osana kasvuhistoriaa. Nuoruusvuosien tapahtumat eivät ehkä myöskään ole jääneet samalla tavalla kirkkaina mieleen kuin lapsuuden ajan tähtihetket.

Kahdesta yksin retkeilleestä toinen kuvasi tarinassaan nuoruuttaan näin:

”Koiran, lintukirjan, kiikarien ja kameran kanssa liikuin luonnossa ja tein havaintoja joista osan kirjasin muistiin.” (N1980)

Retkeilyyn oli liittynyt siis jo vähintään kahdenlaista havaintojen muistiin tallettamista: muistiinpanot ja valokuvat. Sama kirjoittaja kertoi olleensa hyvin kiinnostunut sekä lemmikkieläimistä, että luonnoneläimistä, joista jälkimmäisiä hän siis oli pyrkinyt retkillään kohtaamaan. Hänellä oli tarinassaan useampi eläimiin liittyvä elämyksellinen muisto nuoruusvuosilta, joten retkeilyn anti oli hänellä jäänyt tärkeinä muistoina mieleen. Toinen vastaaja kuvasi nuoruusvuosina alkaneen järjestötoiminnan ajan olleen myös vimmaista luontoharrastuksen aikaa ja ympärivuotista retkeilyä. Neljä vastaajaa muisteli yhteisiä retkiä kavereiden kanssa, yksi myös kasviretkiä äidin kanssa, kun oppikouluvuosina oli kerättävä kasvioon kasvinäytteitä kesäaikoina. Pidempiaikaista kasvienkeräilyharrastusta tästä ei kuitenkaan tarinan perusteella ollut syntynyt. Aineiston tarinoissa koulujen opetuskäytäntöihin kuuluvat kasviot, eli herbaariot, olivat olleet parille muulle tutkimuksen vastaajalle alkusysäys kasviharrastukseen.

Porukalla retkeilyllä oli ollut yhdessä tarinassa merkitystä pakona *”ahdistavasta koti-ilmapiiiristä”* (M1948). Luonnon turvallisuus ahdistavissa tilanteissa nousi aineistossa esiin muutaman kerran tämän lisäksi. Tutkimusten mukaan luonnossa liikkua toisten ihmisten seura lisää turvallisuuden tunnetta (Staats & Hartig 2004). Lasten ja nuorten liikkua yksin oleellista on turvallisuuden ohella itsenäisyyden tunne, joka on minäkokemuksen kannalta tärkeä (Aura ym. 1997, 135). Luontokerhossa tavatuista nuorista oli joissain tapauksissa muodostunut myös vapaa-ajan retkiporukoita. Luontokerhon virallinen toiminta oli siis laajentunut kerhotuntien ulkopuolelle, kun yhdessä viihtyvät nuoret olivat kokeneet tärkeäksi tavata useammin jakaakseen ja erityisesti hankkiakseen kokemuksia. Yhdelle kirjoittajalle kerhon pojat olivat parhaita kavereita, joiden kanssa vietiin esimerkiksi pöllöpönttöjä maastoon.

Luontosuhteen muodostumisessa omin jaloin liikkuminen retkeillen ja patikoiden on tuntunut olevan oleellista, eikä vähiten siitä syystä, että lajiharrastus vaatii yleensä jalkautumista vielä siinäkin vaiheessa, kun etappien väliä voi kulkea pyörällä, mopolla

tai autolla. Monenlainen muukin luontoliikunta on mahdollista jokamiehenoikeuden turvin melkein missä tahansa. Luonnonvesissä uiminen, hiihto ja melonta mainittiin muutamissa tarinoissa lapsuuteen tai nuoruuteen kuuluneiksi. Samoin motorisoidusti tai purjein tapahtuva veneily mainittiin muutaman kerran.

Tärkein vesielementtiin konkreettisesti tutustuttava ajanviete luonnossa on uiminen luonnonvesissä, joka mainittiin neljässä tarinassa. Sen puuttuminen muista tarinoista kertonee ehkä sen tavanomaisuudesta, ei niinkään siitä, etteikö sitä olisi harrastettu. Pulikointi järvissä, meressä ja kaikenkokoisissa lammikoissa on tyypillisesti lapsille varsin mieluista puuhaa etenkin kesälomilla. Kaikki lähistön rannat uinut ja sukeltanut kertoi muistavansa edelleen *”missä on minkäkinlainen pohja ja syvyys”* (N1958). Yksi taas muisteli oppineensa uimaan ennen pyörällä ajoa. Uudessa oli tutustuttu vesi- ja rantaluontoon tai, kuten aineistossani seuraava kirjoittaja, havainnoitu uimaveden tilaa:

”Kotimme sijaitsi aivan vedettömällä alueella Uudellamaalla, lähimmälle järvelle oli matkaa 8 kilometriä, pitäjän halki virtasi vain likaisenruskea jokipahanen. Siinäkin kävin kuitenkin uimassa ja ehkä huomasin huolestuttavan eron siihen vedenkirkkauteen, josta nautimme mökkioloissa Punkaharjulla, Suomen kirkkaimpien vesien äärellä (mm. Puruvesi).” (N1964)

Melonnassa pääsee melkein yhtä läheiseen kosketukseen vesielementin kanssa, kuitenkin kastumatta, ja on mahdollista edetä pitkiäkin matkoja retkeilyvarusteita mukanaan. Ainut melontaharrastaja mainitsi luontoharrastuksensa laajenneen koulunkäynnin päätyttyä valokuvauksella ja retkimelonnalla. Tulkitsin tämän kuuluneeksi nuoruusvuosiin, koska kirjoittaja puhui nimenomaan kouluvuosista, ei opiskelusta ja maininta melonnasta oli elämäntarinassa kuvattu nuoruusvuosien tapahtumien lopussa. Hän kuvasi tämän harrastuksensa tärkeyttä kauniisti:

”Meloessani koin olevani osa luontoa, koska äänetön liikkuminen ei riko luonnonrauhaa.” (M1943)

Perheen yhteiset veneretket olivat olleet kahdelle vastaajalle tuiki tärkeitä elämyksiä. Toiselle luonnon arvostus kytkeytyi isän kanssa merellä liikkumiseen ja sinilevävyöhykkeiden läpi purjehtiminen oli jäänyt vahvasti mieleen. Toinen oli tehnyt vanhempien kanssa joskus jopa viikkoja kestäviä veneretkiä, joista oli jäänyt pysyvä halu vesillä liikkumiseen ja hän työskentelikin myöhemmin vesillä 35 vuotta. Uima- ja veneilykauden päätyttyä, lumen tultua, suomalaiset lapset kaivavat usein sukset esiin.

Tämä liikkumismuoto mainittiin kuitenkin vain kahdessa tarinassa lapsuuteen kuuluvana. Toinen hiihdon maininnut kertoi sen olleen etenkin perheen yhteinen harrastus, joka liittyi kesämökkimaastojen talviseen maisemiin. Toinen taas oli sivakoinut etenkin kaveriporukassa, kun oli haluttu tutkia maailmaa vähän laajemmin.

6.1.3 Luonnonantimien hyödyntäminen

Suomessa jokamiehen oikeus sallii luonnon antimien monipuolisen hyödyntämisen, kunhan se tapahtuu muuta luontoa vahingoittamatta. Marjojen, sienten ja polttopuun keruu sekä kalastus eri muodoissaan ovat tuttuja lähes kaikille ja opit on saatu tyypillisesti jo lapsena perheen kanssa tai kaveriporukoissa luonnossa liikuttaessa. Metsästyksen osallistuminen mainittiin tutkimuksessani vain yhdessä tarinassa. Aineistoni elämänkerroissa ei aina käynyt suoraan ilmi, oliko keruuretkillä ja kalareissuilla käyty lapsuusvuosina vai nuoruudessa, mutta se ei tässä tuntunut oleelliselta erottelulta. Olen laskenut mukaan ne maininnat, jotka selvästi liittyivät lapsuuskodissa asumisen aikaan, perheen tai kaveriporukoiden yhteiseen keräilyyn, johon kirjoittaja oli itse osallistunut.

Hyvin monissa perheissä luonnontuotteista oli hyödynnetty useampia; tavallisimmin sekä marjoja että sieniä. Marjojen keruuseen muisti osallistuneensa 11 vastaajista, sieniä oli ollut poimimassa yhdeksän ja seitsemän oli kerännyt näitä molempia. Oli saattanut olla niinkin, että luonto ei ollut vielä tässä vaiheessa saanut muuten niin suurta sijaa elämäkulussa, mutta keräily- ja kalastusretkiltä oli silti hyviä muistoja – oltiin sitten oltu liikkeellä perheenjäsenten tai kaverien kanssa.

”Varsinaisesti luonto ei ollut niin tärkeä lapsena muuten kuin marjastus, kalastus sekä sienestyspaikka, joista parhaat muistot onkin.” (M1979)

Edellinen kirjoittaja oli käynyt marjassa etenkin tätinsä kanssa äidin ja isän ehkä ollessa liian kiireisiä lypsykarjatilán hoidossa. Lähimpien kanssa sieni- ja marjametsiin tai -soille lähteminen oli jäänyt muillekin mieluisana mieleen tai ainakaan se ei ollut ollut kurjaa. Samalla oli saattanut *”katsella puita ja soita”* (M1968) ja *”syötävät marjat tulivat tutuiksi ja sienistä rouskut ainakin”* (M1968). Luonnonantimien arvostus oli ollut perheissä suurta ja monille ne olivat olleet oleellinen osa perheen elantoa. Yksi vastaajista kertoi marjastaneensa koko lapsuutensa ja nuoruutensa yksin ja etsineensä aktiivisesti uusia hillasoita.

”Metsään piti mennä myös vanhempien kanssa talven marjoja keräämään, mutta ei se ollut vastenmielistä.” (M1943)

”. . . perheessäni marjastettiin, sienestettiin ja kalastettiin hyvin paljon. Nämä olivat erityisesti äitini harrastuksia ja lapset olivat näissä mukana pienestä pitäen. Kyse ei ollut vain virkistyksestä, vaan tärkeästä osasta perheemme ruokataloutta. Itse pyydettyä särkikalaa ja haukea syötiin ympäri vuoden vähintään viikoittain, kesällä päivittäin. Sieniä sekä itse tehtyjä mehuja ja hilloja syötiin todella paljon. Puolukan ja mustikan ohella kerättiin paljon myös tyrniä ja pihlajanmarjaa. Olin pienestä pitäen mukana pitkillä marjareissuilla ja minulta jossain määrin myös edellytettiin osallistumista marjojen keruuseen. Verkkokalastuksessa olin usein soutamassa, kun isäni tai äitini koki verkkoja. Osallistuin jo ala-asteiässä paljon myös kalojen perkuuseen ja verkkojen puhdistamiseen. Ala-asteiässä innostuin opettelemaan ruokasieniä ja laajensin perheemme sienten käyttöä kantarelleista ja tateista erilaisiin haperoihin, rouskuihin, nulgaskoihin, vahakkaisiin ja kehnäsieniin. Sienten lajintuntemukseni oli tuohon aikaan todella hyvä.” (N1975)

Ihmisen riippuvaisuus luonnosta oli tullut edelliselle kirjoittajalle tätä kautta hyvin selväksi ja tärkeäksi ja hän jatkoi myöhemmin:

”. . . tiivis osallistuminen perheen ravinnonhankintaan luonnosta opetti minut ymmärtämään ihmisen ja muun luonnon riippuvuussuhdetta ja elinvoimaisen, monimuotoisen luonnon arvoa.” (N1975)

Toisinaan marjoja oli ehtinyt poimia vain työnteon lomassa, kun oli kuljettu maatalon töissä pellolta toiselle. Äidin, isoisän ja pikkusiskon mukana kulkenut oli opetettu tunnistamaan kasveja ja *”etsimään pelto-ojista maamuurainta ja ahomansikkaa”* (N1945). Yhdelle kirjoittajalle luonnonvarojen keruu oli tullut tutuksi vasta teini-iässä, jolloin perhe muutti maalle virkistysalueen vahtimestareiksi. Kesäleirien ohjaamisen sivussa tapahtunut marjojen poiminta ja kalaverkkojen kokeminen olivat vanhempien muun avustamisen ohella olleet kasvattavia kokemuksia. Kalastus oli monesti ollut osa muidenkin perheiden ravinnonhankintaa; se mainittiin kuudessa tarinassa. Yhtä kertojaa lukuun ottamatta kaikki kalastavat olivat osallistuneet myös muiden luonnonvarojen keruuseen ja asia mainittiin usein niiden yhteydessä; vain yksi mainitsi pelkän kalastuksen, joka hänellä liittyi enemmänkin itsenäiseen retkeilyyn mökkimaastossa, jolloin hyvät kalapaikatkin tulivat tutuiksi. Kalastus oli koko perheen yhteinen harrastus kahdessa tarinassa, yhdestä tarinasta ei seura käynyt ilmi ja kaksi kirjoittajaa oli ollut isän

kanssa vesillä. Luonnon hyödykkeiksi voidaan laskea myös kerättävä polttopuu, jota muisteli yksi kirjoittaja lapsuuden kesämökkeilyyn liittyväksi. Samoin nuoruusvuosinaan kavereiden kesämökeillä poikaporukassa vaeltanut oli kerännyt polttopuuta tarpeeseen.

Aineiston ainut maininta lapsuus- tai nuoruusvuosiin liittyvästä metsästyksen osallistumisesta oli johtanut kirjoittajan kiinnostumaan luonnosta laajemmin. Hän totesi luontosuhteen lähteneen erityisesti metsästäväältä ja eläimiä täyttävältä isältä, jonka jalanjäljissä oli aloitettu metsästysharrastus. Luonnossa liikkuaan ja sitä havainnoidessaan oli kirjoittaja alkanut myös ”*kiinnostua kaikista metsän eläimistä*” (M1937). Mainitsemisen arvoista on, että toisella kirjoittajalla isän tuomat metso- ja jänispaistit, puun haku omasta metsästä sekä kalan kuivattaminen talon seinustalla olivat jääneet syvästi mieleen, vaikkei lapsi ollut nähin puuhiin kenties mitenkään osallistunutkaan. Tämä sisaruksiaan jo kuusivuotiaasta marja- ja sienimaille opastanut oli osallistunut kuitenkin muihin talon töihin, kuten heinän haravointiin, ja muisteli äidin kasvattamia juureksia ja vihanneksia sekä kasvatettua karjaa, joista karhukin taisi osansa viedä. Luonnon armoilla ja anneista eläminen oli hänen elämäntarinassaan aivan keskeinen osa identiteettiä:

”On selvää, että luontaisen luontosuhteen syntyminen edellytti elämistä luonnon ehdoilla niin, että jokapäiväinen toimeentulo oli siitä riippuvaista. Ilman sitä olisin jotain muuta.”
(N1946)

6.1.4 Aloittelevat luonnontutkijat

Leikkien ja retkeilyn lomassa tehdyt havainnot luonnosta olivat omakohtaisuudessaan olleet mieleenpainuvia ja ihmetystäkin herättäviä. Oli tullut tarve selvittää asioita, hankkia tietoa, kysyä vanhemmilta ja opettajilta, lukea kirjoista lisää. Koulussa saatu oppi luonnon ihmeistä oli ollut monelle sysäys tulevaan uranvalintaan. Tiedollinen kiinnostus yhdistettynä elämyksellisiin kokemuksiin oli sitonut monet jo varhain tunneyhteyden luonnon kanssa sekä päättymättömään tiedonjanoon. Luonnonilmiöiden kiehtovuus, tieteellinen lajien luokittelu, havaintojen tai näytteiden keräily olivat askeleita eteenpäin pelkäästä kuljeskelusta. Siihen perustui myös syvenevä näkemys itselle tärkeiksi muodostuneiden lajien, elinympäristöjen ja luonnon kokonaisuuden suojelusta ja sen elinvoiman säilyttämisestä. Helpoin tapa saada varmistusta tai vastauksia mieltä

askarruttaviin kysymyksiin oli tietenkin ollut lähestyä omia vanhempia tai muita tietäväisiä läheisiä aikuisia.

”Uteliias ja tiedonhaluinen luontoni sai minut kyselemään luonnon ilmiöistä, eläimistä ja kasveista vanhemmiltani.” (M1942)

Tämä edellä mainittu tiedonjanoinen kirjoittaja oli saanut vanhemmiltaan kiinnostuksen tueksi luonto- ja lintukirjan, joista jälkimmäisen avulla oli oppinut sitten lukemaankin. Kiinnostus lintuihin oli sillä sinetöity loppuiäksi. Toinen kirjoittaja oli pitänyt suota niin mielenkiintoisena paikkana, että alueesta oli hankittava kartta tarkempaa tutkimista varten. Karttoihin viehättyi myös eräs toinen tuleva biologian ja maantiedon opettaja, jolle koulusta saatu kartta *”viritti läpi elämän säilyneen loppumattoman kiinnostuksen maailmaan, sen maantieteeseen, politiikkaan, luontoon ja ympäristön tilaan”* (M1944).

Kouluopetus oli tärkeässä osassa ainakin viiden vastaajan luontokiinnostuksen pohjana. Vastausten perusteella on vaikea sanoa kiinnostivatko luonnontieteelliset aineet siksi, että luonnosta oli jo kiinnostuttu, vai toisinpäin. Tarinoissa mainittiin luonnon- ja maantiedon tai kasvi- ja eläinopin kiinnostavuus ja että *”biologian tunnit olivat parhaita”* (M1968). Myös opetustaulujen hienous muistettiin. Yksi kirjoittaja muisteli olleensa kiinnostunut muistakin kouluaineista, etenkin historiasta. Luontoon liittyvä opetus oli kaupungissa kasvaneelle kirjoittajalle tuonut ihan *”ensimmäisiä todellisia luonnosta oppimisen hetkiä”* (M1943). Nuoruusiän koulukokemukset olivat vaikuttaneet myös ainakin kahdella vastaajalla, jotka molemmat jatkoivat tieteellisen kiinnostuksensa parissa myöhemmin yliopistoon; toinen mikrobiologian ja toinen biologian parissa. Biologiksi opiskellut kiitteli nuoruusiän yli kantaneesta kiinnostuksestaan erityisesti yläasteen biologian opettajaa, joka oli taitava, monipuolinen ja innostava. Lukion opettajat hän oli myös kokenut innostavina ja haasteita sekä keskusteluseuraa tarjoavina. Mikrobiologiasta viehättynyt puolestaan oli vaikuttanut kouluaikaanaan eliölajien tieteellisestä luokittelusta, sillä isänsältä opitut kansanomaiset kasvien nimitykset poikkesivat koulun kasviopista melkoisesti:

”Tyttölyseossa ihan jo ensi luokalla opetettiin Linnan järjestelmää ja se teki minuun syvän vaikutuksen. Vaikka se ei enää ole virheetön, kunnioitan systematiikkaa edelleen.” (N1945))

Luonnosta kiinnostuneet lapset tutkivat ympäröivää todellisuuttaan moniaistisesti ihan käsin koskien, haistellen ja ääniä kuunnellen. Tieteellisempään perehtymiseen oli

kolmelle 1940-luvulla syntyneelle ollut ensiaskel koulua varten kerättävä kasvikansio, eli herbaario, joka kuului oleellisena osana tuon ajan kesälomiin ja saattoi olla perhettä yhdistäväkin harrastus, jos perheessä oli kasveista innostuneita jäseniä. Kaikki kolme herbaarioita lämmöllä muistavaa oli päätynyt lopulta yliopisto-opintoihin; kaksi heistä biologian ja maantieteen opettajiksi. Innostusta keräilyyn oli yksi onnekas saanut perityistä välineistä ja hänelle rakkaus kasveihin jäikin loppuiäksi.

”Oppikoulussa 1953 kesällä alkoi kasvien keruu, 40 lajia / kesä / 3 kesää, sytytti kiinnostuksen kasvien keruuseen. Lisäksi vintillä oli isän kunnan kasviprässi, vanha herbaario, tätien peltinen hihnassa kannettava kasvienkeruulaukku. Sitä ei tosin tullut paljon käytettyä.” (M1941)

6.1.5 Kirjat ja media

Luontoon liittyvä kirjallisuus ja muut tavat hankkia lisätietoa olivat olleet oleellisen tärkeitä ainakin yhdeksälle vastaajalle jo lapsuuden ja nuoruuden aikana. Luontoharrastuksen alussakin lajeille haluttiin nimiä ja niiden elämästä tai kasvuympäristöistä haluttiin tietää enemmän. Lajintunnistusoppaat ja muut luontoteokset olivat olleet tarpeen niin kotilukemisina kuin mukana retkilläkin. Lintukirja oli yhdellä harrastajalla kulkenut mukana siinä kuin koira, kiikarit ja kamerakin, perhosharrastajalla oli edelleen tallessa retkillä täysin rispaantunut Åke Sandhallin *Perhoset*. Kirjan vaikutus oli ollut niin suuri, että se sinetöi tulevan uran perhostutkijana. Perhosista valmistui myöhemmin niin väitöskirja kuin pino tietoteoksiakin.

Yksi lintuharrastaja mainitsi ahmineensa nuorena kirjoista tietoa, toinen kertoi lainanneensa kirjastosta ahkerasti monenlaisia luontokirjoja jo siinä vaiheessa kun olisi periaatteessa pitänyt pysyä lasten osastolla. Hän nimesi Teuvo Suomisen *Lintujemme katoava aateli* -teoksen, joka linkittyi hänen muistoissaan nuoruuden, 1970-luvun luonnon- ja ympäristönsuojelun uutisiin ympäristömyrkyistä, DDT:stä ja sen vaikutuksista petolintujen pesintämenestykseen. Myös muutama muu teos oli jäänyt hänen mieleensä:

”Myös Yrjö Kokon kirjat laulujoutsenista herättivät omaa kiinnostustani. Näkisinkö joskus tämän ihmelinnun? Sekä muun muassa kirja ’Katoavat erämaamme’ Suomen luonnon- ja kansallispuistoista.” (M1958)

Yksi kirjoittaja oli pitänyt aivan erityisesti biologian oppikirjoista, joskaan itse biologian opettaja ei ollut tehnyt merkittävää vaikutusta. Toinen muisti jo ruotsin oppikirjasta lukeneensa ilmastonmuutoksesta. Luonnosta vanhemmilta paljon kysellyt oli saanut vanhemmiltaan tiedonjanoa sammuttamaan *Luonnon ihmeet* ja *Linnut värikuvina*. Eräs kirjoittaja muisti suuren eläinkirjan, jossa oli lajien tieteelliset nimetkin. Yksi lintuharrastaja nimesi Kalevi Raitasuon *Käytännön lintuoppaan* sekä Leo Lehtosen *Joka miehen lintukirjan*. Työläisperheen lapsena syntynyt pohti lapsuuden lähipiirin merkitystä luontosuhteen synnylle ja totesi perheen taloudellisen tilanteen olleen rintamamiestalon rakentamisen vuoksi sen verran tiukka, ettei kirjoihin olisi ollut varaa ilman sukulaisapua:

”Sitten oli tätini, joka oli kirjakaupassa töissä. Sen myötä jouluisin sain lahjaksi lintu/luontokirjan. ’Linnut värikuvina’/WSOY ihan ensimmäisenä (on tallessa vielä). Varsinainen juhlateoksen sain tuoreeltaan: Paulin - Korkolainen: ’Kameramme luonnon kätköillä’. Kun olin kesätöissä, hankin Yrjö Kokon ’Ungelon torpan’ ja omat kiikarit – tädiltäni lainattujen tilalle. Jostain alennusmyynnistä tätini vinkkasi minut hankkimaan Reino Kalliolan ’Suomen luontoa’ -sarjan teokset, ne ovat vieläkin hyllyssäni – ja käytössä.” (M1947)

Hän oli myös tilannut serkkunsa ja luontokerhon kautta 11-vuotiaasta asti *Suomen luonto* -lehteä, jossa kiinnostivat etenkin Pentti Linkolan esittelemät maakotkat. Vain kaksi muuta kirjoittajaa muisteli kotiin tulleen luontoaiheisia lehtiä; heistä toinen nimesi Luonto-Liiton *Molekyylin*. Muut mediat eivät saaneet suurta sijaa aineistossa: vain yksi kertoi tv:n luonto-ohjelmien vaikuttaneen.

6.2 Luonnonharrastukset

Luontoon liittyviin harrastuksiin uppoutuminen oli vienyt useimmat vastaajat yhä syvemmälle laajan luontorakkauden maailmaan. Ehdottomasti suosituin luontoon liittyvä ajanviete oli lintuharrastus sen eri muodoissaan: tarkkailu ja linturetkeily, pönttöjen ripustaminen ja lintujen ruokinta tai muu auttaminen, lintulaskennat, pesähavaintojen keruu, rengastus ja muu tutkiminen, linnunmunien keräily sekä piilokojujen rakentaminen. Siivekkäiden lumo oli vienyt mennessään aineiston perusteella yli puolet vastaajista jo lapsuus- ja nuoruusvuosina; heille se oli ilmeisen oleellinen osa luonnonsuojelijan elämänhistoriaa ja luontosuhdetta. Lintujen kautta opitaan yhä

varmempi luonnossa liikkumisen taito ja halu, säiden sieto, valtava määrä lintuihin ja muuhunkin luontoon liittyvää tietoa sekä usein myös havahdutaan suojelemaan sitä ympäristöä, mikä on tälle harrastukselle ja omalle mielenmaisemalle tärkeää. Lintujen tarkkailu ja linturetkely aloitetaan usein jo lapsuusiässä ja se jatkuu monilla läpi elämän. Kokeneempien harrastajien seuraan hakeutumalla päästään osalliseksi harrastajayhteisön tiedossa olevista epämuodollisista käytännöistä ja kirjoittamattomista säännöistä (Lehtinen & Palonen 1999, 156).

Aineistossani kaksitoista vastaajaa oli aloittanut lintujen kanssa seurustelun jo lapsosina, tosin heistä kaksi ei maininnut ruokintaan ja pönttöjen ripusteluun keskittyneen harrastuksen jatkumisesta enää myöhempinä ikäkausina. Viisi sijoitti harrastuksen alun nuoruusvuosiin.

”Kouluiässä 50-luvun alusta – tai oikeastaan jo ennen – mukaan tuli linnut. Vapaahetket kuljimme linnunpesiä etsien (yksin tai veljen, joskus kylän muidenkin kanssa). 50-luvulla siihen kuului myös linnunmunien keruu, hyvin rajallinen, vain 1 muna, myöhemmin vain rautamuna tai muna hylätystä pesästä. Sitten talvinen linturuokinta ja lintujen seuraaminen.” (M1941)

Edellinen kirjoittaja muisteli osallistuneensa vieläpä lintulaskentoihinkin kouluiästä alkaen. Tukea harrastukseen oli voitu saada lähipiiristä, kuten isältä tai isoveljeltä:

”Syynä oli ensinnäkin isoveljeni joka aloitti lintuharrastuksen. Totta kai piti tehdä samaa ja koukkuun jäin. Tosin hänelle oli silloin jo ’isompien poikien’ porukka, johon tällaista pienempää ei mukaan retkille aina haluttu. Siitä tuli sitten parkumista että miksi minä en pääse! Mutta vähitellen rupesin itsekin retkeilemään.” (M1958)

Yhdellä vastaajalla serkku oli vienyt pienempänsä luontokerhoon mukaan ja sieltä oli saatu ensikosketus lintutietämyksen kerryttämiseen, joka oli jatkunut sitten samaisessa kerhossa ikävuosien lisääntyttyä. Tällä kirjoittajalla oli ollut onni päästä tutustumaan kansakoulukaverin kanssa jo varhain aloittelevan lintutalon toimintaan, ja myös loukkaantuneiden lintujen pelastaminen oli tullut mukaan kuvioihin myöhemmin, kun lintutalo oli saatu virallisesti rakennettua. Sinne oli ”kiikutettu” (M1947) siipirikkoja ja muuten loukkaantuneita lintuja hoidettavaksi jopa linja-autolla matkojen päästä.

Kaksi kirjoittajaa oli aloitellut lintuharrastusta ihan omin päin, mutta ainakin toinen oli itsenäisen retkeilyn ja kirjallisuuteen perehtymisen jälkeen ilokseen löytänyt kaltaisiaan yhteiskouluun päästyään. Porukalla linturetket olivat muidenkin mielestä hausempia ja

olipa saatettu yhteistuumin ja rohkaistuneena hiukan rikkoa aikuisten luomia sääntöjäkin, kuten poikettu koulumatkalla joen rantaan eväsleipiä syömään ja vesilintuja katsomaan. Intensiivinen ja energiaa säästelemätön retkeily nousi esiin useissa tarinoissa. Lintujen perässä oli saatettu polkea päivässä kymmeniä kilometrejä, yövytty heinäladossa tai toisinaan piipahdettu aamurekillä ennen koulun alkuakin. Retkeilyreittejäkään ei vielä jonkun harrastajan nuoruudessa ollut käytettävissä, joten retkikohteet oli etsitty itse tai menty vanhempien harrastajien matkassa.

”Ajoimme lintupoikaporukan kanssa 1960-luvulla tuhansia kilometrejä polkupyöräretkillä...” - - ”Näimme lintuja pikkuhuitista viitasirkkalintuun.” (M1947)

Linturetket luontokerhon kanssa olivat olleet muutamille mieleenpainuvia kokemuksia. Edellä jo todettiin, että luontokerhoista oli saanut alkunsa muutama vapaa-ajalla yhdessä kokoontuva porukka, joissa oli ollut mielekästä viettää aikaa samanhenkisten seurassa, tehdä lintuhavaintoja ja tarkkailla luontoa laajemminkin. Retket olivat suuntautuneet lähiseuduille, kuten kotipaikkakunnan lintujärvelle tai merenrantaan, joskus hyvinkin kauas. Kerhoilla saattoi olla yhteistyötäkin ja yhteisiä retkiä järjestettiin yli kuntarajojen:

”Kerran olin ainoana tyttönä mukana tamperelaiskerhojen linturetkellä Hangossa. Näin västäräkin ja luulin, että se nyt on liian tavallinen mainittavaksi. Joku poika näki sen kohta ja siitä nousi valtava innostus porukan piirissä... En siis osannut hiffata vielä muuttoaikoja ja lajeja, mutta kehityin alalla pikkuhiljaa.” (N1960)

Retkeilyn lisäksi lintuihin liittyi muita harrastusmahdollisuuksia, kuten yhdellä tapa ruokkia lintuja ja toisella linnunpönttöjen ripustelu isän kanssa. Nuoruusvuosinaan pöllönpönttöjä ja muita linnunpönttöjä oli rakentanut ja kuljettanut kaveriporukalla maastoon myös eräs, joka ensimmäisestä pesivästä viirupöllöstään sai kipinän rengastusasioihin, joita jatkaa edelleen, ja huolehtii myös edelleen kotikuntansa pöllönpöntöistä. Pöllön elämään oli perehtynyt perusteellisesti myös kirjoittaja, joka hoiti ja kuntoutti kärsivällisesti loukkaantuneen lehtopöllön poikasen lentokykyiseksi asti. Petolintujen elämään ja niiden tutkimiseen puolestaan oli saanut yliopistossa opiskelevalta veljeltään innoituksen eräs myöhemmin itsekin biologiaa opiskellut ja kouluissa biologiaa ja maantiedettä opettanut vastaaja. Valokuvauksen yhdistyminen lintuihin ei ole yllättävää, mutta sen mainitsi silti vain kaksi vastaajista, joista toisen koko luontoharrastus oli yläasteikäisenä alkanut lintuharrastuksella ja valokuvaamisella.

Toinen oli päässyt mukaan ystävänsä valokuvausharrastukseen aika suurellakin panostuksella osallistumalla piilokojujen rakentamiseen ja kuvaamiseen.

Lintujen ohella tai niiden sijasta luonnossa oli harrastettu paljon muutakin. Näytteiden keräily oli tarinoiden perusteella ollut vähäistä; se nousi esiin vain yhdessä tarinassa:

”Luontoharrastus keskittyi lintuihin, kuten niin monilla muillakin. Sivussa keräilin kaikkea mahdollista: kasveja, hyönteisiä, kiviä, sammalia, mutta linnut olivat ykköskohde.” (M1965)

Kasvien ja perhosten keräilijöitä aineistoon on sentään mahtunut muutamia: edellä mainitun monikeräilijän lisäksi kasveista oli ollut jo lapsuudessaan tai nuoruudessaan innostunut neljä vastaajista, perhosia oli pyydystellyt niin ikään neljä, ja näistä mainituista kolme oli harrastanut molempia, sekä kasveja että perhosia. Lintuharrastus oli kasvien ja perhosten keräilijöillekin monesti tuttua puuhaa. Lapsuudessaan kasvien tutkailun oli aloittanut yksi harrastaja, kolme mainitsi asiasta ennemminkin nuoruusvuosiin liittyvänä. Yksi sai innoitusta isoveljeltä, siltä samalta, joka tartutti kiinnostuksen perhosiin ja petolintuihin. Toinen sai elinikäisen harrastetartunnan oppikoulun kasvion keräämisestä ja kolmas kiitteli yläkoulun kasvipainokasta lehtoria. Viimeiseksi mainittu, isoäidiltään ensimmäiset kasviopit saanut, myöhemmin biologiksi opiskellut, kirjoitti ensimmäisen tieteellisen kasviartikkelinsa jo 18-vuotiaana lukiolaisena.

Kolmella vastaajalla innostus perhosiin oli syttynyt jo lapsuusvuosina; yhdellä mallia antaneen miesten haaviporukan, lahjaksi saadun perhoskirjan ja komean mäntykiitäjän kohtaamisen kautta, toisella horsmakiitäjä oli ollut ratkaiseva laji:

”Löysin hehtaarin tontiltamme sinne rakennetulta ’urheilukentältä’ horsmakiitäjän toukan. Siitä alkoi perhosharrastukseni, joka on jatkunut tähän päivään asti.” (M1952)

Kolmannella oli ollut lapsuudessaan kontakti perhosia innokkaasti harrastaneeseen talon kesäasukkaaseen, jolta oli saanut innostusta ja opetusta tähän kesäkuukausien iloon. Mukaan oli liittynyt lähikesähuviloiden saman ikäisiä poikia. Myös nuoruudessaan perhosista kiinnostunut oli saanut kokeneemmalta isoveljeltä, biologian opiskelijalta, apua.

6.3 Yhteinen luonto

Luonnon harrastaminen on sekä yksilö- että ryhmälaji: maastoon lähdetään mieluusti yksin, mutta ainakin useimmilla seura on tärkeä osa harrastusta, oli sitten kyseessä lajeihin liittyvä harrastaminen, luontoliikunta tai yhdistystoiminta erilaisissa järjestöissä eri ikäkausina. Joillakin luontoharrastus saa alkunsa nimenomaan sosiaalisen toiminnan kautta, toisilla omaehtoinen kiinnostus on syttynyt ensin ja sitä tukemaan etsitään sopivia järjestelmällisesti ja suunnitellusti kokoontuvia porukoita, joissa jakaa kokemuksia ja tutkia yhdessä luonnon kirjoa. Vahva tunneside sekundääriryhmien jäseniin voi muodostua yksilön identiteetin muodostumiselle jopa tärkeämmäksi kuin primääriryhmä, sillä erityisesti sosiaaliset ryhmät tarjoavat jäsenilleen valmiita identiteettimalleja (Antikainen ym. 2000, 18, 281). Nuoruudessa ajattelutaitojen kehittyminen luo jo pohjaa kyvyille rakentaa laajempaa maailmankuvaa ja ideologiaa. Kaveripiiristä omaksutaan ajatuksia, malleja ja toimintatapoja ja samankaltaiseen seuraan hakeudutaan aktiivisesti. (Nurmi ym. 2014, 147–148, 164.) Vapaa-ajan harrastusporukat saattavat myös suojata lasta ja nuorta syrjäytymiseltä tai suuntautumiselta epäsosiaaliseen toimintaan (Nurmi ym. 2015, 125). Ensimmäistä laajempaa ymmärrystä ympäristön tilasta ja tukea luontoharrastukseen saadaan vanhempien ja lähisukulaisten lisäksi luontokerhojen ja harrastusjärjestöjen ohjaajilta, kavereilta, opettajilta, aikuisilta luontoharrastajilta sekä taitavilta julkisuuden puhujilta ja kirjoittajilta.

6.3.1 Harrastustoiminta kerhoissa ja järjestöissä

Lapsuudessa ja nuoruudessa ensimmäiset luonnon tutkimiseen suuntautuvat ryhmät olivat useimmilla koulujen luontokerhot. Aivan pienille tällaisia ei tunnu olleen tarjolla, sillä maininnat liittyvät pääasiassa oppikouluun, keskikouluun, lyseoon, yläkouluun ja lukioon riippuen kirjoittajan syntymävuodesta. Kahdella luontokerhotoiminta kuului Luonto-Liiton alaisuuteen. Luonto-Liiton merkitys luontokerhojen yhdyssiteenä onkin ollut suomalaiselle ympäristökasvatukselle aivan keskeinen (Nieminen 2008, 215). Kaiken kaikkiaan luontokerhon mainitsi yksitoista kirjoittajaa, siis joka kolmas vastanneista. Kerhojen merkitys oli ollut varsin suuri: niiden kautta oli päästy paremmin tutustumaan retkeilyyn, joskus pitkällekin suuntautuvilla reissuilla. Retkeilykerhoporukalla oli näin mahdollistanut elämyksellisyyttä ja matkoja, joita ei kenties itse olisi päässyt muuten kokemaan. Osallistumiset muiden luontokerhojen ja luonnonsuojelupiirin tapahtumiin olivat olleet myös tätä kautta mahdollisia. Lisäksi oli

opeteltu tunnistustaitoja ja luonnonilmiöitä, preparoitu jyrksijöitä ja muita ”pikkuotuksia” (M1952), osallistuttu Luonto-Liiton Talvi- ja Kesäpäiviin tai isännöity niitä itse ja vietetty aikaa mukavalla porukalla usein kerhoajan ulkopuolellakin. Ainakin kaksi oli harjoitellut vastuunkantoa kerhonsa puheenjohtajana. Kerhojen aikuiset vetäjät ja vastuuhenkilöt sekä näiden apurit olivat olleet tärkeitä oppaita ja mentoreita; heitä muisteltiin lämmöllä ja usein nimeltä mainiten. Luontokerhoissa parasta antia oli kuitenkin ollut saman ikäisten, samoista asioista kiinnostuneiden seura.

Tyypillisesti muodostuneet porukat olivat joko tyttö- tai poikaporukoita; toinen sukupuoli ei ollut ollut mukana kuvioissa juurikaan. Luontokerhoilu oli enemmän tyypillistä pojille, mutta ei yksinomaan. Sopivaa kerhoa ei välttämättä ollut ollut tytöille tarjolla tai sinne ei kenties ollut haluttu mennä poikien joukkoon. Yksi vastaajistani oli ratkaissut ongelman perustamalla kymmenkunnan tytön kanssa ihan oman kerhon, joka oli alkanut tehdä itsenäisiä retkiä erityisesti lintujen tarkkailua varten meren rantaan. Myös soilla oli käyty ja saatu oppia suon synnyistä yhden kerholaisen agronomi-isältä. Kirjoittaja muisteli meriretkillä nähdyin lintujen lisäksi saukkoja ja meduusoita. Aistielämysten kirjo välittyi hänen kuvauksestaan kirkkaana elämyksellisenä muistona vuosikymmenten takaa:

”Takaisin lietteiltä tulimme taloudellisista syistä liftaamalla 2–3 tytön ryhmissä. Meren tuoksun ja lokkien ja tiirojen äänet ja suokukkojen soidin tulevat helpolla mieleeni yli 55 vuoden takaa.” (N1945)

Yksi kirjoittaja oli päässyt serkun mukana lyseon luontokerhon toimintaan mukaan jo ennen kuin edes itse oli lyseoikäinen, ja lopulta vuosien täytyessä oli löytänyt tiensä saman luontokerhon porukoihin – tällä kertaa saman ikäisten seuraan. Toinen ei maininnut tarkkaan ikää, mutta sopivan harrastusporukan puuttuessa oli alakoululaisena pistänyt pystyyn oman kerhon, jota ”veti sangen vastentahtoisille kavereilleen” (N1985). Aina eivät koulujen luontokerhot kuitenkaan olleet sytyttäneet tarvittavaa kipinää tai kerho oli jätetty kokonaan väliin esimerkiksi jos kerhon kuraattori ei ollutkaan henkilönä mieleinen.

Kaksi kirjoittajaa muisteli osallistumista Luonto-Liiton järjestämiin luontokerhoihin. Toinen oli ollut mukana yläkoulun ja lukion ajan ja kiitteli kerhoa tiedon karttumisesta. Toinen joutui odottamaan sopivaa toimintamuotoa pitkälle myöhäisnuoruuteen, mutta oltuaan perustamassa omaa kerhoa oli saanut valtavasti tukea harrastuneisuuteensa, motivaatiota suojelutoimintaan ja myös vahvistusta myöhempään ammattialan valintaan:

” . . . ollessani noin 16-v, isoveljeni sai vinkin Luonto-Liitosta, jossa liikutaan luonnossa ilman Partiojärjestön rivissä marssimisia ym. armeijamaisia elementtejä.” - - ”. . . otimme itse vastuun toiminnastamme ja samalla toimintaan tuli vahvaksi elementiksi luonnonsuojelu, koska meidän retkeilyseutuja oltiin kovaa vauhtia tuhoamassa massiivisin soiden ojituksin. Luontokerho vaikutti siihen, mitä valintoja teki pyrkiessä opiskelemaan lukion jälkeen.” (M1957)

Kolmesta koulun luontokerhosta oli osallistuttu Luonto-Liiton tapahtumiin ja lisäksi järjestö oli ollut kahdelle muutenkin tuttu lapsuudessa ja nuoruudessa jäsenyyden tai aktiivitoiminnan kautta. Erityisesti aktiivien tapaamiseksi järjestetyt Talvipäivät ja Kesäpäivät olivat olleet monia kirjoittajia sykähdyttäneitä tapahtumia. Viikonlopun aikana koulun lattialla yöpyminen hyvässä seurassa muistettiin. Yhteisöllisyys, asiantuntevat opastukset retkillä, rento bilettäminen sekä luontosuhteen vahvistuminen koettiin näiden päivien anniksi. Luonto-Liitto oli tehnyt vaikutuksen myös julkaisutoiminnallaan ja erityisesti tuomalla areenoille karismaattisia puhujia ja muita esikuvia, kuten Pentti Linkolan tai ansioituneita luontokuvaajia.

Yksi vastaajista oli osallistunut jo nuorena aktiivisesti Luonnonsuojeluliiton paikallisyhdistyksen nuorisosaaston toimintaan sekä vaikuttanut Luonto-Liiton paikallisessa piirihallituksessa ja lintuyhdistyksen hallituksessakin. Tällainen monessa järjestössä toiminnan eri tasoilla toimiminen on hyvinkin tavallista aikuisten luontoaktiivien keskuudessa, mutta nuorella iällä se on vielä jossain määrin poikkeuksellista. Kirjoittaja kuvasikin nuoruusvuosien olleen *”vimmaista luontoharrastuksen ja järjestötoiminnan aikaa”* (M1965), johon oli kuulunut ympärivuotista retkeilyä ja Luonto-Liiton tapahtumia. Siinä sivussa oli teiniporukalla kunnostettu vanhoja huviloita, joissa myöhemmin oli alettu pitää Luonto-Liiton leirejä:

” . . . me nuoret luontoharrastajat tuon kohteen löysimme, etsimme omistajat ja esitimme sen vuokraamista luontoharrastajien tukikohdaksi sekä aloitimme vanhojen huviloiden kunnostuksen – aikamoista teineiltä!” (M1965)

Suomessa toimiva Partio on luonnossa liikkuville lapsille ja nuorille mainio tapa tutustua erätaitoihin ja sosiaaliseen toimintaan usein muualla kuin sisätiloissa. Viisi tutkimukseeni osallistunutta olikin ollut jossain vaiheessa partiolainen ja heistä yksi oli itsekin toiminut ryhmän vetäjänä. Etenkin luonnossa liikkumisen varmuutta sekä yöpymisen ja pärjäämisen taitoja pidettiin tärkeinä oppeina. Toiminnan laatu ei kuitenkaan pitkään kaikkia miellyttänyt, kun olisi pitänyt *”myydä merkkejä aatteen hyväksi ovelta ovelle”*

(M1943) tai marssia armeijamaisesti rivissä. Muihin kuin edellä mainittuihin luontoharrastusjärjestöihin kuuluminen oli vähäisempää. Kaksi vastaajista oli kuulunut lintuyhdistykseen jo nuoruusvuosinaan, yksi mainitsi olleensa Perhostutkijain seuran jäsen kouluaikana. Yksi oli kulkenut kuukausittain bussilla lähimmän, silti yli kolmenkymmenen kilometrin päässä, olevan luonnonsuojeluyhdistyksen kokouksia kuuntelemaan.

6.3.2 Merkitykselliset ihmiset

Luontosuhdetta tukevia ja luonnosta opettavia ihmisiä oli lapsuuden ja nuoruuden aikana saanut lähelleen suuri osa vastaajista. Luonnonsuojelijoiden tarinoissa ei juurikaan noussut esiin se, että heidän harrastustaan olisi lapsuus- ja nuoruusvuosina kyseenalaistettu. Parissa tarinassa mainittiin, että erityisempää tukea ei ollut luontopuuhin saatu, mutta ei niitä ollut esteltykään. Useilla kannustusta luonnontuntemuksen lisäämiseen oli tullut monesta suunnasta. Merkitykselliset ihmiset olivat usein kasvattajia, useimmiten omat vanhemmat tai opettaja, mutta myös sisaruksilla ja ystävillä oli merkitystä otettaessa ensi askeleita luonnon tuntemukseen ja harrastamiseen. Isovanhemmat, tädit, luontokerho-ohjaajat, vanhemmat luontoharrastajat tai vaikuttavat puhujat ja kirjoittajat olivat myös jättäneet positiivisia jälkiään muokkautuviin mieliin. Retkillä ja marja- ja sienimetsällä käyminen sekä leikkiminen luonnossa olivat niitä jo edellä mainittuja toimintoja, joita yleensä yhdessä muiden kanssa tehtiin. Sitoutunut luontoharrastaminen tapahtui usein porukoissa, kuten edellisessä luvussa on kuvattu. Yhdessä kokemisella on elämyksiä voimistava ominaisuus ja yhdessä opitaan asioita, joita ei muuten opittaisi. Aineistosta nousi kuitenkin esiin myös muita merkityksiä, joita näillä tärkeillä ihmisillä oli luonnonsuojelijanalkujen elämässä ollut.

Lähipiirin vaikuttajat

Saatekirjeessä (LIITE 1) tutkittavia kehoitettiin pohtimaan kuka häntä on kasvattanut luonnon arvostukseen ja keitä tärkeitä ihmisiä luontosuhteen syntymiseen on liittynyt. Vastausten perusteella omien vanhempien tärkeys luontokasvattajina oli merkittävä: vanhemmat yhdessä mainittiin kymmenessä tarinassa ja erikseen kumpikin vielä useita kertoja. Samalla kuvailtiin mitä tämän vanhemman kanssa oli puuhattu. Äiti mainittiin yksinään kahdessa tarinassa, isä seitsemässä. Kaiken kaikkiaan siis vähintään toinen

vanhemmista oli ollut myönteisesti ja mieleenpainuvasti vaikuttamassa kasvavan lapsen tai nuoren luontosuhteeseen 19 kertojan elämässä. Vain yhdessä tarinassa nousi esiin negatiivisia piirteitä: kertojan isän ammattiin perustuva suhtautuminen metsiin ja niiden käyttöön oli ollut hyödyntämistavoitteisuudessaan kertojaa syvän henkilökohtaisesti satuttavaa.

Tarinoissa, joissa molemmista vanhemmista puhuttiin yhdessä, oli usein mainittu luontoon liittyvä arvomaailma; kunnioitus ja arvostus luonnon kokonaisuutta ja sen lajeja kohtaan, joka omaksuttiin pikkuhiljaa osaksi omaa maailmankuvaa. Vanhempien luontorakkautta saatettiin perustella kytköksellä maaseudulla asumiseen, vaikkei heillä varsinaista luonnontuntemusta olisi ollutkaan. Kunnioittavaa suhtautumista kasveihin, eläimiin ja maisemaan pidettiin vanhemmilta opittuna, mikä saattoi konkretisoitua esimerkiksi turhan tappamisen ja repimisen välttämisenä ja kauneuden ihailuna. Luonnon humanisoimista ei kuitenkaan vanhempien taholta ollut omaksuttu. Asenteiden koettiin toisinaan siirtyneen itseen jopa kymmenien vuosien viiveellä, kun asioita oli alettu syvemmin ja enemmän pohdiskella. Luonnon ehdoilla elämisen ja elannon saamisen maasta esimerkiksi pienviljelyn tai luonnontuotteiden keruun kautta koettiin vaikuttaneen omaan arvomaailmaan vahvasti; oli opittu, että *”luonto on elämän perusta”* (N1946). Ihmisen paikka maailmassa ja luomakunnassa oli joillekin valtavirrasta poikenneiden vanhempien lapsille ollut tärkeä erotus yleisistä ajatusmalleista, mikä oli osaltaan rohkaissut rakentamaan omaa identiteettiä luonnon kiertokulkujen hyväksyjänä ja ymmärtäjänä. Oli uskallettu ajatella jo varhain toisin ja tyydytty myös siihen, että luontokin tarvitsee osansa, eikä esimerkiksi petojen kanssa samoilla mailla asumista pidetty ongelmallisena.

”Vanhempani olivat monella tapaa edelläkävijöitä: he olivat eronneet kirkosta jo 1940-luvulla, joten jo varhain ymmärsin, etteivät luomiskertomus ja ’täyttäkää maa’ -velvoite ole tästä maailmasta ja tajusin evoluution merkityksen luonnon monimuotoisuuden turvaajana, vaikka en tietenkään osannut sitä silloin näillä sanoilla pukea.” (N1964)

”Meillä oli vähän karjaa ja joskus keväällä kuulimme isän ja äidin kuiskailevan keskenään, että ’hieho hävis’ eli karhu oli saattanut viedä yhden hiehon evääkseen. Meille sitä ei kerrottu, eikä petopelkoa istutettu.” (N1946)

Luonnossa kulkeminen vanhempien kanssa jopa taaperoikäisestä asti oli jäänyt monilla mieleen; jollain mökkiseutujen marja-, sieni- ja kalastusretkiltä ja jollain veneretkiltä, jotka olivat sytyttäneet pitkäaikaistakin paloa aivan erityisesti vesillä liikkumiseen. Yksi

kirjoittaja koki, että vaikkei kukaan hänelle ollut varsinaisesti opettanut luontoon liittyviä asioita, olivat vanhemmat kuitenkin opettaneet hänelle luonnon arvostusta ja tukeneet häntä luontoon liittyvissä harrastuksissa. Toinen kirjoittaja oli saanut vanhemmiltaan kirjallisuutta tukemaan kiinnostustaan ja tiedonjanoaan, eli hänen tarpeensa oli huomioitu hienosti jo varhain ja tuettu alkavaa luonnonharrastusta. Monissa tarinoissa kuitenkin vanhemmat olivat nimenomaan luontotiedon tarjoajia ja lajiosaajia, jotka opettivat ainakin peruslajistoa jälkikasvulleen ja tutustuttivat erilaisiin ympäristöihin ja luonnonilmiöihin.

Tutkimukseni vastaajat kertoivat puuhailleensa isiensä kanssa monenlaista: oli retkeilty pyörillä suolle karpaloita keräämään, oli kalastettu ja laitettu linnunpönttöjä, käyty linturetkillä, opeteltu sienten ja kalojen tuntemusta ja käyty purjehtimassa ja metsästämissäkin. Yksi kirjoittaja pohjasi koko luontosuhteensa synnyn aikaan, jolloin isä oli patistanut hänet veljen kera partioharrastuksen pariin. Toinen kirjoittaja muisti isän tuoneen metsästä toisinaan jänis- ja metsopaisteja ja häneltä oli opittu luonnon hyödyntämistä muutenkin, kestävän käytön sallimissa rajoissa:

”Isäni haki metsästä puuta valikoiden, mutta ei myöhemminkään suostunut avohakkuisiin.” (N1946)

Luonnon arvostamiseen liittyviä asioita oli opittu myös ihan seuraamalla metsissä mielellään liikkuvan isän mallia tai saatu vaikutteita modernista ympäristövastuullisesta ajattelusta:

”Jopa isäni vanhan polven ihmisenä oli hyvinkin kiinnostunut siitä mitä esimerkiksi silloin perustettu Rooman klubi sanoi ja mikä oli maailman tulevaisuus.” (M1958)

Puutarhanhoitoa rakastaneelta isältä oli puolestaan omaksuttu ajatus kasvun ihmeestä ja tämä kertoja oli koko aineistossa toinen, joka millään tavalla mainitsi uskonnon, tai lähinnä sen puuttumisen, sillä hän totesi, ettei isä ollut millään tavalla uskonnollinen. Sama kertoja kuvasi äitiään näin:

”Äidilläni (s. 1921) oli hyvin panteistinen maailmankuva. Imin varmaan häneltä tiedostamattani vaikutteita elämäkatsomukseeni. Vaikka äitini oli ahkera yrittäjä, hän oli myös hyvin lämminhenkinen, rationaalinen ihminen, jolle eläimet, kasvit, ihmiset olivat ennen muuta kumppaneita, eivät hyödyntämisen kohteita.” (N1964)

Äideistä kertovissa tekstinkohdissa nousivat esiin erityisesti äitien lajintuntemus ja luonnonvarojen hyödyntämisen taidot, joita oli opetettu myös lapsille. Äidit tunsivat

monia lajeja eri eliöryhmistä, osasivat hyödyntää luonnontuotteita monipuolisesti, tunsivat luontoa ja sen prosesseja muutenkin, kasvattivat puutarhoissa herkullisia vihanneksia ja juureksia tai olivat liikkuneet mukana kasviota keräämässä.

”Äitini lajintuntemus koski kaikkea lajistoa kaloista metsälintuihin ja luonnonilmiöihin. Hän oli oppinut ne isältään. Luonnollisesti kävimme marjassa ja sienessä.” (N1946)

Aktiivisempaan luonnonsuojeluun ei tarinoiden perusteella ollut kuitenkaan saatu vanhempien oppeja tai vaikutteita. Yksi kirjoittaja oli lapsuudessaan ollut tietoinen Luonnonsuojeluliiton olemassaolosta, sekä äidin ja isoisän kuulumisesta järjestöön, vaikka sen toiminta olikin tuolloin vielä jäänyt etäiseksi:

”Perheestäni ainakin äitini kuului SLL:oon, samoin nyt jo kuollut isänisäni. He eivät kuitenkaan olleet aktiivisesti mukana toiminnassa, eikä minua lapsuudessani viety mukaan luontojärjestötoimintaan.” (N1975)

Siskojen ja veljien kanssa vietetyistä luontohetkistä tai heiltä saaduista vaikutteista oli muistoja seitsemällä vastaajalla. Leikit luonnossa olivat kuuluneet päivän huvituksiin, ainakin jos velvollisuuksilta jäi aikaa. Paimenessa olon jälkeen oli ehditty vielä perhosia keräämään, vapaahetkinä veljen tai kylän lasten kanssa linnunpesiä etsimään tai sisarusten ja kaverien kanssa kaivelemaan aarteita juurakoiden kätköistä. Isot sisarukset olivat ihailtuja ja kaivattua seuraa; heitä oli matkittu ja jäljitelty, omaksuttu samoja kiinnostuksenkohteita, kuten lintuharrastus, ja pyritty samoihin harrastajaporukoihin estelyistäkin huolimatta. Veljen kanssa oli myös aloitettu partioharrastus ja sitten vaihdettu tilaisuuden tullen innolla Luonto-Liittoon isoveljen saatua vihiä tällaisesta mahdollisuudesta. Yksi kirjoittaja oli päätenyt tavallaan veljen jalanjäljissä ensin laajalti luontoa harrastamaan ja lopulta samaa alaa opiskelemaan:

”Veljeni (6 v vanhempi) opiskeli biologiaa Helsingin Yliopistossa, ja hänen mukanaan aloin tosissani harrastaa luontoa (kasveja, perhosia ym.) ja myöskin tutkia, erityisesti petolintuja.” (M1937)

Yhteisten hetkien ja harrastusten myötä sisarusten välinen side oli vahvistunut ja molemminpuolinen oppiminen oli tukenut kummankin, tai monilapsisissa perheissä kaikkien, luontosuhdetta. Omille pikkusisaruksille oli myös haluttu olla esikuvina ja heitä oli otettu mukaan leikkeihin ja retkille. Yksi kirjoittaja oli tartuttanut perhosinnostustaan pikkuveljeen, jonka kanssa oli sitten voinut seikkailla pitkin kylää, harjoitella

perhoskokoelman laatimista ja jännittää pimeissä öissä yöperhospyynnissä. Toinen oli paimentanut pikkusisaruksiaan marja- ja sienimetsään ollessaan vielä itsekin varsin pieni.

Lasten ja nuorten isovanhemmilta saama luonto- ja asennekasvatus oli kallisarvoista ja muistot vaalittuja ja selvästi merkityksellisiä. Lapsuuden kesät isovanhempien luona olivat mahdollistaneet esimerkiksi isoäidin kasvitietämyksen vastaanottamisen ja kasveista innostumisen. Lähellä isovanhempiaan asuva oli pienestä pitäen osallistunut maatalon töihin ympäri vuoden ja samalla äidinisä, tuffa, oli opettanut lintuja, kasveja ja sopivia marjapaikkoja. Tuffan kiinnostus hevosjalostukseen ja maatalouteen liittyvään biologiaan oli ohjaillut kirjoittajaa myöhemmin solubiologian suuntaan. Tyttölyseon kasvioppi oli ollut ristiriidassa tuffan opettamien kansanomaisen kasvinnimien kanssa, mistä oli syntynyt syvenevä kiinnostus systematiikkaan.

”Olin ehkä nelivuotias, kun pääsin tämän tuffan kanssa hakemaan heiniä ja kun palasimme, oli niin pimeää, että Otava näkyi ja näkyi myös revontulet, sillä silloin valosaastetta oli paljon vähemmän. Tämä tuffa tunsikin myös kasveja ja näytti mm. paikan, jossa kissankellot olivatkin valkoisia.” - - “. . . opin, että osa tuffavainajani opettamista nimistä oli kansanomaisia ja koulun kasvioppi opetti eri nimen. Koulukirjan siiankärsämä oli tuffallani ollut pyöryneenpöllö, sillä sen olisi pitänyt olla myös rohdoskasvi.” (N1945)

Aina ei isovanhempien merkitys ollut jäänyt käytännön oppeihin. Läheinen suhde oli voinut mahdollistaa myös vahvan ympäristöettisen katsantokannan ja luonnon arvostuksen omaksumisen, kuten tällä kirjoittajalla, jonka mummut, 1800- ja 1900-luvun vaihteessa syntyneet, olivat lapsenlapselleen esimerkillään opettaneet:

”Mummut (= lapsuuteni tärkeimmät ihmiset) haluan mainita ensimmäisenä. He molemmat arvostivat luontoa ja sen lajeja. He esim. tahtoivat, että kukkasia käydään ihailemassa niiden kasvupaikoilla eikä revitä niitä vaasiin kuihtumaan. He pitivät metsän aukkohakkuuta pahana, vaikka ymmärsivätkin, että puuta pitää kaataa, jos puuta tarvitaan. He molemmat tiesivät, mitä on puute ja nälkä, mutta armottomuutta tai julmuutta heissä ei ollut. Joulupossun elämän ainoa kesä oli hyvä, herkkupaloja ja rapsutuksia sille riitti. Jos metsän eläin taitettiin pataan, tappaminen piti tehdä nopeasti ja turhaa kipua tuottamatta. Kärpänenkin vapautettiin mieluummin ikkunasta pihalle kuin mäjätettiin se hengiltä. He opettivat minut näkemään luonnon kauneuden ja arvostamaan luonnon hiljaisuutta.” (N1953)

Isovanhemman vaikutus oli saattanut olla melko näkymätönkin, vain pieni ajatuksen esiaste, tiedostus mahdollisuuksista, kuten kirjoittajalla, joka muisti äidin ja isän kuuluneen rivijäseninä Luonnonsuojeluliittoon. Tällainen itu oli kuitenkin saattanut olla ratkaiseva myöhemmissä ikävaiheissa, kun kirjoittaja oli miettinyt oman toimintahalunsa suuntaamista sopivaan järjestöön ja toimintamuotoon. Sellaisissa perheissä, joissa luonnonsuojelujärjestöt eivät ole millään tavalla edes nimeltä tuttuja, on hankalampi hahmottaa toimintakenttää ja ajatus järjestöön kuulumisestakin on vieraampi. Luonnonsuojeluyhdistysten jäsenille tulee puolestaan kotiin vähintään liiton jäsenlehti Luonnonsuojelija, joka on koko perheen selattavissa.

Lähipiiriin kuuluvista muista sukulaisista mainintoja oli kovin vähän. Mitä etäämmäs perheen välittömästä läheisyydestä mennään, sitä hankalampi on osallistua kasvavien lasten ja nuorten elämään ihan ajankäytön ja välimatkojenkin vuoksi. Muutamilla tutkimukseen osallistuneilla oli kuitenkin ollut elämässään oleellisesti luontosuhteeseen vaikuttaneita sukulaisia; kolmessa tapauksessa täti ja yhdessä serkku. Yksi oli nauttinut tätinsä seurasta etenkin marjaretkillä, toinen oli oppinut kasveja puutarhanhoitoa harrastaneelta tädiltä. Kolmannelle, työläisperheen niukkuuteen tottuneelle, tätien vuotuiset kirjalahjat olivat olleet aivan avainasemassa luontotiedon saamisessa.

”Tässä näet selkeästi sen, että tärkeitä ovat henkilöt, joiden vaikutuspiiriin lapsi/nuori joutuu/pääsee. Olen lähtösin ihan tavallisesta työläisperheestä (yht. kolme lasta) ja rintamamiestalon rakentaminen otti varmasti vanhemmilleni koville taloudellisesti, siksi nuo kaksi tätiäni, joista mainitsin alussa olivat avainasemassa, kun sain lintu/luontokirjoja joululahjaksi.” (M1947)

Neljäs tähän teemaan kuuluva maininta koski kirjoittajan serkkua, joka viisi vuotta vanhempana ja jo lyseon oppilaaksi päässeenä oli ottanut koulun luontokerhoon mukaan pienemmän serkkunsaakin, jolla ei muuten olisi ollut mahdollisuuksia osallistua tähän kiintoisaan toimintaan vielä moneen vuoteen. Läheinen sukulaisuussuhde koko serkun melkein naapurissa asuneeseen perheeseen oli ollut kirjoittajalle hyvin tärkeä, sillä he olivat olleet *”luontoharrastuksineen tiennäyttäjinä”* (M1947).

Muut merkitykselliset ihmiset

Verisidettä lähes vastaavia kiinnittymisiä ja kiintymisiä tapahtuu läheisten ystävien ja kaverien kanssa. Joskus nämä siteet kestävät koko loppuelämän tai lapsuudenystävien

elämää seurataan aikuisiälle asti, kuten perhosharrastaja, joka tiesi entisen perhosharrastuskaverin olevan edelleen Perhostutkijain seuran tehtävissä. Toisella kirjoittajalla lapsuusajan retkeilykaveri oli jäänyt tärkeäksi henkilöksi koko iäksi ja hän piti yhteyttä ystävänsä edelleen. Merkityksellisiä kaveruussuhteita olivat olleet myös ne, jossa luontokerhoa perustamassa olleista pojista oma kaveri alkoi puheenjohtajaksi ja siitä luontokerhosta saatu kaveri vei mukaan valokuvausretkille ja piilokojuja rakentamaan. Yhteinen aika ja elämykset olivat vahvistaneet sekä ystävyyttä että luontosuhdetta. Neljännessä tarinassa kansakoulukaveri saattoi alkuun perin harvinaislaatuisten mahdollisuuden osallistua lintutalon toimintaan ja loukkaantuneiden lintujen auttamiseen.

Yksittäisiä läheisiä ystäviä useammin, yhdeksän kertaa, mainittiin kaveriporukoita, joissa oli vietetty aikaa vapaa-ajalla, mikä osaltaan kertoo luontoharrastajien ja luontoharrastusten sosiaalisesta luonteesta. Leikit, retket, liikkuminen yhdessä havaintoja tehden ja kerhotoimintaan osallistuminen toivat paljon syvyyttä luonnon harrastamiseen, vaikka metsiin ja soille lähdettiin mieluusti yksinkin. Sosiaalisia taitoja oli opittu jo varhain, oli opittu myös tulemaan toimeen erilaisten persoonien kanssa ja järjestetyssä harrastustoiminnassa oli omaksuttu jo ensimmäisiä yhdistystoiminnassa myöhemmin tarvittavia taitoja. Mainitut yhdeksän kaveriporukoihin liittyvää mainintaa liittyvät tässä kuitenkin nimenomaan ohjaamattomaan, vapaa-ajalla tapahtuvaan yhdessäoloon, usein leikkien tai retkeillen. Kaveriporukat muodostuivat esimerkiksi lapsuusajan naapuruston leikkiseurasta tai luontokerhoissa tutuksi tulleista kivoista tyypeistä, joiden kanssa teki mieli lähteä reissun päälle kerhoilun ulkopuolellakin. Saman lajin harrastajat olivat etsineet toisensa nopeasti esimerkiksi kouluympäristössä. Tervehenkinen seura oli koettu hyväksi omaa tulevaisuuttakin ajatellen; luontoharrastuksiin ohjautumista tai päätymistä pidettiin hyvänä ratkaisuna verrattuna ehkä joihinkin muihin tarjolla olleisiin, jotka olisivat saattaneet houkuttaa. Tällaiseen viitattiin esimerkiksi toteamalla, että *”toisenlaisiakin reittejä olisi ollut tarjolla”* (M1947).

Ammattikasvattajien rooli ja merkitys lasten ja nuorten elämässä on kiistaton. Koulussa vietetään paljon aikaa ja siellä työskentelevät aikuiset ovat oppilaille roolimalleja, turvallisia tiedon ja tunteiden tulkkeja, ihailtuja ja joskus vihattujakin, miten nyt kenelläkin henkilökiat yhteen sopivat. Opettajat mainittiin kymmenessä tarinassa positiivisessa valossa. Parissa tarinassa nousi esiin se, ettei opettajien roolia pidetty kovin merkittävänä omaa luontosuhdetta ajatellen. Oppi ja innostus luontoharrastukseen oli haettu muualta tai esimerkiksi luontokerho jätetty kokonaan väliin ikäväksi koetun

opettajan takia. Useammin kuitenkin innostuneet ja asiansa osaavat opettajat eri kouluasteilla, erityisesti yläasteen ja lukion biologian ja maantiedon opettajat, olivat tukeneet luonnosta innostuneiden oppilaidensa pyrkimyksiä hyvin ammattitaitoisesti.

”Alakoulun opettajat innostivat eteenpäin ja olin silloin jo varma, että miusta tulee isona tiedemies! Ja nimenomaan biologi. Yläkoulun kasvipainokas lehtori oli ehkä viimeinen niitti...” (M1971)

Luontoharrastuksen pariin oli myös yritetty houkutella, jos koulussa oli ollut tarjolla luontokerho. Yrityksestä huolimatta kerho ei aina välttämättä antanut riittävää ”sytykettä” (M1948) ja suurempi herääminen ympäristöaatteeseen saattoi antaa odotuttua itseään opiskeluihän. Yhdessä tarinassa aktiivisempänä osapuolena olikin ollut oppilas, joka oli alkanut järjestää kerhon perustamista ja houkutellut opettajan mukaan ohjaamaan toimintaa, joka oli hänelle luultavasti entuudestaan vierasta ja oli edellyttänyt ammattitaidon laajentamista uudentilaisille alueille sekä ajankäytöllistä panostusta. Luontokasvatuksen ja oppiainesisältöjen ohella arvojen opettaminen oli koettu tärkeäksi osaksi opettajien vaikutusta: luonnonarvostus, eläinten hyvä kohtelu ja kansallispuiston suurten puiden ihailu mainittiin, joskin muistettiin myös luonnon hyödyntämiseen painottuva yleinen asenne kouluissa. Yksi vastaajista oli saanut opinahjostaan vain kerran vahvistusta mummuilta perittyyn elämäkatsomukseen, minkä ansiosta kirjoittaja valitsi biologian myös elämänurakseen.

”Yhden poikkeuksen muistan, kun sijaisopettaja näytti kerran diasarjan suoluonnosta, ja silloin kuulin ensimmäisen kerran, että suot voivat olla arvokkaita aivan itsessään, ei vain potentiaalisena metsää kasvavana ojikkona. Tämä tapahtui luultavasti vuonna 1966, ja asia upposi heti.” (N1953)

Toinen kirjoittaja oli saanut lukiossa apua biologiaa opettaneelta luokanvalvojaltaan, kun oli joutunut tekemään vaikeita päätöksiä kurssivalintojen suhteen. Luonnontieteitä urakseen jo tuolloin ajatellut joutui jättämään biologian pois opintosuunnitelmastaan, koska muuten olisi tullut kouluhallituksen mukaan liikaa tunteja. Kirjoittaja sai kuitenkin tenttiä biologian luokanvalvojalleen ja päätyi opiskelemaan mikrobiologiaa yliopistoon. Kiitollisuus ja kunnioitus ei koskenut vain luokanvalvojan ammatillista roolia:

”. . . hän on ollut yksi Suomen luonnonsuojeluliiton ensimmäisistä naisjäsenistä. Hän oli erittäin hieno ihminen.” (N1945)

Lapsuus- ja nuoruusajan ”idoleihin” oli muutamilla vastaajilla kuulunut myös luontokerhon ohjaaja tai vanhempia ja kokeneempia lajiharrastajia, jotka olivat ottaneet kiinnostusta osoittaneen nuorukaisen siipiensä suojaan tai näyttäneet mallia mielenkiintoiselta vaikuttavaan puuhasteluun. Luontokerhon vetäjistä mukavia muistoja oli kahdella kirjoittajalla, joista ensimmäinen muisti luontokerhon kuraattorin olleen nuori biologian opettaja, joka oli ollut toimestaan sen verran innostunut, että oli ottanut kerholaiset omalle mökilleenkin opetusta saamaan. Toisen kertojan ihailema luontokerhoa vetänyt ”kiva naisopettaja” (N1960) oli kirjoittajan aikuisvuosinakin saman luonnonsuojeluyhdistyksen aktiiveja ja kertoja mainitsi tämän olevan hänen idolinsa naisena.

Kokeneiden luontoharrastajien työn ihailu ja kunnioitus on järjestötyössä tavallista ja toisinaan se on voinut saada alkunsa jo nuoruusvuosina. Tällaiset roolimallit kannustavat omalla esimerkillään muita toimimaan ja tartuttavat sekä osaamistaan, että tekemisen paloa muihin yhdistyksissä toimiviin. Näin oli käynyt myös Luonto-Liitossa yhdistysuransa aloittaneelle, johon järjestön luontokuvaajat olivat tehneet vaikutuksen. Kokeneiden harrastajien innosta oli saanut osansa myös 8-vuotias perhostenkeräilijä, joka oli seurailut aikuisten miesten ”*haaviporukan*” (M1971) toimia. Samantapaisesti oli käynyt myös kirjoittajalle, jonka jo aiemmin mainittiin saaneen vaikutteita kotitilan kesäasukkaalta, perhosharrastajalta. Mukaan joukkoon olivat liittyneet lähikesähuvilan pojat. Myöhemmin hän oli tutustunut vielä toiseen perhostentuntijaan, jolle oli käynyt esittelemässä kokoelmaansa ja kysymässä neuvoa lajinmäärityksiin, jotka olivat alkavalle harrastajalle vielä hankalia, etenkin kun jotkin havainnot olivat ”*Suomen pohjoisimpia löytöjä*” (M1941). Erikoisten tai alueellisesti harvinaisten lajien löytäminen on lajiharrastajille aivan erityisen mieleenpainuvaa ja siitä iloitaan pitkään. Ylpeyttä saavutuksista ei tunneta suotta tai pelkästään keräilyn ilosta, sillä taltioiduilla tiedoilla on myös kantojen seurantaan, uhanalaisuuteen ja lajien levittäytymiseen liittyvä aspektinsa.

Tutkimukseni tarinoissa mainittiin vielä joitakin merkittäviä vaikuttajia, joilla oli ollut sijansa kirjoittajien luontositeen syntymisessä tai vahvistumisessa. Jotkut olivat tehneet puheillaan ja kirjoituksillaan vaikutuksen, toiset olivat olleet antamassa käytännön oppia luonnonsuojelutyöhön. Ensimmäisenä mainittakoon voimakkailla, asiantuntevilla kirjoituksillaan ja julkisilla puheillaan nuorisoonkin vaikuttanut Pentti Linkola, jonka toimia oli jääty seuraamaan vielä aikuisiälläkin:

”. . . tilasin vuodesta 1958 alkaen Suomen Luonnon, jossa oli mielenkiintoisia kirjoituksia, erityisesti kiinnostuin Pentti Linkolan esittelemistä Suomen maakotkista. Tapasin Linkolan myös henkilökohtaisesti: paikallinen työväenopisto järjesti illan, jossa P.L. oli puhujana. Sen muistan, että kuulijoiden joukossa oli vanha metsänhoitajasetä, joka kiivaasti vastusti Linkolan esittämiä ajatuksia. Tästä sai alkunsa P.L:n kirjoitusten/elämän seuraaminen, joka on jatkunut tähän asti (2018). Hänen kirjansa ja lehtikirjoitukset ovat tallessa.” (M1947)

Toinen kirjoittaja muisti Luonto-Liiton talvipäiviltä erityisesti juuri Linkolan ja muiden sen ajan luonnon puolestapuhujien kuulemisen. Kolmas kirjoittaja, myöhemmin mikrobiologiaan erikoistunut ja tohtoriksi väitellyt, mainitsi yksittäisenä nuoruusmuistona kuulemansa Anto Leikolan esitelmän solujen erilaistumisesta 60-luvun alussa. Muina vaikuttajina ei voi jättää mainitsematta erään kirjoittajan luontokerhokaverin isää, joka oli opettanut innokkaalle tyttöjoukolle suon syntyyn liittyviä asioita. Hyvin merkityksellinen oli myös jo aiemmissa luvuissa mainitun lintuhoitolan pitäjä, joka oli päästänyt jo ennen virallisen lintuhoitolan perustamista nuorisoa kotiinsa häkkilintuja katsomaan ja joka ”*osasi suhtautua koulupoikiin kivasti*” (M1947). Apu lintujen hoidossa onkin varmasti ollut tarpeen ja pojat olivat innokkaasti vierailleet lintutalolla myöhemminkin. Lisäksi sinne oli kuljetettu loukkaantuneita lintuja ja lintujen hoitajan kanssa oli myös keskusteltu Linkolasta, jota oli mielenkiinnosta käyty kuuntelemassa työväenopistolla.

6.4. Elämykselliset muistot

Luonnonsuojelijoiden tarinoissa oli paljon tarkkaan kuvattuja kohtauksia luonnossa koetuista mieleen jääneistä tapahtumista. Kokemuksellisiin muistijälkiin liittyi usein vahvoja tunteita ja kiitollisuutta tai ihmetystä siitä, että vastaan oli osunut jotakin näin arvokasta. Välähdyksenomaiset ja eloisat muistot ovat usein juuri niitä kaikkein tunnepitoisimpia, jotka säilyvät intensiivisinä muistoissa vaikka niitä ei jaettaisi muiden kanssa. Omalle itselle niillä on suuri merkitys. (Korkiakangas 1996, 27, 35.) Elämyksellinen tapa suhtautua luontoon on Laurénin (2006, 82, 92) mukaan henkilökohtaista; ympäristön tunnetaan olevan välittömässä yhteydessä minuuteen. Elämykset voivat olla hetkellisiä tai pitkäkestoisia, negatiivisiakin. Ne jättävät kehoon muistijälkiä siitä, mitä sillä hetkellä oli tunnettu ja ne voi myöhemmin palauttaa mieleen muistelemalla tai palaamalla samankaltaisiin paikkoihin takaisin.

Lapsuudessa mieleenpainuviin hetkiin liittyi usein jokin eläin, joka oli ollut kaunis, huomiota herättävä tai erikoinen. Tilanteeseen oli saattanut liittyä jännityksen elementtejä ja mystiikkaakin. Toisinaan tällaisesta kohtaamisesta oli saanut alkunsa loppuiän kestävä kiinnostus lajia ja sen edustamaa lajiryhmää kohtaan. Näin oli käynyt esimerkiksi jo aiemmin mainituille perhosharrastajille, joille horsmakiitäjän toukka ja öiden mystiikasta muistuttava mäntykiitäjä olivat lähtemättömän syvälle painuneita kohtauksia.

Lapsuusiän vahvat muistot muistellaan usein vanhempien ja muiden paikalla olleiden kanssa, jolloin hyvin varhaisetkin muistot voivat jäädä elämään ja vaikuttamaan myöhempään identiteettiin. Seuraavalla kirjoittajalla ei luultavasti ole puhtaan omakohtaista muistoa taaperoiän tapahtumista, mutta kertomukset ovat jääneet perheen tarinavarantoon ja niitä on muisteltu yhdessä. Mieliin painumista ovat luultavasti edesauttaneet sota-ajan poikkeuksellisuus ja kuopuksen vauva-ajan vietto vieraassa ympäristössä, poissa oman kodin tutuista ympyröistä. Kertoja oli syntynyt sota-aikaan vuonna 1943 ja ensimmäinen koti oli ollut kerrostalossa Helsingissä. Kaupungin pommituksia oli jouduttu pakenemaan sukulaisten omistamaan pieneen mökkiin, jossa oli totuteltu erilaiseen elämään:

”Talvi oli kylmä. Liesi lämmitti pientä tupaa sen verran että pystyimme siellä asumaan. Lämpö sai seinähirsien ja lattialautojen koloissa asuneet koppakuoriaiset liikkeelle. Olin silloin vasta kävelemään opettelemassa. Äitini kertoman mukaan päiväni kuluivat enimmäkseen ’koppiaisten’ perässä konttaamisessa. Nämä olivat ilmeisesti seppiä, koska kuoriaiset selälleen joutuessaan ’naksauttavat’ itsensä välittömästi oikein päin? Ensimmäiset leikkikaverini olivat siis koppakuoriaisia!” (M1943)

Kertojalle tämä tarina oli jäänyt tärkeäksi osaksi ensimmäisiä luontokokemuksia; hauskaasti napsuvat ja karkuun kipittävät hyönteiset olivat olleet taaperoikäiselle mukavaa ajanvietettä kylmänä talvena, kun oli jouduttu olemaan paljon sisätiloissa, paossa pakkasta ja pommikoneita. Ilman lämmentyä oli taapero saanut uutta viihdykettä:

”Kevään ja kesän koittaessa minulle avautui uusi maailma. Kerrotaan että minua kiinnostivat etenkin perhoset, mutta vielä suuremman vaikutuksen minuun tekivät linnut. Etenkin niiden laulu. Läheisessä lintupöntössä pesi leppälintu. Oranssi oli lempiväriini, joten uroksen väritys teki minuun niin suuren vaikutuksen että leppälintu on edelleenkin ’lempilintuni’.” (M1943)

Sodan päätyttyä oli palattu takaisin kaupunkiin, jossa ainut luontoympäristö oli ollut rakentamaton joutomaa. Polvenkorkuisena saadut kokemukset metsämökistä ja siitä ajasta kerrotut tarinat olivat kuitenkin jättäneet niin suuren jäljen, että lintuharrastus oli tuntunut omalta ja kirjoittaja oli alkanut harjoitella lintujen tunnistamista oma-aloitteisesti lintukirjoista ja hakeutunut heti yhteiskoulussa muiden lintupoikien seuraan.

Elämykset eivät kaikille olleet osuneet kohdalle ihan sattuman johdatuksesta, vaan niitä oli etsitty määrätietoisesti ja tavoitehakuaisesti. Eräs kirjoittaja oli kolunnut lähiluontoa koiran, lintukirjan, kiikarien ja kameran kanssa tavoitteenaan tavoittaa ja tallentaa kohtaamiaan eläimiä pysyviksi muistoiksi kameran filmille. Mäyränpesän löytäminen ja hirvenvasan kohtaaminen olivat jääneet onnekkaina sattumina muistoihin. Surullisiakin tapahtumia valitettavasti tulee ihmisillä elämässä eteen, eikä kaikkia kohdattuja ja tärkeiksi muodostuvia eläimiä saa pitkään pitää mukanaan. Kesyyntyneet eläimet leikkitovereina, hoidettavina tai eläteinä eivät olleet mitenkään harvinaisia vielä muutamia kymmeniä vuosia sitten (Korkiakangas 1996, 191–193). Oli melko tavallista ottaa elätiksi harakan- ja variksenpoikia, tai lokki, kuten seuraavassa tarinassa:

”Kerran isä oli ottanut lokinpoikasen elätiksi, mutta jokin aamu herätessämme kuulimme varikset; ne olivat Tipin löytäneet. Äiti meni lapiolla hakemaan jätökset hautaan.”
(N1958)

Tapahtuma oli aiheuttanut surua ja kirjoittaja jatkoi tarinaansa surun ja luopumisen teemalla, mikä toistui tekstissä vielä myöhemminkin. Menetyksen tuskan oli välttänyt toinen kirjoittaja, joka oli rohkeasti noussut vastustamaan vääryyttä, räkättirastaiden pesien hävittämistä, jota poikajoukko oli ollut aikeissa harjoittaa. Tuon ajan lasten ajanvietteissä rastaiden pesien hävittäminen miellettiin vielä leikiksi (Korkiakangas 1996, 235).

Elämykselliset tapahtumat saattoivat eläinkohtaamisten lisäksi olla myös muita sattumuksia, joiden hetkellä oli liikahtanut syviä tunteita, oli koettu tai opittu jotain uutta tai lumouduttu jostakin luonnon tarjoamasta elämyksestä, toisinaan aivan pikkiriikkisenä. Varhaislapsuuden ajoista kuullut tarinat pitivät sisällään esimerkiksi kertomuksen taaperon osallistumisesta marja- ja sieniretkelle. Yhden kirjoittajan vauvakirjaan oli tallennettu kuva voikukkaa pitelevästä nelivuotiaasta, ja kuvatekstin voi jälkikäteen tulkita ennustaneen tulevaa ammatinvalintaa:

”Kuvan alle on kirjoitettu, että ilmoitin tuolloin aikovani biologiksi. Epäilen vahvasti, etten tuolloin tiennyt mitä koko sana tarkoittaa.” (N1985)

Omaakohtaisia muistoja 4–5-vuotiaana ihailuista nimettömiksi jääneistä tienvarsikukista oli yhdellä kirjoittajalla, joka muisti myöhemmältä ajalta ihailleensa myös toisenlaisia kukkasia ja jo lukutaitoisena selvittäneensä kasvien olleen kannusruohoja.

Hieman isompana kokemuksia oli pystytty hankkimaan jo itsenäisesti ja kaukanakin kotoa. Elämänpiiri oli laajentunut *”ison tien yli peltojen taa”* (N1960), jokivarteen ja kesäleireille, joilla oli tunnistettu kasveja kilpaa, suoritettu luontopolkutehtäviä ja kuunneltu yön ääniä telttakylässä. Kaupungin joutomaalla saatu *”luontoherätys”* (M1943), lintutalon toimintaan osallistuminen ja retket merenrannan lietteille olivat jättäneet kirjoittajiin niin merkittäviä muistoja, että olivat voimallaan myöhemmin ohjanneet osaltaan sitoutumaan luonnon suojelemiseen. Pienen perhosharrastajan varhaiset kokemukset ensimmäisistä perhospyynneistä, pimeän pelosta yöperhosten parissa ja alakoululaisena tehty vakaa päätös ryhtyä isona tiedemieheksi olivat nekin selkeästi osa identiteetin tarinallista rakentumista.

Kommelluksiltakaan ei ollut luontoa tutkittaessa ja siellä seikkailtaessa vältytty, mutta sankaritarinat olivat kasvattaneet myös itseluottamusta ja opettaneet pärjäämisen taitoa. Lakanapurjeisella soutuveneellä järvenselän yli purjehtineen poikajoukon seikkailu näyttäytyi sekä uhkarohkeana kykyjen testaamisena että luonnonvoimien voittamisena, kun oli jääty kahdeksi vuorokaudeksi jumiin, mutta kotiin oli kuitenkin lopulta päästy. Neuvokkuutta ja yhteishenkeä korosti vielä se mainittu seikka, että tuona aikana ei ollut kännyköitä, joilla kutsua vanhempia apuun.

Luontosuhdetta vahvistaviin tapahtumiin liittyi nuorillakin usein jokin eläin, jonka kohtaaminen oli ollut ainutlaatuinen ja mieleen jäävä kokemus ja saattanut sitoa luonnonharrastukseen koko iäksi. Huuhkajan näkeminen, viirupöllön pesintä omassa pöntössä, ensimmäinen kotka haaskalla ja yön äänien kuuntelu piilokojulla olivat olleet tärkeitä hetkiä lintuharrastajille. Yhdellä vastaajista oli ollut aivan erityinen suhde viirupöllön poikaseen.

”Tapahtumista mieluisin luontoon liittyvä muisto koskee lehtopöllön poikasta joka minulla oli ’kasvattina’ 1950 luvun lopulla. Lentokyvytön poikanen kehittyi ja voimistui ’hoidossani’ parin kuukauden ajan lentokykyiseksi ja omatoimiseksi yksilöksi. Tämä onnistui lähikaupasta hankkimieni lihapalojen avulla. Pyöräytin lihapaloja tyynystä

ottamissani höyhenissä oksennuspallojen muodostamiseksi. Pöllön juottaminen tapahtui ruokalusikan avulla. Otto-pöllöksi nimeämäni linnun lento- sekä metsästystaitoja harjoitin heittelemällä virvelin avulla kumipainoa saalistettavaksi. Ihmiseen luottavan kesyn pöllön reviiiri laajeni vähitellen mökkipihaa laajemmaksi. Vähitellen sen käynnit harvenivat. Seuraavana syksynä löysin mökin lähistöltä pöllön jalkaan kiinnittämäni alumiinirenkaan. Otto-pöllö oli selvinnyt hengissä!” (M1943)

Merkittävä muisto oli yhdelle kirjoittajalle jäänyt ensimmäisestä yöstä suolla, kun keväinen *”soidinkonsertti oli huumaavimmillaan”* (M1957) ja miten tämä *”kokemus juurrutti pohjalaisen suohon”* (M1957). Yhdellä vastaajalla puolestaan perheen tekemä elämänmuutos oli tuonut nuoren elämään aivan uusia tekemisen muotoja, vastuun kantoa ja mahdollisuuksia liikkua luonnossa mielin määrin, etenkin silloin, jos mieli oli musta. Näillä kokemuksilla varustetusta nuoresta tuli myöhemmällä iällä muun muassa aktiivinen luontoliikuntakerhon vetäjä, eräopas ja Metsämörri-ohjaaja³³.

”Teini-iässä muutimme maalle virkistysalueen vahtimestariperheeksi. Marjojen poiminta, verkkojen kokeminen ja kesäleirien ohjaaminen olivat kasvattavia kokemuksia. Hienointa murrosikäiselle oli se, että aina kun harmitti, saattoi lähteä metsäpoluille.” (N1960)

6.5 Ympäristöahdistus

Tutkittaessa ympäristölle myönteisen toiminnan taustatekijöitä on havaittu, että luonnon tuhoutumisen tai pilaantumisen todistaminen, suru tärkeiden luontopaikkojen menetyksestä ja oman lähiympäristön tilan heikkeneminen aktivoivat ihmisiä toimimaan. Ympäristötietoisuuden kasvaessa huoli, pelko ja ahdistus maailman tilasta voivat herättää tarpeen muuttaa omaa toimintaa ympäristöystävällisempään suuntaan tai viedä mukaan luonnonsuojelujärjestöjen toimintaan. Omakohtainen negatiivinen kokemus menetyksistä ja huolesta yhdistää niin lapsia kuin aikuisiakin. Puhutaan ympäristöahdistuksesta, jolla tarkoitetaan merkityksellisten luontopaikkojen menetykseen, laajempien ympäristötuhojen aiheuttamaan suruun ja pelkoon sekä maapallon tulevaisuuteen liittyviin huoliin liittyviä negatiivisia tunteita. Voidaan puhua

³³ Metsämörri on Ruotsista lainattu satuhahmo, joka opettaa luonnon kunnioittamista leikin ja luonnon tutkimisen kautta useimmiten päiväkotikäisille. Metsämörri-toimintaa järjestävät yhdistykset ja yhteisöt, joilla on ohjaajakurssin käyneitä ohjaajia. (Nordström 2004, 126.)

myös ympäristöhuolesta tai ympäristösurusta, joka aktivoituu varhaisnuoruudessa, noin 10–14-vuoden iässä. (Pihkala 2017, 12–24, 39.)

Lapsuuden maiseman muutokset nostavat esiin nostalgisia muistoja siitä, miten ennen olivat asiat paremmin ja luonto puhtaampi. Tutkimukseeni vastanneilla oli kokemuksia tällaisista menetyksistä jo lapsuus- ja nuoruusvuosilta; osa tapahtumista oli saanut merkityksensä vasta aikuisiällä, mutta osa oli sattunut kipeästi jo nuoruudessa. Lapsuuden ja nuoruuden tapahtumia yhdistää niiden omakohtaisuus, jonkin arvokkaan menettäminen ja välitön negatiivinen vaikutus omaan elämään tavalla tai toisella. Kahdeksassa tarinassa kuvailtiin näitä negatiivisia kokemuksia, joista useimmat koskivat kaadettuja metsiä ja ojitettuja soita. Maisemaa myllänneet metsäkoneet muistettiin ja niiden jättämät jäljet oli koettu epämiellyttävinä. Soiden ojitukset olivat kipeitä kokemuksia ja hyvien marjamaiden menetys oli tuottanut myös surua. Metsien ja soiden katoamisen lisäksi oli havaittu hiekkakuoppien epämiellyttävyys ja uimaveden sameus, koettu purjehdus läpi sinilevävyöhykkeen ja haistettu metsäteollisuuden jätevesien pilaamat vesistöt. Kaikkein kipeimpänä kipuna oli viiltänyt ajattelu- ja toimintatavan ero oman isän ja isoisän kanssa, jotka molemmat olivat metsätalouden parissa töissä. Kirjoittaja kuvasi ymmärtävästi hyötykäyttöajattelun leimaamia läheisiään, mutta samalla isäsuhteeseen oli jäänyt särö mummun metsän kaatamisen aiheuttamasta kivusta:

”Heille puiden kaataminen oli työtä, arkea ja ylhäältä määrättyä. Erityisesti kuitenkin surin sitä, miten isä kaadatti mummuni tuvan ympärillä olleen satumaisen kuusikon. Kai se oli sen ajan ’pakko’, mutta niin syvä haava siitä tuli, että se ei vielääkään ole umpeutunut. Nyt siellä kasvaa metsätalousopein alkuun saatettua nuorta ’kasvatusmetsää’, vänkyräisiä mäntyjä. (N1953)

Negatiivisiin tunteisiin kuului tarinoissa niin hämmennystä ja epäuskoa, kuin voimattomuutta ja vastenmielisyyttäkin. Ne olivat saattaneet myös olla ensimmäinen herätys luonnonsuojelutoimintaan.

”Lapsuusvuosieni aikana tapahtui metsissä iso murros. Hevoset ja justeerit vaihtuivat moottorisahoihin ja isoihin koneisiin. Avohakkuualueet olivat tuolloin korjuuteknisistä syistä valtavia, ja maapohjan syväauraukset alkoivat. Muutoksen näki, mutta sen edessä oli voimaton.” (N1953)

”Oikeasti luonnonsuojeluun heräsin lukion alkuvuosina kun itkin valaiden kohtaloa telkkarista niiden teurastusta katsoessani.” (N1958)

Huolta ja ahdistusta kaukaisemmista tapahtumista ja maailman tilasta yleensä kuvattiin neljässä tarinassa. Kompostin toimintaakin pohdiskellut lapsi oli ollut jo varhain huolissaan muovipussien hajoamisesta. Toinen kirjoittaja oli jo varhaisteininä ymmärtänyt ihmisten toiminnan uhkaavan koko lajimme olemassaoloa. Eräs ympäristöhuolen vaivaama oli 17-vuotiaana kiinnostunut ympäristö-, kehitys- ja eläinsuojelukysymyksistä. Neljäs vastaajista oli ahdistunut luonnon saastumisesta, metsäkuolemista ja otsonikadosta yläasteikäisenä ja oli myös ihmetellyt mihin kaikki muovi päättyy:

”. . . mihin tarvitaan rihkamaa, koriste-esineitä, koruja, lukuisia vaatteita, sesongin mukaista sisustusta, luksus-tavaroita...” (N1964)

6.6 Yhteenveto

Luontosuhteen syntymisen varhaisvuosina merkityksellisimpiä vaikuttajia ovat lähipiirin ihmiset; aivan erityisesti isä ja äiti, sekä leikki- ja retkeilyseurana mukana kulkevat sisarukset. Vanhemmilta opitaan luonnon kunnioitusta, luonnontuotteiden hyödyntämistä, lajien tunnistusta ja ympäristöä säästävää elämäntapaa. Luonnonharrastuksiin sitoudutaan usein jo lapsuusvuosina ja erilaiset harrastusjärjestöt tai kerhot, sekä niiden toiminnassa syntyneet ystävyys-suhteet, pitävät yllä kiinnostusta luontoon ja valittuun lajiryhmään. Lintuharrastus on luonnonharrastuksista tavallisin. Luonnossa liikkuminen on tuttua myös leikkien ja runsaan retkeilyn, sekä marjastuksen ja sienestyksen kautta. Luonnontieteellinen kiinnostus on monille luonnossa paljon liikkuville lapsille ja nuorille tyypillistä ja siihen saadaan tukea sekä opettajilta että kirjallisuudesta. Luontosuhdetta tukevat myös muut merkitykselliset ihmiset, kuten saman ikäiset ystävät ja aikuiset luontoharrastajat. Luonnossa liikkuen synnytetään myös kiinnostus myöhemmin valittavaan ulkoammattiin (Horwitz 1996, 33).

Identiteetin perustukseen liitetään elämyksellisiä muistoja vaikuttavista luontokokemuksista ja kohtaamisista eläinten kanssa. Luontoon hakeudutaan aktiivisesti hankkimaan yhä uusia kokemuksia sekä yhdessä muiden kanssa, että yksin. Itselle rakkaiden luontopaikkojen menetys tai ympäristön laadun huononeminen jäävät mieleen ja synnyttävät ympäristöahdistusta kehityksen myötä heräävän ympäristötietoisuuden rinnalla. Nuoruuden yksi keskeinen kehitystehtävä on ideologian omaksuminen (Nurmi ym. 2015, 149). Se saattaa tulevilla luonnonsuojelijoilla näkyä jo ympäristöhuolen

täyttäminä ajatuksina ja suruna maailman tilasta tai luonnoneläinten kohtelusta. Jotkut ottavat jo ensimmäiset askeleensa vaikuttavampaan kansalaistoimintaan. Luontosuhteen vahvistuminen tapahtuu monien yhtä aikaa ja peräkkäin tapahtuvien kokemusten sarjana ja vaikuttavia tekijöitä on jokaisella useita. Merkittävien elämäkokemusten pääteemojen perusteella luonnonsuojelijalla on lapsuutensa ja nuoruutensa aikana keskimäärin viisi, mutta jopa yhdeksän vaikuttavaa tekijää luontosuhteen syntymisessä. Lukema on vielä paljon suurempi, kun huomioidaan pääteemojen jakautuminen alateemoihin. Kahdella tähän tutkimukseen osallistuneella ei ollut yhtään lapsuuteen tai nuoruuteen kuuluvaa merkittävää tekijää, vaan heidän tarinansa alkoi aikuisiästä. Heille lapsuuden kokemukset eivät ole näyttäneet niin merkityksellisinä kuin myöhemmät tapahtumat.

7 LUONNONSUOJELUHARRASTUKSEN JA ELÄMÄNTAVAN OMAKSUMINEN

7.1 Aikuisuuden luontosuhde

Useimmille aikuisiän saavuttaneille luontosuhde on jo arkipäivää ja sitä pidetään yllä jatkamalla luonnossa liikkumista ja luontoharrastuksia sekä luonnontuotteiden keruuta omaksi iloksi ja perheen ruokavalion täydennykseksi. Joitakin uusiakin harrastuksia saatetaan kokeilla. Retkeily saa uusia merkityksiä etenkin elpymisen muodossa, kun ruuhkavuodet ja kiireinen työelämä vievät voimia. Luontokokemukset tulevat tärkeiksi erityisesti pysähtymisen, ajatusten selkiyttämisen, stressistä vapautumisen ja rauhoittumisen mahdollisuuksien kautta (Salonen 2005, 14, 65). Perheen perustamisen myötä retkille tulevat yhä useammin mukaan oma puoliso ja lapset, mutta myös ystävät pysyvät luotettuina retkiseuralaisina ja muutamat hakeutuvat aivan uusiin retkiporukoihin. Elämyksellisiä muistoja on kerätty aikuisvuosina hieman vähemmän kuin lapsuuden ja nuoruuden aikana, mutta niillä on suuri merkitys elämänvalintoja tehtäessä ja suuntauduttaessa yhä enemmän kohti luontokeskeistä elämää.

7.1.1 Retkeily ja ulkoilu

Luonnossa liikkuminen säilyi aikuisuudessa luontosuhdetta vahvistavana ja ylläpitävänä toimintana. Lajiharrastusten tai luontoliikunnan ohella retkille lähdettiin kokemaan luonnon elämyksiä ja keräämään hyvinvointivaikutuksia 24 tarinassa. Aineiston tarinoista seitsemässä luonnonharrastuksiin liittymätöntä retkeilyä ei erikseen mainittu kuuluvaksi mihinkään ikäkauteen, mutta näilläkin henkilöillä oli jokin sellainen harrastus tai työ, joka vei heitä luontoon joka tapauksessa; esimerkiksi lintujen tarkkailu, valokuvaus ja melonta, kasvit, sienien ja villiyrttien keruu tai luontokartoittajan työ. Tällöin muunlainen retkeily ei ehkä saa sijaa heidän elämässään, tai se jää tämän muun toiminnan varjoon. Vain kahdessa tarinassa maininnat retkeilystä ja ulkona liikkumisesta puuttuivat kokonaan; näissä tarinoissa oli yhdistystoimintaa ja muuta yhteiskunnallista aktiivisuutta korostava sisältö. Uusina luontoliikunnan muotoina aikuisuudessa mainittiin suunnistus, sukeltaminen ja lumikenkäily – kukin yhden kerran.

Seitsemässätoista tarinassa puhuttiin retkeilystä ilman seuraa tai seurasta ei mainittu. Riittävät liikkumisen ja suunnistamisen taidot oli hankittu useimmiten jo nuoruudessa, eikä luonto ollut pelottava yksin kulkevallekaan. Yksin liikkuminen mahdollistaa paremman äänettömyyden ja sen myötä eliöiden havainnointi helpottuu. Vetäytyminen hiljaisuuteen ja itsenäiseen tuumailuun, pois sosiaalisista paineista ja ruuhkavuosien kiireestä, oli myös yksi motiivi luontoon lähtemiselle. Neljässä tarinassa muisteltiin perheen perustamisen ja ruuhkavuosien kiireisiä aikoja, jolloin retkien, kokousten ja muun luontoon liittyvän harrastamisen määrä oli väkisinkin vähentynyt totutusta muiden velvollisuuksien täyttäessä vuorokauden tunnit. Kaksi näistä vastaajista oli naisia, kaksi miehiä. Aina luonto oli haluttu pitää mukana elämässä, lähiluontoretkille oli yritetty nipistää hetkiä sieltä täältä ja retkille oli lähdetty elpymään ja hakemaan kaivattua omaa aikaa, vaikka retkeily ajan puutteessa olisikin ollut *”pienimuotoisempaa”* (M1965). Kirjoittajat pitivät tärkeänä myös sitä, että luontoharrastus oli maksuton ja siksi tasaveroisesti kaikkien ulottuvilla myös niinä elämänkausina, kun oli eletty taloudellisesti tiukkoja aikoja.

”Ison perheen äitinä otin usein omaa aikaa lähtemällä kesäamuina linturetkille aamuöistä. Se ei ollut keltään pois ja oli halpa harrastus!” (N1960)

Retket voivat aikuisiän saavuttaneilla ulottua paljon kauemmas kuin lapsuudessa ja nuoruudessa oli mahdollista. Käytössä on moottoroituja kulkupelejä ja matkarahaa, mutta lähiluonto säilyttää merkityksensä, koska liikkeelle on päästävä, mielellään usein. Tarinoissa päivittäiset retket olivat oleellinen osa elämän kirjoa heti aikuisuuden alkumetreillä; oli kuljettu metsissä, soilla ja rannoilla, *”lähitantereilla”* (N1964), etsitty sieniä ja tutustuttu *”systemaattisesti uusiin metsiin”* (N1975) kotikaupungin liepeillä. Ulkomaanmatkoja ei juurikaan mainittu tai matkustelua oli jopa vältetty. Kerran Uuteen-Seelantiin matkannut oli kokenut luontoelämykset voimakkaasti, *”todisteena evoluution ihmeistä”* (N1964), mutta koki, että tämä yksi kerta oli ollut hänelle riittävä, eikä enää olisi tarvetta matkustaa *”kotimaata kauemmas”* (N1964). Kainuu, Lappi ja suojelualueet olivat olleet yhdelle kirjoittajalle tärkeitä keski-ikää lähestyttäessä, mutta toiselle suojellut aarniometsät, ojjittamattomat suot ja perhosniityt olivat niitä omimpia maisemia, joissa oli vietetty parhaita hetkiä. Luonnon miellyttävyys ja hyvää oloa tuottavat ominaisuudet nousivat maininnoissa esiin.

”Nykyinen luontoharrastukseni järjestötoiminnan (johon kuuluu mm. talkoita ja muuta tavoitteellisempaa toimintaa) ulkopuolella on aika fiilispohjaista: nautin pienistä asioista ja tunnelmista, eväiden syönnistä, luonnon kauneudesta kokonaisuutena.” (M1965)

Luontokerhoaikoihin liittyvät muistot saattoivat olla tärkeässä asemassa ja samoihin rakkaiksi käyneisiin maisemiin oli saatettu palata yhä uudestaan tai vanhoja kerhokavereita oli tavattu silloin tällöin retkeilyn merkeissä. Yksi muisteli lämmöllä retkiä yhdistystoverinsa kanssa, jolta oli oppinut paljon luonnonsuojelutyöstä. Käytännön oppia tämä kirjoittaja oli saanut myös asiantuntevalta luontokartoittajalta, jonka kanssa oli käynyt maastossa hankkimassa kosketusta paikallisesti arvokkaisiin luontokohteisiin puheenjohtajakautensa alkuvuosina.

Kolmessatoista tarinassa oli mainintoja myös siitä, keiden läheisten tai läheisiksi muodostuvien kanssa luonnossa oli liikuttu. Ainakin kahdelle retkeily puolison kanssa oli hyvin tärkeä osa parisuhdetta. Lapsia hankkineille oli ollut tuttua ottaa myös jälkikasvu mukaan retkille, keskellä niitä ruuhkavuosiakin. Kulkemisen taidot, lajiosaaminen ja luonnonläheinen elämäntapa oli haluttu opettaa omille lapsille ja myös lapsenlapsille. Yhdelle kirjoittajalle lasten saaminen oli herättänyt uudelleen henkiin katkolla olleen retkeilyharrastuksen, kun luonnon keskelle satelliittilähiöön muuttaminen perheellisenä oli mahdollistanut lasten kanssa retkeilemisen. Etelänmatkojen sijaan olivat muutkin suosineet lähimetsiä ja Lappia sekä omien lasten, että lastenlasten kanssa.

”Lumikenkäilemme ja hiihdämme luonnossa. Kesällä olemme rinkan kanssa vaeltaneet sekä Lapissa, että ulkomailla.” (N1952)

”Omia lapsiani ja miestäni olen aina vienyt luontoon retkeilemään. Onneksi asuimme maalaiskylässä, jossa oli todella mahtavat vesialueet, metsät ja peltomaat. Pääsimme veneilemään (olin ostanut opintolainoillani soutuveneeseen), korsuille ja laavuille yöpymään.” – – ”Lapissa olemme lomailleet tuetuilla luontoliikuntalomilla koko perheen voimin eri vuodenaikoina. Junassa matkustaminen kuuluu matkaan.” (N1960)

Ruuhkavuosien jälkeen retkeilyn noste oli saattanut viedä uudelleen mukanaan ja uusi vapaamman liikkumisen kausi tuoda uusiakin mielenkiinnon kohteita. Askelkin oli hidastunut maltillisemmaksi ja jo paljon nähneenä oli alkanut löytää ihan toisenlaisia näköaloja omaan luontosuhteeseensa; saattoi käyttää aikaa suunnittelemattomaan kuljeskeluun, opetella kameran käyttöä tai tarkastella luontoa myös kulttuurihistorian näkökulmista. Aikuisiällä oli löytynyt toisinaan ihan uusia retkiporukoitakin, esimerkiksi

ammattiyhdistyksen tai työyhteisön kautta, joissa oli päässyt kokemaan taas uutta viehätystä ja keräämään uusia elämyksiä samanhenkisten ihmisten kanssa.

Omana retkeilymuotonaan erittelin vapaa-ajalla ja luonnonsuojeluyhdistystoiminnan ulkopuolella luonto-oppaana toimimisen, joista oli mainintoja neljässä tarinassa. Näille kirjoittajille ihmisten luontoon vieminen oli ollut todellinen sydämen asia ja merkittävä tapa edistää muiden luonnontuntemusta. He olivat kaikki pitkän linjan aktiiveja, jotka olivat hyödyntäneet osaamistaan vetämällä retkiä jopa parinkymmenen vuoden ajan esimerkiksi kollegoilleen biologian opettajille sekä erilaisille yhdistyksille, järjestäneet leirikouluja oppilailleen tai lintuopastuksia lintuyhdistyksessä. Osa oli tehnyt luontopastuksia kotikaupungissaan, lähiseudulla tai peräti eri puolilla maapalloa tai järjestänyt pyynnöstä koululaisretkiä. Yksi kirjoittaja oli vetänyt miehensä kanssa luontoliikuntakerhoa lapsille yli 20 vuotta. Toinen oli järjestänyt retkiä myös osuuskunnan kautta ja ollut yhteistyössä kaupungin liikuntaviraston kanssa järjestäen retkiä enimmäkseen kansallis- ja luonnonpuistoihin.

Luonnossa liikkumisen harrastuksista veneily ja vesillä liikkuminen mainittiin kolme kertaa, joista yksi oli eritoten perheen kanssa tapahtuvaa soutuveneilyä. Lapsuuden pitkät veneretket olivat toisella kirjoittajalla jättäneet *”halun vesillä liikkumiseen”* (M1948) ja hän harrasti edelleen myös melontaa. Toinen melontaharrastaja oli hankkinut luontoelämyksiä myös sukeltamisen, retkeilyn ja suunnistuksen kautta ja kertoi saaneensa näiden harrastusten kautta tietoa luonnon tilasta lähiympäristössään ja muualla Suomessa. Hiihtäjän tarinassa kuului elämäntapaan kuuluvien luontoa säästävien valintojen ääni:

”Hiihdän talvisissa metsissä 30 vuotta vanhassa anorakissani 25 vuotta vanhoilla suksilla milloin talvisia säitä nykyään enää suodaan.” (N1964)

7.1.2 Luonnonantimien hyödyntäminen

Aikuisiällä luonnonantimien keruuseen ja hankkimiseen ei enää liittynyt samanlaisia nostalgisia muistoja kuin lapsuus- ja nuoruusajan marja- ja sieniretkiin tai ainakaan mahdolliset sattumukset eivät olleet päässeet elämäkertaan asti. Marjastus ja sienestys ovat kuitenkin kävelyn jälkeen suomalaisten tavallisimpia ulkoilumuotoja (Wahlström ym. 1996, 188). Kalastus nousi yhtä usein esiin kuin sienestys; viisi kertaa. Marjastus ja polttopuun keruu mainittiin enää kahdessa tarinassa, riista vain yhdessä. Metsästyksen vähäisyys on sikäli huomionarvoista, että Suomessa noin 300 000 henkilöllä on

metsästyslupa (Wahlström ym. 1996, 188). Luonnontuotteiden hyödyntäminen nähtiin tarinoissa vahvasti osana ekologista elämäntapaa. Viitseliäisyyden tuoma mielihyvä näkyi esimerkiksi talviaikojen ilona, kun oli ollut mahdollista hyödyntää itse kerättyjä marjoja. Vain yhdessä tarinassa mainittiin keruun sosiaalinen puoli, yhdessä liikkuminen. Tämä kirjoittaja mainitsi liikkuvansa koko perheen voimin kalastamassa, sienestämässä ja marjastamassa. Joillakin tietyn luonnontuotteen käyttö oli alkanut vasta aikuisiällä, kuten metsästyskortin hankkineella itse pyydetty riista. Mainittu kirjoittaja tavoitteli muutenkin elämässään osittaista omavaraisuutta ravinnon ja myös energian suhteen ja hankki siksi talon lämmitykseen tarvittavat polttopuut itse omasta metsästä. Metsien käytössä hän huomioi luonnonsuojelliset arvot siinä missä muutenkin elämässä:

”... haluan tarkkaan itse suunnitella, miten käytän talousmetsiäni siten, että niiden sekä taloudelliset, ekologiset että monikäyttöarvot säilyvät.” (N1975)

Toinen polttopuuta keräävä lämmitti myös talonsa puilla, joten puusavotta oli heilläkin *”jokavuotista hommaa”* (N1952). Veden äärelle muuttaneelle oli tullut mahdolliseksi aloittaa kalastusharrastus ja toinen kirjoittaja oli löytänyt sieniruuat:

”Sienistä en lapsena ollut kiinnostunut mutta nuorena noin 20-vuotiaana kun asuin jo omillani ja kävin kävelyllä asuntoni lähimetsässä ja niityllä, löysin hienoja valkoisia suomumustesieniä ja tein niistä ruokaa. Se oli ensimmäinen kerta elämässäni kun tein itse sienistä jotain, äitini oli yrittänyt syöttää meille paistamiaan rouskuja lapsuudessani mutta en ollut suostunut syömään, ne olivat mielestäni pahoja. Ihastuin suomumustesienten makuun ja siitä lähti kiinnostukseni sieniin.” (N1957)

Sieni-innostus oli johtanut vielä hankkimaan pätevyyden keruutuotetarkastajaksi ja vuosikymmenten ajaksi pitämään sieni- ja yrttikursseja. Myös sienien ja marjojen jalostukseen liittyvää yritystoimintaa kirjoittaja oli kokeillut. Toisenkin sieniharrastaja oli vienyt innostustaan toisten tietoisuuteen kouluttauduttuaan luonnonvaratuottajaksi ja luonto- ja ympäristöneuvojaksi aikuisiällä. Hän oli kouluttanut vapaa-ajallaan ihmisiä villiyrttien, sienien ja luonnonmukaisen, luonnosta kerätyn ruuan käyttöön. Tämä onkin nouseva trendi luonnontuotteiden hyödyntämisessä: villiruuan suosio on saanut ihmiset liikkeelle, etsimään luonnonvaraisia syötäviä kasveja omasta lähiympäristöstään.

7.1.3 Luonnonharrastukset

Luontoon liittyvien harrastusten määrä kasvoi aineistossa aikuisuuden ikävuosiin liittyvänä vain jonkin verran. Täysin uusina mainittiin aikuisiällä alkanut hyönteiskiinnostus sekä lepakoiden, revontulien ja tähdenlentojen bongaus, kukin vain yhden kerran. Lapsena tai nuorena omaksuttuja harrastuksia ei ollut hylätty iän karttuessa, tai ainakaan sellaisesta ei mainittu; poikkeuksena oli yksi maininta perhosharrastuksen poishiipumisesta. Useimmilla rakkaiksi käyneet luontoharrastukset jatkuivat läpi elämän, vaikka ruuhkavuodet ja lisääntyvä yhdistystoiminta olivat kilpailemassa rajallisesta vapaa-ajasta.

Pysyvin harrastus oli tämän aineiston perusteella lintujen tarkkailu ja muut lintuihin liittyvät tekemisen muodot – tosin yksi kirjoittaja mainitsi aloittaneensa lintuharrastuksen vasta aikuisiällä. Asiantuntijuuden kehittymisessä ollaan nuoruudessa aloitetussa harrastuksessa jo pitkällä. Lintuharrastus edellyttää paljon formaalia biologista ja eläintieteellistä tietoa yhdistettynä käytännön kokemuksena hankittuun kykyyn tehdä nopeaa ja strategista havaintotiedon valikointia (Lehtinen & Palonen 1999, 146–152). Jatkumo lapsuudesta eläkeikään oli esimerkiksi kirjoittajalla, joka *”ulkoiluttaa kiikaria edelleen”* (M1947) kamera mukanaan ja oli kiinnostunut myös kulttuurihistoriasta, erityisesti I.K. Inhan vaiheista. Myös toinen eläkeiän saavuttanut totesi, että lintuharrastus oli retkien, rengastusten, talvilintulaskentojen ja pesähavaintojen muodossa *”jatkunut läpi koko elämän kouluajasta lähtien”* (M1941). Talvilintulaskennat olivat kuuluneet rutiineihin kunniakkaat 65 vuotta, eikä vielä ollut suunnitelmia lopettaa. Toinen kirjoittaja, yli 50 vuotta lintuja harrastanut, teki edelleen aktiivista työtä lintuyhdistyksessä osallistumalla lintulaskentoihin ja järjestämällä opastettuja linturetkiä. Hän oli myös menneisyydessä osallistunut kotkakantojen pelastamiseen:

”Olin 1980–1990-luvulla mukana myös kotkien ruokintaprojekteissa. Raahaamassa sianruhoja lumiselle, jäiselle tai upottavalle suolle...”. - - ”Siinä kyllä tunsu tehneensä jotain konkreettista luonnonkin hyväksi.” (M1958)

Pitkän linjan konkari oli myös yli 30 vuotta rengastuksissa mukana ollut, joka oli saanut kipinän tähän touhuun ensimmäisestä viirupöllöstä itse tekemässään pöntössä. Hän oli jatkanut ja jatkaa pöllöpönttöjen tekoa ja ripustamista edelleen, samoin kuin *”lintujen suurisuuntaista talviruokintaa”* (M1952). Toinen kirjoittaja oli varhaisaikuisuudessa hakeutunut kokeneen luontoharrastajan ja sitä kautta lintuharrastajien seuraan, jossa oli saanut opastusta rengastuksen saloihin. Kodinrakennukseen linnuille ja

lintuharrastukseen ylipäättään oli varsin sitoutunut kirjoittaja, joka kirjasi perheensä aktiviteetteihin kuuluneen myös lintutornin rakennuksen kotikylälle sekä ainakin 250 linnunpöntön rakentamisen ”*kouluille lasten kanssa ja myyntiin yhdistyksemme tueksi.*” (N1960)

Lintutalon toimintaan nuoruudessaan tutustumaan päässyt oli jatkanut lintujen pelastustoimia vielä perheellisenäkin ja yhteys lintutalon hoitajaan oli säilynyt:

”. . . kyselin puhelimella ohjeita mm. jääkyyhkyn (nykyisin pikkuruokki) hoitamiseen; naapurin hangelta löytämään lintua uitimme lasteni kanssa kylpyhuoneessa lasten muoviammeessa – tosin huonolla menestyksellä.” (M1947)

Lapsuudessaan ja nuoruudessaan perhosista ja kasveista innostunut kirjoittaja jatkoi näitä harrastuksiaan edelleen. Hän ei keräillyt yksilöitä, vaan enemmänkin tietoa. Perhosista oli valmistunut väitöskirja ja tietokirjoja, mutta kasvit olivat yhtä tärkeässä asemassa hänen elämässään, niihin oli ”*syvällisempi salasuhde*” (M1971). Toinen perhosharrastaja oli luopunut varhaisaikuisuudessa perhosten keräilystä lähes kokonaan ollessaan opiskelun, kesäkurssien ja kesätöiden vuoksi liian kiireinen. Hän oli myös havainnut perhosten kantojen laskun alun osuneen samoihin aikoihin 1960-luvulla. Lintuharrastus oli hänellä kuitenkin voimissaan ja tämä oppikoulun kasvikokoelman keräämisestä innostunut harrasti myös kasveja edelleen. Kolmas aikuisiän kasviharrastaja oli saanut oppinsa 1970-luvulla palattuaan kotiseudulleen työhön. Vastavuoroiseen oppimiseen oli löytynyt mahdollisuus luonnontiedon lehtorin kanssa, jolta kirjoittaja oli oppinut kasvien tunnistamista ja jolle hän puolestaan oli opettanut lintuja. Yksi vastaajista oli kiinnostunut yli kolmekymppisenä hyönteisistä.

Luontokuvaus mainittiin kolme kertaa, joista yksi linkittyi kiinnostukseen I.K. Inhaa kohtaan. Kuvaamisen funktiot voivat olla moninaisia:

”Retkillä tuli kuvattua ennen kaikkea estetiikan vuoksi, mutta myös luonnon kohteita, joita ei tunnistanut tai joiden yhteyttä luonnon kokonaisuuteen ei mitenkään ymmärtänyt. Ne vain olivat kiehtovia ja erikoisia.” (M1953)

7.1.4 Elämykselliset muistot

Aikuisuuden aikana luontosuhdetta vahvistaneita ja luonnonsuojelijan identiteetin muovautumiseen vaikuttaneita merkittäviä muistoja tuli esiin seitsemässä tarinassa.

Lapsuuden ja nuoruuden tavoin ne saattoivat olla yksittäisiä hetkiä tai kasautuvia kokemusten sarjoja, liittyä eläimiin tai olla muita yksin tai yhdessä elettyjä elämyksellisiä hetkiä luonnossa, sekä pohdintaa niiden merkityksestä itselle. Ympäristöpsykologiassa nähdään voimakkaiden emotionaalisten kokemusten vaikuttavan ihmisen maailmankuvaan ja arvomaailmaan niin, että ympäristön hyvinvointi aletaan kokea myös omana hyvinvointina (Salonen 2005, 212).

Petolintujen suurimman ahdinon aikaan 1970-luvulla nähty maakotkapari kaartelemassa suon yllä poikasensa kanssa oli ollut *”luontoharrastajan juhlahetki”* (M1947). Toinen kirjoittaja oli biologian opintojensa aikaan vuoden 1967 tienoilla ollut tohtori Tenovuon johtamalla luontoretellä Turun saaristossa havainnoimassa merikotkan pesää, jonka epäonnistuneeseen pesintätulokseen oli saatu syy vasta myöhemmin. Ympäristömyrkköjen vaikutukset olivat tuolloin vasta nousseet julkisuuteen ja tämäkin tapaus vaati tieteellistä todentamista.

”Puun alla oli merikotkan munan rikutut kuoret, pesässä toisen munan sisälle kuollut poikanen (kuori liian paksu). Tenovuo lähetti Saksaan tutkittavaksi. Munien kalkkiaineenvaihdunnan syyksi paljastui myöhemmin viljansiementen elohopeapeitto.” (M1944)

Samalla kirjoittajalla oli vielä toinen hänelle hyvin merkityksellinen muisto, *”dramaattinen ympäristöjuttu”* (M1944), laivastonaikaisesta vanhojen tykinammusten mereen upottamisesta. Näistä kahdesta tapahtumasta lähtien hän oli ollut *”luonnon- ja ympäristönsuojelun asialla”* (M1944).

Vanhan metsän tunnelmassa samoillut oli ollut vaikuttanut elämyksen voimallisuudesta, vaikkei ollut tuolloin vielä tunnistanutkaan luonnonmukaisuutta lähellä olleiden Usmin korprien vanhalle metsälle tyypillisiä piirteitä. Myöhemmin kokeneempänä luontosuhdetta vahvistavia huippujuttuja olivat olleet *”lähiluonnon lempipaikat, Evo, pohjoiskarjalainen luonto, maan harvat aarniometsät, Hämeessä majava ja miten se muokkaa elinympäristöään”* (M1953). Kolme muutakin kirjoittajaa korosti toistuvien luontokokemusten tärkeyttä *”metsissä ja vesillä”* (M1943), joita oli yleensä paljon ja joille *”oli yhteistä suuri sisaruuden tunne kaikkea elollista kohtaan”* (N1953). Ne saattoivat olla pikkuhiljaa kertynyttä kokemusta, kun ympäristöä oli alkanut katsella eri tavoin esimerkiksi *”kalastusharrastuksen ja vesiluonnon kautta”* (M1974) tai niihin liittyi oppimisen kokemuksia:

”Oivaltamisen iloa luontoa tutkiessa ja pohtiessa asioita, ehkä paljon väärinkin mutta mietittyä on tullut paljon. Luontokokemukset, hienot paikat, uuden löytäminen, paikallistuntemuksen kasvaminen, nämä kaikki ovat tärkeitä asioita.” (M1974)

Eräopaskurssille osallistunut oli saanut myös kasvavan kiinnostuksen uuteen uraan liittyviin jatkuvan oppimisen mahdollisuuksiin, löytämiseen ja sitä kautta vaikuttamiseen:

”Kurssiin sisältyi Oulun yliopiston järjestämä 100 tunnin ekologian kurssi, joka avasi luontosilmäni toiselle tasolle ja sytytti tiedon nälän, joka ei ole täytynyt vieläkään.” - -
”Nykyään tähtihetkiäni ovat kunnalle tai maakunnalle uuden lajin löytäminen ja uhanalaisten lajien esiintymien löytäminen.” (N1946)

7.2 Elämäntapa muotoutuu

Kolmeenkymmeneen ikävuoteen mennessä oma identiteetti on yleensä muokkautunut ja elämänkatsomusta koskevat valinnat on tehty. Kuitenkin identiteetin nähdään jossain määrin muotoutuvan vielä keski-ikään saakka. Itselle tärkeiden asioiden painosuhteissa tapahtuu vielä aikuisiässäkin muutoksia, mutta arvostusten ja elämän peruskysymysten alueella ei suuria muutoksia juuri tapahdu, ellei jokin mullistava tapahtuma pakota suuntautumaan elämässä uudelleen. (Nurmi ym. 2014, 178–186, 207.) Luonnonsuojelijan elämäntapaan sitouduttaessa saadaan vaikutteita niin kirjallisuudesta ja mediasta kuin ihmisiltäkin. Omat ajatukset saavat syvyyttä ja uusia suuntia, valinnat vahvistusta ja suuntaudutaan tulevaan. Aletaan elää omassa elämässä ekologisemmin ja jaetaan kerättyä tietoa ja luonnontuntemusta myös muille.

7.2.1 Kirjat ja media

Kirjojen suuri vaikutus näkyi lapsuuden loputtua etenkin opiskeluvalinnoissa. Nuoruuden ja aikuisuuden rajamailla tehtyihin valintoihin oli saanut selkeyttä neljä akateemiseen uraan päätynyttä kirjoittajaa, joista yksi oli saanut sysäyksen biologiaan luettuaan Yrjö Kokon *Laulujoutsenen* ja Konrad Lorenzin *Eläimet kertovat*. Toinen oli ylioppilaskesänään lukenut omasta kiinnostuksestaan mikrobiologiaa käsittelevän kirjan ja päätyi tuolle alalle. Solubiologiasta ensin kiinnostunut kirjoittaja taas oli lopulta valinnut alakseen ekologian ja luonnonhoidon saatuaan innostusta Euroopan

luonnonsuojeluvuodesta 1970 ja luettuaan Rachel Carsonin *Äänettömän kevään* ja Rooman klubin *Kasvun rajat*. Neljännelle taitavan kirjoittajan kuvaukset kenttäbiologin työstä olivat synnyttäneet vahvan halun päästä tekemään juuri tuota työtä:

”Noihin aikoihin luin myös ensimmäistä kertaa Farley Mowatin kirjan Älä hukkaa hauku. Kirja kertoi nuoren biologin hyvin konkreettisesta matkasta sudenpesään. Sain sukeltaa ensimmäistä kertaa huumorin sävyttämänä kenttätyötään tekevän biologin arkeen ja rakastin jokaista hetkeä. Tämä kirja löytyy edelleen hyllystäni, enkä tiedä olisiko kiinnostukseni suojelubiologiaa ja ekologiaa kohtaan muokkautunut samanlaiseksi ilman tätä kirjaa. Muistan ajatelleeni, että tuota minäkin tahdon tehdä, juuri tuota.” (N1985)

Äänetön kevät ja *Kasvun rajat* mainittiin vielä yhdessä tarinassa, jonka kirjoittaja oli toisen nämä teokset maininneen tavoin 1950-luvulla syntynyt. Heille globaalin ympäristötietoisuuden laajeneminen ja näiden kirjojen herättämä julkinen keskustelu Suomessa oli osunut juuri siihen aikaan, kun omaa tulevaisuutta oli alettu rakentaa ammatinvalinnan ja elämäntapavalintojen kautta. Jälkimmäinen kirjoittaja oli päätenyt metsälalle, mutta mainitsi kirjojen innostaneen häntä luonnonsuojeluun ja hän olikin toiminut sen parissa 26-vuotiaasta lähtien.

Opettajaksi valmistunut kertoi saaneensa valmistujaislahjaksi opinahjostaan Teuvo Suomisen *Lintujemme katoava aateli* -kirjan, mikä oli ollut hänelle *”yksi merkkitapaus luonnonsuojelijaksi ryhtymisessä”* (M1947). Muissa viidessä kirjat maininneessa tarinassa kerrottiin lajioppaiden tärkeydestä sekä luontoon ja ympäristönsuojeluun liittyvästä kirjallisuudesta, josta oli saatu tietoa globaaleista ongelmista. Yksi kirjoittaja hyödynsi luonnonsuojelutyössään myös laajaa tietosanakirjasarjaansa ja oli varannut kirjallisuutta Suomen kansallispuistoista ja Suomen luonnon helmistä odottamaan sitä aikaa, kun ei *”enää itse pääse poluille.”* (N1960)

Muu media ei noussut tarinoissa juurikaan esiin. Vain yksi kirjoittaja mainitsi nauttineensa television luonto-ohjelmista ja radion Luontoilloista. Yhdelle, vasta yli 50-vuotiaana maailman tilaan havahtuneelle lisääntyvä ympäristöuutisointi ja niiden aiheuttama huoli oli kuitenkin toiminut merkittävänä kimmokkeena uudenlaiseen elämäntapaan siirtymisessä.

7.2.2 Merkitykselliset ihmiset

Luonnonsuojelijoiden tarinoissa muisteltiin paljon merkityksellisiä ihmisiä, jotka olivat aikuisvuosien aikana tarjonneet kannustusta luonnonsuojeluun, seuraa luontoretkille, mahdollisuuksia yhteisen oppimisen hetkiin tai olleet esikuvina. Luontosuhteen vahvistuminen ja ekologisen elämäntavan ratkaisut olivat näin saaneet sosiaalista aspektia ja uudenlaisia merkityksiä. Kokemusten keräämisen vastavuoroisuus näkyi siinä, miten tärkeiksi koettiin ne läheiset ihmiset, joihin itse oli pyritty vaikuttamaan tai joille oli haluttu tarjota elämyksiä tai kertoa luonnon ihmeistä ja ympäristönsuojelun tärkeydestä. Oma perhe, ystävät ja muut arkipäiviin kuuluvat ihmiset vahvistivat kirjoittajien sidettä luontoon ja aktiivitoimintaan.

Lähipiiri

Kaikkein tärkeimpänä mainittiin oman puolison omaa vastaava arvomaailma ja yhteisten harrastusten, erityisesti retkeilyn tärkeys. Kaikkiaan yhdeksän kirjoittajaa mainitsi puolison joko olleen luontohenkinen tai järjestöaktiivi jo ennen parisuhdetta tai kertoi miten jompikumpi oli vahvistanut toisen luontosuhdetta tai se oli muuten ollut tärkeä osa yhteiselämää. Samanhenkinen puoliso oli saatettu löytää järjestötoiminnan kautta tai esimerkiksi jo opiskeluaikana. Maastoretkille ja luontoon liikkumaan oli lähdetty yhdessä lähelle ja kauemmas; perheellisillä oli myös lapsia mukana. Tarinoissa tärkeiksi mainittiin myös luonnonantimien keruu yhdessä, linnunpönttöjen ja lintutornin rakentaminen, luontoliikuntakerhon vetäminen ja yhteinen luonnonsuojeluharrastus. Puolison nähtiin myös vahvistaneen omaa harrastuneisuutta ja yhdelle kirjoittajalle oli erittäin tärkeää se, että puoliso oli myös luonnonsuojelua edistävässä työssä.

Omien lasten kanssa retkeily ja luonnonläheisen elämäntavan opettaminen olivat monille kirjoittajille tärkeitä ja omaa luontosuhdetta tukevia kokemuksia. Neljässä tarinassa kuvattiin yhteisiä luontohetkiä: marjastusta, kalastusta, sienestystä, lumikenkäilyä, hiihtoa, retkeilyä, luontoliikuntalomia sekä vaelluksia Lapissa ja ulkomailla. Luonnossa liikkumisen lisäksi oli haluttu opettaa luontotietoutta muutenkin ja juurruttaa luonnon kunnioittamisen ja suojelun arvoja. Näitä mainintoja löytyi kolmesta tarinasta. Lapsenhankinnan epäekologisuudesta tunsu yksi kirjoittaja jopa huonoa omaatuntoa, mutta koska hänen pojastaan oli kuitenkin tullut luonnonsuojeluhenkkinen biologianopiskelija, hän ei tuntenut liian suurta katumusta. Toinen kirjoittaja puolestaan

harmitteli sitä, ettei hänen lapsistaan ollut tullut retkeileviä luonnonsuojelijoita, mutta toisesta kuitenkin radikaali villieläinten suojelija. Kasvatustavoitteiden onnistumisista oltiin ylpeitä, kun koettiin lapsiin tarttuneen samaa luontohenkisyttä ja arvoja. Teini-ikäisten poikiensa kanssa eräopaskurssin käynyt, perheen luonnonläheistä elämäntapaa tarinassaan korostava kirjoittaja iloitsi jälkikasvun myöhemmistäkin elämänvalinnoista:

”Aikuiset lapsemme arvostavat samaa linjaa, vaeltavat luonnossa rinkka selässä ja ovat rakentaneet jurtan ja laavuja kotipihaan.” (N1960)

Kolmen kirjoittajan elämässä olivat myös lastenlasten kanssa vietetyt yhteiset luontohetket tärkeässä asemassa. Sukupolvien arvomaailmojen jatkumo koettiin tärkeäksi tavaksi vaikuttaa ympäristöajattelun leviämiseen ja haluttiin myös tarjota luontotietoutta, kuten kertoa *”miksi koiranputki on koiranputki, kun siinä ei ole mitään koiraa”* (N1945). Muita lähipiiriin kuuluvia merkityksellisiä ihmisiä olivat oma veli sekä toisella kirjoittajalla veljentytär. Veljensä kanssa yhteisen lapsuudessa aloitetun lintuharrastuksen myötä samanlaisen luontosuhteen oli luonut kirjoittaja, joka oli sittemmin rauhoittanut yhdessä omistetun metsän suurilta osin METSO-ohjelman kautta. Toisen kirjoittajan veljentytär, joka rakasti susia ja kyykäärmeitä, oli kirjoittajan sukulaisista hänelle *”luonnonsuojelussa läheisin”* (N1945).

Muut merkitykselliset ihmiset

Perheenjäsenten jälkeen suurin merkitys kirjoittajien luontosuhteelle ja aktiivitoiminnalle oli ollut läheisillä ystävillä ja kavereilla. Osassa tarinoista kävi ilmi, että kirjoittaja puhui laajemmasta joukosta. Lapsuusajan retkeilykaveriin oli pidetty edelleen yhteyttä ja luontokerhokavereita oli tavattu aikuisenakin retkeilyn merkeissä. Yhden vastaajan luonnonsuojelijaystävä oli etäännytynyt fyysisesti muutettuaan kaupunkiin lähiluonnon tuhon aiheuttaman ahdistuksen vuoksi. Neljässä tarinassa nousi esiin lähi- ja ystäväpiirin samanhenkisyden tärkeys; ympäristömyönteisyys, samanlaisia kiinnostuksenkohteita ja samanlaista arvomaailmaa edustavien valikoituminen läheisiksi, se että tietoa otettiin vastaan ja luontoaktiivisuus hyväksyttiin – että oltiin *”samaa luontoperhettä”* (N1946). Yksi kirjoittaja koki saaneensa omalla esimerkillään myös muita osallistumaan *”tavalla tai toisella suojelutoimintaan”* (M1968). Eri tavoin ajatteleviakin silti ystäväistä löytyi ja silloin oli yhteisestä sanattomasta sopimuksesta vältetty konflikteja, koska *”ystävyyks oli*

tärkeämpää” (M1948). Välikirkoon johtaneet mielipide-erot mainittiin yhdessä tarinassa:

”... on tainnut käydä niinkin, että jos ystäväni ei ole ollut samaa mieltä luonnonsuojelun tärkeydestä, hänestä on tullut entinen ystävä...” (N1957)

Nuoruusaikaa vastaavasti löytyi tarinoista aikuisenakin omia ajatuksia laajentaneita tai innostusta herättäneitä puhujia ja kirjoittajia. Kolmessa tapauksessa viidestä oli kyse Pentti Linkolan kirjoituksista, hänen tapaamisestaan järjestetyssä puhetilaisuudessa tai muusta kohtaamisesta. Yksi kirjoittajista mainitsi ystäväystyneensä Linkolan kanssa, mikä oli syventänyt hänen luonnonsuojeluaatettaan. Muuten Linkolan kirjoituksia ja elämää oli saatettu seurata nuoresta asti ja eräs kirjoittaja oli kahden muun luontomiehen kanssa kokoontumassa *”pienimuotoiseen Linkola-seminaariin”* (M1947) keskustelemaan tuoreesta elämäkerrasta. Muina merkittävinä henkilöinä mainittiin Hannu Hautalan henkilökohtainen vaikutus yhden kirjoittajan lintuharrastukseen sekä toisessa tarinassa Pekka Nuorteva, joka oli saanut luennoillaan erään *”nuoren miehen funtsimaan kriittisesti maailman menoa ja ryhtymään toimiin”* (M1948). Julkisuuden henkilöiltä tarkentamattomia vaikutteita oli saanut yksi kirjoittaja, joka nimesi laajahkon joukon niin kotimaisia kuin ulkomaisiakin esikuvia:

”Jos minun pitää nimetä esikuvia tai innoittajia toiminnalleni, Äiti Teresa, Nelson Mandela, Bob Dylan, Riane Eisler ja Eeva Kilpi olivat sellaisia 1960-luvulta alkaen. Sittemmin 1980-luvulla prosenttiliikkeen perustajat Thomas Wallgren ja Risto Isomäki tekivät vaikutuksen ja seuraan heidän tekemisiään ja julkaisujaan edelleen, kavereitanikin ovat. Helsingin yliopiston jo edesmennyt professori Ilkka Hanski sekä ministerit Sirpa Pietikäinen ja Satu Hassi ja kansanedustaja Annika Lapintie ovat vaikuttaneet suuntautumiseeni ja tekemisteni sisältöön.” (N1946)

Muilta luontoharrastajilta ja -asiantuntijoilta oli saatu oppia neljässä tarinassa esimerkiksi omaan harrastukseen, kuten lintujen rengastamiseen tai lajintunnistuksen kehittämiseen liittyvissä asioissa. Yhteisiä elämyksiä luontoretkiltä mainittiin myös – samoin porukalla yhdessä oppiminen. Oppimisen kokemuksia ja ympäristötietoisuuden ja -tietämyksen lisäämistä olivat tarjonneet myös kaksi yliopisto-opettajaa varhaisaikuisuutta eläneille biologian opiskelijoille. Merkittävin muisto liittyi heistä toisella tohtori Tenovuohon ja merikotkiin, mikä oli ollut kirjoittajalle *”ratkaisevaa”* (M1944) luonnonsuojelijan alkavalla uralla. Toinen kirjoittaja mainitsi opiskeluaikaisten kurssikavereiden olleen yhtä suuria vaikuttajia kuin opettajien. Samantapaista tietämyksen lisäämistä tuli

tarjonneeksi eräs kansalaisopiston rehtori, joka oli ”tempaissut” (M1947) yhden vastaajista vetämään lintukursseja kansalaisopistoon. Työ oli vaatinut jonkin verran uuden opetteluakin:

”Tietämykseni karttui kattamaan luontoa laajemmalti, linnut toki mukana ja pääkohteena.” (M1947)

Muita yksittäisiä mainintoja saivat samoihin yliopiston pääsykokeisiin päätynyt tuttu poika, joka antoi vinkkejä metsätalouden peruslinjalle hakeutumiseksi, sekä naapurin rouva, josta yksi kirjoittaja oli saanut kumppanin paikallista vesistönsuojeluyhdistystä perustamaan.

7.2.3 Luontotiedon jakaminen

Monille luontoharrastuksiin uppoutuneille tai muuten luonnosta kiinnostuneille oli ollut ominaista pyrkimys jakaa tietämystään muillekin kuin aivan omaan lähipiiriinsä kuuluville. Ympäristöasioista kiinnostuneet halusivat myös edistää ympäristönsuojelua tarjoamalla ympäristökasvatusta eri muodoissaan. Tätä luonto- ja ympäristötiedon jakamista tehtiin omalla vapaa-ajalla, luonnonsuojeluyhdistyksen toiminnan ulkopuolella, niin epämuodollisissa yhteyksissä kuin muodollisemmissakin yhteistyöverkostoissa. Työajallakin monet käyttivät osaamistaan hyödyksi työssään, vaikka eivät luonto- tai ympäristöalalla olleetkaan tai vaikka työnkuvan painopisteet eivät olleet ympäristökasvatukselliset. Tätä varten oli saatettu hankkia myös lisäkoulutusta tukemaan vapaaehtoistyötä ja laajentamaan omaa työnkuvaa.

Osaamisen ja tietämyksen jakaminen muille mainittiin kolmessatoista tarinassa. Se oli siis useammalle kuin joka kolmannelle tärkeä tapa edistää luonnonsuojelua ja luontoharrastuksia omalla toiminnallaan. Lehtijuttujen, kirjoitelmien, ohjelmien ja esitelmien kirjoittaminen sekä lehden toimittaminen oli tavallisinta. Yksi vastaajista, tuleva tutkija, oli julkaissut ensimmäisen kasviartikkelinsa 18-vuotiaana lukiolaisena. Sosiaalisen median aikana myös luonto- ja retkeilyblogit sekä muu verkkotiedottaminen oli otettu käyttöön, eikä tämä ollut nuorimman sukupolven villitys, vaan 1940- ja 1960-lukujen kasvattien. Vastaajista kaikkein nuorimpia edustava puolestaan oli panostanut perinteikkäämpien tietokirjojen kirjoittamiseen. Painetun sanan voimaan pisti toivonsa myös luonnonsuojelun teemanäyttelyn käsikirjoituksia laatintu:

”Että omalla työlläni minä olen voinut hetkeksi koskettaa toista ihmistä, liikuttaa hänen ajatuksiaan tai tunteitaan ja saanut ehkä omalta osaltani jonkin pienen muutoksen versomaan.” (N1985)

Radiossa esitelmöiminen, paikallisen ”luontoillan” pitäminen, laajahkojen maastopäiviä sisältävien luontokurssien sekä lintu-, sieni- ja yrttikurssien pitäminen olivat olleet muutamille sopivia tapoja toimia sanansaattajina. Vaihtokauppana oppimista ja opettamista oli tehnyt kirjoittaja, joka oli opetellut luonnontiedon lehtorin avustuksella kasveja ja opettanut itse tälle lintujen tunnistusta. Yksi eläkkeellä oleva eräopas ja luontokartoittaja oli opettanut myös luontoalan oppilaitosten opiskelijoita. Lasten ja koululaisten parissa työskentelevät olivat käyttäneet tietämystään hyödyksi *”ohjaamalla hoitolapsia lähiluontoon tutustumisessa”* (N1960) ja olemalla *”työyhteisönsä luontoasiantuntijana”* (N1960) tai jakamalla luontohavaintoja oppilaiden kanssa. Ensin mainittu oli kouluttautunut myös Metsämörri-ohjaajaksi sekä luontokerhon ohjaajaksi.

Toimittajan työtä tekevä oli suorittanut ympäristökasvattajan erikoisammattitutkinnon *”tueksi niin vapaaehtoistyössä ja ehkä joskus työelämässä, jos ammatinvaihtoa pitää harkita”* (N1962). Luonto- ja ympäristöalan virkamies puolestaan mainitsi paneutuneensa työssään erityisesti lasten ja nuorten ympäristökasvatukseen. Mielenterveyshoitajana työskennellyt oli työvuosinaan käyttänyt osaamistaan luontoryhmissä ja vielä eläkkeellä vapaaehtoistyössä vanhusten ja lasten parissa. Valmiutta sekä itse hyödynnettävään tietoon ympäristökasvatuksen tilanteesta että laajempaa vaikuttavuutta sen kehittämiseen oli hakenut yksi lastentarhanopettaja liittymällä OECD:n Ensi Verkostoon, joka kehitti koulujen ympäristökasvatusta.

7.2.4 Ekologinen elämäntapa

Ympäristövastuulliseen elämäntapaan liittyvä syvälinen itsetutkiskelu synnyttää halun myös toimia ympäristölle myönteisellä tavalla. Ekologisia valintoja tehdessä omat moraaliset ja eettiset ihanteet sekä tavoitteet ovat sopusoinnussa toiminnan kanssa, mistä koetaan mielihyvää. Valinnat eivät ole uhrautumista tai luopumista, vaan päinvastoin omista ekologisista periaatteista tinkiminen koettaisiin luopumisena. Elämäntavan valinnassa korostuu sisäinen hallinta, eli kyky tuottaa haluamaansa elinympäristöä, sekä henkilökohtainen vapaus valita kulutuskeskeisyydestä poikkeava elämänpolitiikka. (Mesimäki 2006, 96–102.)

Luontoaktiiveiksi hakeutuneiden elämäntarinoissa arjen ekologiset valinnat mainittiin yhdessätoista tarinassa. Ne kuuluivat siis luonnonsuojelijan identiteettiin, yleensä jo ennen aktiiviuran aloittamista. Tarinoista ei käynyt ilmi oliko ekologisten valintojen tärkeys ollut suuntaamassa kohti järjestötoimintaa, mutta ne nähtiin joka tapauksessa osana luonnonläheistä ja ympäristömyönteistä elämäntapaa, joka tuntui itselle omalta. Useimmat maininnat omista ympäristövastuullisista ratkaisuista koskivat kulutus- ja energiavalintoja. Tällaisia olivat esimerkiksi jätteiden lajittelu ja kierrätys, jätteiden mahdollisimman vähäinen tuottaminen, kompostointi, kulutuksen välttäminen, suutaripalvelujen ja kirpputorien hyödyntäminen, kasvisruokavalio, lähiruuan suosiminen, osittainen omavaraisuus ruuantuotannossa sekä talon tai kesämökin lämmitys puilla. Maalla asuminen, kesämökin ulkoahuussi ja ekokosmetiikan valmistus nähtiin myös osana näitä valintoja. Yksi kirjoittaja oli perheineen osallistunut ”Vihreät perheet” -ekoasumisen kampanjaan ja mainitsi perheen pärjänneen mainiosti. Heillä oli kokemusta myös ruokapiirin pyörittämisestä:

”Nuorena perheenä pyöritimme kotikylällämme ruokapiiriä lähitilojen tuotteita jakaen, samalla kun haimme omamme. Hyödynnämme edelleen lähitilojen suoramyyntiä.”
(N1960)

Luonnon hyväksi tehtyjä valintoja ei nähty raskaina vaan ne olivat omaa arvomaailmaa tukevia ja tärkeitä identiteetin esiintuomista varten. Yhdessä tarinassa kuitenkin mainittiin uhrauksen sävyisenä valokuvauksen lopettaminen jo nuorena, jotta maailman hopeavarat säästyisivät. Muuten ekologiset valinnat eivät olleet kuormittavia, joskin toisinaan hieman työläitä, mutta silti ne oli jaksettu tehdä:

”Luonnonsuojelu on minulle niin suuri arvo että omassa elämässäni pyrin jättämään mahdollisimman vähän jätteitä ja pyrin kierrättämään kaikki. Joskus jopa itse tuskastun kun kaikki roskat pitää lajitella niin tarkoin, mutta omatunto soimaa ellen niin tee.”
(N1957)

Tunnustuksena yksi kirjoittaja myönsi, ettei ole *”koskaan ollut mikään puritaaninen askeetti”* (N1964), mutta satsasi laatuun ja pitkän käyttöiän tuotteisiin:

”Ostan mm. laadukasta, luomuista lähiruokaa, joka on kallista. En kuitenkaan ole hankkinut koskaan juurikaan koruja – enkä ensimmäistäkään kultaista korua. Yritän myös pitää kiloni kurissa vuosikymmenestä toiseen, jotta mahtuisin samoihin vaatteisiin.” (N1964)

Liikkumisen ja matkustuksen suhteen oli tehty ratkaisuja ainakin rajoittamalla matkustamista ulkomaille, pyöräilemällä ja hankkimalla ensin kimppa-auto, sittemmin pieni ja vähäpäästöinen auto. Neljässä tarinassa kuitenkin mainittiin jopa hieman pahoitellen, että kyllä autokin omistuksessa on ja sillä ajoa tulee jonkin verran tai paljonkin. Muina luonnonläheiseen elämäntapaan kuuluvina tekoina mainittiin perinnemaisemien hoito arjen ohessa omassa kotipiirissä ja metsäomaisuuden säästäminen hakkuilta suojelemalla se vapaaehtoisesti. Monilla vastaajilla tarinasta ilmeni, että erilaisten ekoratkaisujen yhdisteleminen omassa arjessa tuntui täysin luontevalta. Tässä saattoi olla vaikuttamassa niin sanottu katalyytti-käyttäytyminen. On huomattu, että ympäristöystävällisen toiminnan valitseminen johtaa helposti omaksumaan myös uusia. Keinovalikoimaa on helpompi laajentaa, kun on ensin omaksunut yhden toimintamallin. Ryhmään kuuluminen toimii vahvistavana tekijänä: ympäristömyönteinen minä-identiteetti, tässä tapauksessa luonnonsuojeluyhdistyksen aktiivin rooli ja luonnonsuojelijan identiteetti, myötäilevät omaksi koetun ryhmän arvoja, uskomuksia ja käyttäytymismalleja. (Christensen, Rothberger, Wood & Matz 2004, 1295–1296, 1307; Whitmarsh, L. & O’Neill, S. 2010, 305–306.)

7.3 Aktivoituminen toimintaan

Turhautuminen ympäristöongelmien etenemiseen ja omakohtainen ympäristöahdistus menetettyjen luontopaikkojen tai siihen liittyvien pelon tunteiden takia ovat monelle viimeistään syy aktivoitua laajempaan yhteiskunnalliseen toimintaan. Joillekin järjestötoiminta on tullut mukaan jo luontoharrastusten vuoksi ja luonnon- ja ympäristönsuojeluprojekteihin osallistuminen on siinä isona osana. Elämäntapavalintoihin saadaan tukea muilta samankaltaisilta luontoihmisiltä ja yhdistystoiminnan kautta päästään vaikuttamaan asioihin omaa elämänpiiriä laajemmin. Toiminnan onnistumisten ja siitä saadun palautteen ansiosta luontosuhde ja luonnonsuojelijan identiteetti syvenevät.

7.3.1 Ympäristöahdistus

Ympäristöahdistus voi syntyä sekä itselle tärkeiden ja läheisten alueiden tilan heikkenemisestä, että olla osa sitä angstia, joka liittyy koko maailman tilaan ja ihmiskunnan tulevaisuuteen. Monille ihmisille ahdistus aiheuttaa voimattomuutta ja

haluttomuutta tarttua ongelmien ratkaisuihin, mutta vahvan luontosuhteen kehittäneille luonnonsuojelijoille ahdistuksen vähentäminen aktiivisen toiminnan kautta näyttää olevan valittu toimintatapa. Sopiva määrä ahdistusta toimii siis motivaationa muutoksen tekemiseen. Menetyksen tunteet voivat olla hyvinkin vahvoja ja psyykkiset oireet vaihdella lääketieteellisesti määritellyistä ahdistushäiriöistä akuutteihin psykofyysisiin oireisiin. Ihminen pitää lähtökohtaisena luonnon tilana sellaista tilaa, mikä on vallinnut hänen omina kasvun vuosinaan. Siksi vanhemmat sukupolvet kokevat usein voimakkaampaa surua ja nostalgiaa muistellessaan menetettyjä maisemia. Voimakkaat tunteet voivat aiheuttaa jopa traumoja, jotka vaurioittavat ihmistä syvästi. (Pihkala 2017, 12–14, 21, 77–78.)

Moni kirjoittaja oli havainnut lähiluonnossa negatiivisia muutoksia jo lapsuus- ja nuoruusvuosinaan tai havahtunut pohtimaan ympäristön tilaa ja maapallon tulevaisuutta. Aikuisuuden vuosina näitä tapahtumia oli ehtinyt kertyä paljon lisää ja huoli oli lisääntynyt, vahvistunut ja aktivoinut osaltaan ottamaan askelia ympäristövastuulliseen toimintaan omassa elämässä sekä osallistumaan luonnonsuojelua edistävään toimintaan. Luonnon tuhoutumisen ja sen tilan heikentymisen kuvauksia oli yhdessätoista tarinassa.

Ympäristönsuojelualan virkamies muisti jo lapsuudesta metsäteollisuuden jätevesien pilaamien vesistöjen hajun, mutta oli törmännyt samaan vielä virkauran alkupuolellakin. Monia muutoksia peilattiin lapsuuden kautta: mitä oli menetetty verrattuna lapsuusvuosiin, miten luonto oli muuttunut huonompaan suuntaan liiallisen luonnonvarojen käytön seurauksena ja lajien kato oli havaittavissa omien harrastusten kautta. Lintujen perässä yli 50 vuotta juossut oli havainnut pitkän ajanjakson luonnon ja elinympäristöjen muutoksen nimenomaan lintukantojen muutoksissa. Perhosharrastajat olivat hyvin huolissaan lajimäärien suuresta vähenemisestä; ennen niin runsas lajisto oli innostanut keräilyharrastukseen vielä nuoruudessa, mutta 1960-luvulla olivat perhoset alkaneet hävitä. Perhostutkija suri sukupuuttoaallon etenemistä oman rakkaan lajiryhmänkin kautta:

”27 vuotta valtakunnallista päiväperhosseurantaa kertoo koruttomasti, kuinka ison muutoksen äärellä olemme.” (M1971)

Valosaasteen lisääntyminen, merenrantojen paikallinen likaantuminen, niitty- ja pellonvieruskasvillisuuden taantuminen ja metsien avohakkuut – *”että lähes kaikki hävitettäisiin”* (N1953) olivat lapsuuden vuosina vielä jotakin sellaista, mitä ei olisi voinut uskoa, mutta johon oli ollut aikuisena pakko sopeutua. Lohikalojen vähentyminen

oli ollut kalastusta harrastavalle yksi askel kohti luonnonsuojelutoimintaa ja elämyksellisissä muistoissa kuvattu kokemus merikotkien rikkonaisista munista sekä tykinammusten upottamisesta olivat sysänneet ainakin niistä kirjoittaneen ympäristönsuojelun asialle. Aktiivitoiminnassa mukana olevalle jokainen menetetty luonnonsuojelutapaus oli ollut surua aiheuttavaa, vaikka menestysten avulla olikin jaksettu jatkaa eteenpäin.

”. . . menetyksiä olen surrut todella paljon ja jokainen menetys on ollut ahdistavaa.”
(N1958)

Yhdelle vastaajista luonnon arvojen menettäminen ei ollut ollut enää omassa mielessä hallittava asia, vaan se oli johtanut hyvin äärimmäiseen reaktioon, itsetuhoisuuteen:

”Luonnon tuhoutumisen näkeminen kaikkialla sai minut välillä itsemurhan partaalle. Onneksi löysin hyvän psykiatrin, jonka kanssa kymmenkunta vuotta tavattuani sain elämäniloni takaisin.” (M1952)

Ahdistuminen, pelko ympäristön muutoksista ja huoli sen vaikutuksista oli paljon yleisempää kuin täydellinen epätoivo. Näitäkin mainintoja oli yhdessätoista tarinassa. Kaiken kaikkiaan 18 henkilöä oli kokenut joko konkreettista luonnon tuhoa ja tilan heikkenemistä omassa lähiympäristössään, kuten edellä kuvattiin, tai epämääräisempää huolta, pelkoa ja ahdistusta mahdollisista kehityskuluista ja maapallon tulevaisuudesta. Teksteissä nousi esiin asian kiireellisyys: oli huomattu ja opittu, että monet ympäristöongelmat ovat jo siinä pisteessä, että korjaaminen alkaa olla hankalaa. Oman elämäntavan kriittinen tarkastelu nähtiin myös osana vaikutusten tarkastelua. Nuoruudessa alkanut ahdistus oli saattanut jatkua näihin päiviin, mutta se oli myös toiminut motivaatitekijänä aktiivitoiminnassa. Luovuttamisen merkkejä ei osoittanut kukaan, asioita oli pohdittu syvällisesti ja myös tulevista sukupolvista oltiin huolissaan, oli sitten kyse omista jälkipolvista tai ihmiskunnasta ylipäätään.

”Päivä päivältä tulee tärkeämmäksi luonnon/ilmaston/koko maapallon merineen suojele. Pelko on, että olemmeko jo myöhässä? Yksittäisten lajien ja pienten elinympäristöjen suojelelusta on päästävä laajemmalle.” (M1947)

”Pidän kuitenkin luonnon puolta hamaan loppuun asti – se ei vaadi ’työotetta’ vaan tulee sydämestä.” - - ”Siksi olen nyt ylpeästi luonnonsuojelija ja voin hyvällä omallatunnolla sanoa aikanaan, että ’iskä yritti kaikkensa’ – enempää ei yhdeltä mieheltä voi vaatia.”
(M1971)

Huolta tunnettiin yleisesti maailman menosta ja luonnon tilasta, lajien hupenemisesta, fossiilisen energian käytöstä ja aseellisuudesta, kaivannaisteollisuuden vaikutuksista, digitalisaatiosta, tehokkuuden ylistyksestä, ihmisten ajattelutavoista, ihmistoiminnan kestämyydestä, tulosten saavuttamisen hitaudesta, ja myös päättäjien saamattomuudesta.

”Vaikka esim. ilmastomuutos ja sen vaikutukset jo ovat tiedossa, voivat päättäjät ja elinkeinonharjoittajat vallan kevyesti toimia ihan niin kuin ilmastomuutosta ei olisi olemassakaan.” (N1953)

Vanhemmat sukupolvet muistivat vielä ensimmäiset ympäristötietoisuuden globaalien heräämisen merkit ympäristöuutisoinnin lisääntymisenä; kun DDT ja muut ympäristömyrkyt ylittivät uutiskynnyksen, petolinnut alkoivat hävitä ja Suomessa laulujoutsen oli kadota kokonaan, kunnes Yrjö Kokko nosti kirjoillaan kansallislintumme arvon uuteen nousuun. Yksi 1950-luvulla syntynyt kirjoittaja ihmetteli ilmastonmuutoksen hidasta nousua ihmisten tietoisuuteen, kun siitä oli kerrottu jo ruotsin oppikirjassakin:

”En ymmärrä eikö sitä ole muut lukeneet tässä maassa.” (M1954)

Toinen 1960-luvun ympäristöheräämisen omakohtaisesti kokenut oli opiskeluaikaisen politisoitumisen ja aktivoitumisen kautta havahtunut raaka-aineiden holtittoman käytön sekä saasteiden ja myrkkujen levittämisen kestämyyteen. Yliopisto-opiskelussa opitut asiat olivat saaneet hänet suhtautumaan kriittisesti maailman menoon ja myös aktivoitumaan toimintaan.

7.3.2 Liittyminen luonnonsuojeluyhdistykseen

Liittyminen ympäristöjärjestöön on yksi askel kohti vaikuttavampaa ympäristö- ja luonnonsuojelutoimintaa. Ympäristöahdistuksen voimistuessa kuulumisen laajempaan ryhmään vahvistaa jaksamista ja antaa toivoa (Pihkala 2017, 156). Spesifi sosiaalinen identiteetti, tässä tapauksessa luonnonsuojelijan identiteetti, muotoutuu osin myös itselle tärkeän ryhmän ja sen normikoodiston perusteella. Samankaltaisuutta ryhmän jäseniin painotetaan verrattuna muihin. Aktiivinen identiteetti omaava sitoutuu myös käytännön toimintaan ja vahvistaa näin identiteettiään. Osallistumattomuus puolestaan aiheuttaa epämieluisuuden tunteita. (Fielding, McDonald & Louis 2008, 319–323.)

Tyypillisimmin ensin liitytään rivijäseneksi ja tarkastellaan toimintaa pienen matkan päästä tai osallistutaan yhdistyksen järjestämiin tapahtumiin, retkille ja talkoisiin ennen kuin otetaan hallitusvastuuta tai tullaan pyydettyksi luottamustoimiin. Sitoutumisen syventymisessä valintoja ohjaa motivaatio, jonka ajoittainen tai jopa pysyvä hiipuminen voivat olla riski toiminnan jatkuvuudelle (Yeung 2005a, 83). Motivaatiota uhkaavina tekijöinä Nylund ja Yeung (2005, 30) näkevät esimerkiksi aktiivien loppuunpalamisen. Vastavoimana sitouttavan toiminnan kuluttavuudelle on esimerkiksi sen tunneintensiivisyys, jota on nyt enenevässä määrin alettu huomioida liikkeiden tutkimuksessa; aiemmin on korostettu enemmän toiminnan järkipäisyyttä ja vaikuttavuutta. Hyvin erilaisetkin tunteet voivat saada eri toimijat innostumaan samoista yhteiskunnallisista kysymyksistä. (Lindholm & Lundblom 2010, 176–178, 187.) Onnistunut toiminta tuo myös tunnetta ”historian tekemisestä” (Kamieniecki, Coleman & Vos 1995, 321).

Saatekirjeessä ei erikseen pyydetty kertomaan yhdistykseen liittymisen syistä tai tavoista, mutta silti asia mainittiin jossain muodossa useimmissa tarinoissa. Aineistossani viisi vastaajaa oli tullut mukaan toimintaan liittymällä ensin rivijäseneksi, esimerkiksi saadakseen tietoa ”*lähiseudun luonnosta ja eläimistöä*” (N1975). Varhaisina aikoina muistettiin osallistutun ainakin retkille ja esitelmätilaisuuksiin. Muutamilla ensimmäiset kontaktit yhdistykseen olivat katkenneet muun yhteiskunnallisen aktiivisuuden vuoksi tai paikkakunnalta muuton vuoksi. Yksi oli eronnut paikallisjärjestöstään erääseen ympäristöä uhanneeseen hankkeeseen liittyvien erimielisyyksien takia, mutta hän oli palannut toimintaan mukaan toiselle paikkakunnalle muutettuaan ja hänet oli myös pyydetty mukaan hallitukseen siellä.

Muutama muukin muisti tulleensa nimenomaan pyydettyksi mukaan hallituksen toimintaan. Nylund ja Yeung (2005, 31) ovat havainneet, että vaikka eri puolella Suomea ja eri ikäryhmissä kiinnostus vapaaehtoisuuteen vaihtelee, niin korkeimmillaan jopa kaksi kolmesta ei-vapaaehtoistoimijasta olisi pyydettyessä valmis lähtemään toimintaan mukaan. Tutkimuksessani tilannetta kuvaavat sanavalinnat kuvastavat osin sattuman osuutta ja hieman huvittuneesti tuttujen ihmisten vaikutusta: yksi puhuu ”*kaappauksesta*” (M1958), toinen ”*ajautui puolivahingossa luonnonsuojelun puolelle*” (M1971) pyynnön seurauksena ja kolmas oli ”*lopulta suostunut tulemaan hallitukseen*” (N1945). Yksi jätti auki mahdollisuuden ettei olisi itsenäisesti ehkä päätenyt mukaan tällaiseen toimintaan, ellei häntä olisi henkilökohtaisesti pyydetty:

”Järjestötyössä en ole kutsumuksesta tai intohimosta, vaan pyynnöstä. Luonnonsuojeluyhdistyksen hallitus tarvitsi täydennystä, joten mikä ettei.” (M1953)

Kolmelle muulle sen sijaan luonnonsuojeluun aktivoituminen oli sidoksissa nimenomaan järjestötyöhön, jota ei ilman omia ponnistuksia olisi ollut edes tarjolla; he olivat itse perustamassa paikallisia luonnonsuojeluyhdistyksiä vuosikymmeniä sitten ja olivat olleet toiminnassa mukana siitä asti, tai pienin katkoksien perheellistymisen vuoksi. Kolme muuta oli löytänyt tiensä aktiiviseen yhdistystoimintaan jonkin elämänmuutoksen seurauksena: yksi nuoruudessaan kaupunkiin muuton yhteydessä, toinen saatuaan herätyksen luontoasioihin aikuisena kaupungissa asuessaan ja uudelleen koulutauduttuaan luontoalalle. Kolmas mainitsi olleensa jo kerran yhdistyksen sihteerinä, mutta kilpaurheilun vallatessa yhä enemmän aikaa tämä toiminta oli jäänyt pois ja mahdollisuus uudelleenaktivoitumiseen tuli vasta urheilu-uran päätyttyä.

Ammatti- ja opiskeluvaihtoivat olivat vaikuttaneet kahden kirjoittajan yhdistysaktiiviksi ryhtymiseen. Toinen, biologi, oli päättänyt yhdistykselle töihin ja sitä kautta myös mukaan hallitustyöhön, ja toinen oli luontokartoittajaopintoihinsa liittyen tehnyt opinnäytetyön liito-oravasta, mikä oli johtanut järjestökytköksiin:

”Ajauin luonnonsuojelupiirin toimintaan ja sillä tiellä olen.” (M1968)

Lopuissa maininnoissa yhdistykseen liittyminen oli tapahtunut esimerkiksi jo opiskeluaikana, valmistumisen jälkeen tai lasten kasvettua isoiksi, oli vaihdettu yhdistystä kun oli kuultu että omaan synnyinkuntaan oli perustettu samanlainen, tai oltu ensin mukana valtakunnan tasollakin, mutta jouduttu jättämään aktiiviura toviksi taakse virkamiesuran vuoksi ja palattu sitten eläkkeellä takaisin. Toiselle kirjoittajalle oli ympäristöalan virkamiesuran alussa sanottu, ettei luonnonsuojelujärjestöön saisi kuulua ollenkaan, mutta asian todellisen laidan selvittyä kirjoittaja oli liittynyt paikallisyhdistykseen.

Liittymisen syistä oli vain muutama maininta. Luonnonmukaisen elämäntavan ja ruuan alkuperän vieminen ihmisten tietoisuuteen mainittiin yhdessä tarinassa. Toinen kirjoittaja oli hakenut samankaltaista seuraa:

”. . . on vapauttavaa toisinaan seurustella samanhenkisten nillittäjien kanssa ja tuntee, ettei ole ihan yksin ympäristöahdistuksensa kanssa.” (N1964)

Yhden tarinan kiteytys luonnonsuojelijaidentiteetin tärkeydestä ja velvoittavuudesta nivoutui oleellisesti järjestötoimintaan:

”Olen liittynyt luonnonsuojeluliittoon ja toiminut siellä aktiivisesti nyt 30 vuoden ajan, koska koen, että luontoa ja ympäristöä pitää suojella. En voi ulkoistaa tätä kenellekään muulle, koska jokaisen pitää tehdä oma osansa.” (N1953)

Osallistumalla yhdistyksen toimintaan jäsenten yksilölliset voimavarat muuntuvat kollektiivisiksi voimavaroiksi ja jäsenet voivat saavuttaa tavoitteita, tai osallistua sellaisten järjestelmien päätöksentekoon, joihin yksin ei olisi mahdollisuuksia. (Helander 1998, 134–135; Siisiäinen 2002, 12).

7.3.3 Järjestöyön anti

Vapaaehtoistoiminta tuottaa yhteiskunnalle ja osallistujilleen lukuisia hyötyjä. Se esimerkiksi muuttaa kulttuuria ja toimintatapoja, edistää pehmeitä arvoja ja välittämisen henkeä (Nylund & Yeung 2005, 26–27). Se luo osallisuutta, kokemisen, ryhmään kuulumisen ja mukanaolon tunnetta sekä mahdollistaa uusien ihmisten tapaamisen (Harju 2005, 69; Yeung 2005, 114). Sosiaalinen aspekti onkin monille varsin tärkeä. Kolmannen sektorin areenoilla rakennetaan ja pidetään yllä sosiaalista pääomaa ja sosiaalisia toimintaedellytyksiä sekä voimistetaan yksilöidenvälisiä siteitä ja verkostoja (Seppälä 2011, 150, 162; Yeung 2002, 68). Osalle toimijoista ryhmä ja yhdessä toimiminen eivät kuitenkaan ole niin tärkeitä. Sen sijaan ideologiset tai aatteelliset lähtökohdat voivat olla merkityksellisempiä. (Rasimus 2006, 159–160.) Toisinaan mukana olevista ihmisistä ei edes varsinaisesti pidetä, mutta toleranssi erilaisuutta kohtaan kasvaa yhdistyksessä toimiessa (Siisiäinen & Kankainen 2009, 128). Velvollisuudentunto ja altruistinen auttamishalu, yleinen kiinnostus vapaaehtoistyötä kohtaan, halu saada uusia kokemuksia tai arvostuksen hakeminen voivat myös motivoida vapaaehtoistyöhön (Pohjola 1999, 74; Yeung 2002, 32–33).

Vapaaehtoisuus kehittää eettistä arvomaailmaa ja syventää identiteettiä, tarjoaa itsensä toteuttamisen mahdollisuuksia, edistää henkilökohtaista hyvinvointia ilon ja tuen saamisen kautta, antaa mahdollisuuden mielekkääseen tekemiseen, merkityksellisyyteen, uuden oppimiseen ja henkilökohtaiseen muutokseen, antaa ryhtiä ajankäyttöön ja arvokasta työkokemusta (Harju 2005, 70; Oikeusministeriö 2006, 14; Yeung 2002, 69; Yeung 2005b, 109–113). Sorri (2005, 137) näkee vapaaehtoistoiminnan eräänlaisena mahdollisena korvikkeena työelämälle, joka mahdollistaa esimerkiksi eläkkeelle jääneelle samantapaisten työtehtävien jatkamisen, jolloin jatkuvuuden tunne yksilön

elämässä säilyy. Toisaalta tehtävät voivat poiketa täysin työelämästä, jolloin pystytään iästä ja työtilanteesta riippumatta kokeilemaan jotakin sellaista, mitä ei vielä ollut ehditty kokeilla. Tämä nousee omassakin tutkimusaineistossani esiin erityisesti alanvaihtajien keskuudessa. Myös muille eläkkeelle jääneille yhdistystoimintaa näyttää tarjoavan kanavan hyödyntää osaamistaan työuran päätyttyäkin.

Suurimman merkityksen järjestötyön positiiviseen nosteseen tuovat muut aktiivit, joiden kanssa jaetaan samanlainen arvomaailma sekä tavoitteet, vietetään iloisia hetkiä mielekkään toiminnan parissa ja kerätään paljon muistoja. Kaksitoista kirjoittajaa mainitsi tarinassaan itselleen merkityksellisenä ihmisjoukkona yhdistystoiminnassa tutuksi tulleet luonnonsuojelijat. Erityisesti yhdessäolo ja samanhenkisyys koettiin tärkeiksi, *”hengenheimolaisuus”* (M1974), ystävyystyminen, luonnonsuojelutyön oppiminen ja positiivisen palautteen saaminen omasta toiminnasta niiltä, jotka olivat perehtyneet luonnonsuojeluun ja luontoharrastuksiin. Järjestötoveria saatettiin myös ihailla *”idolina”* (N1960). Pyyntö hakea liittotason johtotehtäviin oli myös otettu kohteliaisuutena, vaikka siitä oli kieltäytyttykin.

Ihmissuhteiden koettiin olevan *”luonnonsuojeluhenkisten kesken antoisia”* (N1960), aktiiveissa oli *”hienoja persoonia”* (N1962) ja uusia ystäviä oli saatu. Tuttu porukka oli *”innostava ja voimaannuttava”* (N1946) jossa *”hyvän tekeminen tarttui”* (N1946). Välillä raskaaksikin kuvattu toiminta oli ollut kuitenkin *”kivaa tiiviiksi hitsautuneessa porukassa”* (M1971), joka oli *”pyyteettömien ihmisten joukkoa parhaasta päästä”* (M1971). Yhdessä oppiminen ja kokemus tuen saamisesta olivat myös tärkeitä:

”On todella hieno asia, että on luonnonsuojeluyhdistyksiä, sillä silloin voi saada oppia toisiltaan ja voimia tehdä asioita yhdessä. Olen oppinut tuntemaan luonnonsuojelujärjestöissä todella hienoja ihmisiä, jotka ovat valmiit tekemään töitä turvallisemman tulevaisuuden puolesta.” (N1953)

Erityisesti pitkän aktiiviuran tehneille omaan ryhmään vetäytyminen saattoi olla helpotusta tuottavaa, kun oli pitkään uitu hiukan vastavirtaan omien näkemysten poiketessa *”voitontavoitteluun perustuvasta taloussystemistä”* (M1948) ja oli koettu muun muassa vitsailun ja vähättelyn kohteeksi joutumista.

”Vanhemmiten olen enenevässä määrin hakeutunut ’kuplaani’, samoin ajattelevien porukoihin. Siinä on ajattelua kapeuttavat haittapuolensa, mutta suotakoot se vanhuksille.” (M1948)

Oppimiskokemukset, elämykset, kyky vaikuttaa ja onnistumiset olivat olleet luonnonsuojelijoille ilon aiheita ja voimaannuttavia kokemuksia, jotka olivat vahvistaneet sitoutumista aktiivitoimintaan. Uudessa järjestöharrastuksessa oli korostunut uuden oppiminen, mutta puheenjohtajaksi myöhemmin ryhtynyt koki sitoutuneemman luottamustoimen olleen jo todellinen paikka vaikuttaa. Ylipäättään yhdistystoiminnassa saatu käytännön oppi luonnon- ja ympäristönsuojelusta nähtiin tärkeänä. Omasta työpanoksesta saatu kiitos koettiin arvokkaana:

”Vaikka en olekaan muiden lailla akateemisesti koulutettu, olen aina saanut arvostusta käytännön organisointikyvystäni, hengen luomisesta ja aktiivisesta ideoinnista, toteutuksen lisäksi.” (N1960)

Liiton järjestörakenteeseen perehtyminen oli myös koettu mielekkääksi ja saatu kannustus sieltä taholta oli lisännyt kiinnostusta jatkaa vaikuttamisyöhön valtakunnantasolle asti. Yksi vastaaja kuvasi liittotason toiminnan *”sinetöineen vahvasti elinikäisen suhteen järjestöön”* (M1957) ja luonnonsuojeluliikkeen olleen *”vahvasti henkinen koti”* (M1957). Vaikuttamistyö poliittisesti riippumatonta kautta nähtiin tärkeänä, joskin moni vastaajista oli parhaillaan tai oli ollut aiemmin mukana politiikassakin. Menestyksistä ja onnistuneiden tapahtumien järjestämisestä oli saatu motivaatiota jatkaa ja erityisesti uusien luonnonsuojelualueiden perustamisesta oltiin ylpeitä. Yhdistystoiminta oli *”tarjonnut hienoja kokemuksia”* (N1962) ja konkreettisia tuloksia; *”on jotain mitä muistella sitten joskus!”* (N1962).

Mielekäs, tavoitteellinen toiminta oli luonnonsuojeluaktiiveille erittäin tärkeä osa oman identiteetin esiintuomista ja elämäntavoitteiden saavuttamista. Yhdistyksen toiminnan kautta päästiin tekemään paljon sellaista, mihin ei yksilönä olisi ollut mahdollisuuksia. Monille retkien veto oli tärkein tapa käyttää omaa osaamistaan ja lisätä laji- ja luontotietoutta yhdistyksen jäsenistön keskuudessa. Vielä eläkkeelläkin jatkettiin oppaan roolissa:

”Järjestän nyt eläkkeelläkin ympäristönsuojeluyhdistyksen retkiä useita kesässä ja joka vuosi Luonnonkukkienpäivän retket viikko ennen juhannusta.” (M1941)

”Paitsi, että ls-yhdistyksessäni järjestämme paljon retkiä, tapahtumia ja tilaisuuksia, teen pyynnöstä esittelyjä ja retkiä toiveiden mukaan: päiväkotien lapsille liito-oravankakka-, kasvi-, lumijälki- ja sienimetsäretkiä ja aikuisille erilaisia teemaretkiä ja -tapahtumia. Voit uskoa, että päiväyrini täyttyy itsestään!” (N1946)

Yhdistyksen tapahtumien, tilaisuuksien ja retkien suunnitteluun ja toteutukseen sekä talkoisiin osallistuttiin myös aktiivisesti. Tiedotustoiminta saattoi olla jopa ”henkilökohtainen missio” (N1958), samoin joko muiden aktiivitoverien tai toiminnasta kiinnostuneiden opettaminen ja kouluttaminen.

”Vedin 20 vuotta talkooleirejä, joilla kulttuuriperinnön säilymiseen liittyvien töiden lisäksi ennallistettiin luontokohteita ja tehtiin luonnonhoitotöitä. Vedin viisi vuotta perinnemaisemien hoitohanketta ja kymmenen vuotta uhanalaisten lajien hoitotalkoita, kymmenenkin kesässä. Samalla koulutin jatkajia kaikkiin näihin.” (N1946)

Kaavoitus- ja maankäyttöasioiden lausunnot, voimalahankkeet ja näihin liittyvät oikeustaistelut kuuluivat myös päämäärähakuiseen vaikuttamistyöhön. Kirjoituksissa mainittiin myös pyöreitä vuosia täyttäneiden yhdistysten historiikkien kokoaminen, luontopolun ja lintutornin rakentaminen, kiinteistöjen kunnostus, osallistuminen liiton tilaisuuksiin, toiminnan aktivointi, yhdistyksen kasvikerhon toimintaan osallistuminen, varainkeruu, liiton järjestön kehittämissyryhmiin osallistuminen, valtakunnallisiin projekteihin osallistuminen ja edustustehtävät maakuntahallinnossa ja alueneuvottelukunnassa.

7.3.4 Palaute

Tutkimuksen kohdejoukolle suunnatussa saatekirjeessä (LIITE 1) toivoin osallistujien muistelevan, miten lähipiiri ja ihmiset yleensä suhtautuvat luonnonsuojeluharrastukseen ja luonnonsuojelijoihin. Kirjoittajat olivat saaneet sekä positiivista että negatiivista palautetta suoraan omasta toiminnastaan tai luonnonsuojelijoista ja luonnonsuojelusta yleensä. Paljon oli koettu myös neutraalia tai välinpitämättömyyttä suhtautumista. Positiivisesta palautteesta oltiin hyvin iloisia ja kiitollisia ja se sai suuremman painoarvon tarinoiden merkityksissä. Negatiiviseen palautteeseen suhtauduttiin melko välinpitämättömästi. Intohimoinen suhtautuminen johonkin itselle tärkeään ja mielekkääseen toimintaan auttaa jatkamaan vastoinkäymisistä ja haasteista huolimatta (Sjöblom 2017, 223).

Kannustusta ja positiivista palautetta oli saatu 18 tarinassa, negatiivissävyyistä palautetta puolestaan 15 tarinassa ja neutraalia suhtautumista muisti kahdeksan kirjoittajaa. Useimmat vastaajat olivat saaneet sekä positiivista että negatiivista palautetta ja pelkästään neutraalia palautetta oli saanut vain yksi vastaajista; muuten neutraaliutta

kokeneet nimesivät myös positiivisia tai negatiivisia kokemuksia tai molempia. Yksi vastaajista koki ihmisillä olevan niin vaihtelevia suhtautumistapoja, ettei vastausta voinut sijoittaa mihinkään erilliseen kategoriaan. Kuudessa tarinassa ei käsitelty palaute-teemaa lainkaan. Joissain tarinoissa saatu palaute koski lähinnä vastaajan omaa toimintaa ja harrastusta, osassa taas luonnonsuojelijoita laajemmin. Negatiiviseen palautteeseen suhtauduttiin tarinoissa melko keveästi, eikä kirjoituksista tullut sellaista vaikutelmaa, että ikävätkään kommentit olisivat pahemmin painaneet mieltä tai olleet erityisen rajuja. Luonnonsuojelutoiminnassa mukana olevat tottavat jossain määrin vastustukseen, eivätkä ole valmiita luopumaan tärkeiksi katsotuista päämääristä negatiivisen palautteen vuoksi.

Usein oma lähipiiri koettiin luonnonsuojeluun eniten positiivisesti suhtautuvaksi ja ihmisiltä oli saatu kannustusta – tosin todettiin myös että lähipiiri oli muutenkin muodostunut luontomyönteiseksi. Läheisten koettiin olevan ylpeitä ja hyväksyviä, heille sai jakaa tietoa ja se otettiin vastaan, tai he olivat saaneet *”luonnon- ja ympäristönsuojelun tartunnan”* (M1944).

”Kaikki minut tuntevat tietävät miten tärkeä asia minulle luonto on ja suhtautuvat hyvin asiaan.” (N1980)

Työtovereiden suhtautuminen oli koettu positiivisena ja heidän osoittamansa kiinnostus luonto- ja ympäristöaiheisiin keskusteluihin oli koettu mieluisana. Työyhteisössä oli myös arvostettu pysyttelemistä politiikan ulkopuolella ja se oli hillinnyt kritiikkiä. Naapureiden oli koettu suhtautuvan *”myötämielisesti tai neutraalisti”* (N1958) ja tuttavien ja tuntemattomien kaupunkilaisten arveltiin olevan sitä mieltä, että *”. . . hyvä, kun joku puolustaa luontoa ja elinympäristöämme”* (M1941). Kylillä liikkuessakin saattoi *”joku tulla esittämään huolensa jostain luontoon liittyvästä”* (N1957). Tarkemmin määrittelemättömien tuttavien koettiin ymmärtävän ja arvostavan, *”suhtautuvan ymmärtävän keveästi”* (M1952) tai heiltä oli saatu pääosin positiivista tai neutraalia palautetta luonnonsuojeluharrastuksesta. Etäämmälläkin olevilta tuttavilta tai tuntemattomilta oli sentään joskus saatu ymmärrystä ja se oli *”tuntunut mukavalta”* (M1948).

”Lähimmät suhtautuvat erittäin myönteisesti, ystävät myönteisesti, tutut ymmärtäväisesti...” (M1943)

Motivaatiota lisäävän positiivisen palautteen saaminen oli lukuisien mainintojen perusteella hyvin mieluisaa ja mieleen jäänyttä. Sen arveltiin kertovan ”suomalaisten yleisestä luonnon arvostuksesta” (N1962), mikä näkyi myös siinä, että ”kukaan läheisistä ei ollut pistänyt pahakseen SLL:n vuosikalenteria” (N1945). Retkiltä ja kursseilta saatu plusmerkkinen palaute oli yhdelle näitä järjestäneistä vastaajista omaa toimintaa palkitsevaa ja toinen kirjoittaja totesi erikseen, ettei ollut kokenut negatiivista suhtautumista luontoharrastukseensa missään vaiheessa.

Etäännyttäessä lähi- ja tuttavapiiristä kauemmaksi oli neutraalimpi asenne luonnonsuojelijoita kohtaan yhä tavallisempaa. Vieraampien koettiin suhtautuvan ”epäröiden” (M1943) tai ”ei oikeastaan mitenkään” (M1953).

”Jos laajennetaan lähipiiriä tuttavapiiriksi, suhtautuminen luonnonsuojelua kohtaan muuttuu negatiivisemmaksi tai välinpitämättömämmäksi. Ehkä he pitävät luonnonsuojelutyötä vain yhtenä harrastuksena toisten joukossa, samantapaisena kuin tanssi tai näytteleminen, mutta ehdottomampana ja ideologisempana, samalla leimaavampana.” (N1953)

Toisaalta läheisetkin saattoivat olla melko etäällä omasta ajatusmaailmasta:

”Lähipiirissä ei ehkä ole aina suhtauduttu täysin ymmärtävästi muttei ole kantaakaan otettu juurikaan, eli on annettu olla omassa aatteessaan aika vapaasti.” (M1974)

Kuunteleva ja sovitteleva luonnonsuojelija arvioi hänen ”pehmeytensä” (N1985) ja ”suojeluaatteen kuulumisen sisimpäänsä” (N1985) aiheuttavan sen, ettei hän ”yleensä joudu keskustelemaan tai selittelemään luontosuhdettaan ja tapaansa elää sen mukaisesti” (N1985). Toinenkin kirjoittaja arveli oman toiminnan laadun vaikuttaneen muiden suhtautumiseen: se, ettei ”rieku tai päsmäröi, vaan enemmänkin yrittää itse näyttää” (M1953) oli edesauttanut neutraalia suhtautumista. Eri tavalla asioista ajattelevien kavereiden kanssa oli myös sanattomasta sopimuksesta vältelty konflikteja ja muutenkin oltu provosoitumatta tuntemattomien puheista.

Negatiivista palautetta oli silti jouduttu ottamaan vastaan aika lailla, kun oli toimittu näkyvästi luonnonsuojelun puolestapuhujina. Eräs vastaajista oli ”tunnettuna luonnonsuojelijana joutunut monenlaisten ihmisten kanssa hakauksiin” (M1952). Paikallisissa kiistoissa oli ”välillä tullut kylmää kyytiä rakentamista kannattavalta taholta” (N1953) ja oli opittu ”millaista on olla kotiseudullaan kaihdettu” (N1953). Samanlaisia kokemuksia periaatekiistoista poliittisten päättäjien kanssa kuvasi vielä yksi

kirjoittaja, joka oli myös varma, että *”kunnan virkamiehet varmastikin inhoavat minua ja pitävät minua kiusantekijänä”* (N1958). Tavoitteiden ristiriitaisuus oli synnyttänyt kiistoja myös yrittäjien kanssa:

”Kritiikkiä tulee vain yrittäjätaustaisilta, jos jokin luontonäkökulma on heidän hankkeelleen vastakkainen...” (N1962).

Toimittajan työssä olleet kaksi vastaajaa olivat joutuneet olemaan erityisen varovaisia työn ja harrastuksen yhteensovittamisen kanssa välttyäkseen kritiikiltä, mutta tästä huolimatta samanaikaista toimintaa yhdistyksessä ja paikallislehdessä oli saatettu käyttää jopa *”lyömäaseena”* (M1958). Luonnonsuojelijaa saatettiin pitää omalla paikkakunnallaan *”omituisena”* (N1953) tai luonnon- ja ympäristönsuojelijaksi leimautuminen oli merkinnyt esimerkiksi vitsailun, vähättelyn ja asiattoman käytöksen kohteeksi joutumista ja *”luonnonsuojelijan haukkumista oli selkeästi käytetty muun porukan koheesion kasvattamiseen”* (M1948). Kiitosta tai ymmärtämystä ei ollut ainakaan tuntemattomilta saatu, työelämässä oli kohdattu negatiivisesti luonnonsuojelijoihin suhtautuvia ja yksi oli saanut kuulla *”olevansa viherpiipertäjä, joka ei ymmärrä ihmisten tarpeita ja kehityksen vaatimuksia”* (M1971). Yhden kirjoittajan mukaan eniten kritiikkiä tulee vastakkainasettelusta *”työllisyys vs. luonnonsuojelu”* (M1954).

Kaikille ei lähipiirikään ollut osoittanut ymmärrystä, ystävät saattoivat olla jopa kateellisia noudatettavista periaatteista ja mielipiteistä ja tuttavat kutsua *”puunhalaajaksi”* (N1972). Negatiivissävytteiseksi palautteeksi olen tulkinut myös läheisten huolen yhdistystoimintaan uhrattavasta ajasta sekä sukulaisten *”hymähtelyn”* (N1964) kirjoittajan touhuille. Yksi kirjoittaja totesi retkiseuralaisiaan *”varmaan joskus rasittavan”* (M1953), kun hän *”rutisee seuran ja sen kämpän ympäristöasioista”* (M1953). Toinen totesi saavansa lähipiiriin *”usein varpailleen”* ja *”selittelemään esimerkiksi autonkäyttöään”* (M1957).

”Ehkä mukavinta oli kuulla, että minulle on hyvin vaikea ostaa joululahjoja, koska olen niin kulutuskriittinen – se tuntui mukavalta varsinkin, kun kukaan ei uskalla ostaa mitään rihkamaa.” (M1957)

Asenneilmapiirin muuttuminen luonnonsuojelijoille entistä myönteisemmäksi oli silti havaittu:

”Suhtautuminen luonnonsuojeluun on muuttunut valtavasti 20 vuodessa. Siinä, missä 1990-luvulla meitä nimitettiin isänmaan vihollisiksi, ääni kellossa on muuttunut ilmastonmuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden häviämisen todentuessa. Viherpiipertäjäpuheet ovat enää ’peräkammarin poikien’ ummehtunutta retoriikkaa ja historian roskiksessa. Asiantuntemukselle on käyttöä. Edistystä on tapahtumassa ja hyvä niin. Vähitellen meidänkin arvostuksemme nousee kunnan päättäjien taholla.” (N1946)

7.4. Luontosuhteen ja luonnonsuojelun merkitys itselle

Saatekirjeessä ehdotin yhdeksi elämäntarinassa käsiteltäväksi aiheeksi sitä, mitä ihmiselle merkitsee olla luonnonsuojelija. Tiedostettu merkitys on yksi merkittävä elämäkokemus muiden joukossa; se on pohdiskeltua ja usein moneen kertaan omaan elämäntarinaan nidottua itsetuntemusta. Teksteissä tätä käsiteltiin joko luontosuhteen tai luonnonsuojelun koetun merkityksen kautta useimmissa tarinoissa. Luontosuhde kietoutui luonnon arvon käsitteen ympärille: luonto oli itsessään arvokas ollessaan kiinnostava, ihailtava, kunnioitettava, arvostettava ja rakastettava. Mielihyvän tuottamisen kautta ne olisivat toki tulkittavissa myös välineellisiksi arvoiksi (Dietz ym. 2005, 344). Tällainen biosentrinen, luontokeskeinen, arvomaailma koettiin usein opitun vanhemmilta tai lähipiiriltä, kuten isovanhemmilta (Vilkkä 2003, 38). Luonnolla oli myös välineellinen arvo sen tarjoamien luonnonvarojen, luontoharrastusten ja hyvinvoinnin kautta. Koettu tärkeys koski joko itseä tai ihmisiä yleensä – ihmislajin säilymistä maapallolla, josta otettiin henkilökohtaista vastuuta. Tällaista näkökulmaa kutsutaan antroposentriseksi, eli ihmiskeskeiseksi, perusteluksi halulle suojella luontoa (Vilkkä 2003, 37).

7.4.1 Luontosuhde arvostuksena ja ihailuna

Luonnon ja ympäristön itseisarvo kannustaa huolehtimaan muista lajeista ja ekosysteemeistä vaikka niillä ei näyttäisi olevan käyttöarvoa ihmiselle (Dietz ym. 2005, 343). Olen tarinoissa tulkinnut tällaisiksi maininnat luonnon sellaisista merkityksistä, jotka eivät ole juontuneet luonnon käyttämisestä, kuluttamisesta, tarpeellisuudesta ihmislajin säilymiselle tai muista konkreettista hyötyä tuottavista toiminnoista. Luonnon kiinnostavuus mainittiin kolmessa tarinassa. Se, että *”luonto oli aina kiinnostanut”* (M1944) oli toiminut pohjana, kun *”tapahtui ratkaisevaa”* (M1944) merikotkien

rikkonaisten munien ja tykinammusten mereen upottamisen myötä, mistä kirjoittaja oli saanut sytykkeen luonnonsuojeluun. Mahdollisuus uuden oppimiseen ja uteliaisuus olivat toiselle kirjoittajalle tärkeitä luontosuhteen osia; hän halusi *”jatkuvasti harjaannuttaa lajintuntemustaan eri lajiryhmissä”* (N1975) ja *”opetella metsätalouteen ja metsästyksen liittyviä taitoja”* (N1975). Hänelle lapsuuden ajoilta kumpuava kiinnostus *”metsiin, soihin, rantoihin ja niiden alkuperäisluontoon”* (N1975) oli maalle muuton ja metsäomaisuuden hankkimisen myötä suunnannut hänen syventymistään luonnon- ja ympäristönsuojelukysymyksissä näihin ekosysteemeihin. Kolmas oli nauttinut esimerkiksi paikallistuntemuksen lisääntymisestä selvitellessään erilaisten alueiden kokonaisuuksia.

Luonnon ihailua, kunnioittamista, arvostamista ja rakastamista kuvattiin yhdeksässä tarinassa. *”Rakkaus luontoon ja sen monimuotoisuuteen”* (N1952) toi samalla myös *”valmiuden suojella sitä”* (N1952). Luonnon ja maiseman kauneutta ja hiljaisuutta arvostettiin, kasveihin ja eläimiin suhtauduttiin kunnioittavasti, ihminen nähtiin osana luontoa ja jopa mitättömänä. Luonnossa nähtiin ihailtavaa, ja villiyyttä; *”ihmisen koskemattomuutta”* (N1964) oli ihailtu jo lapsena. Yksinolo metsässä pelkäämättä ja eksymättä oli kasvattanut minässä sitä, mitä oli pidetty *”itsessä parhaimpana”* (N1953).

Välineellisiä arvoja mainittiin kaikkiaan yksitoista kertaa. Luonnon hyödyntäminen nähtiin välttämättömänä pahana, mutta pidettiin tärkeänä haittojen minimoimista. Välineellinen luonnon arvo itselle muodostui usein koettuna terveyden ja hyvinvoinnin lisääntymisenä, *”elävän luontoyhteyden välttämättömyytenä itselle”* (M1965), sekä merkityksellisten harrastusten mahdollisuuksina. Useammin nähtiin silti tärkeäksi koko maapallon ja sen ekosysteemien toimivuuden ja jatkuvuuden turvaaminen. Luonnon välttämätön hyödyntäminen haluttiin tehdä *”vastuullisesti, ekologisista kokonaisuuksista ymmärtäen”* (N1975). Luonnon monimuotoisuuden ja elinkyvyn turvaaminen ja ihmiskunnan riippuvaisuus siitä toistuivat kirjoituksissa, se oli *”kaikkeaa muuta tärkeämpää”* (N1946).

”... ilman luontoa ei olisi meitäkään, mutta kylläkin ilman meitä olisi edelleen luonto.”
(M1948)

Oman valitun elämäntavan ja identiteetin toteuttamisessa otettiin huomioon myös tulevien sukupolvien elinmahdollisuudet ja oma vastuu sen toteutumisessa. Tämä mainittiin seitsemässä tarinassa; useimmiten niin, että oman luontoon liittyvän koulutuksen vuoksi katsottiin oltavan velvollisia myös käyttämään tuota tietämystä

suojelua edistävään toimintaan. Omien lasten ja lastenlasten lisäksi huolta kannettiin laajasti tulevista sukupolvista; haluttiin elää ”*kantamatta aivan ylimääräistä taakkaa itselleen ja maapallolle*” (M1953) ja niin ”*että jälkipolvillekin jäisi mahdollisuus elää ja nauttia tästä luontosuhteiltaan monimuotoisesta, puhtaasta ja kauniista maastamme*” (M1943).

7.4.2 Luonnonsuojelun merkitys

Luonnonsuojelun merkitys ihmisen elämässä, hänen luonnonsuojelijan identiteettinsä asema elämänkulussa, tuli esiin 20 tarinassa. Kertomuksissa sitoutuminen elämäntapaan ja toimintaan oli hyvin vahvaa ja intensiivistä, oleellinen osa elämää ja sen sisältöä, omaan identiteettiin itsestään selvästi kuuluvaa; ”*elämä on kokonaisvaltaista jossa luonnonsuojelu on merkittävä osa elämää eri tavoin*” (M1974). Se ”*täyttää päivät*” (N1985) ja on ”*ollut 24/7 jo 30 vuotta*” (M1952). Vaikka ei tekojen tasolla olisikaan kokenut olevansa ”*kiihkomielinen luonnonsuojelija*” (M1965), niin mielessään sitä oli kuitenkin. Tauollakin ollut ”*luonnonsuojelija itsessä*” (M1965) oli saattanut herätä uudelleen talkoiden konkretian myötä ja ammattiakin oli vaihdettu, koska oli merkinnyt niin paljon se, että saisi ”*oikeasti tehdä jotain luonnon hyväksi*” (N1972) ja ”*suojeluaktiivisuus oli vahva*” (M1968).

Toiminta luonnonsuojelijana merkitsi kirjoittajille todella paljon ja olisi haluttu tehdä enemmänkin. Sen pohjana nähtiin rakkaus luontoon, herkkyys ja sisaruuden tunne sekä elollista että elotonta luontoa kohtaan, josta oltiin myös ylpeitä ja se oli ”*olemisen ydinkysymys*” (N1946) tai ”*olennainen osa minua ja määrittelee lähes kaikkea tekemistäni*” (M1957). Luonnonsuojeluliike oli ”*henkinen koti*” (M1957) ja ihmisen sija oli olla osa luontoa.

”*Luonnon kanssa eläminen, sen tunteminen, kestävä käyttäminen ja suojeleminen on tärkeä osa identiteettiäni.*” (N1975)

”*Minulle luonto ja luonnonsuojelu eivät ole harrastuksia. Ne ovat paloja syvimmästä olemuksestani, siitä kuka minä olen ihmisenä. Ne ovat tapa elää ja katsoa maailmaa.*” -
- ”*Ei olisi olemassa minua ilman luontoa tai tätä luontosuhdetta, jonka omistan. Asiat, jotka tekevät minusta luonnonsuojelijan, tekevät minusta myös ihmisen: arvot, maailmankuva, tapa käsitellä asioita.*” (N1985)

Saavutettuun identiteettiin oltiin tyytyväisiä ja iloittiin kaikista sen kehittymiseen liittyvistä tapahtumista, joissa nähtiin hieman kohtalonomaisuuttakin. Luonnonsuojelu oli mukana kaikessa toiminnassa ja oltiin valmiita toiminaan julkisesti kaikissa tilanteissa tai jopa tavoiteltiin *”brändiä intohimoisena luontoihmisenä ja retkeilijänä”* (M1965) sosiaalisessa mediassa. Vapaaehtoistyön jatkamiseen oltiin hyvin sitoutuneita ja valmiita käyttämään paljon aikaa edelleen, se oli *”tehtävä, jota ei voi koskaan kokonaan jättää”* (N1958).

7.4.3 Yhteenveto

Matkallaan kohti luonnonsuojelijan sisäistettyä identiteettiä ihminen pitää luontosuhdettaan aktiivisesti yllä retkeilemällä, ulkoilemalla ja jatkamalla usein jo varhaisvuosina omaksuttuja luontoharrastuksia. Retkeily saa uusia merkityksiä ja muotoja ja uusia ulkoilun ja liikkumisen tapojakin omaksutaan. Luontoretkille otetaan mukaan erityisesti puoliso ja omat lapset ja heidän kanssaan eletään muutenkin luonnonläheistä elämää. Puolison samanlaista arvomaailmaa pidetään tärkeänä. Kirjoista ja mediasta omaksutaan omaa syvenevää ympäristöeettistä ajattelua tukevaa informaatiota ja joillakin se vaikuttaa uravalintoihin erityisesti varhaisaikuisuudessa. Karismaattiset puhujat ja kirjoittajat herättävät mielenkiintoa ja läheiset ystävät sekä muu lähipiiri ovat tärkeitä; heiltä saadaan myös tukea ja positiivista palautetta omasta luonnonsuojeluharrastuksesta ja elämänvalinnoista. Ekologiseen elämäntapaan sitoudutaan omassa arjessa ja luontotietoutta pyritään jakaman eri tavoin myös vastaanottavaisille ihmisille.

Voimistuva ympäristötietoisuus ja myös koettu ympäristöahdistus aktivoivat toimimaan ja hakemaan siihen voimaa luonnonsuojeluyhdistyksestä, joka tarjoaa monenlaisia toiminnan muotoja ja samanlaisen sitoutuneen identiteetin omaksuneiden ihmisten seuraa. Side luontoon perustuu kunnioittavaan ja arvostavaan suhteeseen muuhun eliökuntaan, jonka tulevaisuudesta, kuten myös ihmiskunnan selviytymisestä ympäristökriisien keskellä, otetaan vastuuta ja kannetaan huolta. Välineellinenkin luonnon arvo nähdään ennemmin hyvinvointia tuottavana, kuin mahdollisuutena kuluttaa ja nostaa elintasoja. Luonnonvarojen käyttö halutaan tehdä mahdollisimman varoen ja ekosysteemejä vahingoittamatta. Luontoarvojen menetykset koetaan satuttavina ja niitä surraan. Luonnonsuojelujattelu on vahvasti mukana elämässä kokonaisvaltaisesti ja se ulottuu kaikille tärkeimmille elämänalueille. Luonnonsuojelijan identiteetti on syvintä

minuutta ja kaiken keskipiste. Monet pitävät kuljettua elämänpolkua ja lopputulosta ainoana mahdollisena; asiat eivät olisi voineet mennä toisin ja luontoharrastus oli ehkä pelastanut huonommalta tulevaisuudelta. Muuttojen, ruuhkavuosien tai muiden esteiden jälkeen oli palattu takaisin rakkaan harrastuksen pariin tai vaihdettu elämänmuutoksen myötä kokonaan ammattiuraa luontoon liittyville aloille. Muita elämänvaihtoehtoja punninneille tai kokeilleillekin tämä identiteetti oli syvän merkityksellinen.

Aikuisuuden vuosiin mahtui keskimäärin seitsemän erilaista merkityksellisten elämäntapahtumien pääteemojen alle kuuluvaa tekijää, siis enemmän kuin lapsuudessa. Osin tämä selittyy aikuisvuosiin sijoittamieni tiedostettujen luontosuhteen ja luonnonsuojelun merkitysten pohdinnan tulosten pääteemoilla. Aikuisvuosia on myös kaikilla vastaajilla takanaan enemmän kuin lapsuusvuosia, mikä voi selittää merkittävien tekijöiden suurempaa määrää. Nuorilta kysyttäessä tulokset voisivat poiketa tästä. Koko elämänkaarta katsottaessa merkittäviä elämäntapahtumia ja vaikuttajia on luonnonsuojelijalla ollut keskimäärin vähintään kymmenen, kun huomioidaan vain pääteemojen esiintyminen tarinassa minä ikä kautensa hyvänsä.

Lapsuuden luonnossa vietettyä aikaa ei siis voida suoraan pitää ympäristövastuullisen elämäntavan omaksuneiden ihmisten elämäntarinoissa merkityksellisimpänä selittäjänä, kuten SLE-tutkimuksissa on usein tehty. Se esiintyy oleellisena osana monissa elämäntarinoissa, mutta muita vaikuttavia tekijöitä on luonnonsuojelijan identiteetin omaksuneilla runsaasti sekä lapsuuden ja nuoruuden että aikuisuuden vuosien aikana. Lapsuuden ajan kiinnostumista luonnosta voidaan pitää yhtenä tärkeänä valmistelevana tekijänä myöhemmille luonnonsuojeluun sitouttaville tapahtumille, ja kiinteän luontosuhteen syntyminen jo elämänkulun varhaisvuosina voi johtaa luonnonsuojeluajattelua ja ympäristövastuullista toimintaa tukeviin elämänvalintoihin. Tapahtumia tulee vastaan sattumalta ja läheisten ihmisten vaikutus on kaikissa ikäkausissa suuri, mutta yksilö myös itse aktiivisesti hakeutuu hankkimaan luontoon liittyvää kokemusta ja tietoa ja haluaa myös hyödyntää keräämäänsä tietoa itselle tärkeän luonnon suojelussa. Aikuisuuden kokemukset syntyvät usein lapsuudessa hankittujen valmiuksien päälle ja saavat merkityksiä niiden pohjalta, mutta ilman niitäkin on mahdollista havahtua ympäristöuhkien vakavuuteen, joskus varsin myöhäiselläkin iällä. Tämä antaa monia mahdollisuuksia syventää kansalaisten sitoutumista ympäristöä säästävään elämäntapaan.

8 LUONNONSUOJELIJOIDEN TYYPILLISET ELÄMÄNKULUT

Irrallisten tapahtumien listaaminen yksittäisten luonnonsuojelijoiden elämänviivalle ei vielä kerro sitä, miten tuo tapahtumien kokonaisuus yleensä saa yhteismitallisen muotonsa. Millainen on tyypillinen luonnonsuojelijan elämäntarina? Miten siihen vaikuttavat ympäröivässä yhteiskunnassa jatkuvasti käynnissä olevat muutokset ja ympäristötietoisuuden laajenemisen virrat, jotka yhdessä tarjoavat yhä uusia mahdollisia minuuksia joita omaksua tai aktivoida? Millaisten valintojen kautta tyypillisimmät luonnonsuojelijan elämänkulut muotoutuvat? Sisällöllisten teemojen ja ajallisuuden mukaisen analyysin jälkeen jatkoin aineiston käsittelyä ja syvällisemmän ymmärryksen tavoittelua tarkastelemalla tekstien osia, niiden kokonaisuuksia ja teemojen yhteisvaikutusta. Pyrin tyypittelyllä löytämään samankaltaisuuksia; ryhmiä, joissa esiintyisi samankaltaisia tarinoita (Eskola & Suoranta 1998, 182). Tätä varten laadin henkilöittäin ydinkuvaukset jokaisesta vastaajasta, joihin kirjasin ylös kullekin vastaajalle mielestäni merkityksellisimmät ja syvimmin vaikuttaneet elämäkokemukset. Teksteistä erottui useimmilla vastaajilla yhtenä merkittävimmistä elämänvalinnoista tehty päätös opiskelualan tai ammatin suhteen.

Tutkimuksen saatekirjeessä en ollut kysynyt vastaajien koulutusta tai ammattia, mutta silti melkein jokaisessa tarinassa mainittiin joko opiskeluvaihtoehto tai työurasta jotakin; vain neljässä tarinassa näitä ei mainittu lainkaan. Kolmasosalla oli luonnontieteellisen alan korkeakoulututkinto yliopistosta ja lähes yhtä monella oli luonto- ja ympäristöalan ammattitutkinto tai he olivat hankkineet lisäkoulutusta luonto- ja ympäristöalalta tai he olivat luontoon tai luonnonsuojeluun liittyvässä työssä. Luonto oli siis isossa osassa hyvin monen työpäivissäkin vapaa-ajan ohella; se näytti olevan monelle luonnonsuojelijalle tyypillinen elämänvalinta; yhdistää ammatillinen identiteetti luontoon liittyvään identiteettiin. Täydennyskoulutusta hankkineet olivat tavoitelleet lisätietoa hyödynnettäväksi niin vapaa-ajan harrastuksissa kuin työelämässäkin. Tämän perusteella luonnonsuojelijoista muodostui tyyppisiä, joiden elämänkulullisissa tarinoissa oli myös muuta sisällöllistä samankaltaisuutta.

Karkeimman, teemoittaisen ja tyyppikohtaisen tarkastelun ja ryhmäkohtaisen vertailun ohella oli otettava huomioon mainintojen määrän lisäksi myös teemojen tärkeys kirjoittajan elämässä sekä jonkin teeman vähäinen esiintyminen tai puuttuminen ryhmän tarinoista. Analyysiprosessin aikana muodostamieni tulkintojen perusteella minun oli

mahdollista kuvata tyypillisimmät luonnonsuojelijan elämäkululliset polut, joissa valmis identiteetti levittäytyi useille eri elämänalueille ja sai merkityksiä antavan narratiivisuuden kautta yksilöille ominaisia ilmenemismuotoja. Aineiston sisällöllisen ja ammatinvalintaan kytkeytyneen jaottelun avulla muodostin neljä tyyppiä: **Akateemiset vaikuttajat, Luontoalan ammattilaiset, Elämäntapavaikuttajat ja Luontoharrastajat** (TAULUKKO 4).

TAULUKKO 4. Luonnonsuojelijatyypit ja elämäkulun tyypilliset laadulliset piirteet

Merkittävimmät tyypillisyydet	Akateemiset vaikuttajat	Luontoalan ammattilaiset	Elämäntapavaikuttajat	Luontoharrastajat
Varhaisen luontosuhteen synty	Luontoharrastus sekä kerho- ja järjestötoiminta	Luonnonantimien keruu	Leikki ja luonnonantimien keruu	Luontoharrastus, kerhotoiminta ja kirjallisuus
Tärkeimmät ihmiset	Lähipiiri ja ystävät	Vanhemmat	Vanhemmat	Vanhemmat ja ystävät
Elämyksellisiä muistoja	Paljon	Vähän	Vähän	Paljon
Identiteetin toteuttaminen elämävalinnoissa	Luonnontieteellinen koulutus yliopistossa tai ammattina opettaja	Uudelleen- tai lisäkoulutus luonto- ja ympäristöaloilla	Ekologiset elämäntapavalinnat	Luontoharrastus
Ympäristöahdistuksen määrä	Suuri	Vähäinen	Suuri	Suuri, jos taustalla negatiivisia kokemuksia
Vaikuttamisen tapa	Luontotiedon jakaminen	Luontotiedon jakaminen	Omat elämäntavat	Luontotiedon jakaminen

8.1 Akateemiset vaikuttajat

Suurin ryhmä luonnonsuojelijoista muodostui Akateemisista vaikuttajista, joita oli kaikkiaan 13 henkilöä; 10 miestä ja kolme naista. Seitsemän tämän ryhmän jäsenistä oli

syntynyt 1930–1940-luvuilla ja kolme 1950-luvulla. Heitä yhdistivät akateemiset luonnontieteelliset opinnot ja osa oli ammatiltaan opettajia. Pääaineina he kertoivat opiskelleensa biologiaa, ekologiaa ja luonnonhoitoa, eläintiedettä, limnologiaa ja mikrobiologiaa. Yhden pääaine ei täysin selvinnyt; hän mainitsi opiskelualaa valitessaan tähänneensä biologisille ja metsäalalle, mutta ei maininnut miltä alalta lopulta väitteli. Kaksi muuta oli myös väitellyt tohtoriksi; heistä toinen oli nainen. Ryhmään kuului myös yksi kansakoulunopettaja, joka oli suorittanut seminaarinsa ennen kuin opettajankoulutus siirtyi yliopistoihin. Mainittujen pääaineiden rajallisuus nostaa hyvin esiin sen, että monitieteisiä ja -amatillisia ympäristövalmiuksia tarjoavia koulutusohjelmia ei suomalaisissa yliopistoissa vielä juuri ole. Yliopistojärjestelmämme ei vastaa ympäristöasioista kiinnostuneiden nuorten tarpeisiin. (Hukkinen 2011, 28–29.)

Työuransa aikana Akateemiset vaikuttajat olivat toimineet opettajuuden lisäksi biologian ja maantieteen lääninkouluttajana sekä ylitarkastajana, terveysjärjestössä, freelancer-biologina, maaseutututkijana ja luonto- ja ympäristöalan virkamiehinä. Yhden ammattiura oli pitänyt sisällään vesillä liikkumista ja toisen kulttuurin ja luonnon yhdistämistä. Opiskelualaan liittyvät valinnat olivat tarinoissa usein selvyysinä pidettyjä tai niitä pidettiin ainoina mahdollisina. Kaksi oli haaveillut biologin urasta jo lapsena ja saanut haaveisiinsa tukea erityisesti opettajilta. Kirjojen vaikutus oli ollut uranvalinnassa suuri. Yksi Akateemisista oli valmistautunut luonnontieteelliseen uraan jo huolellisilla kurssivalinnoilla lukiossa. Aineyhdistelmien halutussa toteuttamisessa hän oli saanut korvaamatonta apua luokanvalvojaltaan. Kolmen Akateemisen uravalinnoissa metsätieteellinen ala oli ollut toinen mahdollinen tulevaisuudennäkymä ja yksi heistä oli sinne hakenutkin, mutta oli luopunut ajatuksesta kerran haettuaan ja jättänyt uudet yritykset väliin, koska oma pääaine limnologia osoittautui mielenkiintoiseksi.

Pääainevalinnoissa oli yhden 1950-luvulla syntyneen kirjoittajan valintoja suoraan ohjannut taustalla vaikuttava globaali ympäristöajattelun laajeneminen. Euroopan luonnonsuojeluvuosi sekä kirjat *Äänetön kevät* ja *Kasvun rajat* johtivat valitsemaan solubiologian sijaan ekologian ja luonnonhoidon opintopolun. Saavutettu työura oli ollut ensimmäistä työpaikkaa myöten kirjoittajalle mielekäs ja hän oli valintaansa tyytyväinen. Luonto- ja ympäristöasioiden virkamiehenä hän koki päässeensä merkittävästi vaikuttamaan ympäristönsuojeluun. Työn miellyttävyyttä lisäsi sen luonnonläheisyys: kaavoituksen luontoselvityksiä varten hän oli päässyt työajallaan maastoon kartoittamaan satoja lampia ja järviä.

Omiin opiskeluvalintoihin oltiin tässä ryhmässä kuitenkin tyytyväisiä ja saavutettu ammattiura oli mielekäs. Opiskeluajoista ja hyvistä luennoista oli nautittu, opiskelukaverit ja opettajat olivat vaikuttaneet ajatteluun ja sivuaineopinnoista esimerkiksi valtiotieteellisessä tiedekunnassa oli haettu laajempaa näkökulmaa omaan kehittyvään maailmankuvaan ja poliittisiin näkemyksiin. Vain ryhmän, ja koko aineiston, nuorin oli opiskeluaikanaan kokenut epävarmuuden tunteita omasta valinnastaan. Hänelle monet muut tarjolla olleet mahdollisuudet ja työllisyystilastojen kurjistuminen olivat herättäneet kysymyksen oman rakkaan ekologian kantavuudesta työelämässä. Työelämään siirtyminen oli tapahtunut freelance-uran kautta ja nykyinen työ piti sisällään luontoasioita kulttuuriin yhdistettynä, minkä ansiosta kirjoittaja koki pääsevänsä työssään vaikuttamaan myös ihmisten ajatuksiin luonnonsuojelusta. Työn limittyminen luontoon ja luonnonsuojeluun oli muillekin Akateemisille tärkeää.

Palattaessa elämänkulun varhaisvaiheisiin, aikaan ennen opiskeluvalintoja, löytyi Akateemisten vaikuttajien merkittävistä elämäntapahtumista paljon yhtäläisyyksiä. Lapsuuden aikoja muisteltiin Akateemisten tarinoissa paljon – ei niinkään leikin tai retkeilyn kautta, vaan luontoharrastusten ja yhteisten luontohetkien kautta. Useimmat olivat asuneet maaseudulla tai viettäneet aikaa isovanhempien maatilalla. Omakotitalon piha ja sen takamailta alkava metsä tarjosivat myös mahdollisuuden luontokokemuksiin. Syvällä maaseudulla lähellä olevien leikkikaverien puute oli saattanut tehdä pihakoivuista kavereita. Luontoharrastusten pariin oli löydetty useimmiten jo lapsuudessa ja ne keskittyivät monipuolisesti lajiharrastuksiin: lintuihin, kasveihin ja perhosiin. Erityisesti linnut olivat olleet Akateemisten vaikuttajien tärkeitä kiinnostuksen kohteita.

Luontokerhot olivat kuuluneet Akateemisten lapsuuteen etenkin vanhimmissa ikäryhmissä, jolloin koulujen luontokerhot olivat vielä voimissaan. Solmitut ihmissuhteet olivat olleet tärkeitä ja yhdessä tehdyt retket mieleenpainuvia. Myös Partio ja Luonto-Liitto olivat monelle tuttuja. Tähän ryhmään kuuluneet olivat myös aineiston nuorimpia yhdistystoimintaan osallistuneita: kaksi oli ollut mukana aktiivitoiminnassa jo ennen täysi-ikäisyyden saavuttamista. Toinen oli käynyt kuuntelemassa paikallisyhdistyksen kokouksissa ja oli jäsenenä Perhostutkijain seurassa, toinen puolestaan oli toiminut paikallisyhdistyksen nuorisajaostossa, lintuyhdistyksessä ja Luonto-Liiton paikallispiirin hallituksessa. Erityisen tärkeitä ihmissuhteita olivat kavereussuhteet saman ikäisiin, usein lähiseuduilla kaveriporukoina liikkuneisiin lapsiin ja nuoriin. Nämä suhteet olivat saattaneet jatkua aikuisuuteen asti.

Tärkeimpinä lapsuuden ja nuoruuden ihmisinä lähipiirissä olivat Akateemisilla olleet sisarukset. Heidän kanssaan oli käyty lintu- ja perhosretkillä, leikitty luonnossa, osallistuttu Partion tai Luonto-Liiton toimintaan tai saatu vaikutteita monipuoliseen luontoharrastamiseen. Myös isovanhemmilla oli erityisesti tässä ryhmässä osalle ollut iso merkitys: heiltä oli opittu niin lajintuntemusta ja luonnonantimien hyödyntämistä kuin omaksuttu luontoa kunnioittavaa arvomaailmaakin. Vanhemmilta oli opittu lajintuntemusta ja luonnon arvostamista vain jonkin verran. Ryhmän ikärakenteen huomioiden tähän saattaa olla syynä vanhempien suuri vastuu työnteosta maaseutuoloissa, jolloin lasten kanssa vietetty aika oli saattanut jäädä vähäiseksi. Perhesukupolvien tiivis yhteydenpito oli myös useimpien tämän ryhmän jäsenten lapsuudessa tavallisempaa kuin nuorempien ikäryhmien kohdalla.

Biologian opettajien kannustavuus oli monen Akateemisen mieleen jäänyt asia. Hakeutuminen yliopistoon edellyttää usein hyvän koulumenestyksen lisäksi rohkaisua joltakulta merkittävältä läheiseltä, ystävältä tai opettajalta. Perhettä tärkeämpänä valintaa ohjaavana viiteryhmänä pidetäänkin nimenomaan opettajia. (Käyhkö & Tuupanen 1996, 129.) Heidät mainittiin erityisesti luonnontieteellisille urille päätyneiden tarinoissa, ei kertaakaan opettajiksi itse opiskelleilla. Opettajat eri kouluasteilla olivat nähneet lasten kiinnostuksen ja ruokkineet sitä sopivilla tavoilla eteenpäin kannustaen tai antaen esimerkkiä eläinten kunnioittamisesta ja luonnon arvostamisesta.

Varhaista kiinnostusta luonnontieteisiin mainittiin jonkin verran ja se sai tärkeimmän muotonsa kasvikansoiden keräämisen kautta. Aineistossa herbaarioiden haltijat kuuluivat vanhimpaan ikäkohorttiin ja he olivat kaikki päätyneet nimenomaan akateemiselle uralle. Kirjoja ja lehtiä oli kuulunut Akateemisten vaikuttajien lapsuus- ja nuoruusvuosiin vain jonkin verran, mutta niiden vaikutus oli saattanut olla suuri jo ennen opiskeluvaihtojakin. Lajioppaita oli hyödynnetty ahkerasti, biologian kirjat olivat kiinnostaneet ja tämän ryhmän jäsenet tunsivat luontoaiheiset lehdetkin. Suuremman merkityksen kirjat olivat saaneet aikuisuudessa, niin yleisten luonto-oppaiden kuin muunkin ympäristöaiheisen kirjallisuuden muodossa. Ammattikouluopiskelijoihin verrattuna korkeakouluopiskelijat suhtautuvat lukemiseen ja kirjoitettuun tietoon eri tavalla. He ovat usein lukeneet erityyppistä kirjallisuutta koko ikänsä. (Käyhkö & Tuupanen 1996, 135.)

Elämykselliset muistot olivat säilyneet hyvin Akateemisten mielissä, vaikka vuosia oli useimmilla tämän ryhmän jäsenillä kertynyt kymmeniäkin tapahtumien jälkeen.

Aikuisuuden vahvat muistot koostuivat enemmän monista luontohetkien sarjoista koko elämä varrella tai sijoittuivat opiskeluvuosiin ja armeija-aikaan tai varhaisaikuisuuteen. Merikotkien rikutut munat sekä tykinammusten upottaminen mereen olivat olleet merkittäviä luontoaktiiviksi sitoutumisen alkutaipaleilla ja lintuharrastajan kohtaama maakotkaperhe oli ilahduttanut harvinaisuudessaan petolintujen kantojen aallonpohjassa. Retkeilyn merkitys aikuisuuden luontosuhteen ylläpidossa oli hyvin tärkeä ja maastoon Akateemiset olivat lähteneet sekä yksin että perheenjäsenten kanssa. Puolison asema oli lähipiirin ihmisistä tärkein, mutta muuten lähimpien ihmissuhteiden ulkopuoliset kohtaamiset ja vuorovaikutukset olivat olleet Akateemisille useammin tärkeitä.

Luontoon kytkeytyviä aloja opiskelleiden ja luonnonharrastuksiin syvällisesti uppoutuneiden Akateemisten kokema ympäristöahdistus oli ymmärrettävästi hyvin merkittävää erityisesti aikuisiässä. Luonnon muutosten kokemisen mittasuhteet olivat ryhmän ikärakenteenkin huomioiden suuria; olihan muutoksia ehditty havainnoida jo kymmeniä vuosia niin työssä kuin vapaa-ajalla. Useimmat ryhmän jäsenet kuvasivat tuntemaansa huolta ja ahdistusta maailman tilasta ja luonnossa tapahtuneista negatiivisista muutoksista. Asiaa peilattiin myös tutkimustiedon kautta. Tieteellisen tiedon keräämiseen osallistuttiin paljon myös itse. Väitöskirjatutkijoista ainakin kaksi oli väitöksensä jälkeenkin jatkanut tutkijan uraa ja yksi opettajista oli mukana joissakin valtakunnallisissa tutkimusprojekteissa. Lintuharrastajat olivat mukana petolintujen tutkimuksessa, rengastuksissa, linjalaskennoissa, talvilintulaskennoissa ja pesähavaintojen keräämisessä.

Yksi tämän ryhmän tyypillisimmistä piirteistä, vastuun ottaminen, kytkeytyy hyvin paljon koulutukseen ja hankittuun tieteelliseen tietämykseen. Akateemiset kokivat koulutuksensa ja ammattinsa perusteella olevansa erityisen vastuullisia luonnon hyväksi toimimisessa: luonto ja sitä uhkaavat tekijät tunnettiin niin hyvin, että siitä syntyi velvollisuus puuttua tilanteeseen. Koettua ympäristöahdistusta pyrittiin lieventämään tarttumalla itse ponnekkaasti toimeen esimerkiksi jakamalla luontoon ja ympäristöön liittyvää tietoa muille ihmisille monia reittejä pitkin myös yhdistystoiminnan ulkopuolella. Esitelmöinti radiossa, lehtikirjoitukset, lintukurssien veto ja luontoillan pitäminen, luonnonsuojelun teemanäyttelyn käsikirjoittaminen, viestintä yleisölle, tietokirjojen kirjoittaminen, luontokirjoitelmat ja esitelmät olivat tämän ryhmän jäsenille tuttuja vaikuttamisen tapoja, joissa saattoi hyödyntää omaa ammattiosaamistaan.

Vastuun tuomaa toimintamotivaatiota ja ympäristöhuolta pyrittiin purkamaan myös hyvin tärkeäksi ja antoisaksi koetun yhdistystoiminnan kautta. Ihmissuhteet samanhenkisten kesken ja monipuolinen osallistuminen yhdistyksen tehtäviin koettiin tärkeiksi, mikä vaikutti myös yhdistystoimintaan sitoutumisen asteeseen. Ryhmän jäsenistä kaikki yhtä lukuun ottamatta mainitsivat olleensa jossain vaiheessa joko vähintään yhdistyksensä puheenjohtajia tai toimineensa yhdistystason lisäksi myös maakunta- tai valtakunnan tason toiminnassa – piirihallituksissa, liittovaltuustossa tai liittohallituksessa, jotkut näissä kaikissa. Tämä kertoo suuresta ajallisesta panostuksesta, sillä korkeammat luottamustehtävät saattavat viedä paljon työtunteja viikossa. Lisäksi puheenjohtajan asemassa henkilökohtainen näkyvyys lisääntyy merkittävästi. Akateemiset kokivat kuitenkin saaneensa toiminnastaan paljon positiivista palautetta, mikä oli motivoinut jatkamaan toimintaa ja käyttämään vuorokaudestaan hyvinkin suuren osan luontoon ja sen suojeluun liittyviin asioihin. Aktiivivuosia oli tämän ryhmän jäsenistä viidelle kertynyt jo 30 tai enemmän, mikä on toki ryhmän ikärakenteen huomioiden ymmärrettävää. Kaksi oli yhdistyksensä perustajajäseniä.

Vahvan sitoutumisen ja eri elämänalueille levittäytyvän luonnonsuojelun ja luonnontuntemuksen edistämisen kautta Akateemisten vaikuttajien elämän painopiste tuntui olevan hyvinkin vahvasti sidoksissa luontosuhteeseen. Luonnonsuojelijan identiteetti oli heille hyvin tärkeä, minkä he myös painokkaasti toivat esiin. Ihmiskunnan elinmahdollisuuksien säilyttäminen oli heille tärkeä arvo. Luonnonsuojelu oli heillä mukana kaikessa toiminnassa, oleellinen osa elämää ja pala omasta syvimmästä olemuksesta. Luontoa ihailtiin ja arvostettiin, se oli kiinnostava ja ihminen vain mitätön osa siinä. Luonnon arvo nähtiin silti enemmän sen välineellisen merkityksen kannalta; ihmislajin säilyminen, terveys ja hyvinvointi ja oma viihtyminen luonnossa olivat sidoksissa luonnon systeemien toimivuuteen. Omasta identiteetistä oltiin ylpeitä ja luonnonsuojeluliike koettiin henkiseksi kodiksi. Sisaruuden tunne luonnon kokonaisuutta kohtaan oli syvää ja elämänpolun tuomista kokemuksista, jotka olivat tähän pisteeseen tuoneet, oltiin kiitollisia. Suojeluaate oli jotakin niin syvää, ettei sitä voisi minuudesta irrottaa.

8.2 Luontoalan ammattilaiset

Toiseksi suurimman luonnonsuojelijoiden elämäkulullisen tyypin muodostivat Luontoalan ammattilaiset, jotka olivat hankkineet ammatillisen luonto- ja ympäristöalan

pätevyytensä kaikki aikuisiällä, uutena tutkintona tai täydentävinä opintoina. Ryhmään kuului yhdeksän henkilöä, joista kolme oli miehiä ja kuusi naisia. Ikäjakauman painopiste oli tässä ryhmässä käännteinen Akateemisiin verrattuna; neljä ryhmän jäsenistä oli syntynyt vuosina 1970–1980 ja kaksi 1960-luvulla. Toisin kuin Akateemisilla, Luontoalan ammattilaisilla oli pohjakoulutuksena jokin muu tutkinto, jonka alaa ei useimmiten mainittu. Ne, jotka eivät enää jatkaneet aiemmin hankitussa ammatissa, olivat aikuisiällään päättäneet syystä tai toisesta vaihtaa alaa ja hakeutua luonnonläheiseen työhön. Heille tämä oli selkeästi yksi suurimmista elämän käännekohtista. Kampaajana toiminut oli joutunut terveyssyistä luopumaan rakkaasta ammatista, hakeutunut Lappiin eräopaskurssille ja saanut näiden opintojen kautta innostuksen hakeutua vielä luontokartoittajakurssillekin. Sitä reittiä pitkin hän oli päätenyt luonnonsuojeluliiton toimintaan ja aikoinaan alueelliseksi työntekijäksi luonnonsuojelupiiriin.

Muissa tarinoissa kaipuu luontoon oli merkittävin syy alanvaihtoon tai syytä ei mainittu. Väärällä alalla oli saatettu toimia pitkäänkin koko ajan lähemmäs luontoa kaivaten tai päätös uudesta suunnasta oli tehty varhaisaikuisuudessa, kun oli pitänyt valita uusi tie, joka sitten oli syventänyt omia ajatuksia ja vienyt työhön luonnonsuojelupiirin aluesihteeriksi. Luontoherätys oli saatettu saada myös kaupungissa asumisen seurauksena ja halua vaikuttaa ihmisten käsityksiin luonnonmukaisesta elämäntavasta ja ruuan alkuperästä oli ammatinvaihtoon liittyvän opiskelun ohessa tuotu käytäntöön myös luonnonsuojeluyhdistykseen liittymällä. Aikuisiällä koulutukseen hakeutumisen on todettu olevan usein seurausta jonkin odottamattoman elämäntilanteen tai sisäisen ristiriidan aiheuttamista identiteettipohdinnoista. Tarve saada merkityksellisempi työ voi aktivoida uudenlaisia identiteettejä ja mahdollisuuksia. (Antikainen ym. 2000, 287.)

Tavallisin uusi uranvalinta kohdistui luontokartoittajan pätevyyden hankkimiseen; se oli neljällä vastaajista. Tämän koulutuksen rinnalle kaksi oli suorittanut myös ympäristöhoitajan tutkinnon ja yksi oli kouluttautunut eräoppaaksi. Yhden tutkintoyhdistelmässä olivat luonnonvaratuottajan sekä luonto- ja ympäristöneuvojan tutkinnot. Yhdessä tarinassa nuoruudessa saavuttamattomaksi jäänyt ympäristötieteellinen yliopistokoulutus oli korvattu metsäalan opinnoilla perus- ja opistoasteella ja siitä jatkettu myöhemmin keruutuotetarkastajaksi sekä sieni- ja marjajalostusyrittäjäksi. Tämän ryhmän jäsenet olivat laajasti hyödyntäneet aikuisille opiskelijoille mahdollisia reittejä valmistua uuteen ammattiin. Aiempi oppikoulun käymättömyys ei ollut ollut esteenä myöhemmille koulutuksille vanhimmassakaan ikäryhmässä ja laajenevien ammattikoulutusmahdollisuuksien myötä muutkin olivat

voineet muuttaa elämänsä suuntaa ja paneutua vahvistamaan luontoon kytkeytyvän identiteettinsä mukaista elämäntapaa myös työuralla. Toinen ammattiosaamistaan lisäopinnoilla täydentänyt oli kansakoulupohjalta luontoasiantuntijaksi kouluttautunut lastenhoitotyössä työskentelevä eräopas, Metsämörri-ohjaaja ja luontokerho-ohjaaja. Toinen lisäkoulutusta hankkinut teki itselleen mieluista työtä toimittajana; hän oli hankkinut työnsä ohessa ympäristökasvattajan erikoisammattitutkinnon tukemaan vapaaehtoistyötä tai mahdollista uranvaihtoa, jos sellaiselle joskus olisi tarvetta.

Lapsuuden vuosinaan tämän ryhmän jäsenet olivat muihin ryhmiin verrattuna liikkuneet enemmän yksin luonnossa retkeillen ja leikkien. Juuret olivat vielä syvällä maaseudun mullassa tai luonto oli muuten lähellä sienin- ja marjamaastojen muodossa tai omakotitaloalueen lähimetsien tuttuina leikkipaikkoina. Veneilemään oli päästy vanhempien mukana tai meri oli muuten läheinen. Vapaata kuljeskelua tärkeämpänä teemana heidän kirjoituksissaan oli kuitenkin luonnonantimien hyödyntämisen korostunut merkitys. Marjat, sienet ja kalastus olivat tämän ryhmän jäsenille tulleet kovin tutuiksi jo lapsuuden ja nuoruuden vuosina ja niiden merkitys toistui heillä vielä aikuisiän osatarinoissa, vaikkei teema muuten koko aineistossa kovin suurta merkitystä enää aikuisvuosiin kuuluvana saanutkaan. Keruuretkille ja kalastusreissuille oli lähdetty niin vanhempien, sisarusten ja tädin seurassa kuin yksinkin. Aikuisempana tutuista raaka-aineista oli opittu tekemään itse ruokaa ja hyödyntämään ruuanlaitossa myös villiyrtejä.

Luontoharrastuksista nousi tässäkin ryhmässä suurimpaan asemaan lintujen tarkkailu. Se ei useimpien tarinoissa ollut kuitenkaan niin intensiivistä havaintojen keräilyä ja linturetkelyä, kuin intohimoisimpien lintuharrastajien kertomuksissa yleensä. Lintuihin tutustuminen kuvattiin melko ympäripyöreästi siinä kuin kasveihin ja valokuvaukseenkin tutustuminen. Aikuisiällä luontoharrastukset tuntuivat kadonneen tarinoista lähes kokonaan, joskin lintutornia oli sentään oltu rakentamassa ja uutena lajiryhmänä oli alettu ottaa haltuun hyönteisiä. Elämyksellisiä muistoja ei ollut jäänyt paljonkaan mieleen, mutta merkitykseltään varsinkin perheen muutto virkistysalueen vahtimestareiksi oli ollut suuri ja elämän käännekohtaksi tulkittava. Tämän ryhmän jäsenet eivät olleet myöskään kokeneet paljoakaan luonnon tuhoa tai negatiivista muuttumista lapsuudessaan ja nuoruudessaan eikä heidän voi sanoa kokeneen ympäristöahdistusta merkittävästi aikuisinakaan.

Lähipiirin ihmisiä löytyi Luontoalan ammattilaisten lapsuuden ja nuoruuden merkittävistä ihmisistä jonkin verran. Useimmin mainittiin molemmat vanhemmat

yhdessä tai isä – heiltä oli opittu luonnossa liikkumista ja luonnon kunnioittamista. Muita merkityksellisiä ihmisiäkin mainittiin niukanlaisesti, useimmin opettajat. Kerho- ja harrastustoiminnan liittyminen peruskoulun tuloon ja sen myötä tapahtunut koulujen luontokerhojen toiminnan hiipuminen näkyy tämän ryhmän sisällä selkeinä eroina harrastusmahdollisuuksiin osallistumisessa. Vanhempaan polveen kuuluva oli päässyt vielä osallistumaan keskikoulun luontokerhoon, 1960-luvulla syntynyt puolestaan yläkoulussa ja lukiossa Luonto-Liiton luontokerhoon ja nuorimmat olivat löytäneet Partioon ja lintuyhdistykseen. Kirjallisuus ja media olivat vaikuttaneet vain vähän tämän ryhmän jäseniin. Nuorille lintuharrastajille lajioppaat olivat silti tärkeitä – aikuisena olivat viehättäneet enemmän muut luontoteokset, tietosanakirjat, television luonto-ohjelmat ja radion Luontoilta.

Aikuisena retkeilyn merkitys oli Luontoalan ammattilaisilla säilynyt miellyttävänä vapaa-ajan toimintona. Luontoon lähdettiin sekä yksin, että puolison ja lasten, sekä lastenlasten kanssa. Aikuisena muodostetuissa retkiporukoissakin oli liikuttu. Tärkeimmät lähipiirin ihmiset Luontoalan ammattilaisille olivatkin juuri perheenjäsenet, erityisesti puoliso ja omat lapset, joiden kanssa luontoon lähdettiin viettämään yhteistä aikaa. Lapsille opetettiin samalla luonnonläheistä elämäntapaa. Muiden ihmisten vaikutus jäi heillä melko vaatimattomaksi.

Yhdistystoimintaan aktivoituminen oli kolmasosalla tapahtunut alanvaihdoksen ja siihen liittyvän opiskelun innoittamana. Järjestötyön parasta antia olivat tämänkin ryhmän jäsenille muut aktiivit, hengenheimolaiset, joilta sai voimia, innostusta ja arvostusta. Tässäkin ryhmässä oli mukana pitkän linjan aktiiveja, vaikka kohortissa onkin Akateemisia nuorempia jäseniä. Kolme Luontoalan ammattilaista oli ollut mukana yhdistystoiminnassa 30 vuotta tai enemmän. Korkeiden luottamustoimien hoitaminen ei silti ollut aivan niin tavallista kuin Akateemisilla, vaikka moni oli tarttunut niihinkin. Kaksi oli niiden sijaan hoitanut aluetyöntekijän tointa maakuntatasolla. Omasta luonnonsuojeluharrastuksesta koettiin tässä ryhmässä saadun paljon positiivista palautetta niin lähipiirissä kuin työyhteisöissäkin.

Luontoalan ammattilaisten kertomuksissa ei mainittu henkilökohtaisen vastuun merkitystä kertaakaan. Luonnon arvo nähtiin hieman enemmän sen itseisarvollisena kunnioituksena ja ihailuna, mutta välineellinen arvokin nähtiin monimuotoisuuden säilymisen ja hyvinvointivaikutusten kautta. Luonnonsuojelun koettu merkitys omassa elämässä oli joka tapauksessa suuri: se oli elämäntapa, suojeluaktiivisuus oli vahva,

aktivoitumisesta oltiin ylpeitä ja enemmänkin olisi haluttu tehdä. Luonto ja luonnonsuojelu oli elämän sisältö ja tärkein asia ja sen vuoksi oli oltu valmiita aikuisiällä vaihtamaan kokonaan suuntaa ja lähdetty opiskelemaan luonto- ja ympäristöalan opintokokonaisuuksia, joskus useampiakin. Ennen kaikkea uudelleen koulutautumisen kautta oli otettu omassa toiminnassa vastuu asioiden muuttamisesta, eikä vastuun ottamisen tärkeyttä ollut elämäntarinoissa enää enempää tarpeen korostaa.

Akateemisten lailla Luonnonsuojelun ammattilaiset olivat olleet innokkaita jakamaan luontotietoutta eri yhteyksissä varsinaisen työnsä ulkopuolellakin. Itse työhän sisälsi monilla luontotiedon keräämistä ja moniin mainittuihin ammatteihin kuuluu ihmisten luontosuhteeseen vaikuttamista sekä luonnontuntemuksen ja ympäristötietoisuuden lisäämistä. Työtuntien ulkopuolella tapahtuvaa luontotiedon jakamista tehtiin niin yhdistystoiminnassa kuin vapaa-ajallakin erilaisten koulutusten, käytännön opettamisen, lehtikirjoittelun, kurssien vetämisen ja ympäristökasvatuksen muodossa. Työyhteisössä saatettiin olla luontoasiantuntijan roolissa tai muuten jakamassa ympäristötietoa kollegoille.

8.3 Elämäntapavaikuttajat

Jaotellessani analyysiprosessin aikana luonnonsuojelijoita erilaisten tyyppien kategorioihin, oli yhtenä oleellisena jaottelukriteerinä merkittäväksi elämäntapahtumaksi ja käännekohtaksi lukeutuva ammatinvalinta. Monilla se suuntautui jo nuoruudessa luonnontieteellisille aloille ja toisilla aikuisiän uuden elämänvaiheen ammatinvaihdoksena tai lisäkoulutuksena luonto- ja ympäristöaloille. Kaikki tutkimukseeni vastanneet eivät tietenkään kuuluneet näihin ammatti-identiteetin ”luontoidentiteettiinsä” yhdistäneisiin, vaan mukana oli aktiivitoimijoita, joille luonnonsuojelu oli oma elämänsaarekkeensa, vapaa-ajanharrastus, jolla oli kuitenkin syvällisiä merkityksiä ihmisen koko elämänkulkua ja sen kokonaisuutta ajatellen. Pitää muistaa, että tutkimuksen saatekirjeessä ei pyydetty mainitsemaan koulutus- ja työtaustaa, joten henkilöillä on ollut mahdollisuus jättää ne myös mainitsematta. Identiteettiin oleellisesti kuuluva luontoalan työ todennäköisesti mainitaan, mutta yhtä hyvin se voi olla toissijainen seikka koko elämänhistoriaa ajatellen.

Ammatti-identiteettiä ”luonnonsuojelijuuteensa” kytkemättömistä muodostui kaksi ryhmää, joista suuremman nimesin Elämäntapavaikuttajiksi. Heidän tarinoissaan

merkittävin yhdistävä tekijä oli luonnonmukaisen elämäntavan, ekologisuuden ja henkilökohtaisten ympäristöratkaisujen tekeminen arkielämässä. Ryhmään kuului kuusi ihmistä, joista puolet miehiä ja puolet naisia. Neljä heistä oli syntynyt 1950-luvulla, muut olivat nuorempia. Kolme vastaajista ei maininnut opiskelu- tai työurastaan mitään. Yksi oli toimittaja. Yksi mainitsi suorittaneensa työn ohella ympäristötieteen opintoja avoimessa yliopistossa, mutta ei maininnut työnkuvaansa. Sijoitin hänet tähän ryhmään Luontoalan ammattilaisten sijaan siksi, että opinnot avoimessa yliopistossa eivät tuota ammattipätevyyttä, vaan toimivat yleensä pohjana lisäopinnoille tai ne suoritetaan esimerkiksi henkilökohtaisesta kiinnostuksesta spesifiä oppiainetta kohtaan. Ryhmän kuudes jäsen, lastentarhanopettajana toiminut kasvatustieteen maisteri puolestaan olisi koulutuksensa perusteella ollut sijoitettavissa Akateemisten vaikuttajien ryhmään, mutta hänen elämäntarunsa sisältö painotuksineen vastasi enemmän Elämäntapavaikuttajien vastaavia.

Luonnonsuojelijan identiteetin toteuttaminen arjen kulutusvalinnoissa ja elämäntapaan laajemmin liittyvissä ratkaisuissa kuuluu tiedostavan ja arvomaailmaltaan luontoa kunnioittavan ihmisen elämään. Tämä tulikin esiin sekä Akateemisten että Luontoalan ammattilaisten tarinoissa, mutta vain jonkin verran. Vaikuttaisi siltä, että työuran kytkeytyminen luontoon ja asiantuntemuksen tukema aktiivinen vaikuttaminen niin luonnonsuojelun järjestötyössä kuin muillakin elämänalueilla, sekä tiedon jakaminen häivyttäisivät jonkin verran alleen tarvetta korostaa omia arjen valintoja luonnonsuojelijan elämäntarinassa. Elämäntapavaikuttajilla puolestaan ekologisen elämäntavan erilaiset toteutustavat nousivat tarinoissa keskeisiksi. Heidän identiteettinsä ytimessä näyttäisi siis olevan nimenomaan mahdollisimman vähäinen luonnon ja ympäristön kuormittaminen omassa toiminnassa.

Elämäntapavaikuttajien tarve luonnonläheisyyteen oli muutamilla johtanut aikuisiällä paluumuuttoon maalle tai maaseutumaisiin oloihin, erityisesti perheellistymisen seurauksena. Kahdella oli metsäomaisuutta, jota joko hoidettiin kestävänsä metsätalouden periaattein tai se oli suojeltu. Luonnonläheistä elämäntapaa saatettiin toteuttaa myös kesämökkioiloissa, jos se kaupunkioiloissa vaikutti työlämmältä; komposti, ulkokuusi ja puukamina toivat kerrostaloasujalle kaivattuja ekoratkaisuja. Omakotiasujille esimerkiksi puulämmitys oli tärkeä, joskin työläskin ratkaisu. Kierrätys, jätteiden lajittelu, matkustamisen ja autoilun välttäminen, polkupyöräily, kulutuksen minimointi, luomutuotteiden suosiminen, osittainen omavaraisuus ruokataloudessa ja perinnemaisemien hoito kotipiirin laiduneläimillä, olivat elämäntapavaikuttajien

tarinoissa mainittuja omia vaikuttamisen tapoja. Yhdessä tarinassa valmius henkilökohtaisiin muutoksiin sai aika aäreviä muotoja, kun kirjoittaja oli lopettanut valokuvauksen jo nuorena säästääkseen maailman hopeavaroja ja muuttanut rannikolta sisämaahan varautuakseen ilmastonmuutoksen nostamaan merivedenpintaan.

Lapsuudessa Elämäntapavaikuttajilla oli ollut lähellä pikkupaikkakunnan retkeilymaastoja, omakotitalon iso piha, kaupungin reunan metsä tai kesämökki. Lähimaastoissa oli leikitty paljon ja sitä muisteltiin useammin kuin muiden ryhmien tarinoissa. Majanrakennuksen ja käpylehmien hoidon ohessa oli napsittu marjoja ja sieniä. Luonnonantimien laaja hyödyntäminen oli kuulunut monella lapsuudenperheen yhteisiin harrastuksiin ja se oli ollut myös merkittävä osa perheen ruokataloutta. Pienet oli otettu mukaan sieni- ja marjaretkille jopa taaperosta lähtien ja opetettu myös kalastuksen salat sekä polttopuun keruuta. Yksi vastaajista oli laajentanut osaamistaan aikuisena myös riistaan hankkimalla metsästyskortin. Taito hyödyntää monipuolisesti luonnonantimia oli säilynyt useimmilla aikuisuuteen asti ja kytkeytynyt osaksi luonnonmukaista elämäntapaa; ruokavaliota täydennettiin itse kerätyillä tai pyydytyillä aineksilla.

Keruuretkien lisäksi lapsuuden ja nuoruuden retkeily ja luontoliikunta mainittiin ryhmän tarinoissa vain harvoin. Luontoharrastuksiakaan ei lapsuuden ja nuoruuden vuosiin ollut tarinoiden mukaan mahtunut; yksi intohimoinen lintuharrastaja oli sentään, jonka harrastus olikin kantanut läpi elämän. Ainut valokuvauksen varhaisella iällä aloittanut oli jo nuoruudessaan harrastuksensa lopettanut, kuten edellä kuvattiin. Aikuisiän uusina luontoharrastuksina mainittiin varhaisaikuisuudessa aloitetut lintuharrastus ja valokuvaus. Kerhotoimintaa, kirjoja ja mediaa tai elämyksellisiä muistoja muistettiin kuuluvaksi lapsuuden ja nuoruuden vuosiin melko vähän, luonnontieteellistä kiinnostusta ei lainkaan.

Merkittävin vaikutus Elämäntapavaikuttajien varhaisen luontosuhteen syntymisessä olikin lähipiirin ihmisillä, aivan erityisesti vanhemmilla, jotka mainittiin lukuisissa kohdissa niin yhdessä kuin erikseen. Yhteiset sieni-, marja- ja kalastusretket muistettiin ja vanhempien kunnioittava asenne kasveja ja eläimiä kohtaan sekä lajintuntemus olivat tarttuneet jälkipolveen. Näitä oli pyritty siirtämään perintönä myöhemmin myös omille lapsille. Valveutunut, joskin vanhoillinen isä oli seurannut Rooman klubin herättämää keskustelua ja äidin sekä isoisan kuuluminen Luonnonsuojeluliittoon olivat jääneet mieleen. Ainoan ryhmän lintuharrastajan oli kiittäminen isoveljen sytyttämää innostusta,

joka ei sillä sammunut, ettei isompien lintupoikien retkille mukaan aina päässytkään. Lähipiirin ihmisten erityinen tärkeys säilyi myös aikuisiällä, vaikka se muuttuikin käsittämään puolison ja omat lapset, yhdessä tapauksessa oman veljen. Puolison samanhenkisyys ja yhteinen arvomaailma ja luonnossa liikkuminen nähtiin tärkeinä. Omien lasten kanssa oli retkeilty ja heistä oli koitettu kasvattaa luonnonsuojeluhenkisiä.

Retkeilyn asema identiteetin osana oli monilla Elämäntapavaikuttajilla vahvistunut aikuisuuden aikana. Vapaampi liikkuminen ajokortin hankkimisen jälkeen oli mahdollistanut systemaattisen tutustumisen kotikaupunkia ympäröiviin metsiin ja perheelliselle luontoon vetäytyminen oli tarjonnut hengähdystaukoa ruuhkavuosien kiireisiin. Keski-ian lähestyessä oli saatettu lähteä aiempaa kauemmaksi vaeltamaan, Lappiin, Kainuuseen ja eri suojelualueille, mutta lähitantereet riittivät useimmille. Retkille oli lähdetty myös veneellä, hiihtäen tai lumikengillä. Luonnossa oli liikuttu paljon yksin tai seurasta ei mainittu.

Ryhmän nuorimmat olivat olleet jo nuoruudessaan varsin huolissaan ympäristön tilasta. Koettu ympäristöahdistus oli koko ryhmässä suurta jo lapsuus- ja nuoruusvuosina, joko huolen ja ahdistuksen määrittämänä tai koettujen negatiivisten ympäristömuutosten havaitsemisen vuoksi, eikä se aina ollut helpottanut aikuisvuosinakaan. Ympäristöhuolen suuri määrä kumpusi myös luontoa ihailevasta arvomaailmasta, joka koettiin opitun suurelta osin omilta vanhemmilta. Luontoa pidettiin enemmän kiinnostavana ja itseisarvoisesti kunnioitettavana, kuin ihmisten tulevaisuutta varten turvattavana. Sen villiyttä oli ihailtu jo lapsena ja muodostuneen rakkauden koettiin antavan valmiutta myös suojeluun. Välineellinen hyödyntäminen tuli tehdä hyvin vastuullisesti. Omakohtaista vastuuta korostettiin kuitenkin vain kahdessa tarinassa, vaikka siihen selvästi pyrittiin tekemällä vastuullisia valintoja. Luonnonsuojelun merkitystä omassa elämässä ei joka tarinassa erikseen käsitelty, mutta asian maininneille se oli kiinteä osa elämäntapaa, suojelun tärkeys perustui rakkauteen ja luonnon ja itsensä kanssa sovussa eläminen oli itsestäänselvyys; ei haluttu olla taakkana maapallolle.

Elämäntapavalintojen tukemiseksi oli liitytty myös luonnonsuojeluyhdistykseen joko rivijäsenyyden kautta, pyynnöstä tai samanhenkisen seuran kaipuun vuoksi. Yhdistyksen toimintaan osallistumisen muotoja ei juuri kuvailtu tämän ryhmän jäsenien tarinoissa, mutta yhdistystoiminnan antia olivat kuitenkin ihmiset, toiminnan mielekkyys ja oppiminen. Vastuutehtäviin oli tartuttu herkästi: tämän ryhmän jäsenistä kaikki yhtä lukuun ottamatta olivat toimineet jossain vaiheessa vähintään yhdistyksensä

puheenjohtajina tai paikallisyhdistyksen lisäksi luonnonsuojelupiirin hallituksessa ja kaksi vielä liittovaltuustossakin. Useimmat eivät maininneet aktiivivuosiansa määrää; kaksi oli ollut mukana aktiivitoimijoina noin kymmenen vuotta.

8.4 Luontoharrastajat

Viimeisen elämäkulullisen luonnonsuojelijatyypin muodostavat Luontoharrastajat, joiden identiteetin kehitys pohjautuu sitoutuneen luonnonharrastuksen, runsaan retkeilyn ja muun luonnossa oleilun jättämiin tunne- ja muistijälkiin. Tähän ryhmään voisi toki sijoittaa monta muutakin ihmistä edellä kuvatuista ryhmistä pelkän luontoharrastuneisuuden perusteella, mutta erotuksena heistä omaksi tyyppikseen nimetyillä Luontoharrastajilla ei ollut mainittua luonto- tai ympäristöalaan kytkeytyvää koulutusta eikä ammattia. Heidän elämäntarinoissaan eivät myöskään henkilökohtaiset kestävän elämäntavan ratkaisut ole saaneet näkyvää osaa. Tarinoiden ytiminä ovat luonnossa vietettyjen hetkien tärkeys ja sisältö, niiltä kerätyt muistot sekä yhdistystoimintaan osallistuminen. Tähän ryhmään kuului neljä henkilöä, joista kolme oli miehiä ja yksi nainen. Kaksi oli syntynyt 1940-luvulla ja kaksi 1950-luvulla. Yksi oli toiminut työurallaan mielenterveyshoitajana, toinen kuvasi olevansa työssä alakoululaisten parissa. Muut eivät maininneet työ- ja koulutushistoriaansa.

Luontoharrastajien lapsuudenkodin lähiluonto oli ollut vaihtelevasti maaseudulla tai kaupungissa tai se oli löydetty perheen omalta hehtaarin tontilta tai kesämökiltä. Luontoharrastuksiin oli innostuttu jo varhain, viimeistään yhteis- tai keskikoulussa ja niiden luontokerhoissa. Linnut olivat kaikille tärkein lajiryhmä ja niiden elämään oli perehdytty tarkkailun, pönttöjen ripustamisen, rengastuksen ja kirjallisuuden avulla. Loukkaantunut lehtopöllön poikanen oli hoidettu lentokykyiseksi ja kaveria oli autettu piilokojun rakentamisessa sekä lintukuvauksissa. Kaksi oli harrastanut valokuvausta ja yksi perhosia. Lajiharrastukset olivat jatkuneet tähän päivään asti ja yhdelle aikuisikä oli tuonut mukanaan myös lintujen rengastamisen, lintujen talviruokinnan sekä kasvien opettelua. Retkeily oli tärkeää muutenkin kuin lajihavaintojen ja onnistuneiden luontokuvien keräämisen merkeissä. Kaksi luontokerholaista oli päässyt retkille kerhotoiminnan mukana, muuten oli liikuttu yksin ja kavereiden kanssa, käyty uimassa, melomassa ja telттаilemassa.

Luontoharrastajien elämään vaikuttaneita merkityksellisiä ihmisiä oli niin lähipiirissä kuin vertaisissa useita. Ystävä, kaveriporukka, opettaja ja luontokerhon ohjaaja olivat tukeneet lapsuudenkodista saatua kiinnostusta luontoon. Äidiltä ja isältä oli saatu oppia sienien ja marjojen keräilyyn sekä kalastukseen. Isän kanssa oli ripustettu linnunpönttöjä ja vanhemmat olivat tukeneet lapsen kiinnostusta myös kirjahankinnoilla tai paikalliskartan ostamisella. Puutarhanhoitoa harrastaneelta tädiltä oli puolestaan opittu kasveja. Tarinoissa korostui arvomaailman oppimisen sijaan enemmänkin yhteisen ajanvieton tärkeys. Mielenkiintoisten luonto-oppaiden saamista arvostettiin myös kovasti ja kirjallisuuteen oli perehdytty mielellään. Aikuisuudessa tärkeimmiksi ihmissuhteiksi olivat muodostuneet lähipiirin ulkopuolisiin henkilöihin luodut siteet: tietoja ja osaamista jakavat luontoharrastajat ja puhujat mainittiin monta kertaa. Omat oppilaat kouluympäristössä ja puoliso mainittiin myös.

Paljon luonnossa liikkuvilla ja tutkimuksen vanhempiin ikäkohortteihin kuuluvilla Luontoharrastajilla oli Akateemisten tavoin muistoissaan monia elämyksellisiä tapahtumia, jotka olivat säilyneet lapsuudesta asti tärkeinä kristallisaation hetkinä, kun oli kohdattu jotakin syvästi liikuttavaa ja myöhemmin identiteetin pohjaperustuksiin muurattavaa. Aikuisiältä ei vastaavia muistoja enää ollut. Luontotiedon jakaminen oli tässäkin ryhmässä esiin nouseva piirre. Alakoululaisten parissa työskentelevä piti tärkeänä jakaa oppilaille luontotietoutta, vertailla tietoja ja havaintoja. Mielenterveyshoitaja oli hyödyntänyt osaamistaan työssä, sekä eläkkeellä vapaaehtoistyössä vanhusten ja lasten parissa. Hän muisteli myös vastavuoroista oppimista luonnontiedon lehtorin kanssa. Vain yksi tämän ryhmän jäsenistä kuvaili vuolaasti yhdistystoimintaan liittyviä aktiviteetteja; hän olikin yhdistyksensä perustajajäseniä, joka oli ruuhkavuosien jälkeen pystynyt palaamaan tehokkaasti mukaan toimintaan. Toinen pitkän linjan aktiivi oli ollut mukana toiminnassa kolmisen kymmentä vuotta, kolmaskin noin viisitoista. Kaksi oli toiminut yhdistystensä puheenjohtajina ja yhdellä oli luottamustoimi piirihallituksessa. Yhdistystoiminnan kantavina tekijöinä nähtiin ihmissuhteet, ystäväystyminen ja onnistumiset.

Ympäristöahdistus nousi esiin kahden kirjoittajan tarinassa hyvin voimakkaana. Valaiden kohtalo oli saanut lukiolaisen itkemään ja hänen tarinassaan lähiluonnon menettämisen suru sai riipaisevaa sävyä. Jokainen yhdistystoiminnassakin eteen tullut menetys oli ollut henkilökohtaisella tasolla ahdistava ja surullinen; oli menetetty jotakin arvokasta jälleen kerran, vaikka oli työtunteja laskematta ponnisteltu rahan valtaa ja voimaa vastaan. Vielä

kovemmin luonnon tuhoutuminen vaurioitti toista kertojaa, joka joutui hakeutumaan psykiatrisen avun piiriin itsetuhoisten ajatusten vuoksi.

Kaiken luonnossa koetun ja tunnetun seurauksena Luontoharrastajien luonnonsuojelijan identiteetti oli vahva eikä tätä toimintaa haluttu koskaan jättää, koska se oli jo mukana ympärivuorokautisesti kulkenut niin kauan. Tavoitteena oli olla osa luontoa ja jättää tuleville sukupolville mahdollisuus elää ja nauttia monimuotoisesta, puhtaasta ja kauniista maasta. Motivaation taustalla oli myös jokaisella vastaanotettu positiivinen palaute omasta toiminnasta luonnon hyväksi. Lähipiiri suhtautui heidän harrastukseensa hyvin myönteisesti ja kannustaen, muutkin ymmärtävästi ja myötämielisesti eikä negatiivista suhtautumista ollut välttämättä koettu lainkaan.

9 POHDINTA

9.1 Tulosten yhteenveto

Tutkittaessa ympäristövastuullisen elämäntavan omaksumiseen johtaneita elämäntavan tapahtumia on tärkeää tehdä erottelu sen välillä, koskevatko tapahtumat sitoutuneen luontosuhteen vai sitoutuneen luonnonsuojelutoiminnan syntyä. Nämä menevät osin päällekkäin, koska luontosuhteen koettu merkitys itselle on niin keskeinen tehtäessä valintoja toimintatapojen ja elämäntapojen välillä. Tässä tutkimuksessa tutkin luontoa säästäviin toimintatapoihin ja aktiiviseen kansalaisvaikuttamiseen erityisen sitoutuneita luontoaktiiveja pyrkimyksenä kartoittaa niitä merkityksellisimpiä tapahtumia, jotka todennetusti ovat johtaneet tällaisen elämäntavan omaksumiseen.

Nykyajan lapset ovat tietoisia globaaleista ongelmista, mutta omakohtainen kontakti luontoon on hiipumassa (Louv 2008, 1). Tietoteknologian muutokset näkyvät lasten leikeissä ja luonnossa vietetyn ajan määrässä. Diginatiivit sukupolvet, jotka ovat syntyneet 1980-luvulla ja sen jälkeen, tarjoavat lapsilleen luonnollisena ympäristönä tietoteknisen maailman, mutta lähimetsä saattaa jäädä täysin vieraaksi. (Nurmi ym. 2015, 70.) Kaupunkisuunnittelussa metsien ja luonnonalueiden säästämiseksi käydään jatkuvaa arvokeskustelua siitä, kuinka paljon virkistysalueita olisi jätettävä ja miten niitä olisi hoidettava. Maaseutumaisissa ympäristöissäkin oma lähimetsä ja suo saattavat kadota taloudellisen hyödyn nimissä milloin vain tai luonnossa kulkemista ei pidetä kiinnostavana. Luontokokemukset ovat kuitenkin oleellisen tärkeässä osassa luonnon arvojen näkemisen pohjana. Tärkeän läheisen tai ystävän kanssa koetut luontohetket ovat erityisen mieleenpainuvia. Suhde luontoon syntyy paitsi vuorovaikutuksessa muiden ihmisten, myös suorassa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa (Laurén 2006, 93–94). Tällaiselle toiminnalle olisi luotava mahdollisuuksia niin yhteiskunnan rakenteiden suunnasta, kuten koulujärjestelmän kautta, kuin kansalaisjärjestöjen toimesta ja myös vanhempien omille lapsilleen tarjoamana.

Tutkimustulokseni toistavat muissakin tutkimuksissa todennettua merkittäviksi koettujen elämäntapahtumien runsasta sijoittumista lapsuuteen ja varhaisaikuisuuteen. Omassa tutkimuksessani olen tulkinnut nämä tapahtumat erityisesti luontosuhteen syntymisen kautta merkittäviksi, joskin ympäristövastuullista ajattelua ja toimintaakin alkaa esiintyä joillakin jo lapsuuden ja nuoruuden vuosina. Lapsuuden ja nuoruuden luontosuhteen

syntymisessä kaikkein suurin vaikutus oli lähipiirin ihmisillä, luontoharrastuksilla, muilla tärkeillä ihmisillä, luonnonantimien keruulla ja retkeilyllä sekä ohjatulla kerho- ja järjestötoiminnalla. Kaikkiin ikäkausiin kuitenkin kuuluu uusien kokemusten hankkiminen ja merkittäviä elämäntapahtumia sijoittuu määrällisesti jopa enemmän aikuisvuosiin. Luontosuhteen syventymisessä ja ylläpidossa retkeily ja luontoharrastukset säilyttävät korkean asemansa, mutta yhä tärkeämmäksi tulee läheisten ihmisten ja muiden ihmisten vaikutus sekä yhteisen tekemisen, että ideologian syvenemisen ja aktiivitoiminnan motivaation kautta. Osa luonnonsuojelijoista hakeutuu luontoon liittyviin ammatteihin jo varhaisaikuisuudessa, osa tekee ammatinvaihdon myöhemmin elämässään, mutta isolle osalle luonto ja luonnonsuojelu ovat työurasta erillinen osa elämää.

Luonnonsuojelijan elämäntapaan sitoutumisessa tärkeimpiä tekijöitä ovat ekologisten kulutustapojen omaksuminen ja niiden pitäminen tärkeänä, liittyminen luonnonsuojeluyhdistyksen toimintaan ja sitä kautta saatu tuki ja motivaatio, kasvava ympäristöahdistus ja itsetutkiskelun kautta havaittu luonnon ja luonnonsuojelun suuri merkitys itselle sekä altruistinen arvomaailma. Suomalaiseen kulttuuriin ei näytä kuuluvan uskonnollisten ajatusten liittyminen luonnosta huolehtimiseen, toisin kuin muissa tutkimuksissa, erityisesti Yhdysvalloissa, on tullut esiin (Horwitz 1996, 40–41). Säilyttämisen ja suojelun perusteina ovat luonnon itseisarvo, ekosysteemien toimivuus sekä ihmiskunnan elinehtojen säilyminen. Ympäristöahdistusta pyritään lieventämään omien elintapojen lisäksi osallistumalla aktiivisesti järjestötoimintaan ja jakamalla luontotietoa muille ihmisille.

Ihmiset kertovat tarinaansa niiden kulttuuristen skriptien kautta, joita heille on tarjolla (Smith & Watson 2001, 176). Näen tämän niin, että pitää olla olemassa kulttuurinen skripti luonnonsuojelijalle, luontoaktiiville, ennen kuin sen voi valita osaksi identiteettiään. Näitä skriptejä luodaan erityisesti ympäristöjärjestöjen toiminnassa ja ne tulevat osaksi yhteiskunnallista keskustelua erityisesti median kautta. Ihminen voi tehdä tekoja ja suhtautua luontoon tietyllä tavalla, mutta luonnonsuojelija-minän määrittely edellyttää jonkinlaisen minä-mallin ja mahdollisen minän olemassaoloa. Sen on oltava tarjolla ja mahdollinen, mutta myös itselle mieluisa, ennen kuin se voidaan ottaa osaksi identiteettiä. Luonnonsuojelijalle on olemassa jo useita erilaisia skriptejä; on paljon tapoja olla luonnonsuojelija ja luontoaktiivi.

Globaalin ympäristötietoisuuden tason noustessa luonnonsuojelijan mahdolliset minät ovat tulleet jatkuvasti yleisemmiksi, eikä aktiivitoimintaan osallistuminen ole enää niin leimallista, valtavirrasta poikkeavaa tai vastustusta herättävää, kuin vielä jokin aika sitten. Osallistumalla ympäristöjärjestön toimintaan yksilö omaksuu ryhmäidentiteetistä palasia tueksi kulttuuristen skriptien antamalle perustukselle. Oman pohdinnan osuus on merkittävä; omiin elämäkokemuksiin, tunteisiin ja kerättyyn tietoon suhteutetaan omia tavoitteita ja mieltymyksiä. Luonnonsuojelijan identiteettiin kuuluu vahva toiminnallinen aspekti: halutaan vaikuttaa, toimia luonnon puolesta monin eri tavoin ja saada muita mukaan toimimaan. Suomen luonnonsuojeluliiton yhdistystoiminnassa mukana olevat laittavat usein koko persoonansa peliin edistääkseen luontoa säästävän elämäntavan leviämistä ja estääkseen luontoa tuhoavia hankkeita paikallisesti, maakunnallisesti ja valtakunnallisesti. Valittua luonnonsuojelija-identiteettiä halutaan silti toteuttaa muillakin elämänalueilla kuin yhdistystoiminnassa. Omassa elämässä sitoudutaan luontotiedon hankkimiseen ja käyttämiseen usein myös ammatinvalinnan kautta.

Linde (1993, 129–140), joka on tutkinut ammatinvalintaa, on havainnut kausaalisuutta selittäviksi tekijöiksi elämäntarinoissa luonteenpiirteet ja mieltymykset sekä muistojen runsauden pitkältä ajalta. Tietynlaisten sisäisten ominaisuuksien katsotaan siis johtavan tiettyihin elämänvalintoihin ja tärkeimmille elämänvalinnoille etsitään usein syitä kaukaa lapsuudesta asti. Lapsuuden kiinnostuksenkohteet nähdään sisäsyntyisinä, minään jo varhain kuluvin osina. Monilla luontoon liittyviin ammatteihin päätyneillä luonnontieteellinen kiinnostus olikin syttynyt jo varhain. Se oli saattanut nostaa työläisperheiden ja maanviljelijöiden lapset korkeampaan sosioekonomiseen asemaan jo aikana, jolloin yliopisto-opinnot eivät vielä olleet niitä itsestään selvimpiä valintoja.

Koulutustason erot näkyvät Suomessa karkeasti ottaen niin, että vanhemmat ikäluokat ovat keskimääräistä heikommin koulutettuja ja nuoret hyvin koulutettuja (Antikainen ym. 2000, 292). Omassa aineistossani kuitenkin yliopistokoulutuksen hankkineet olivat enimmäkseen 1940–1950-luvuilla syntyneitä. Sukupuolierot selittyvät osin aineiston suuremmalla miesten osuudella, sillä yliopistosta valmistuneista vain kolme oli naisia. Osin erot selittyvät koulutukseen hakeutumisen sosiaalisilla malleilla. Pitkään yliopistoon hakeutumisessa vallitsi selvä sukupuolijako, sillä pojat lähtivät tyttöjä useammin korkeakoulutukseen, kun taas etenkin keskiluokan ja työväen työt suuntasivat toisen asteen oppilaitoksiin, joista valmistuttiin sihteereiksi ja sairaanhoitajiksi (Välimaa 2018, 244). Suomessa naisten osuus yliopisto-opiskelijoista on kuitenkin ollut jo varhain suuri. Vuonna 1945 jo 40 prosenttia yliopistoissa opiskelevista oli naisia, kun muissa

teollistuneissa maissa luku oli 13–30 %. Naisennemistö yliopistoissa on ollut 1960-luvulta alkaen (Husu & Peltonen 2000, 2–6.)

Rajallinen opiskeluvaihtoehtojen valikoima näkyi silti Akateemisten vaikuttajien tyypiksi nimeämässäni ryhmässä. Luontoon liittyvälle uralle haikailevat pystyivät muutamia vuosikymmeniä sitten valitsemaan melko niukasta opintolinjavalikoimasta. Perinteisesti luonnonläheisille urille on lähdetty maa- ja metsätalouden piiristä, jonka opetus ulottuu 1800-luvun alkupuolelle (Rajaniemi 2000, 93). Maan ensimmäinen metsäoppilaitos aloitti toimintansa Evolla jo vuonna 1862 (Räty 1987, 44). Metsätyöntekijöiden järjestelmällinen ammatillinen koulutus alkoi kuitenkin vasta 1960-luvulla, kun metsätyömiehistä alkoi olla pulaa (Klemelä 1999, 357). Mielekkäämmäksi valinnaksi oli Akateemisten vaikuttajien keskuudessa kuitenkin katsottu luonnontieteelliset alat, joiden opetuksen historia vie aina Turun Akatemian perustamisen aikoihin (Välimaa 2018, 107). Biologia ja maantiede olivat suosituimmat alat ja niiltä oli valmistuttu myös opettajiksi.

Ammattia vaihtaneiden Luontoalan ammattilaisten voidaan katsoa hyödyntäneen giddensiläisiä toisia mahdollisuuksia, joissa kriisin tai muun elämää muuttaneen tekijän seurauksena aloitetaan uusia polkuja (Giddens 1991, 210–217). Elämänpolitiikkaa samankaltaisin ajatuksin hahmotelleet Roos ja Hoikkala (1998) ovat suitsineet rajattomien kokeilujen mahdollisuutta ja korostaneet valintojen tärkeyttä, sillä yhden elämän aikana ei kaikkia vaihtoehtoja ehdi kokeilla. Mahdollisuuksien avaruus on ääretön, mutta kyky elämänpoliittisiin valintoihin vaihtelee eri ihmisillä ja he tiedostavat ja hallitsevat pyrkimyksiään eri tavoin. Uudet aloitukset eivät ole kaikille yhtä mahdollisia. (Hoikkala & Roos 2000, 21–23.)

Ihminen arvioi koulutusvalintojaan myös sen perusteella kuka kokee olevansa, millaiseksi haluaa tulla ja millainen koulutus hänelle voisi sopia. Identiteetti voi estääkin koulutukseen hakeutumisen, jos vaatimuksena on jokin tietty tutkinto tai arvosana. Käsitys itsestä oppijana näyttää suuntaavaan koulutustason valintaa, kun taas harrastukset, elämäntavat ja arvot suuntaavat kiinnostusta jotakin opiskelu- tai ammattialaa kohti. Koulutusvalintaan liittyvä sosiaalinen status ja saavutettava elämäntapa vaikuttavat myös valintoihin. Vanhemmille sukupolville koulutus on ollut enemmän väline hankkia toimeentulo, nuoremmille koulutuksen suhde minäkuvaan, luonteenpiirteisiin, arvoihin ja elämäntapaan saattaa olla tärkeämpi. (Antikainen ym. 2000, 274, 284–287.) Luonnonsuojelijoille toinen mahdollisuus oli usein näyttäytynyt

pakottavana tarpeena oman elintavan muuttamiseen ja siinä hyödynnettiin myös uudelleen kouluttautumista resurssina.

Koulutusvalintoja muokkaavat myös koulutuksen rakenteellinen laajuus, alojen ja paikkojen määrä sekä niiden alueellinen jakautuminen. Mahdollisuudet kouluttautua eri koulutusjärjestelmissä ovat myös olleet eri-ikäisillä erilaiset. (Antikainen ym. 2000, 289–291.) Luontoalan ammattilaiset olivat pääosin Akateemisia vaikuttajia nuorempia ja heillä oli taustalla jokin toinen tutkinto ennen aikuisiällä hankittua luonto- ja ympäristöalan tutkintoa. Melko tuoreet tutkintovaihtoehdot ovat olleet aikuisopiskelijoille mahdollisia valintoja muutoksen tarpeen aktivoituttua. Yliopisto-opinnot aloitetaan tyypillisesti nuorena ja erityisesti luonnontieteellisillä aloilla on edelleen vähän aikuisia opiskelijoita (Moore 2000, 3). Ammattikorkeakoulujen luonnonvara- ja ympäristöalojen opiskelijoita ei tässä aineistossa ollut yhtään. Ammatillisen tien valintaa vaikeuttaa edelleen myös maamme asutusrakenne ja ammatillisen koulutuksen keskittyminen isoihin kaupunkeihin ja kasvukeskuksiin. Syrjäisillä seuduilla asuvien nuorten on pakko muuttaa kauaskin kotoaan toivomansa koulutuksen perässä tai valita jokin lähellä olevista oppilaitoksista. (Poikolainen ym. 2005, 17.)

Luonnonsuojelijan identiteettiin tiiviisti kuuluva kestävän elämäntavan vaaliminen on yksi mahdollinen reitti sitoutuneeseen toimintaan. Lapsuudessa opittu luonnonantimien hyödyntäminen ja vanhemmilta omaksuttu luonnon arvostus saattavat sitoa niin vahvasti luontoa säästävään elämäntapaan, että sitä toteutetaan laajalla keinovalikoimalla ja siitä saattaa muodostua koko luonnonsuojelijan identiteetin ydinosa. Ympäristöahdistus on suuri ja sitä pyritään vähentämään omassa arjessa tekemällä paljon ympäristömyönteisiä ratkaisuja ja vähentämällä aktiivisesti omaa ympäristökuormitusta. Luontoharrastajilla taas identiteetin ytimessä ovat luonnossa liikkuesssa hankitut muistot hyvistä hetkistä ja oman harrastuksen tärkeys hyvinvoinnille. Side luontoon voi olla niin vahva, että menetykset koetaan riipaisevan henkilökohtaisesti. Muilta harrastajilta ja esikuvilta on opittu paljon luontoon liittyvää tietämystä ja sitä halutaan välittää myös edelleen eteenpäin.

Vakavimmin tiedon jakamiseen suhtautuivat Akateemiset vaikuttajat, jotka kokivat oman oppineisuutensa velvoittavan luonnonsuojeluun ja laajempaan vaikuttamiseen. Tiedon määrä toi mukanaan myös suuren ympäristöahdistuksen. Luontoalalle vasta aikuisiällä hakeutuneet puolestaan olivat elämänmuutoksellaan pystyneet hillitsemään

ympäristöahdistuksen määrää muita enemmän. Tämä viittaisi siihen, että ympäristökasvatuksen ja luontotiedon jakamisen suuntaaminen aikuisiin saattaisi olla yksi keino vähentää koko ajan yleistyvää ympäristöahdistusta. Tarjolla oleva koulutus ei vielä vastaa globaalin ajattelu- ja toimintatavan muutoksen vaatimuksiin.

Ympäristökansalaisuuden taidot on kuitenkin ainakin sitoutuneemman luonnonsuojeluväen keskuudessa opittu itse kokien ja oppimistilanteisiin hakeutuen, kiinnostuksen ja uteliaisuuden ohjaamana. Pohjana olevien persoonallisuudenpiirteiden ja arvojen kirjoa ei tässä tutkimuksessa pystytty kartoittamaan; se vaatisi vielä lisätutkimuksia. Toistuvat ja kertyvät luontokokemukset ovat oleellinen osa sitoutumisessa, mutta kaikki luonnonsuojelijat eivät silti ole innokkaita retkeilijöitä tai lajiharrastajia. Syvä ymmärrys ympäristökriisien ratkaisun pakottavuudesta voi ohjata toimimaan yhtä hyvin kuin rakkaus perhosiin. Suomalaisten yleinen ympäristötietoisuuden taso ja ympäristömyönteinen, altruistinen arvomaailma, antavat uskoa siihen, että luonnon hyväksi toimimisen mahdollisia minuuksia on yleisesti olemassa runsaasti. Niiden aktivointi on mahdollista yhteiskunnan, yhteisöjen vuorovaikutusverkostojen ja yksilön tasot yhdistämällä. Vaikuttamisen mahdollisuuksia on kaikissa ikäkausissa.

9.2 Tutkimusprosessin arviointi ja jatkotutkimusaiheet

Merkityksellisten elämäntapahtumien tutkimus on riippuvainen luottamuksesta autobiografisen muistin todistusvoimaan (Chawla 1998a, 363). Tältä alalta tarvitaan vielä lisätutkimuksia, jotta saadaan näkemystä myös muiden kuin vahvimpina säilyvien muistojen merkityksestä. Tässä tutkimuksessa olen nojautunut nykytietämykseen ja siihen, että ihmisten itse merkitykselliseksi ilmoittamia tapahtumia pidetään elämäkertatutkimuksessa aitoina kokemuksina. Merkitystulkinnan kautta olen pyrkinyt olemaan kirjoittajille ja heidän kertomuksilleen uskollinen, käyttäen tulkinnassa apuna omia kokemuksia ympäristöaktiivina sekä hyödyntäen aiempia tutkimustuloksia samasta aiheesta. Perinteiset luotettavuuskäsitykset ovat kerronnallisessa tutkimuksessa ongelmallisia, koska epistemologiset ja ontologiset käsitykset poikkeavat realistisesta paradigmasta (Heikkinen 2015, 164). Konstruktivismissa perinteiset positivismin sisäisen ja ulkoisen validiteetin kriteerit korvautuvat uskottavuudella ja autenttisuudella (Denzin & Lincoln 2000, 158). On mahdollista, että toinen tutkija päätyisi jonkin verran erilaisiin tuloksiin tai painottaisi toisia teemoja enemmän.

Vastaajien joukossa painottuivat melko näkyvästi akateemisen koulutuksen saaneet pitkän linjan aktiivit. On todennäköistä, että he arvostavat aiheesta tehtävää yliopistotason tutkimusta muuta potentiaalista tutkimusjoukkoa enemmän ja haluavat myös tukea maisteriksi valmistuvan ponnisteluja. Akateemisten ihmisten suuri määrä on saattanut korostaa analyysissä esiintyvien ammatinvalintaan liittyvien ratkaisujen painoarvoa. Korkeimmin koulutetut olivat aineistossani myös pääosin vanhinta ikäryhmää, joten heidän tarinansa olivat pitkiä ja sisälsivät paljon muistoja menneiltä vuosikymmeniltä. Tästä syystä heidän kokemuksissaan myös oli muita enemmän merkittäviä tekijöitä. Olen pyrkinyt kohtelemaan tutkittaviani tasa-arvoisesti, mutta on silti mahdollista, että laajemman tarinan kirjoittaneet ovat saaneet enemmän painoarvoa tutkimusten tulkinnassa (Hakala 2015, 23).

Omaan esiyymmärrykseen ja näkökulmiin ovat vaikuttaneet oma pääaine ja aiemmin tekemäni kandidaatin tutkielma samasta aiheesta. Esiyymmärryksen ja aiempien tietojen merkitys ovat olleet avainasemassa tekemissäni tulkinnoissa ja jo pääteemojen luonnin vaiheessa. Yksinkertaisinkin lause saattaa elämäkerrassa sisältää merkityksiä, joiden ymmärtäminen vaatii lukijalta tekstin ulkopuolista tietoa, johon suhteuttaa tekstin absoluuttinen sisältö (Suomela 2008, 151). Kasvatustieteilijänä olen painottanut kouluttautumisen ja ammatinvalinnan merkityksiä erityisesti luonnonsuojelijoille tyypillisimpiä elämänkulkuja hahmotellessani. Toisenlainen painotus olisi ollut ehkä yhtä mahdollinen, mutta näin nähtynä luonnonsuojelijan identiteetin ”levittäytyminen” muille elämäntapa-alueille tuli näkyvämmäksi. Ammatti-identiteetin yhdistymisessä luonnonsuojelijan identiteettiin olisi kuitenkin vielä tehtävä tarkempaa jatkotutkimusta siitä, onko luontoon ja luonnonsuojeluun sitoutuminen tapahtunut ennen vai jälkeen ammatinvalinnan.

Merkityksellisten elämäntapahtumien laajalla huomioimisella olen halunnut tuoda esiin sitä suurta vaihtelua, jota ihmisten elämänhistorioihin mahtuu. Olen myös halunnut antaa suomalaisen kulttuuriin kuuluvalla luonnonantimien keruulle sen painoarvon, joka sillä useimpiin muihin maihin verrattuna on. Nykyaikaan sovellettuna olisi mielenkiintoista selvittää sitooko villiyrttien ja villivihannesten keruu samalla tavalla huomaamaan ihmisen riippuvaisuuden luonnosta kuin vanhempien kanssa yhdessä tehdyt marjaretket.

Vastaajilla on ollut mahdollisuus kirjoittaa tarinansa yksin ja valitsemanaan aikana, jolloin on ollut mahdollisuus muokata ja täydentää tekstiä aina uusien muistojen noustessa mieleen. Näin tarinoiden voi ajatella heijastavan nimenomaan reflektoitua

sisäistä tarinaa, jota tässä tutkimuksessa haluttiin nostaa esiin. (Hänninen 1999, 33.) Tarinoiden teemallinen sisältö painottui toisinaan kronologisuuden kustannuksella, mutta kirjoittamalla on ollut mahdollisuus tuoda esiin juuri omassa tarinassa tärkeimmät episodit. Kyselylomakkeeseen tai haastatteluunkin verrattuna tämä antoi mahdollisuuden yllätyksiin paljon paremmin.

Olen pitänyt koko ajan mielessäni SLE-tutkimukselle ongelmalliset tutkimustulosten verrattavuuden ongelmat. En ole pitäytynyt aiempien tutkimusten tarjoamassa merkityksellisimpien elämäkokemusten kirjossa, vaan loin tätä tutkimusta varten erilaisen teemakehikon, joka poikkeaa aiemmista joiltain osin. Olen tuonut näitä eroja tulosluvuissa ja pohdinnassa esiin. Tutkimuksessani ei ole ollut käytettävissä vertailuryhmää, mikä voidaan katsoa puutteeksi.

Sisäisen validiteetin takaamiseksi olen pyrkinyt avaamaan tutkimuksessa tekemiäni päättelyketjuja mahdollisimman tarkasti ja kertonut miten olen päätenyt esittämiini tulkintoihin (Aaltio & Puusa 2011, 155, 157). Tutkimusjoukon tarkoituksenmukainen valinta toi vastauksiin juuri tästä aiheesta tietävien asiantuntemusta, jota toki voitaisiin hakea myös muista ympäristöjärjestöistä. Eri järjestöissä toimivien vertailu voisi tuoda uusia näkemyksiä erilaiset toimintatavat aktiivisuudessaan valinneiden elämäkuluista. Olen tutkimuksessani selostanut myös jonkin verran sitä, mitä luonnonsuojelijat varsinaisesti tekevät luontoa suojellakseen. Järjestöaktiivisuus on vain yksi toiminnan tapa, mutta sen korostuminen tässä nostaa esiin sen suurta merkitystä omaksutulle identiteetille. Muilla järjestöillä ei ole Suomessa yhtä pitkää jatkuvuuden perinnettä toiminnan järjestämisessä niin pikkupaikkakunnilla kuin suurissa kaupungeissakin. Sitoutuneen järjestöaktiivisuuden tutkiminen olisi tarpeen sen selvittämiseksi, mitkä vetovoimatekijät saavat ihmisen toimimaan pitkään luonnonsuojelua edistävissä hankkeissa ja yhteisöissä.

Tutkimukseni ansioksi näen sen, että olen jaotellut luontosuhteen kehittymiseen vaikuttaneet tapahtumat erilleen luonnonsuojeluaktiivisuudesta. Muissa tutkimuksissa tätä jakoa ei ollut pääasiassa tehty, mikä on mielestäni harhaanjohtavaa. Samoin ikäkausijaottelu on ollut aiemmissa tutkimuksissa harvinaista, mitä puutetta pyrin omassa tutkimuksessani välttämään jaottelemalla tapahtumia lapsuuden ja nuoruuden ikäkausiin sekä aikuisuuden kokemuksiin ja käsittelemällä ne omissa luvuissaan. Näin hahmottuivat paremmin identiteetin kehityksellinen kaari ja tapahtumien erilaiset merkitykset eri ikäkausina.

Ikäkohorttien eroja olisi vielä tutkittava lisää, sillä järjestökentän muutoksissa ja uusien sukupolvien astuessa esiin vanhempien sukupolvien kokemusten pätevyys uudempien sukupolvien kokemusten vertailupohjana alkaa hävitä. Sukupuolieroja olisi myös tutkittava lisää isommilla tutkimusjoukoilla. Tässä tutkimuksessa sukupuolierot eivät saaneet näkyvää sijaa, vaan kokemukset olivat miehillä ja naisilla samanlaisia. Miesten suurempi määrä vastaajissa olisi saattanut vääristää vertailun tuloksia näin pienessä tutkimusjoukossa.

Merkittävien elämäntapahtumien määrä vastaajaa kohden oli myös mielestäni oleellisen tärkeä seikka, joka ei niinkään anna itsenäistä tulosta vaadittavien tapahtumien lukumäärästä, kuin siitä, että monet päällekkäiset ja kertyvät tapahtumat ovat tavallisin kehityskulku, mutta vähätkin kokemukset voivat olla voimakkuudeltaan lukumääränsä ylittäviä. Jatkotutkimuksin olisi tarpeen selvittää miksi juuri tiettytyyppisistä tapahtumista tulee muistoissa pysyviä ja miten se on yhteydessä esimerkiksi persoonallisuudenpiirteisiin. Laatimaani pääteemojen mukaista jaottelua merkittäviksi elämäntapahtumiksi alateemoineen voisi jo kenties hyödyntää kyselylomakkeiden laadintaan, joilla tavoiteltaisiin suurempia tutkimusjoukkoja. Tällöin olisi tarpeen kysyä ihmisiltä myös heidän itse kokemuksilleen antamia painoarvoja tai tärkeysjärjestyksiä.

Tyypittelyssä olen käyttänyt keinotekoisien tyyppitarinoiden tai koostettujen esimerkkitarinoiden sijaan tyyppien merkityksellisimpiä yhdistäviä ja muista tyypeistä erottavia piirteitä (Vrt. Hänninen 1999, 33). Näin toimien olen halunnut välttää epätodellisten hahmojen luomisen ja tuoda esiin niitä tavallisimpia, tyypillisimpiä, elämänkulkuja, jotka ovat aidosti mahdollisia. Ihmiselämän ainutkertaisuuksien variaatio on saattanut tästä hieman kärsiä, mutta olen pyrkinyt tekstissä nostamaan myös esiin niitä poikkeuksellisia sattumuksia, jotka ovat kokemuksina ylittäneet tavanomaisuuden tarjoamat linjat. Ihmisten sijoittaminen tiettyihin tyyppeihin saattaa silti vastaajien mielestä olla heidän kokemustensa ainutlaatuisuuden väheksymistä.

Tarinallisen lähestymistavan valinnalla halutaan laadullisessa tutkimuksessa yleensä antaa tutkittaville oma ääni ja mahdollisuus tulla kuulluksi. Ihmisten oma tapa antaa asioille merkityksiä päästetään näkyviin lähestymällä kertomuksia aineistolähtöisesti ilman ennalta muotoiltua teoriaa. (Hänninen 1999, 34; Hänninen 2015, 181.) Olen toiminut näin etenkin analyysin alkuvaiheissa ja täydentänyt pikkuhiljaa tietämystäni myös muiden tutkimusten tuloksilla saadakseni sekä tukea omille päätelmille että ideoita uusille suunnille. Tieteelliselle tutkimukselle on luonteenomaista, että se pyrkii liittymään

aikaisempaan tutkittavasta ilmiöstä vallitsevaan tietoon (Moilanen & Rähkä 2010, 61; Puusa & Juuti 2011, 51). Aineistolähtöisyys on pysynyt silti koko ajan ohjenuorana ja olen antanut kirjoittajien tarinoiden sisältöjen ohjata analyysin kulkua.

Kirjoittajien anonymiteettiä olen pyrkinyt suojaamaan esimerkiksi jättämällä mainitsematta paikallistoimijoiden paikallisyhdistysten nimet. Suomen luonnonsuojeluliiton toimijoiden keskuudessa aktiivisimmat henkilöt tunnetaan usein valtakunnallisestikin, joten on mahdollista, että joku kirjoittajista tulee silti jostakin tarinansa kohdasta tunnistetuksi. Menneisyyden kokemuksia on saatettu aktiivipiireissä vertailla eri yhteyksissä ja mieleenpainuvimmat tai poikkeukselliset yksityiskohdat ovat ehkä jääneet ihmisten mieliin. Tällaisissa tapauksissa kertomusten osat ovat kuitenkin osa kirjoittajan julkista identiteettiä, jotakin jota hän on aiemmissa yhteyksissä jo tuonut itsestään esiin.

Vastaajilla on ollut mahdollisuus valita mitä osia elämäntarinastaan he haluavat tutkimukseen antaa. Joidenkin tutkijoiden huomion mukaan narratiivit eivät aina tarjoa yhtenäistä, johdonmukaista kuvaa identiteetistä. Ne voivat olla epävakaita rakennelmia vailla suuntaa ja päämäärää, niitä voidaan käyttää tilanteeseen sopivasti tai niistä on suljettu pois syvempi minuus ja sosiaalinen ymmärrys. (Roberts 2002, 127.) Omassa aineistossani, joka pohjautui teema-elämäkertoihin, identiteetit tulivat hyvin näkyviksi; kirjoittajien syvälinen pohdinta sekä luonnonsuojelijan identiteetin merkitys oli kirjoitettu näkyvästi esiin tai tuli muuten hyvinkin selkeästi lukijan havaittavaksi. Tutkimukseen vastanneilla oli kiinteä, selkiytynyt luonnonsuojelijan identiteetti ja he pystyivät kertomaan kasvuhistoriassaan useita heille merkityksellisiä tekijöitä ja tapahtumia, joilla he perustelivat identiteettinsä syntyä.

Lähteet

- Aaltio, I. & Puusa, A. 2011. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: Johtamistaidon opisto, 153–166.
- Aho, S. 2005. Minä. Teoksessa K. Laine. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Otava, 20–57.
- Alanen, L. 2001. Polvesta polveen. Sukupolvi sosiologisena käsitteenä ja tutkimuskohteena. Teoksessa A. Sankari & J. Jyrkämä (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino, 97–115.
- Allardt, E. 1991. Kestävän kehityksen yhteiskunnallisista edellytyksistä. Teoksessa Massa, I. & Sairinen, P. Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle. Helsinki: Gaudeamus, 11–23.
- Antikainen, A. 1996. Merkittävät oppimiskokemukset ja valtautuminen. Teoksessa A. Antikainen & H. Huotelin (toim.) Oppiminen ja elämänhistoria. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 251–309.
- Antikainen, A. & Komonen, K. 2003. Elämäkerta ja elämänkulku kasvatuksen ja aikuiskasvatuksen sosiologiassa. Teoksessa P. Sallila (toim.) Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus. Helsinki: Kansanvalistusseura, 84–121.
- Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. 2000. Kasvatussosiologia. Helsinki: WSOY.
- Arnold, H. E., Cohen, F. G. & Warner, A. 2009. Youth and environmental action: perspectives of young environmental leaders on their formative influences. *Journal of Environmental Education* 40 (3), 27–36.
- Aura, S., Horelli, L. & Korpela, K. 1997. Ympäristöpsykologian perusteet. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.
- Bagnoli, A. 2009. 'Researching identities with multi-method autobiographies'. Teoksessa B. Harrison (toim.) Life story research. Vol. 3. Los Angeles: Sage, 376–397.
- Berninger, K., Tapio, P. & Willamo, R. 1996. Ympäristönsuojelun perusteet. Helsinki: Gaudeamus.

- Borg, P. 1984. Luonnon- ja ympäristönsuojelun historiaa. Teoksessa R. Ruuhijärvi & U. Häyrynen (toim.) Ympäristönsuojelu 2. Luonnonsuojelu ja luonnonvarat. Helsinki: Kirjayhtymä, 7–18.
- Borg, P. 2008. Herättäjät, tulenkantajat ja muutoksentekijät. Luonnonsuojelun voimahahmot Suomessa. Tampere: Pilot-kustannus.
- Borg, S. 2005. Kansalaisena Suomessa. Kansalaisvaikuttaminen Pohjoismaissa ja European Social Survey 2002. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Brockmeier, J. 2009. Autobiographical time. Teoksessa B. Harrison (toim.) Life story research. Vol. 1. Los Angeles: Sage, 346–365.
- Bruner, J. 2001. Self-making and world-making. Teoksessa J. Brockmeier & D. Carbaugh. Narrative and identity. Studies in autobiography, self and culture. Amsterdam: Benjamin, 25–37.
- Cantell, H. 2004. Johdanto. Teoksessa H. Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 12–15.
- Cantell, H. 2006. Aktiivinen kansalaisuus – nuoret ympäristövaikuttajina. Teoksessa T. Ojanperä (toim.) Näkökulmia aktiiviseen kansalaisuuteen. (2. uud. painos). Helsinki: Helsingin yliopisto, Viikin normaalikoulu, 43–59.
- Cantell, H. 2011. Lapsuus ja nuoruus ympäristösuhteen perustana. Teoksessa J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E-L. Hallanaro & S. Sorvari (toim.) Ihminen ja ympäristö. Helsinki: Gaudeamus, 332–338.
- Cantell, H. & Koskinen, S. 2004. Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä. Teoksessa H. Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 60–79.
- Chawla, L. 1998a. Research methods to investigate significant life experiences: review and recommendations. *Environmental Education Research* 4 (4), 383–397.
- Chawla, L. 1998b. Significant life experiences revisited: a review of research on sources of environmental sensitivity. *The Journal of Environmental education* 29 (3), 11–21.
- Chawla, L. 1999. Life paths into effective environmental action. *The Journal of Environmental Education* 31 (1), 15–26.

- Christensen, N., Rothberger, H., Wood, W. & Matz, D. 2004. Social norms and identity relevance: a motivational approach to normative behaviour. *Personality and Social Psychology Bulletin* 30 (10), 1295–1309.
- Corcoran, P. B. 1999. Formative influences in the lives of environmental educators in the United States. *Environmental Education Research* 5 (2), 207–220.
- Dahlström, H. 2008. Säilyvätkö sisävesien uhanalaiset? Teoksessa H. Telkänranta (päätoim.) *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*. Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto ry: WSOY, 98–101.
- De Fina, A. 2015. Narrative and identities. Teoksessa A. De Fina & A. Georgakopoulou (toim.) *The handbook of narrative analysis*. Somerset: Wiley, 351–368.
- Denzin, N. & Lincoln, Y. 2000. Paradigms and perspectives in transition. Teoksessa N. Denzin & Y. Lincoln (toim.) *Handbook of qualitative research*. (2. painos). Thousand Oaks, Calif.: Sage, 156–162.
- Derr, T. 2006. 'Sometimes birds sound like fish': perspectives on children's place experiences. Teoksessa C. Spencer & M. Blades (toim.) *Children and their environments. Learning, using and designing spaces*. Cambridge: Cambridge University Press, 108–123.
- Dierking, L. D., Falk, J. & Storksdieck, M. 2013. Learning from neighboring fields. Conceptualizing outcomes of environmental education. Teoksessa R. B. Stevenson, M. Brody, J. Dillon & A. E. J. Wals (toim.) *International handbook of research on environmental education*. New York: Routledge, 359–366.
- Dietz, T., Fitzgerald, A. & Schwom, R. 2005. Environmental values. *Annual Review of Environment and Resources* 30, 335–372.
- Dunkel, C. & Kerpelman, J. 2006. (toim.) *Possible selves: theory, research and applications*. [online] New York: Nova Science Publishers. [Viitattu 7.7.2018] Julkaistu myös painettuna. Saatavissa: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/detail.action?docID=3019063>.
- Dunlap, R. E. & Van Liere, K. D. 1978. The "New Environmental Paradigm": a proposed measuring instrument and preliminary results. *The Journal of Environmental Education* 9 (4), 10–19.

- Edmunds, J. & Turner, B. S. 2002. *Generations, culture and society*. Philadelphia: Open University Press.
- Errante, A. 2009. But sometimes you're not part of the story: oral histories and ways of remembering and telling. Teoksessa B. Harrison (toim.) *Life story research*. Vol. 3. Los Angeles: Sage, 275–302.
- Ervamaa, S. 2005. Vallankumouksellisuudesta reformismiin. Teoksessa S. Paasonen (toim.) *Aktivismi. Verkostoja, järjestöjä ja arjen taitoja*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 15–41.
- Eskola, J. 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (3. uud. ja täyd. painos). Jyväskylä: PS-kustannus, 179–203.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Estola, E., Uitto, M. & Syrjäla, L. 2017. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvoori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino, 153–173.
- Fielding, K., McDonald, R. & Louis, W. R. 2008. Theory of planned behaviour, identity and intentions to engage in environmental activism. *Journal of Environmental Psychology* 28, 318–326.
- Freeman, M. & Brockmeier, J. 2001. Narrative integrity. Autobiographical identity and the meaning of the "good life". Teoksessa J. Brockmeier & D. Carbaugh. *Narrative and identity. Studies in autobiography, self and culture*. Amsterdam: Benjamin, 75–99.
- Frey Meyer, R. H. & Johnson, B. E. 2010. A cross-cultural investigation of factors influencing environmental actions. *Sociological Spectrum* 30 (2), 184–195.
- Furihata, S., Ishizaka, T., Hatakeyama, M., Hitsumoto, M. & Ito, S. 2007. Potentials and challenges of research on "Significant Life Experiences" in Japan. *Children, Youth and Environment* 17 (4), 207–226.

- Giddens, A. 1991. *Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age.* Cambridge: Polity Press.
- Grönlund, H. & Pessi, A. B. 2008. Osallisuuden asenteet ja teot. Nuoret ikäryhmät vapaaehtoistoiminnassa. Teoksessa M. Autio, K. Eräranta & S. Myllyniemi (toim.) *Polarisoitua nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja 2008.* Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisosiain neuvottelukunta: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, 127–137.
- Haavisto, I. & Kiljunen, P. 2011. *Maailman paras maa: EVAn kansallinen arvo- ja asennetutkimus.* Helsinki: Taloustieto.
- Hakala, J. 2015. Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle.* (4. uud. ja täyd. painos). Jyväskylä: PS-kustannus, 14–26.
- Halkka, A. 2011. Ekosysteemit – osia, kokonaisuuksia ja toimintaa. Teoksessa J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E-L. Hallanaro & S. Sorvari (toim.) *Ihminen ja ympäristö.* Helsinki: Gaudeamus, 38–43.
- Harinen, P. 2005. Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen -tutkimushankkeen väliraportti. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura.
- Harju, A. 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.) *Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus.* Tampere: Vastapaino, 58–80.
- Harju-Autti, P. 2011. Ympäristötietoisuuden ytimessä on hyvä elämä. Teoksessa P. Harju-Autti, A. Neuvonen & L. Hakkarainen (toim.) *Ympäristötietoisuus. Suomalaiset 2010-lukua tekemässä.* Helsinki: Rakennustieto, 8–20.
- Harper, C. L. 2001. *Environment and society. Human Perspectives on Environmental Issues.* Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall.
- Harré, R. 2001. Metaphysics and narrative. Singularities and multiplicities of self. Teoksessa J. Brockmeier & D. Carbaugh. *Narrative and identity. Studies in autobiography, self and culture.* Amsterdam: Benjamin, 59–73.

- Harter, S. & Bukowski, W. 2016. The construction of the self. Developmental and sociocultural foundations. (2. painos). New York: Guilford Publications.
- Hautamäki, A. 2001. Suomi muutosten edellä. Raportti Suomen haasteista. Helsinki: Sitra.
- Heikkinen, H. L. T. 1999. Opettajuus narratiivisena identiteettinä. Teoksessa A. Eteläpelto & P. Tynjälä (toim.) Oppiminen ja asiantuntijuus. Työelämän ja koulutuksen näkökulmia. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY, 275–290.
- Heikkinen, H. L. T. 2015. Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. (4. uud. painos). Jyväskylä: PS-kustannus, 149–167.
- Heinonen, M. 2011. Suojelualueet monimuotoisuuden turvana. Teoksessa J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E-L. Hallanaro & S. Sorvari (toim.) Ihminen ja ympäristö. Helsinki: Gaudeamus, 228–236.
- Heinonen, V. 2005. Kultainen 60-luku. Teoksessa A. Karisto (toim.) Suuret ikäluokat. Tampere: Vastapaino, 145–166.
- Heiskanen, E. 2011. Kohti yhteisöllistä ympäristötietoisuutta. Teoksessa P. Harju-Autti, A. Neuvonen & L. Hakkarainen (toim.) Ympäristötietoisuus. Suomalaiset 2010-lukua tekemässä. Helsinki: Rakennustieto, 49–61.
- Helander, V. 1998. Kolmas sektori. Käsitteistä, ulottuvuuksista ja tulkinnoista. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoikkala, T. 2000. Äärimmäisyyksien aika ja tuhon estetiikka. Teoksessa M. Linko, T. Saresma & E. Vainikkala (toim.) Otteita kulttuurista. Kirjoituksia nykyajasta, tutkimuksesta ja elämäkerrallisuudesta. Katarina Eskolan juhlakirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 379–390.
- Hoikkala, T. & Paju, P. 2008. Entä nuoremmat sukupolvet? Sukupolvitutkimus ja nuorisopolitiikka. Teoksessa S. Purhonen, T. Hoikkala & J. P. Roos. Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 270–294.

- Hoikkala, T. & Roos, J. P. 2000. Onko 2000-luku elämänpolitiikan vuosituhat? Teoksessa T. Hoikkala & J. P. Roos (toim.) 2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta. Helsinki: Gaudeamus.
- Honkonen, R. 1995. Elämäkerrallinen lähestymistapa opiskelijatutkimuksen menetelmänä. Teoksessa J. Nieminen (toim.) Menetelmävalintojen viidakossa. Pohdintoja kasvatuksen tutkimisen lähtökohdista. Tampere: Tampereen yliopisto, 167–191.
- Horwitz, W. 1996. Developmental origins of environmental ethics: the life experiences of activists. *Ethics & Behavior* 6 (1), 29–53.
- Howell, R. A. & Allen, S. 2016. Significant life experiences, motivations and values of climate change educators. *Environmental Education Research* 13, 1–19.
- Hsu, S-J. 2009. Significant life experiences affect environmental action: a confirmation study in eastern Taiwan. *Environmental Education Research* 15 (4), 497–517.
- Hukkinen, J. 2011. Ihmiskunnan pelastaminen on jokaisen vastuulla. Teoksessa P. Harju-Autti, A. Neuvonen & L. Hakkarainen (toim.) Ympäristötietoisuus. Suomalaiset 2010-lukua tekemässä. Helsinki: Rakennustieto, 21–30.
- Huotelin, H. 1996. Elämäkerrat tutkimuksessa ja kasvatuksessa. Teoksessa A. Antikainen & H. Huotelin (toim.) Oppiminen ja elämänhistoria. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 13–42.
- Husu, L. & Peltonen, E. 2000. Tiedenäisiä akateemisilla urilla ja kulissien takana. Teoksessa L. Husu & E. Peltonen (toim.) Tiedenäisiä. Suomalaisia tiedenäisiä eilen ja tänään. Helsinki: Helsingin yliopiston kirjasto, 2–6.
- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Helsinki: Ympäristöministeriö: Suomen ympäristökeskus. [Viitattu 18.5.2019] Saatavilla: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/299501>.
- Hyvärinen, M. 2017. Haastattelun maailma. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvoori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 11–45.
- Häkkinen, A. 2013. Suomalaiset sukupolvet, elämänkulku ja historia – sukupolvesta sukupolveen. Teoksessa A. Häkkinen, A. Puuronen, M. Salasuo & A. Ojajarvi.

- Sosiaalinen albumi. Elämäntavat sukupolvien murroksissa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura, 21–55.
- Häkkinen, A., Linnanmäki, E. & Leino-Kaukiainen, P. 2005. Suomi, johon suuret ikäluokat syntyivät. Teoksessa A. Karisto (toim.) Suuret ikäluokat. Tampere: Vastapaino, 61–91.
- Häkkinen, A., Salasuo, M., Ojajärvi, A. & Puuronen, A. 2013. Johdanto. Teoksessa A. Häkkinen, A. Puuronen, M. Salasuo & A. Ojajärvi. Sosiaalinen albumi. Elämäntavat sukupolvien murroksissa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura, 7–20.
- Hänninen, V. 1999. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopisto. Väitöskirja.
- Hänninen, V. 2015. Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. (4. uud. painos). Jyväskylä: PS-kustannus, 168–184.
- IPBES. 2019. Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Service. [online, viitattu 18.5.2019] Saatavilla: <https://www.ipbes.net/news/ipbes-global-assessment-summary-policymakers-pdf>.
- Ihanus, J. 1999. Minäkertomukset. Teoksessa J. Ihanus (toim.) Kulttuuri ja psykologia. Helsinki: Yliopistopaino, 241–259.
- Inglehart, R. 1995. Public support for environmental protection: objective problems and subjective values in 43 societies. *PS: Political Science and Politics* 28 (1), 57–72.
- IPCC. 2018. Summary for Policymakers. Teoksessa Global warming of 1.5 °C: an IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5 °C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty. [online, viitattu 18.5.2019] Saatavissa: <https://www.ipcc.ch/sr15/chapter/summary-for-policy-makers/>.

- Iredale, W. & van Vugt, M. 2012. Altruism as showing off: a signalling perspective on promoting green behaviour and acts of kindness. Teoksessa S. C. Roberts (toim.) *Applied evolutionary psychology*. Oxford: Oxford University Press.
- James, J., Bixler, R. & Vadala, C. 2010. From play in nature, to recreation then vocation: a developmental model for natural history -oriented environmental professionals. *Children, youth and environments* 20 (1), 231–256.
- Jeronen, E. & Kaikkonen, M. 2001. Ympäristökasvatuksen kokonaismallin tavoitteet ja sisällöt arvioinnin kehittämisen tukena. Teoksessa E. Jeronen & M. Kaikkonen (toim.) *Ympäristötietoisuus: näkökulmia eri tieteenaloilta*. Oulu: Oulun yliopisto, 22–41.
- Jokinen, P. 2011. Ketkä toimivat ympäristöasioissa. Teoksessa J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E-L. Hallanaro & S. Sorvari (toim.) *Ihminen ja ympäristö*. Helsinki: Gaudeamus, 402–407.
- Jokinen, P. & Järvikoski, T. 1997. Ympäristösosiologian ja ympäristöpolitiikan perusteita. Teoksessa J. Pietarinen, P. Jokinen, T. Järvikoski, J. Hoffrén & J. Gustafsson. *Ympäristönsuojelu ja yhteiskunta*. (2. painos). Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:59. Turku: Turun yliopisto, 45–98.
- Josselson, R. 1995. Imagining the real. Empathy, narrative and the dialogic self. Teoksessa R. Josselson & A. Lieblich (toim.) *Interpreting experience. The narrative study of lives*. Vol. 3. Thousand Oaks, Calif.: Sage, 27–44.
- Joutsamo, E. 2008. Kansallis- ja luonnonpuistojen synty. Teoksessa H. Telkänranta (päätoim.) *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*. Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto ry: WSOY, 80–89.
- Järvikoski, T. 1991. Ympäristöliike suomalaisessa politiikassa. Teoksessa I. Massa & R. Sairinen (toim.) *Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle*. Helsinki: Gaudeamus, 162–179.
- Järvikoski, T. 1994. Luonnonsuojelu ja kansalaistoiminta. Teoksessa T. Myllyntaus (toim.) *Liikkeen voima. Kansalaistoiminta ympäristökysymysten muovaajana*. Oulu: Oulun yliopisto, 28–51.

- Järvikoski, T. 2001. Ympäristötietoisuuden käsitteestä ja ilmiöstä. Teoksessa E. Jeronen & M. Kaikkonen (toim.) *Ympäristötietoisuus: näkökulmia eri tieteenaloilta*. Oulu: Oulun yliopisto, 7–21.
- Järvinen, M. 1995. Ympäristöystävä vai vapaamatkustaja? Tutkimus nuorten ympäristöasenteista. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.
- Järvinen, M. 2009. Life histories and the perspective of the present. Teoksessa B. Harrison (toim.) *Life story research*. Vol. 1. Los Angeles: Sage, 319–339.
- Kamieniecki, S., Coleman, S. D. & Vos, R. O. 1995. The effectiveness of radical environmentalists. Teoksessa B. R. Taylor (toim.) *Ecological resistance movements. The global emergence of radical and popular environmentalism*. Albany: State University of New York Press, 315–333.
- Karisto, A. 2005. Suuret ikäluokat kuvastimessa. Teoksessa A. Karisto (toim.) *Suuret ikäluokat*. Tampere: Vastapaino, 17–58.
- Kauppila, J. 1996. Koulutus elämänkulun rakentajana. Teoksessa A. Antikainen & H. Huotelin (toim.) *Oppiminen ja elämänhistoria*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 45–108.
- Kauppila, J. 2002. Sukupolvet, koulutus ja oppiminen. Tulkintoja koulutuksen merkityksestä elämänkulun rakentajana. Joensuun yliopisto. Väitöskirja.
- Keller, D. R. 2010. What is anthropocentrism? Introduction. Teoksessa D. R. Keller (toim.) *Environmental ethics: the big questions*. Chichester, West Sussex; Malden, MA: Wiley-Blackwell, 59–62.
- Klemelä, K. 1999. Ammattikunnista ammatillisiin oppilaitoksiin. Ammatillisen koulutuksen muotoutuminen Suomessa 1800-luvun alusta 1990-luvulle. Turku: Turun yliopisto. Väitöskirja.
- Kollmuss, A. & Agyeman, J. 2002. Mind the gap: why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? *Environmental Education Research* 8 (3), 239–260.
- Konttinen, E. 2010. Suomalaisen ympäristöliikkeen valtiosuhteet. Teoksessa E. Konttinen & J. Peltokoski (toim.) *Verkostojen liikettä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 58–79.

- Konttinen, E. & Peltokoski, J. 2004. Ympäristöprotestin neljäs aalto: eläinoikeusliike ja uuden polven ympäristöradikalismi 1990-luvulla. Jyväskylä: Minerva: Jyväskylän yliopisto.
- Konttinen, E. & Peltokoski, J. 2010. Liikkeet liikkeessä. Teoksessa E. Konttinen & J. Peltokoski (toim.) Verkostojen liikettä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2–23.
- Korkiakangas, P. 1996. Muistoista rakentuva lapsuus: agraarinen perintö lapsuuden työnteon ja leikkien muistelussa. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Kujala, T. 2008. Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa E. Syrjäläinen, A. Eronen & V-M. Värri (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. (3. painos). Tampere: Tampere University Press, 13–39.
- Käyhkö, M. & Tuupanen, P. 1996. Työläisperheestä opintielle – reproduktion ilmeneminen nuorten arkielämässä. Teoksessa A. Antikainen & H. Huotelin (toim.) Oppiminen ja elämänhistoria. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 109–158.
- Kyttä, M. 2003. Children in outdoor contexts. Affordances and independent mobility in the assessment of environmental child friendliness. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A 28. Espoo: Helsinki University of Technology. Väitöskirja.
- Kyttä, M. 2004. The extent of children's independent mobility and the number of actualized affordances as criteria of a child-friendly environment. *Journal of Environmental Psychology* 24 (2), 179–198.
- Kyttä, M. 2006. Environmental child-friendliness in the light of the Bullerby Model. Teoksessa C. Spencer & M. Blades (toim.) *Children and their environments. Learning, using and designing spaces*. Cambridge: Cambridge University Press, 141–158.
- Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Otava.
- Laine, T. 2015. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (4. uud. painos). Jyväskylä: PS-kustannus, 29–51.

- Laurén, K. 2006. Suo – sisulla ja sydämellä. Suomalaisten suokokemukset ja -kertomukset kulttuurisen luontosuhteen ilmentäjinä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Väitöskirja.
- Lehtinen, E. & Palonen, T. 1999. Kognitio, käytäntö ja kulttuuri: lintubongarin pidempi oppimäärä. Teoksessa A. Eteläpelto & P. Tynjälä (toim.) Oppiminen ja asiantuntijuus. Työelämän ja koulutuksen näkökulmia. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY, 146–159.
- Leikola, A. 2008. Luonnonsuojelun tulo Suomeen. Teoksessa H. Telkänranta (päätoim.) Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival. Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto ry: WSOY, 34-41.
- Leinonen, M. & Ruuhijärvi, R. 1983. Ympäristökasvatus, -koulutus ja -valistus. Teoksessa R. Ruuhijärvi & U. Häyrinen (toim.) Ympäristönsuojelu 1. Ympäristön pilaantuminen ja hoito. Helsinki: Kirjayhtymä, 323–328.
- Lettenmeier, M., Akenji, L., Toivio, V., Koide, R. & Amellina, A. 2019. 1,5 asteen elämäntavat. Miten voimme pienentää hiilijalanjälkemme ilmastotavoitteiden mukaiseksi? Sitran selvityksiä 148. Helsinki: Sitra.
- Liddicoat, K. & Krasny, M. 2013. Research on the long-term impacts of environmental education. Teoksessa R. B. Stevenson, M. Brody, J. Dillon & A. E. J. Wals (toim.) International handbook of research on environmental education. New York: Routledge, 289–297.
- Linde, C. 1993. Life stories. The creation of coherence. New York: Oxford University Press.
- Lindholm, A. & Lundblom, P. 2010. Tunteet yhteiskunnallisissa liikkeissä. Teoksessa E. Konttinen & J. Peltokoski (toim.) Verkostojen liikettä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 176–193.
- Lipponen, L. 1999. Kertomus kulttuurisesti suuntautuneen psykologian ydinmetaforana. Teoksessa J. Ihanus (toim.) Kulttuuri ja psykologia. Helsinki: Yliopistopaino, 49–74.
- Louv, R. 2008. Last child in the woods. Saving our children from nature-deficit disorder. (2. uud. ja täyd. painos). Chapel Hill, N.C.: Algonquin Books of Chapel Hill.

- Lowe, I. & Paavola, J. 2005. Environmental values in a globalising world. Teoksessa J. Paavola & I. Lowe (toim.) Environmental values in a globalising world. Nature, justice and governance. Abingdon; New York, NY: Routledge, 3–14.
- Luhtakallio, E. 2006. Minkälaisia kansalaisia tarvitaan vuonna 2015? Teoksessa T. Ojanperä (toim.) Näkökulmia aktiiviseen kansalaisuuteen. (2. uud. painos). Helsinki: Helsingin yliopisto, Viikin normaalikoulu, 15–17.
- Lyytimäki, J. 2006. Unohdetut ympäristöongelmat. Helsinki: Gaudeamus.
- Lyytimäki, J. & Berg, A. 2011. Tieto ja tietoisuus ympäristöarvoista. Teoksessa J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E-L. Hallanaro & S. Sorvari (toim.) Ihminen ja ympäristö. Helsinki: Gaudeamus, 339–346.
- Lyytimäki, J. & Hakala, H. 2008. Ympäristön tila ja suojele Suomessa. (2. uud. laitos). Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press: Suomen ympäristökeskus.
- Marin, M. 2001. Tarkastelukulmia ikään ja ikääntymiseen. Teoksessa A. Sankari & J. Jyrkämä (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino, 17–48.
- Markus, H. & Nurius, P. 1986. Possible selves. [online] American Psychologist 41 (9), 954–969. [Viitattu 6.7.2018] Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/232565363_Possible_Selves.
- Martelin, T., Pitkänen, K. & Koskinen, S. 2000. Suomalaisten väestöllinen elämäntilastoja ja tarinoita. Teoksessa E. Heikkinen & J. Tuomi (toim.) Suomalainen elämäntilasto. Helsinki: Tammi, 38 – 57.
- Mason, J. 2009. Personal narratives, relational selves: residential histories in the living and telling. Teoksessa B. Harrison (toim.) Life story research. Vol. 2. Los Angeles: Sage, 115–133.
- Massa, I. 1991. Suunnistus ympäristösosiologiaan. Teoksessa I. Massa & P. Sairinen (toim.) Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle. Helsinki: Gaudeamus, 66–92.
- Massa, I. 1998. Toinen ympäristötiede. Kirjoituksia yhteiskuntatieteellisestä ympäristötutkimuksesta. Helsinki: Gaudeamus.
- Massa, I. 2009a. Vihreä teoria. Ympäristö yhteiskuntateorioissa. Helsinki: Gaudeamus.

- Massa, I. 2009b. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen paradigmat ja keskeisimmät suuntaukset. Teoksessa I. Massa (toim.) *Vihreä teoria. Ympäristö yhteiskuntateorioissa*. Helsinki: Gaudeamus, 9–44.
- Maunula, M. 2014. *Perheellisen naistohtoriopiskelijan arki, elämäntutkimus ja tulevaisuusajattelu*. Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Väitöskirja.
- Mayer, F. S. & Frantz, C. M. 2004. The Connectedness to Nature Scale: a measure of individuals' feeling in community with nature. *Journal of Environmental Psychology* 24 (4), 503–515.
- McAdams, D. 1995. What do we know when we know a person? [online] *Journal of Personality* 63 (3), 365–396. [Viitattu 27.4.2018.] Saatavissa: <http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.utu.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=78ca65db-fcc1-494e-8f4e-229d3cee1c0d%40sessionmgr102>.
- Mesimäki, M. 2006. Ympäristövastuullisen kaupunkilaisen elämäntapavalinnat. Teoksessa I. Massa (toim.) *Arkielämän ympäristöpolitiikka*. Helsinki: Gaudeamus, 87–103.
- Metsämäki, M. & Nisula, P. 2006. *Aktivistit. Suomalaisten kansalaisliikkeiden tarina*. Helsinki: Edita.
- Miettunen, K-M. 2014. Muistelu historian tutkimuksen haasteena ja mahdollisuutena. Teoksessa J. Hakkarainen, M. Hartimo & J. Virta (toim.) *Muisti*. Tampere: Tampere University Press, 167–177.
- Moen, T. 2009. Reflections on the narrative research approach. Teoksessa B. Harrison (toim.) *Life story research*. Vol. 1. Los Angeles: Sage, 291–308.
- Moilanen, P. & Rähä, P. 2010. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (3. uud. ja täyd. painos). Jyväskylä: PS-kustannus, 46–69.
- Moore, E. 2000. Aikuisena yliopistossa. Yliopisto-opiskelijoiden ikärakenne ja 30 vuotta täyttäneiden opiskelijoiden elämäntutkimus. *Sosiologian laitoksen julkaisuja* 2. Joensuu: Joensuu University Press.

- Myllyniemi, S. (toim.) 2014. Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto.
- Myllyniemi, S. (toim.) 2015. Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto.
- Myllyntaus, T. 1994. Ympäristöaktivismi yhteiskunnallisena toimintana. Teoksessa T. Myllyntaus (toim.) Liikkeen voima. Kansalaistoiminta ympäristökysymysten muovaajana. Oulu: Oulun yliopisto, 11–27.
- Niemelä, J. 2000. Luonnon ekologiset arvot. Teoksessa A. Haapala & M. Oksanen (toim.) Arvot ja luonnon arvottaminen. Helsinki: Gaudeamus, 217–230.
- Nieminen, M. 2008. Elämysten kautta luonnonystäväksi. Teoksessa H. Telkänranta (päätoim.) Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival. Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto ry: WSOY, 214–217.
- Nienstedt, S. 1997. Ympäristöpolitiikan alku. Ympäristönsuojelun tulo Suomen valtakunnalliseen politiikkaan 1960- ja 1970-luvun vaihteessa. Turku: Poliittisen historian laitos, Turun yliopisto.
- Nisbet, E. K., Zelenski, J. M. & Murphy, S. A. 2009. The Nature Relatedness Scale. Linking individuals' connection with nature and behavior. *Environment and Behavior* 41 (5), 715–740.
- Nordström, H. Ympäristökasvatuksen toimintamalleja. Teoksessa H. Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 116–143.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. (5. uud. painos). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. (6. painos). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nurmi, J-E. & Salmela-Aro, K. 2000. Ihmisen psykologinen kehitys ja elämäntyyli. Teoksessa E. Heikkinen & J. Tuomi (toim.) Suomalainen elämäntyyli. Helsinki: Tammi, 86–98.
- Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityopsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.

- Nylund, M. & Yeung, A. B. 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 13–38.
- Oikeusministeriö. 2006. Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset. Työryhmämietintö 2006: 14. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Paananen, S. 2008. Saksalainen elämäkertametodologia oppimisen tutkimuksessa. Teoksessa R. Kaasila, R. Rajala & K. Nurmi (toim.) Narratiivikirja: menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 19–40.
- Palmer, J. A. & Suggate, J. 1996. Influences and experiences affecting pro-environmental behavior of educators. *Environmental Education Research* 2 (1), 109–121.
- Palmer, J. A., Suggate, J., Bajd, B., Hart, K. P. P., Ho, R. K. P., Ofwono-Orecho, J. K. W., Peries, M., Robottom, I., Tsaliki, E. & Van Staden, C. 1998. An overview of significant life influences and formative experiences on the development of adults' environmental awareness in nine countries. *Environmental Education Research* 4 (4), 445–465.
- Palmer, J. A., Suggate, J., Bajd, B. & Tsaliki, E. 1998. Significant influences on the development of adults' environmental awareness in the UK, Slovenia and Greece. *Environmental Education Research* 4 (4), 429–444.
- Palmer, J.A., Suggate, J., Robottom, I. & Hart, P. 1999. Significant life experiences and formative influences on the development of adults' environmental awareness in the UK, Australia and Canada. *Environmental Education Research* 5 (2), 181–200.
- Pantzar, H. 1998. ”Majanrakentajat”. Nuorten luontosuhteen rakentumisesta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan lisensiaatintutkimus.
- Pekkarinen, E. & Myllyniemi, S. (toim.) 2018. Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto.
- Peneff, J. 1990. Myths in life stories. Teoksessa R. Samuel & P. Thompson (toim.) *The myths we live by*. Lontoo: Routledge, 36–48.
- Perrin, J. L. & Benassi, V. A. 2009. The Connectedness to Nature Scale: a measure of emotional connection to nature? *Journal of Environmental Psychology* 29 (4), 434–440.

- Pietarinen, J. 2000. Ihmislähtöiset luontoarvot ja luonnon omat arvot. Teoksessa A. Haapala & M. Oksanen (toim.) Arvot ja luonnon arvottaminen. Helsinki: Gaudeamus, 38–54.
- Pihkala, P. 2017. Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo. Helsinki: Kirjapaja.
- Plummer, K. 2009. Herbert Blumer and the life history tradition. Teoksessa B. Harrison (toim.) Life story research. Vol. 1. Los Angeles: Sage, 14–37.
- Pohjola, A. 1999. Kansalaisten toiminta-areenat. Teoksessa L. Hokkanen, P. Kinnunen & M. Siisiäinen (toim.) Haastava kolmas sektori. Pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moninaisuudesta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 62–77.
- Poikolainen, P., Rinne, L. & Taruvuori, K. 2005. Kaupunki- ja maaseutu ympäristö koulutusvalintojen ja elämäntavan muovaajina. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja B. Raportteja 24. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Pokka, H. 2019. Talvivaaran sisäpiirissä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Poutanen, T. 2008a. Sota-ajasta jälleenrakennukseen. Teoksessa H. Telkänranta (päätoim.) Lauujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival. Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto: WSOY, 42–45.
- Poutanen, T. 2008b. 1960-luvun ympäristöherääminen. Teoksessa H. Telkänranta (päätoim.) Lauujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival. Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto: WSOY, 46–49.
- Poutanen, T., Joutsamo, E. & Ruuhijärvi, R. 2008. Kansainvälistä yhteistyötä lähellä ja kaukana. Teoksessa H. Telkänranta (päätoim.) Lauujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival. Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto ry: WSOY, 244–245.
- Primmer, E. 2011. Vapaaehtoinen suojelu mahdollisuutena. Teoksessa J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E-L. Hallanaro & S. Sorvari (toim.) Ihminen ja ympäristö. Helsinki: Gaudeamus, 387–392.
- Puohiniemi, M. 2002. Arvot, asenteet ja ajankuva. Opaskirja suomalaisten arkielämän tulkintaan. Espoo: Limor.

- Puohiniemi, M. 2011. Arvot, asenteet ja ympäristönsuojelu. Teoksessa P. Harju-Autti, A. Neuvonen & L. Hakkarainen (toim.) Ympäristötietoisuus. Suomalaiset 2010-lukua tekemässä. Helsinki: Rakennustieto, 31–48.
- Purhonen, S. 2008. Johdanto: suuret ikäluokat sukupolvena? Teoksessa S. Purhonen, T. Hoikkala & J. P. Roos. Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 9–30.
- Puusa, A. 2011. Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: Johtamistaidon opisto, 114–125.
- Puusa, A. & Juuti, P. 2011. Mitä laadullinen tutkimus on? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: Johtamistaidon opisto, 47–57.
- Pyykkönen, M. 2007. Monikulttuurisuus nuorisjärjestöjen toiminnassa. [Viitattu 2.6.2019] Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 10. Saatavissa: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/jarjesto.pdf>.
- Rajaniemi, A. 2000. Suomalaisen ammattikasvatuksen historia. Helsinki: Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö.
- Rannikko, P. 1994. Ympäristökamppailujen aallot. Teoksessa A. Lehtinen & P. Rannikko (toim.) Pasilasta Vuotokselle. Ympäristökamppailujen uusi aalto. Helsinki: Gaudeamus, 11–28.
- Ranta, P. 2011. Kaupunkiluontokin on luontoa. Teoksessa J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E-L. Hallanaro & S. Sorvari (toim.) Ihminen ja ympäristö. Helsinki: Gaudeamus, 263–268.
- Rasimus, A. 2006. Uudet liikkeet. Radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun Suomessa. Tampere: Tampere University Press. Väitöskirja.
- Rauste-von Wright, M. & Von Wright, J. 2002. Oppiminen ja koulutus. Helsinki: WSOY.
- Reinikainen, T. 2008. Energia on avainkysymys. Teoksessa H. Telkänranta (päätoim.) Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival. Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto ry: WSOY, 200–205.

- Rikkinen, H. 2004. Esipuhe. Teoksessa H. Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 7–9.
- Rinne, R. 2003. Avoimen yliopiston opiskelija: kokovartalokuvasta eriytyneisiin muotokuvaan. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A. Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos.
- Rissotto, A. & Giuliani, M. V. 2006. Learning neighbourhood environments: the loss of experience in a modern world. Teoksessa C. Spencer & M. Blades (toim.) Children and their environments. Learning, using and designing spaces. Cambridge: Cambridge University Press, 75–87.
- Roberts, B. 2002. Biographical research. Buckingham: Open University Press.
- Roiko-Jokela, H. 1999. Suomi elää metsissä ja metsistä. Arvokeskustelua metsiensuojelusta. Teoksessa T. Soikkanen (toim.) Ympäristöhistorian näkökulmia. Piispan apajilta trooppiseen helvettiin. Turku: Turun yliopisto, 59–87.
- Roos, J. P. 1987. Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Roos, J. P. 1988. Elämäntavasta elämäkertaan. Elämäntapaa etsimässä 2. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Roos, J. P. & Hoikkala, T. 1998. Esipuhe. Teoksessa J. P. Roos & T. Hoikkala (toim.) Elämänpolitiikka. Helsinki: Gaudeamus, 7–19.
- Roos, J. P. & Rotkirch, A. 1997. Isä – pehmohirviö? Teoksessa J. P. Roos & A. Rotkirch (toim.) Vanhemmat ja lapset. Sukupolvien sosiologiaa. Helsinki: Gaudeamus, 5–17.
- Rootes, C. 1999a. Acting globally, thinking locally? Prospects for a global environmental movement. Teoksessa C. Rootes (toim.) Environmental movements. Local, national and global. Lontoo: Frank Cass, 290–310.
- Rootes, C. 1999b. Environmental movements: from the local to the global. Teoksessa C. Rootes (toim.) Environmental movements. Local, national and global. Lontoo: Frank Cass, 1–12.
- Rustin, M. 2009. Reflections on the biographical turn in social science. Teoksessa B. Harrison (toim.) Life story research. Vol. 1. Los Angeles: Sage, 153–172.

- Ruuhijärvi, R. & Häyrinen, U. 1983. Lukijalle. Teoksessa R. Ruuhijärvi & U. Häyrinen (toim.) Ympäristönsuojelu 1. Ympäristön pilaantuminen ja hoito. Helsinki: Kirjayhtymä, 5–6.
- Räty, O. 1987. Työ ja koulutus. Juva: WSOY.
- Saarikangas, K. 2003. Nuorten lähiöt. Teoksessa S. Aapola & M. Kaarninen (toim.) Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 402–409.
- Salasuo, M. & Ojajärvi, A. 2013. Sukupolvia liikkeessä – fyysisestä pakkoaktiivisuudesta liikkumattomuuteen. Teoksessa A. Häkkinen, A. Puuronen, M. Salasuo & A. Ojajärvi. Sosiaalinen albumi. Elämäntavat sukupolvien murroksissa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura, 111–180.
- Salo, V-M. 2008. Keskustelu, kertomukset ja performatiivisuus. Teoksessa R. Kaasila, R. Rajala & K. E. Nurmi (toim.) Narratiivikirja: menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 68–104.
- Salonen, K. 2005. Mieli ja maisemat. Eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma. Helsinki: Edita.
- Samuel, R. & Thompson, P. 1990. Introduction. Teoksessa R. Samuel & P. Thompson (toim.) The myths we live by. Lontoo: Routledge, 1–22.
- Schaffer, H. R. 2004. Introducing child psychology. London: SAGE Publications. Oxford: Blackwell Publishing.
- Seppälä, H-R. 2011. Vahvistavat verkostot. Näkökulmia järjestöjen toiminnan kehittämiseen ja vaikutusten arviointiin. Teoksessa J. Herranen & P. Lundbom (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisusarja C, Oppimateriaaleja 26. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 150–164.
- Siisiäinen, M. 2002. Yhdistysten nykytila ja kehityksen suunnat. Teoksessa V. Riikonen & M. Siisiäinen (toim.) Yhdistystoiminnan uusjako. Helsinki: Opintotoiminnan keskusliitto, 10–34.
- Siisiäinen, M. 2004. Kansalais- ja järjestötoiminta. Teoksessa S. Borg. Mahdollisuuksien maa. Kartoitusta ja puheenvuoroja suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tutkimuksesta. Helsinki: Oikeusministeriö, 112–117.

- Siisiäinen, M. & Kankainen, T. 2009. Järjestötoiminnan kehitys ja tulevaisuudennäkymät Suomessa. Teoksessa T. Kankainen, H. Pessala, M. Siisiäinen, L. Stranius, H. Wass & N. Wilhelmsson. Suomalaiset osallistujina: katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen. Helsinki: Oikeusministeriö, 90–137.
- Sillanpää, P. 2006. Aatos, eetos ja paatos. Reino Rinteen pohjoinen puheenvuoro ympäristökeskusteluun. Inari: Kustannus Puntsi.
- Simola, H. 2008a. Miten Suomen luonto löydettiin. Teoksessa H. Telkänranta (päätoim.) Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival. Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto ry: WSOY, 18–21.
- Simola, H. 2008b. Runebergin ja Topeliuksen isänmaa. Teoksessa H. Telkänranta (päätoim.) Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival. Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto ry: WSOY, 22–23.
- Simola, H. 2008c. Taiteilijoiden luonto ja kansallisaate. Teoksessa H. Telkänranta (päätoim.) Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival. Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto ry: WSOY, 24–31.
- Sjöblom, K. 2017. Intohimo. Teoksessa K. Salmela-Aro & J-E. Nurmi (toim.) Mikä meitä liikuttaa. Motivaatiopsykologian perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 222–233.
- Smith, S. & Watson, J. 2001. Reading autobiography. A guide for interpreting life narratives. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Smith, S. & Watson, J. 2010. Reading autobiography. A guide for interpreting life narratives. (2. painos). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Sorri, H. 2005. Elämän käänneet. Arvojen ja identiteetin muutokset. Teoksessa M. Nylund & A.B. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 126–140.
- Strahan, E. & Wilson, A. 2006. Temporal comparisons, identity, and motivation: the relation between past, present, and possible future selves. Teoksessa C. Dunkel & J. Kerpelman (toim.) Possible selves: theory, research and applications. New York: Nova Science Publishers, 1–16.
- Staats, H. & Hartig, T. 2004. Alone or with a friend: a social context for psychological restoration and environmental preferences. *Journal of Environmental Psychology* 24, 199–211.

- Stranius, L. 2011. Ympäristöliike – ympäristötietoisuuden etujoukko. Teoksessa P. Harju-Autti, A. Neuvonen & L. Hakkarainen (toim.) Ympäristötietoisuus. Suomalaiset 2010-lukua tekemässä. Helsinki: Rakennustieto, 134–142.
- Suhonen, P. 1994. Mediat, me ja ympäristö. Helsinki: Hanki ja jää.
- Suomela, S. 2008. Teemasta ja sen tutkimuksesta. Teoksessa O. Alanko-Kahiluoto & T. Käkelä-Puumala (toim.) Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 140–161.
- Suomela, L. & Tani, S. 2004. Ympäristön kolme ulottuvuutta. Teoksessa H. Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 45–57.
- Suomen luonnonsuojeluliitto. 2019. Luonnonsuojelua Hangosta Tenjoelle. [online, viitattu 31.5.2019] Saatavissa: <https://www.sll.fi/tietoa-meista/>.
- Suutarinen, S., Brunell, V., Poutiainen, A., Puhakka, E., Saari, H. & Törmäkangas, K. 2001. Suomen peruskoulun päättövaiheessa olevien nuorten yhteiskunnalliset tiedot, taidot, käsitykset, asenteet ja toiminta 28 maan kansainvälisessä vertailussa. Yhteenveto tutkimustuloksista. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Sward, L. L. 1999. Significant life experiences affecting the environmental sensitivity of El Salvadoran environmental professionals. *Environmental Education Research* 5 (2), 201–206.
- Syrjälä, L. 2015. Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. (4. uud. ja täyd. painos). Jyväskylä: PS-kustannus, 257–270.
- Tahvonen, O. 2000. Luonnonvarojen käytön etiikkaa kansantaloustieteessä. Teoksessa A. Haapala & M. Oksanen (toim.) Arvot ja luonnon arvottaminen. Helsinki: Gaudeamus, 102–129.
- Tanner, T. 1980. Significant life experiences: a new research area in environmental education. *Journal of Environmental Education* 11 (4), 20–24.
- Taylor, B. 1995a. Earth first! and global narratives of popular ecological resistance. Teoksessa B. R. Taylor (toim.) Ecological resistance movements. The global emergence of radical and popular environmentalism. Albany: State University of New York Press, 11–34.

- Taylor, B. 1995b. Introduction: the global emergence of popular ecological resistance. Teoksessa B. R. Taylor (toim.) *Ecological resistance movements. The global emergence of radical and popular environmentalism*. Albany: State University of New York Press, 1–7.
- Tekniikan sanastokeskus. 1998. *Ympäristösanasto. Ympäristöalan keskeiset käsitteet ja termit*. Jyväskylä; Helsinki: Gummerus.
- Telkänranta, H. 2008a. Uusia ratkaisuja uusiin ongelmiin. Teoksessa H. Telkänranta (päätoim.) *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*. Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto: WSOY, 50–55.
- Telkänranta, H. 2008b. Tiedotusvälineiden muuttuva maailmankuva. Teoksessa H. Telkänranta (päätoim.) *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*. Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto ry: WSOY, 222–225.
- Teräs, K. & Koivunen, P. Historiallinen muistitietohaastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino, 193–213.
- Tirri, R., Lehtonen, J., Lemmetyinen, R., Pihakaski, S. & Portin, P. 2001. *Biologian sanakirja*. Helsinki: Otava.
- Torkar, G. 2014. Learning experiences that produce environmentally active and informed minds. *NJAS – Wageningen Journal of Life Sciences* 69, 49–55.
- Tuan, Y. 1990. *Topophilia. A study of environmental perception, attitudes and values*. (Morningside ed.) New York: Columbia University Press.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. (5. uud. painos). Helsinki: Tammi.
- Ukkonen, T. 2000. *Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemukset kertomusten tuottamisprosessina*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Väitöskirja.
- Ukkonen, T. 2006. Yhteistyö, vuorovaikutus ja narratiivisuus muistitietotutkimuksessa. Teoksessa O. Fingerroos, R. Haanpää, A. Heimo & U-M. Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 175–198.

- Ulvila, M. & Pasanen, J. 2010. Vihreä uusjako. Fossiilikapitalismista vapauteen. Helsinki: Like.
- Uusitalo, L. 1986. Suomalaiset ja ympäristö. Tutkimus taloudellisen käyttäytymisen rationaalisuudesta. Helsinki: Helsinki School of Economics.
- Valkonen, J. 2010. Ympäristösosiologinen luonto. Teoksessa J. Valkonen (toim.) Ympäristösosiologia. Helsinki: WSOYpro, 29–49.
- Valkonen, J. & Saaristo, K. 2010. Luonto ja yhteiskunta – ympäristösosiologian lähtökohdat. Teoksessa J. Valkonen (toim.) Ympäristösosiologia. Helsinki: WSOYpro, 7–27.
- Veistola, T. 2008. Luonnonsuojelu EU-Suomessa. Teoksessa H. Telkänranta (päätoim.) Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival. Helsinki: Suomen luonnonsuojeluliitto ry: WSOY, 238–243.
- Vilka, L. 2003. Ympäristöetiikka. Vastuu luonnosta, eläimistä ja tulevista sukupolvista. Helsinki: Yliopistopaino.
- Vilko, A. 1995. Lukijaelämää. Teoksessa E. Haavio-Mannila, T. Hoikkala, E. Peltonen & A. Vilko (toim.) Kerro vain totuus. Elämäkertatutkimuksen omaelämäkerrallisuus. Helsinki: Gaudeamus, 157–172.
- Vilko, A. 2000. Elämänkulku ja elämänkulkukerronta. Teoksessa E. Heikkinen & J. Tuomi (toim.) Suomalainen elämänkulku. Helsinki: Tammi, 74–85.
- Vuorisalo, T. 2011. Maailmansotien vaikutukset Suomen luontoon. Teoksessa J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E-L. Hallanaro & S. Sorvari (toim.) Ihminen ja ympäristö. Helsinki: Gaudeamus, 327.
- Vuorisalo, T., Lehikoinen, E. & Lemmetyinen, R. 1999. Lintusuojelun varhaisvaiheita Suomessa. Teoksessa T. Soikkanen (toim.) Ympäristöhistorian näkökulmia. Piispan apajilta trooppiseen helvettiin. Turku: Turun yliopisto, 104–125.
- Välimaa, J. 2018. Opintiellä oppineita. Suomalainen korkeakoulutus keskiajalta 2000-luvulle. Kuopio: University Press of Eastern Finland.
- Väliverronen, E. 1994. Tiede ja ympäristöongelmat julkisuudessa. Tampere: Tampereen yliopisto.

- Väyrynen, K. 2009. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen tieteenteoreettisia ongelmia ja rajanylityksiä. Teoksessa I. Massa (toim.) *Vihreä teoria. Ympäristö yhteiskuntateorioissa*. Helsinki: Gaudeamus, 47–77.
- Wahlström, E., Hallanaro, E-L. & Manninen, S. (toim.) 1996. *Suomen ympäristön tulevaisuus*. Helsinki: Edita ja Suomen Ympäristökeskus.
- Wals, A. E. J. & Dillon, J. 2013. Conventional and emerging learning theories. Implications and choices for educational researchers with a planetary consciousness. Teoksessa R. B. Stevenson, M. Brody, J. Dillon & A. E. J. Wals (toim.) *International handbook of research on environmental education*. New York: Routledge, 253–261.
- Watson, C. 2012. Analysing narratives: the narrative construction of identity. Teoksessa S. Delamont (toim.) *Handbook of qualitative research in education*. Cheltenham, U.K.; Northampton, Mass.: Edward Elgar Pub, 460–473.
- Whitmarsh, L. & O’Neill, S. 2010. Green identity, green living? The role of pro-environmental self-identity in determining consistency across diverse pro-environmental behaviours. *Journal of Environmental Psychology* 30 (3), 305–314.
- Widdershoven, G. A. M. 1993. The story of life: hermeneutic perspectives on the relationship between narrative and life history. Teoksessa R. Josselson & A. Lieblich (toim.) *The narrative study of lives*. Vol. 1. Newbury Park: Sage, 1–20.
- Willamo, R. 2004. Ihminen suhteessa luontoon. Teoksessa H. Cantell (toim.) *Ympäristökasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus, 36–45.
- Wolff, L-A. 2004. Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa H. Cantell (toim.) *Ympäristökasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus, 18–29.
- Yearley, S. 2005. *Cultures of environmentalism. Empirical studies in environmental sociology*. Basingstoke, Hampshire: New York, Palgrave Macmillan.
- Yeung, A. B. 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden yhteistyöyhdistys.

- Yeung, A. B. 2005a. Tutkimustyökaluja vapaaehtoisuuden motivaation mysteeriiin. Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 83–103.
- Yeung, A. B. 2005b. Vapaaehtoistoiminnan timantti. Miten mallintaa motivaatiota? Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 105–125.
- Zeff, R. L. 1994. Environmental action groups. New York: Chelsea House.

LIITTEET

LIITE 1. Saatekirje

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Hei SLL:n paikallisyhdistyksen tai luonnonsuojelupiirin aktiivi!

Teen kasvatustieteen pro gradu –tutkielmaani (Turun yliopisto) luonnonsuojelijaksi kasvamisesta ja sen merkityksistä. Tutkin Suomen luonnonsuojeluliiton vapaaehtoisessa luonnonsuojelutyössä toimivia yhdistys- ja piiriaktiiveja. Olisit sopiva osallistuja, mikäli olet jäsenenä jossakin SLL:n piirin tai paikallisyhdistyksen hallituksessa vuonna 2018 tai olit vuonna 2017.

Toivon Sinun kirjoittavan vapaamuotoisen kirjoitelman omasta polustasi luonnonsuojelijaksi, sen merkityksestä elämässäsi ja sen limittymisestä muuhun elämääsi. Kirjoitelman pituus on vapaavalintainen; lyhytkin vastaus vie tutkimustani eteenpäin. Voit pohdiskella esim. seuraavia teemoja:

- Miten luontosuhteesi on syntynyt? Kuka/mikä Sinua on kasvattanut luonnon arvostukseen tai minkäläisten tapahtumien seurauksena siteesi luontoon on syntynyt? Millaisia oppimisen hetkiä, merkittäviä elämäntapahtumia, tärkeitä ihmisiä tai ehkä eläimiä ja muita luonnoneliöitä siihen on liittynyt? Olisiko näiden tapahtumatta jääminen voinut muuttaa elämäsi suuntaa?
- Mihin ikäkausiin tai ajanjaksoihin edellä mainitut tekijät sijoittuvat?
- Mitä sinulle merkitsee olla luonnonsuojelija? Miten lähipiirisi ja ihmiset ylipäänsä suhtautuvat luonnonsuojeluharrastukseesi ja luonnonsuojelijoihin?

Lisääthän kirjoitelmasi alkuun tai loppuun seuraavat taustatiedot: syntymävuosi, sukupuoli, piiri ja/tai yhdistys jonka hallituksessa toimit. Kirjoitustasi ja antamiasi tietoja käsittelen ehdottoman luottamuksellisesti. Raportoin tulokset siten, että kertojan tunnistaminen on mahdotonta.

Vastaathan mieluiten sähköpostilla vasemmalla näkyvään osoitteeseen. Jos kirjoitat mieluummin käsin, voit pyytää minua lähettämään vastauspaperit sekä kirjekuoren

(postimaksu maksettuna) Sinulle. Lähetähän vastauksesi maaliskuun 2018 loppuun mennessä.

Ystävällisin terveisin Katja Samsten

LIITE 2. Vastaajien määrä luonnonsuojelupiireittäin.

Luonnonsuojelupiiri	Vastaajia, N=32
Etelä-Häme	3
Etelä-Karjala	2
Etelä-Savo	5
Kainuu	1
Keski-Suomi	3
Kymenlaakso	-
Lappi	1
Pirkanmaa	3
Pohjanmaa	3
Pohjois-Karjala	1
Pohjois-Pohjanmaa	-
Pohjois-Savo	1
Satakunta	2
Uusimaa	4
Varsinais-Suomi	3